

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΜΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ, ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ
ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ»

Παππάς Θρασύβουλος
A.M. 163

Επιβλέπων: Κυρίτσης Κωνσταντίνος
Επίκουρος Καθηγητής

Πρέβεζα, Δεκέμβριος, 2019

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΜΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ, ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ
ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ»

Παππάς Θρασύβουλος
A.M. 163

Επιβλέπων: Κυρίτσης Κωνσταντίνος
Επίκουρος Καθηγητής

Πρέβεζα, Δεκέμβριος 2019

«ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ»

“FINANCIAL CRISIS AND FINANCIAL SYSTEM”

Εγκρίθηκε από τριμελή εξεταστική επιτροπή

Πρέβεζα, Δεκέμβριος, 2019

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1. Επιβλέπων Καθηγητής

Κυρίτσης Κωνσταντίνος

2. Μέλος επιτροπής

Καραμάνης Κωνσταντίνος

3. Μέλος επιτροπής

Χαρίλαος Ναζάκης

© Παππάς, Θρασύβουλος, 2019.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Δήλωση μη λογοκλοπής

Δηλώνω υπεύθυνα και γνωρίζοντας τις κυρώσεις του Ν. 2121/1993 περί Πνευματικής Ιδιοκτησίας, ότι η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία είναι εξ ολοκλήρου αποτέλεσμα δικής μου ερευνητικής εργασίας, δεν αποτελεί προϊόν αντιγραφής ούτε προέρχεται από ανάθεση σε τρίτους. Όλες οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν (κάθε είδους, μορφής και προέλευσης) για τη συγγραφή της περιλαμβάνονται στη βιβλιογραφία.

Παππάς, Θρασύβουλος

Υπογραφή

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ολοκληρώνοντας της μεταπτυχιακές μου σπουδές στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, στη Σχολή Οικονομικών και Διοικητικών Επιστημών του Τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής, θα ήθελα από καρδιάς να ευχαριστήσω όλους όσους με βοήθησαν στην ολοκλήρωση της μεταπτυχιακής μου εργασίας και ιδιαίτερα:

Τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Κυρίτση Κωνσταντίνο ως δείγμα αναγνώρισης της προσφοράς του και της πολύτιμης βοήθειάς του για την ολοκλήρωση της πτυχιακής μου εργασίας. Οι πολύτιμες γνώσεις του και η συνεχής αλλά και σωστή κριτική του συνέβαλαν τα μέγιστα για την παρουσίαση αυτού του αποτελέσματος.

Παππάς Θρασύβουλος

Δεκέμβριος 2019

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια της φοίτησης στο τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής στο ΤΕΙ Ηπείρου. Στόχος της εργασίας είναι να αναδείξει το πρόβλημα που προκάλεσε η οικονομική κρίση και να επισημάνει τις κυριότερες αιτίες και επιπτώσεις που αυτή προκάλεσε τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Στο δεύτερο σκέλος της εργασίας γίνεται εκτενή αναφορά στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και στα σύγχρονα τραπεζικά προϊόντα και πόσο τα γνωρίζουν και τα χρησιμοποιούν οι πολίτες. Στο τελευταίο μέρος της εργασίας εκπονήθηκε μελέτη με ερωτηματολόγιο στο οποίο κλήθηκαν να απαντήσουν Έλληνες πολίτες για τα αίτια της οικονομικής κρίσης. Επίσης κλήθηκαν να απαντήσουν για το τραπεζικό σύστημα και ποια προϊόντα του τραπεζικού συστήματος γνωρίζουν και χρησιμοποιούν, καθώς και για τα εναλλακτικά δίκτυα και σε τι βαθμό τα χρησιμοποιούν.

Λέξεις κλειδιά: Οικονομική κρίση, χρηματοπιστωτικά προϊόντα , τραπεζικό σύστημα

ABSTRACT

The present thesis was prepared as part of the study at the Department of Accounting and Finance at TEI of Epirus. The purpose of this work is to highlight the problem caused by the financial crisis and to highlight the main causes and effects it caused both in Greece and abroad. In the second part of the work we have made extensive references to the financial system and modern banking products and how much people know and use them. In the last part of the work a questionnaire study was prepared which asked Greek citizens to answer the causes of the economic crisis. They were also asked to answer about the banking system and what banking system products they know and use, as well as about alternative networks and to what extent they use them.

Keywords: Financial crisis, financial products, banking system

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ	8
1.1 Ορισμός οικονομικής κρίσης	8
1.2 Διάφορες προσεγγίσεις οικονομικής κρίσης	8
1.3 Η παγκόσμια οικονομική κρίση του 1929	9
1.4 Ιστορική αναδρομή της οικονομικής κρίσης του 1929	11
1.5 Ημερολόγιο Κρίσης	13
1.6 Επιπτώσεις οικονομικής κρίσης 1929	14
1.7 Αίτια κρίσης 1929	19
1.8 Επιπτώσεις οικονομικής κρίσης	22
1.9 Οικονομική κρίση στην Ελλάδα το 1929	24
1.10 Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα το 2008-2016	28
1.11 Αίτια οικονομικής κρίσης 2008	30
1.12 Επιπτώσεις οικονομικής κρίσης 2008	32
1.13 Ανεργία στην Ελλάδα	34
1.14 Επιπτώσεις ανεργίας	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	47
2.1 Χρηματοπιστωτικό σύστημα	47
2.2 Δομή χρηματοπιστωτικού συστήματος	49
2.3 Πως λειτουργεί το χρηματοπιστωτικό σύστημα	50
2.4 Συμβολή χρηματοπιστωτικού συστήματος	51
2.5 Ο Βασικός Ρόλος του Χρηματοπιστωτικού Συστήματος	52
2.6 Χαρακτηριστικά Χρηματοπιστωτικού Συστήματος	52
2.7 Ιστορική ανασκόπηση του Ελληνικού Χρηματοπιστωτικού Συστήματος	55
2.8 Ευρωπαϊκό και αγγλοσαξονικό χρηματοπιστωτικό σύστημα	58
2.9 Το Χρηματοπιστωτικό Σύστημα στην Εποχή της Κρίσης	59
2.10 Σχέση χρηματοοικονομικού συστήματος και οικονομική ανάπτυξη	60
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	61
3.1 Τραπεζικό Σύστημα	61
3.2 Ορισμός	61
3.3 Δομή Τραπεζικού Συστήματος	62
3.4 Συνεισφορά Τραπεζικού Συστήματος	63
3.5 Ιστορία των Τραπεζών	64
3.6 Η πολλαπλή συνεισφορά των τραπεζών στην πρόοδο της ελληνικής οικονομίας	67
3.7 Τραπεζικές Κρίσεις	68

3.8	Επιπτώσεις Τραπεζικών Κρίσεων στην Οικονομία.....	69
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΤΡΑΠΕΖΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ		70
	Εισαγωγή	70
4.1	Τράπεζες του Μέλλοντος.....	70
4.2	Εργαλεία της τραπεζικής του μέλλοντος.....	73
4.3	Τραπεζικά Προϊόντα	75
4.4	Χρηματοπιστωτικές Αγορές	93
4.5	Εργαλεία της χρηματαγοράς.....	94
4.6	Το τραπεζικό σύστημα στην Ελλάδα.....	94
4.7	Ιστορική εξέλιξη του ελληνικού τραπεζικού συστήματος.....	96
4.8	Ηλεκτρονική τραπεζική	97
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ		100
5.1	Μεθοδολογία.....	100
5.2	Δείγμα	100
5.3	Ερευνητικά εργαλεία	100
5.4	Στατιστικές μέθοδοι ανάλυσης	101
5.5	Χαρακτηριστικά δεδομένα ερωτηματολογίου	102
5.6	Μόνο- Παραγοντική – Μη Παραμετρική Ανάλυση Διασποράς	119
5.7	Έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2	133
5.8	Συσχετίσεις μεταβλητών ερωτηματολογίου με δημογραφικά χαρακτηριστικά 137	
5.9	Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα	140
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....		141
Ελληνική βιβλιογραφία		141

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1	Αποτελέσματα ερωτήσεων του δείγματος.....	103
Πίνακας 2	Αποτελέσματα δημογραφικών στοιχείων του δείγματος	104
Πίνακας 3	Αποτελέσματα δημογραφικών στοιχείων του δείγματος	105
Πίνακας 4	Ποσοστά απαντήσεων ανά δήλωση ερωτηματολογίου	114
Πίνακας 5	Αποτελέσματα ερωτήσεων δείγματος με την μέθοδο KRYSKAL- WALLIS	120
Πίνακας 6	X^2 ως προς το φύλο.....	134
Πίνακας 7	X^2 ως προς την ηλικία.....	134
Πίνακας 8	X^2 ως προς το εισόδημα.....	135
Πίνακας 9	X^2 ως προς την εκπαίδευση	135
Πίνακας 10	X^2 ως προς το επάγγελμα.....	136
Πίνακας 11	X^2 ως προς την διαμονή.....	136
Πίνακας 12	Η εξάρτηση που υπάρχει ανάμεσα στα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος και σε στοιχεία του ερωτηματολογίου $P<0,05$	138

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1	Βάση Χρυσού	16
Διάγραμμα 2	Προσφορά Χρήματος	17
Διάγραμμα 3	ΑΕΠ, Ρυθμός Ανεργίας, Δείκτης DOWN JONES 1929-1930.....	18
Διάγραμμα 4	Ελληνικό Δημόσιο Χρέος	27
Διάγραμμα 5	Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	31
Διάγραμμα 6	Εξέλιξη Ανεργίας 2004-2018	35
Διάγραμμα 7	Επίπεδα Ανεργίας-Απασχολούμενοι	36
Διάγραμμα 8	Προβλήματα ΜΜΕ	42
Διάγραμμα 9	Ποσοστά Πτωχεύσεων Επιχειρήσεων	45
Διάγραμμα 10	Δομή Χρηματοπιστωτικού Συστήματος.....	49
Διάγραμμα 11	Το Χρηματοπιστωτικό Σύστημα	51
Διάγραμμα 12	Σύνολο Ενεργητικού Χρηματοοικονομικού Τομέα ΑΕΠ.....	58
Διάγραμμα 13	Η μορφή του εθνικού Τραπεζικού Συστήματος.....	63
Διάγραμμα 14	Σχέση Απόδοσης- Κίνδυνος	85
Διάγραμμα 15		106
Διάγραμμα 16		107
Διάγραμμα 17		108
Διάγραμμα 18		109
Διάγραμμα 19		109
Διάγραμμα 20		110
Διάγραμμα 21		110
Διάγραμμα 22		111
Διάγραμμα 23		112
Διάγραμμα 24		113
Διάγραμμα 25		113
Διάγραμμα 26		121
Διάγραμμα 27		122
Διάγραμμα 28		124
Διάγραμμα 29		125
Διάγραμμα 30		126
Διάγραμμα 31		127
Διάγραμμα 32		129
Διάγραμμα 33		131
Διάγραμμα 34		132

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η διεθνής αλλά και η ελληνική οικονομία βρίσκονται σήμερα αντιμέτωπες με τη ύφεση μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Η χρηματοοικονομική κρίση, που ξεκίνησε στην αγορά στεγαστικών δανείων χαμηλής εξασφάλισης (subprime mortgages) των ΗΠΑ το καλοκαίρι του 2007 μετατράπηκε ραγδαία σε κρίση του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος και μεταφέρθηκε στην πραγματική οικονομία με ταχύ ρυθμό. Μια σειρά από γεγονότα, που μέχρι πριν από τρία χρόνια φάνταζαν απίθανο να συμβούν, οδήγησαν τους παγκόσμιους ρυθμούς ανάπτυξης σε απότομη πτώση και εκτόξευσαν την ανεργία και την ανασφάλεια στο σύνολο σχεδόν των χωρών. Καθώς η κρίση εκτυλίσσονταν, η ένταση και η έκτασή της αύξαναν συνεχώς, αναγκάζοντας κυβερνήσεις, κεντρικές τράπεζες, αναλυτές, επενδυτές, επιχειρηματίες και καταναλωτές να αναθεωρούν συνεχώς τις αντιλήψεις τους και τις προσδοκίες τους. Στην προσπάθεια άμεσης αντιμετώπισης της κρίσης ελήφθησαν μια σειρά από μέτρα και πολιτικές οι οποίες ήταν αδιανόητο πριν την κρίση ότι θα μπορούσε να γίνει ποτέ απαραίτητο να εφαρμοστούν, όπως η κρατικοποίηση τραπεζών.

Η Ελλάδα αντιμετωπίζει μια εξαιρετικά σοβαρή οικονομική κρίση, το μέγεθος της οποίας είναι συγκρίσιμο, αν όχι δυσμενέστερο, με τη Μεγάλη Ύφεση της δεκαετίας του '30. Μεταξύ 2008 και 2013, το πραγματικό ΑΕΠ συρρικνώθηκε κατά 23% ενώ το ποσοστό ανεργίας σχεδόν τετραπλασιάστηκε, φτάνοντας το 27,5%. Οι ρίζες αυτής της οικονομικής καταστροφής εντοπίζονται στις ανισορροπίες που συσσωρεύτηκαν στην Ελλάδα πριν από την παγκόσμια οικονομική κρίση του 2007-2009. Συνεπώς, για να κατανοήσουμε τα αίτια της κρίσης και, κυρίως, για να αξιολογήσουμε ποιες πολιτικές μπορούν να συμβάλουν στην έξοδο από αυτήν, πρέπει πρώτα να εξετάσουμε τα γεγονότα εκείνων των ετών.

Έχει ευρέως εμπεδωθεί η άποψη ότι η δημοσιονομική σπατάλη είναι η κύρια αιτία της ελληνικής κρίσης. Αυτή η ανάγνωση της κρίσης οδηγεί σε τρία σημαντικά συμπεράσματα: πρώτον, ότι η ελληνική κυβέρνηση είναι ο αποκλειστικός υπεύθυνος για τη δυσχερή θέση στην οποία έχει περιέλθει η χώρα, επειδή επέλεξε την οδό των μεγάλων ελλειμμάτων, ενώ θα μπορούσε να είχε κινηθεί με μεγαλύτερη σύνεση. Δεύτερον, ότι για να βγει η Ελλάδα από την κρίση αρκεί να μειωθεί το δημόσιο έλλειμμα και χρέος. Τρίτον, ότι η παρούσα κρίση της Ευρωζώνης θα μπορούσε να έχει αποφευχθεί εάν δεν είχε επιτραπεί η είσοδος της Ελλάδας στο ευρώ. Αυτό το σκεπτικό είναι ευρέως διαδεδομένο στο δημόσιο διάλογο και την πολιτική συζήτηση της Ευρώπης.

Η παρούσα εργασία μελετά την παγκόσμια οικονομική κρίση που γρήγορα εξαπλώθηκε και στην Ελλάδα, καθώς και τις επιπτώσεις της. Επίσης θα αναφερθούμε και στο τραπεζικό

σύστημα και πως ανταπεξήλθε μέσα στην οικονομική κρίση. Τέλος, θα αναφερθούμε και στα τραπεζικά προϊόντα και εναλλακτικά δίκτυα.

Στο πρώτο κεφάλαιο θα αναφερθούμε στην οικονομική κρίση τόσο στην Ελλάδα , αλλά και παγκόσμια καθώς και στις επιπτώσεις και τα αίτια που προκάλεσε η οικονομική κρίση.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα αναφερθούμε στο χρηματοπιστωτικό σύστημα , στην δομή του και τις λειτουργίες του, καθώς και στις επιπτώσεις από την κρίση.

Στο τρίτο κεφάλαιο θα κάνουμε εκτενή αναφορά στο τραπεζικό σύστημα και γενικά θα αναφερθούμε στους ρόλους, την δομή και την λειτουργία του τραπεζικού συστήματος.

Στο τέταρτο κεφάλαιο θα αναφερθούμε στα τραπεζικά που χρησιμοποιούνται περισσότερο από τους καταναλωτές και θα αναφερθούμε στα προϊόντα και τις λειτουργίες που θα προκύψουν στο μέλλον.

Στο πέμπτο κεφάλαιο θα αναφερθούμε στην έρευνα που έχουμε κάνει και θα αναφέρουμε την μεθοδολογία και τα ερευνητικά αποτελέσματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

1.1 Ορισμός οικονομικής κρίσης

Οικονομική κρίση είναι το φαινόμενο κατά το οποίο μια οικονομία χαρακτηρίζεται από μια διαρκή και αισθητή μείωση της οικονομικής της δραστηριότητας. Όταν λέμε οικονομική δραστηριότητα αναφερόμαστε σε όλα τα μακροοικονομικά μεγέθη της οικονομίας, όπως η απασχόληση, το εθνικό προϊόν, οι τιμές, οι επενδύσεις κ.λπ. Ο βασικότερος δείκτης οικονομικής δραστηριότητας είναι οι επενδύσεις, οι οποίες, όταν αυξομειώνονται, συμπαρασύρουν μαζί τους και όλα τα υπόλοιπα οικονομικά μεγέθη. Η οικονομική κρίση αποτελεί τη μία από τις δύο φάσεις των οικονομικών διακυμάνσεων και συγκεκριμένα τη φάση της καθόδου, όταν δηλαδή η οικονομική δραστηριότητα βρίσκεται σε μια συνεχή συρρίκνωση. Οι οικονομικές διακυμάνσεις ορίζονται ως οι διαδοχικές αυξομειώσεις της οικονομικής δραστηριότητας μέσα σε μια οικονομία. Λέγονται αλλιώς και κυκλικές διακυμάνσεις ή οικονομικοί κύκλοι. Οι Άγγλοι αποδίδουν το φαινόμενο με τον όρο «business cycles», ακριβώς για να τονίσουν την ιδιαίτερη βαρύτητα των επενδύσεων στην εξέλιξη του οικονομικού κύκλου. Από πολύχρονες στατιστικές παρατηρήσεις διαπιστώθηκε ότι οι οικονομικοί κύκλοι διαρκούν περίπου από 7 έως 11 χρόνια. (Κορωναίος, Ελευθέριος)

1.2 Διάφορες προσεγγίσεις οικονομικής κρίσης

Οι οικονομικές κρίσεις είναι ένα σύνθετο φαινόμενο. Καμία οικονομική κρίση δεν είναι ακριβώς η ίδια, αλλά και καμία οικονομική κρίση δεν είναι μοναδική και χωρίς προηγούμενο. Οι οικονομικές κρίσεις μπορεί να έχουν πολλές και διαφορετικές αιτίες (π.χ. πτώση της αξίας του νομίσματος, πτώση του χρηματιστηρίου, αλλά και πόλεμος, κυβερνητική πολιτική, κοκ.), να εκδηλώνονται σε διαφορετικούς τομείς της οικονομίας (π.χ. χρηματοπιστωτικό τομέα, πραγματική οικονομία, δημοσιονομική διοίκηση, εμπόριο) να λαμβάνουν χώρα σε διαφορετικό γεωγραφικό επίπεδο (π.χ. εθνικό, περιφερειακό, παγκόσμιο) και να έχουν διαφορετικές επιπτώσεις οικονομικές, κοινωνικές αλλά και πολιτικές.

Ωστόσο, ενδέχεται να συμβαίνουν και όλα ή αρκετά από τα παραπάνω μαζί ταυτόχρονα σε μια κρίση.

Η τυπολογία των Reinhart and Rogoff έχει πέντε βασικούς τύπους :

- ✓ Συναλλαγματικές Κρίσεις (Currency Crises)
- ✓ Κρίσεις Πληθωρισμού (Inflation Crises)
- ✓ Τραπεζικές Κρίσεις (Banking Crises)
- ✓ Κρίσεις Εξωτερικού Χρέους (External Debt Crises)
- ✓ Κρίσεις Εσωτερικού Χρέους (Domestic Debt Crises)

Στο άρθρο του ο Frederic S. Mishkin αποδίδει για την οικονομική κρίση τον εξής ορισμό. Οικονομική κρίση είναι μια διαταραχή στις χρηματοπιστωτικές αγορές στις οποίες οι λανθασμένες επιλογές και τα προβλήματα οικονομικού κινδύνου αυξάνονται με αποτέλεσμα να αδυνατούν να διοχετεύσουν τα κεφάλαιά τους σε παραγωγικές επενδύσεις και σε αποδοτικούς τομείς. Μια οικονομική κρίση μπορεί να οδηγήσει μια οικονομία μακριά από την ισορροπία και να στρέψει σε μια καθοδική πορεία τους δείκτες της οικονομικής ανάπτυξης. Οι οικονομικές κρίσεις μπορεί να έχουν διάφορες επιπτώσεις πέρα του τραπεζικού πανικού .

Οικονομική κρίση είναι το φαινόμενο κατά το οποίο μια οικονομία χαρακτηρίζεται από μια διαρκή και αισθητή μείωση της οικονομικής της δραστηριότητας. Όταν λέμε οικονομική δραστηριότητα αναφερόμαστε σε όλα τα μακροοικονομικά μεγέθη της οικονομίας, όπως η απασχόληση, το εθνικό προϊόν, οι τιμές, οι επενδύσεις κ.λπ. Ο βασικότερος δείκτης οικονομικής δραστηριότητας είναι οι επενδύσεις, οι οποίες όταν αυξομειώνονται, συμπαρασύρουν μαζί τους και όλα τα υπόλοιπα οικονομικά μεγέθη (Κουφάρης, 2010). Η οικονομική κρίση αποτελεί τη μία από τις δύο φάσεις των οικονομικών διακυμάνσεων και συγκεκριμένα τη φάση της καθόδου, όταν δηλαδή η οικονομική δραστηριότητα βρίσκεται σε μια συνεχή συρρίκνωση. (www.financialcrises20thcenture.com)

1.3 Η παγκόσμια οικονομική κρίση του 1929

Πώς οδηγηθήκαμε στην Κρίση.

Μετά το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πόλεμου επικράτησε παγκοσμίως ένα κλίμα γενικότερης ευφορίας και αισιοδοξίας. Σε αντίθεση με την κατεστραμμένη Ευρώπη η οποία αποτέλεσε το κύριο σκηνικό των μαχών, στην Αμερική θεώρησαν ότι τους δινόταν μια τεράστια ευκαιρία για ανασυγκρότηση, ευημερία και ανάπτυξη. Η αισιοδοξία αυτή καταγράφεται σε δείκτες

μέσω της εμπιστοσύνης που έδειξαν οι Αμερικάνοι στην Wall Street και στις εισηγμένες μεγάλες επιχειρήσεις στο Αμερικάνικο Χρηματιστήριο. Ήταν η περίοδος της αύξησης των κεφαλαίων και της εμφάνισης στο προσκήνιο ενός δυναμικού καπιταλισμού ο οποίος υποσχόταν προσωπικό πλούτο και κοινωνική ευμάρεια. Το μεγαλύτερο πλήγμα της κατάστασης αυτής το δέχθηκαν οι Η.Π.Α όπου το χρηματιστήριο έχασε σε πολύ γρήγορους ρυθμούς το 1/3 της αξίας του. Μέχρι το 1933 η οικονομία είχε περιέλθει σε ύφεση ενώ η χρηματιστηριακή αγορά είχε χάσει το 85% της αξίας της. Κύριος λόγος αυτού, όπως θα δούμε και παρακάτω είναι το ότι οι καταθέτες βλέποντας της τράπεζες σταδιακά να καταρρέουν, μιας και δεν μπορούσαν πλέον να εισπράξουν τα ποσά των δανείων που είχαν διαθέσει λόγω της περιορισμένης πλέον επιχειρηματικότητας, άρχισαν να αποσύρουν εσπευσμένα τις καταθέσεις τους.

Η παγκόσμια οικονομική ύφεση του 1929 ήταν μια κατάσταση διεθνούς οικονομικής ύφεσης που διήρκεσε από ένα μέχρι δέκα χρόνια σε διάφορες χώρες του κόσμου. Επρόκειτο για τη μεγαλύτερη οικονομική ύφεση της σύγχρονης ιστορίας και χρησιμοποιείται στον 21ο αιώνα ως παράδειγμα για το πόσο οδυνηρή μπορεί να είναι μια οικονομική καταστροφή. Η "Μεγάλη Ύφεση", όπως χαρακτηρίστηκε στις ΗΠΑ, σύμφωνα με τους αναλυτές προκλήθηκε μετά από το χρηματιστηριακό κραχ, που ξεκίνησε στις 24 Οκτωβρίου του 1929. Το τέρμα της κρίσης στις ΗΠΑ ταυτίστηκε με το έναυσμα της πολεμικής οικονομίας του Β' Παγκόσμιου Πολέμου γύρω στο 1939.

Η κρίση είχε καταστροφικές επιπτώσεις τόσο στον ανεπτυγμένο, όσο και στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Επηρεάστηκε το διεθνές εμπόριο, καθώς επίσης και τα προσωπικά εισοδήματα, τα έσοδα από φόρους, οι τιμές και τα κέρδη. Η οικονομία πόλεων ανά τον κόσμο επλήγη, ιδίως εκείνων που εξαρτώνται άμεσα από τη βαριά βιομηχανία. Οι κατασκευές πάγωσαν, οι αγροτοκτηνοτροφικές εργασίες υποχώρησαν λόγω πτώσης των τιμών στις σοδειές κατά 40% με 60%. Με τη ζήτηση σε διαρκή υποχώρηση, σε συνδυασμό με την έλλειψη εναλλακτικών εργασιών, περιοχές που εξαρτώνται από τον πρωτογενή τομέα όπως εκμετάλλευση γης, ορυχείων και ξύλου υπέφεραν ακόμη περισσότερο.

Η μεγάλη κρίση τερματίστηκε σε διαφορετικό χρόνο ανά χώρα. Οι περισσότερες χώρες εφήρμοσαν προγράμματα ανακούφισης και η πολιτική τους ζώη πέρασε αναταραχές, εξωθώντας την ιδεολογία στα άκρα. Σε ορισμένα κράτη, οι απελπισμένοι πολίτες στράφηκαν προς δημαγωγούς εθνικιστές, όπως τον Αδόλφο Χίτλερ, με αποτέλεσμα την έναρξη του 2ου παγκοσμίου πολέμου. (www.wikipedia.org)

1.4 Ιστορική αναδρομή της οικονομικής κρίσης του 1929

Η κρίση του 1929 δεν ήταν η πρώτη ούτε η μοναδική που έπληξε τις βιομηχανικές οικονομίες της Ευρώπης και των ΗΠΑ. Κρίσεις εκδηλώθηκαν και κατά τον 19^ο αιώνα ενώ τα οικονομικά προβλήματα που επισώρευσε ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος με κυριότερο τον υψηλό πληθωρισμό είχαν δημιουργήσει συνθήκες κρίσης, αν και εντοπισμένης πρωτίστως στις ηττημένες Κεντρικές Δυνάμεις (Γερμανία και Αυστροουγγαρία). Θεωρήθηκε όμως από τους περισσότερους οικονομολόγους και οικονομικούς ιστορικούς σύγχρονους και μεταγενέστερους, ως η σοβαρότερη κρίση του νεότερου κόσμου καθώς δεν ήταν απλά μια συνήθης κυκλική κρίση της οικονομίας αλλά προκάλεσε μια βαθειά και μεγάλης διάρκειας ύφεση που έπληξε τόσο τις βιομηχανικά προηγμένες όσο και τις αγροτικές οικονομίες με συμπτώματα σε κάθε οικονομικό δείκτη αύξηση ανεργίας, πτώση των εισοδημάτων και των τιμών αγροτικών προϊόντων, κατάρρευση του διεθνούς εμπορίου.

Η «μαύρη Πέμπτη» του Χρηματιστηρίου αξιών της Ν. Υόρκης στις 29 Οκτωβρίου 1929, όταν 16 εκατομμύρια μετοχές άλλαξαν χέρια, η απότομη προσγείωση από μια μοναδική έκρηξη επενδύσεων, κερδοσκοπίας, καταναλωτισμού και εύθραυστης ευημερίας τα προηγούμενα χρόνια στις ΗΠΑ βύθισε σε μακρά ύφεση, φτώχεια όχι μόνο τη μεγαλύτερη δύναμη του κόσμου αλλά τις περισσότερες χώρες της Ευρώπης και αναδυόμενες οικονομικές δυνάμεις όπως ο Καναδάς και η Αυστραλία. Η μεγάλη αναταραχή που προκλήθηκε απέτρεψε τους επιχειρηματίες από την επένδυση, τους καταναλωτές από τις αγοραστικές δαπάνες και τους τραπεζίτες από τον εύκολο δανεισμό.

Το Κραχ της Γουόλ Στρίτ του 1929 επίσης γνωστό ως Μαύρη Πέμπτη ή Χρηματιστηριακό κραχ του 1929 ξεκίνησε στις αρχές του Οκτωβρίου του 1929 και ήταν το πιο καταστροφικό χρηματιστηριακό κραχ στην ιστορία των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής λαμβάνοντας υπόψη την εξάπλωση και την διάρκεια του. Το κραχ σηματοδότησε την αρχή της δεκαετούς Παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης που επηρέασε πολλά βιομηχανικά δυτικά κράτη. Η δεκαετία που ακολούθησε μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο και οδήγησε στο κραχ ήταν μια δεκαετία πλούτου και υπέρβασης. Οι Αμερικάνοι στις υπαίθριες περιοχές μετανάστευσαν στις αστικές περιοχές των μεγάλων πόλεων με την ελπίδα μιας καλύτερης ζωής ασχολούμενοι με τον συνεχώς αναπτυσσόμενο βιομηχανικό τομέα. Ενώ οι αμερικανικές πόλεις ευημερούσαν η τεράστια μετανάστευση από τις υπαίθριες περιοχές και η αμέλεια του γεωργικού τομέα των ΗΠΑ οδήγησε τους Αμερικάνους αγρότες σε οικονομική απελπισία κατά την διάρκεια της δεκαετίας παράγοντας που αργότερα θα θεωρούνταν ως ένας από τους

παράγοντες κλειδιά της κρίσης. Παρά τους κινδύνους των εικασιών πολλοί πίστευαν ότι το χρηματιστήριο θα συνέχιζε να αναπτύσσεται επ' αόριστον.

Ωστόσο στις 25 Μαρτίου 1929 ένα μικρό κραχ προέκυψε αφού οι επενδυτές άρχισαν να πωλούν μετοχές σε γρήγορο και απότομο ρυθμό εκθέτοντας έτσι την ασταθή βάση του χρηματιστηρίου.

Ενώ το χρηματιστήριο βρισκόταν σε καλή κατάσταση η αισιοδοξία κατέρρευσε όταν στις 18 Σεπτεμβρίου 1929 οι τιμές των μετοχών στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης έπεσαν απότομα. Στις 24 Οκτωβρίου (Μαύρη Πέμπτη) η αγορά έχασε το 11% της αξίας της. Πολλοί τραπεζίτες της Γουόλ Στρίτ συναντήθηκαν στο χάος και στον πανικό του ορόφου του εμπορίου για να βρουν μία λύση για το πρόβλημα. (Οικονομικά της Καθημερινότητας)

Η Μεγάλη Ύφεση

Η «Μεγάλη Ύφεση» ξεκίνησε το 1929 στις ΗΠΑ και συνολικά κράτησε τουλάχιστον 12 χρόνια. Προκάλεσε αύξηση της ανεργίας ύψους 25%, πτώση του ΑΕΠ κατά 1/3, ενώ οδήγησε το ένα τρίτο περίπου των τραπεζών σε κατάρρευση και τη χρηματιστηριακή αγορά σε ελεύθερη πτώση που άγγιξε το 90%. Η κρίση ακολουθήθηκε από μια άνιση κατανομή της οικονομικής δύναμης μεταξύ των κυρίων βιομηχανικών κρατών. Οι ρυθμοί ανάπτυξης της παραγωγής ήταν ανόμοιοι, ενώ υπήρχαν σημαντικές ανισορροπίες στο διεθνές εμπόριο και στις πληρωμές. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, οι ΗΠΑ αποτελούσαν τη μεγαλύτερη βιομηχανική χώρα, συνεισφέροντας αντίστοιχα το 42% και 33% της παγκόσμιας παραγωγής κατά τα έτη 1928 και 1933 αντίστοιχα.

Επιπλέον, οι ΗΠΑ ήταν και η κύρια πηγή δανεισμού και ζήτησης για εισαγωγές διεθνώς. Όσον αφορά τις εισαγωγές, οι περισσότερες αφορούσαν την Ευρώπη.

Μετά το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, οι ΗΠΑ έλαβαν μεγάλες εισροές χρυσού που προέρχονταν από τα εμπορικά πλεονάσματα στα χρόνια που εφαρμόστηκε ο κανόνας χρυσού. Από την άλλη πλευρά ήταν η Γερμανία, η ηττημένη του πολέμου, η οποία για να χρηματοδοτήσει τις βαριές αποζημιώσεις που όφειλε και οι οποίες ανέρχονταν σε 1,5 φορές το εθνικό της εισόδημα, κατέφευγε στον εξωτερικό δανεισμό. Από τις υπόλοιπες βιομηχανικές χώρες, οι Συμμαχικές Δυνάμεις, Βρετανία και Γαλλία, είχαν την υποχρέωση να εξοφλήσουν ένα χρέος πολέμου προς τις ΗΠΑ, ενώ η ηττημένη Γερμανία πλήρωνε βαριές αποζημιώσεις στις Συμμαχικές Δυνάμεις.

Για να δώσουν λύση στο πρόβλημα που είχε δημιουργηθεί λόγω της αδυναμίας της Γερμανίας να ανταποκριθεί σε αυτές τις αποζημιώσεις, οι ΗΠΑ δημιούργησαν ένα σχέδιο που περιελάμβανε παροχή δανείων στη Γερμανία.

Όμως, το σχέδιο αυτό απέτυχε με την περίφημη κατάρρευση του χρηματιστηρίου των ΗΠΑ, η οποία συνέβη τον Οκτώβριο του 1929 και σηματοδότησε την αρχή της δεκαετούς παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης που επηρέασε πολλά βιομηχανικά δυτικά κράτη (Óscar Dejuán et al, 2011). Γνωστή και ως «κραχ της Γουόλ Στρίτ» ή «Μαύρη Τρίτη» .

1.5 Ημερολόγιο Κρίσης

Όπως γνωρίζουμε η οικονομική κρίση ξεκίνησε το 1929 από την Αμερική και διήρκησε πάρα πολλά χρόνια και επηρέασε διαφορετικά την κάθε χώρα. Παρακάτω αναλύετε το χρονικό της κρίσης.

- ✓ 22 Οκτωβρίου 1929 : Ξεσπά η μεγάλη κρίση στην Αμερική. Ενώ μέχρι τότε η αξία των βιομηχανικών μετοχών αυξανόταν συνεχώς , οικονομικοί κύκλοι που φοβούνται μια ξαφνική πτώση των τιμών των μετοχών αρχίζουν να πωλούν.
- ✓ 23 Οκτωβρίου 1929 : Η συνολική αξία της αγοράς (87 δις δολάρια) μειώνεται κατά 4 δις. Πτώση δηλαδή της τάξεως του 4,6%.
- ✓ 24 Οκτωβρίου 1929: Ρευστοποίηση 13.000.000 τίτλων μετοχών. Από αυτή την χρονική στιγμή μεγάλος αριθμός αμερικάνων ρευστοποιεί τις μετοχές για να τις τοποθετήσει αλλού ελπίζοντας να κερδίσει περισσότερα. Η τιμή των μετοχών πέφτει κατακόρυφα με φυσικό επακόλουθο να δημιουργείται πανικός στο χρηματιστήριο. Οι μέρες που ακολουθούν είναι πρωτόγνωρες. Παντού επικρατεί ο πανικός και η ανησυχία που οδηγούν σε αγχωτικές κινήσεις οι οποίες διογκώνουν το πρόβλημα και φέρνουν το χάος στα οικονομικά και κοινωνικά δρώμενα. Όλοι προσπαθούν να πωλήσουν πριν οι μετοχές τους πέσουν πιο χαμηλά και χάσουν κάθε περιθώριο κέρδους.
- ✓ Πολλές τράπεζες που είχαν τοποθετήσει τα χρήματα των πελατών τους σε μετοχές αποσκοπώντας στα μεγαλύτερα κέρδη πτωχεύουν, ενώ άλλες δεν δανείζουν για αγορά βιομηχανικών προϊόντων και αρνούνται να χρηματοδοτήσουν τις επιχειρήσεις. Από

την μεριά τους οι επιχειρήσεις δεν πωλούν και βλέποντας την παραγωγή τους σε στοκ αναγκάζονται να ρίξουν τις τιμές. Πολλές χρεοκοπούν.

- ✓ Οι εργάτες ως φυσικό επακόλουθο των παραπάνω απολύονται ή παίρνουν μειωμένες απολαβές. Επομένως μειώνονται τα χρήματα που μπορούν να διαθέσουν για αγορές ενώ τίθεται πλέον σημαντικό θέμα διαβίωσης.
- ✓ Μέσα του 1930: Γενική παράλυση της αμερικανικής οικονομίας. Χαρακτηριστικό είναι ότι την χρονιά αυτή 9 εκατομμύρια λογαριασμών αποταμιεύσεων εκμηδενίστηκαν και 85 χιλιάδες επιχειρήσεις κήρυξαν πτώχευση
- ✓ 1932: Έχοντας χάσει την τριετία 1929-1932 οι μετοχές στην Wall Street το 73% της αξίας τους ο Dow Jones πιάνει στις 8 Ιουλίου 1932 το χαμηλότερο σημείο όλων των εποχών (41,22 μονάδες).
- ✓ 1929-1936: Επιβράδυνση της κρίσης με την εφαρμογή του λεγόμενου New Deal.
- ✓ 1937 : Οι περικοπές στις δημόσιες δαπάνες για την καταπολέμηση του δημοσίου χρέους που συνεχώς διογκωνόταν από την κυβέρνηση των ΗΠΑ.
- ✓ (Roosevelt) είχε ως αποτέλεσμα την εμφάνιση νέας ύφεσης.
- ✓ 1938 : Εμφάνιση ακόμα ενός Κραχ και κατάρρευση της αμερικανικής οικονομίας εκ νέου.
- ✓ 1939: Η κήρυξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου λειτουργεί καταλυτικά για την εξασθένηση και την τερματική πορεία της κρίσης. (Ράπτης, Δ, Κώστας)

1.6 Επιπτώσεις οικονομικής κρίσης 1929

Η ύφεση του 1937-38 συνέβη λίγα χρόνια μετά τη «Μεγάλη Ύφεση» στις ΗΠΑ, με την αμερικάνικη οικονομία να μην έχει ακόμη ανακάμψει πλήρως και την ανεργία να βρίσκεται σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα. Έτσι, όπως είναι λογικό τα αποτελέσματά της ήταν ακόμη πιο καταστροφικά, καθώς κάθε πρόοδος που είχε γίνει από το τέλος της «Μεγάλης Ύφεσης» και μετά πήγε χαμένη.

Χαρακτηριστικά, το πραγματικό ΑΕΠ σημείωσε μια πτώση της τάξεως του 11% και η βιομηχανική παραγωγή μειώθηκε κατά 32%. Πριν εξετάσουμε τα αίτια αυτής της «ύφεσης μέσα στην ύφεση» όπως έγινε γνωστή αργότερα, ας δούμε πρώτα τι συνέβη.

Το 1937 λοιπόν, τα μέτρα που είχε πάρει η κυβέρνηση από το 1929 φαινόταν ότι έχουν πετύχει το σκοπό τους, που ήταν να βγάλουν τη χώρα από την ύφεση δίνοντας ένα ερέθισμα για ανάπτυξη της οικονομίας (Business Insider, 2011). Ο ρυθμός αύξησης του ετήσιου πραγματικού ΑΕΠ είχε σταθεροποιηθεί στο 9%, η ανεργία είχε πέσει από το 25% που βρισκόταν το 1933 στο 14% και οι ΗΠΑ ποτέ άλλοτε δεν είχαν βιώσει μια τόσο ραγδαία ανάπτυξη. Την περίοδο εκείνη το 85% της νομισματικής βάσης των ΗΠΑ αποτελούνταν από αποθέματα χρυσού. Η αμερικανική κυβέρνηση όμως, λόγω του προβληματισμού της για πιθανή αύξηση του πληθωρισμού έδωσε εντολή για «αποστείρωση» όλων των εισροών χρυσού, οι οποίες κρατούνταν σε ένα ανενεργό λογαριασμό και δεν γίνονταν μέρος της νομισματικής βάσης και της προσφοράς χρήματος των ΗΠΑ .

Επιπλέον, το 1937 καταργήθηκε ένα επίδομα προς τους βετεράνους του 1ου Παγκοσμίου Πολέμου, ενώ συλλέχθηκαν για πρώτη φορά φόροι κοινωνικών ασφαλίσεων. Αυτά τα πρόσθετα έσοδα προορίζονταν για τη χρηματοδότηση ενός συνταξιοδοτικού συστήματος. Το αποτέλεσμα αυτών των δύο πρόσθετων εσόδων ήταν να αυξηθεί το πλεόνασμα ως ποσοστό του ΑΕΠ από -4.4% που ήταν το 1936 σε -2.2% το 1937. Κατά την ίδια περίοδο, η Ομοσπονδιακή Τράπεζα διπλασίασε τα υποχρεωτικά ελάχιστα αποθεματικά. Ο λόγος που προέβη σε αυτή την απόφαση ήταν η έντονη ανησυχία της για τα πλεονάζοντα αποθεματικά που βρίσκονταν σε ιδιαίτερα υψηλό επίπεδο το 1936, με την Ομοσπονδιακή Τράπεζα να θέλει να τα μετατρέψει σε υποχρεωτικά αποθεματικά. Η ενέργεια αυτή όμως μείωσε σημαντικά την προσφορά χρήματος, καθώς οι τράπεζες επιθυμούσαν να διακρίνουν πλεονάζοντα αποθεματικά. Έτσι, οι τράπεζες προχώρησαν σε μείωση του δανεισμού ούτως ώστε τα αποθεματικά τους να υπερβαίνουν το νέο απαιτούμενο επίπεδο (Romer, 1992). Επίσης, το Υπουργείο Οικονομικών άρχισε να περιορίζει την προσφορά χρήματος, με αποτέλεσμα μεταξύ 1937 και 1938 να ξεσπάσει η ύφεση, με μείωση του πραγματικού ΑΕΠ ύψους 11%

Το Φεβρουάριο του 1938 και αφού συνειδητοποίησε το λάθος του, το Υπουργείο Οικονομικών τερμάτισε την αποθεματοποίηση των εισροών χρυσού και επανέφερε τα ανενεργά αποθεματικά χρυσού στη νομισματική βάση, ενώ οι κρατικές δαπάνες αυξήθηκαν κατά 2 εκατομμύρια δολάρια, με αποτέλεσμα ο Ιούνιος του 1938 να σηματοδοτεί το τέλος της ύφεσης και την αρχή ανάκαμψης της οικονομίας. Τα αποτελέσματα των αλλαγών αυτών στη νομισματική βάση των ΗΠΑ παρουσιάζονται στο παρακάτω διάγραμμα, που απεικονίζει την νομισματική βάση και τα αποθέματα χρυσού των ΗΠΑ για τα έτη 1934-39 .(Ivan, T, Berend)

Figure 2. US monetary base and gold stock, 1934-39

Διάγραμμα 1 Βάση Χρυσού

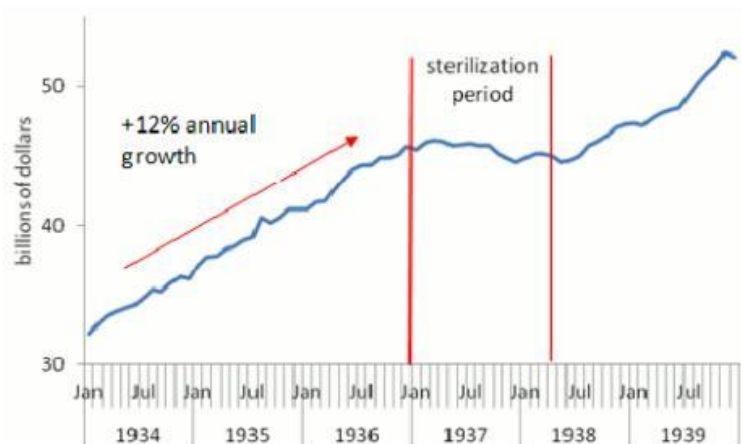
ΠΗΓΗ: VOX

Όπως βλέπουμε στο διάγραμμα, τα αποθέματα χρυσού και η νομισματική βάση αυξάνονταν παράλληλα μεταξύ 1934 και 1936. Τα αποθέματα χρυσού συνέχισαν να αυξάνονται, όμως η νομισματική βάση έμεινε στάσιμη το 1937 εξαιτίας της αποθεματοποίησης του χρυσού. Τα αποθέματα χρυσού που δεν «αποστειρώθηκαν» παρέμειναν στάσιμα, μέχρις ότου το Υπουργείο Οικονομικών τερμάτισε την πολιτική αυτή τον Απρίλιο του 1938.

Οι συνέπειες που προέκυψαν από αυτά τα μέτρα λιτότητας ήταν αρκετές. Αρχικά, κλονίστηκε η εμπιστοσύνη προς τις χρηματοπιστωτικές αγορές, λόγω της μεγάλης αστάθειας που τις χαρακτήριζε. Οι περικοπές στον προϋπολογισμό των ΗΠΑ προκάλεσαν μια κατακόρυφη πτώση στην οικονομία της χώρας με αποτέλεσμα να οδηγηθεί σε αυτή τη δεύτερη ύφεση. Επιπρόσθετα, το χρηματιστήριο κατέρρευσε.

Μέσα στο 1938, το ετήσιο ΑΕΠ των ΗΠΑ σημείωσε πτώση μεγαλύτερη από 3%, ενώ η βιομηχανική παραγωγή έπεσε κατά 40%, με την πτώση να είναι αρκετά μεγαλύτερη και από την περίοδο 1929-1933. Επιπλέον η ανεργία, η οποία μετά από αρκετή προσπάθεια είχε κατέβει στο 14% από το 25% που είχε φτάσει στις αρχές τις δεκαετίας του 30, ανέβηκε και πάλι κατά 4 εκατομμύρια, φτάνοντας οριακά στο 20%. Όσον αφορά τις τιμές, σημείωσαν συνεχή πτώση οδηγώντας σε αντιπληθωρισμό.

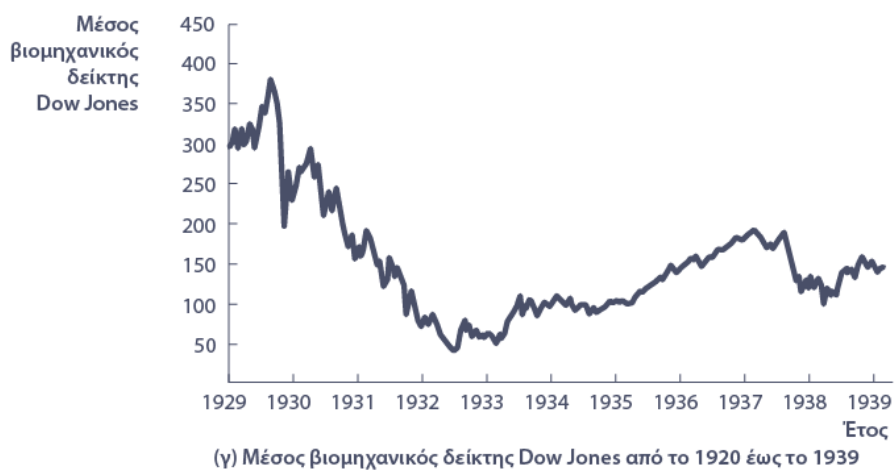
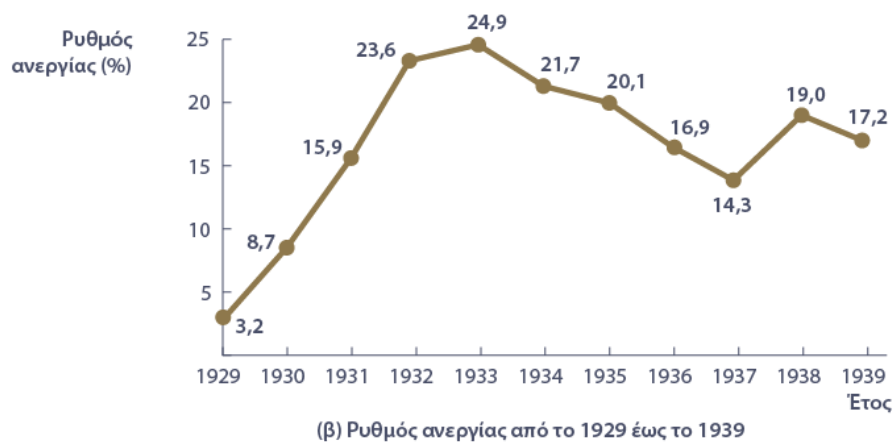
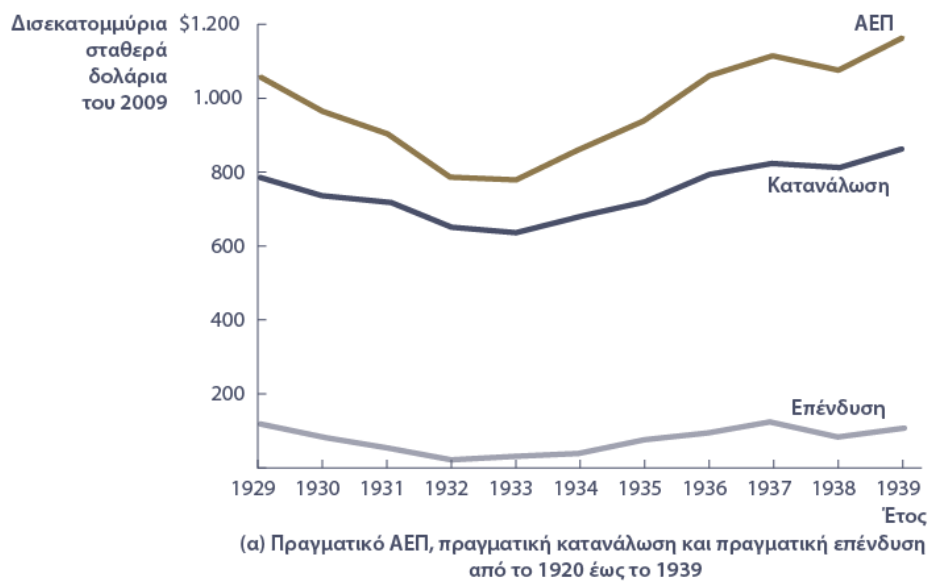
Figure 1. US money supply (M2), 1934-39

Διάγραμμα 2 Προσφορά Χρήματος

ΠΗΓΗ: VOX

Η Μεγάλη Ύφεση ξεκίνησε το 1929 και το πραγματικό ΑΕΠ έφτασε στο χαμηλότερο σημείο του το 1933. Κατά τη διάρκεια της συρρίκνωσης και της μακράς ανάκαμψης, το πραγματικό ΑΕΠ, η πραγματική κατανάλωση και η πραγματική επένδυση κινούνταν μαζί, όπως δείχνει αυτό το σχήμα.

Διάγραμμα 3 ΑΕΠ, Ρυθμός Ανεργίας, Δείκτης DOWN JONES 1929-1930

Πηγή: Global Financial Data. *Πηγή:* Bureau of Economic Analysis, National Income and Product Accounts.

Ο ρυθμός ανεργίας ακολουθεί τις διακυμάνσεις του ΑΕΠ, αλλά κινείται προς την αντίθετη κατεύθυνση. Η ανεργία τείνει να αυξάνεται, όταν το ΑΕΠ πέφτει. Κατά τη διάρκεια της Μεγάλης Ύφεσης, η ανεργία αυξήθηκε από 3% το 1929 σε ένα μέγιστο σημείο 25% το 1933. Οι τιμές των μετοχών επίσης τείνουν να κινούνται μαζί με άλλα μεγέθη της οικονομικής δραστηριότητας. Ο μέσος βιομηχανικός δείκτης Dow Jones είναι ένας δείκτης που δίνει τον μέσο όρο των τιμών των μετοχών των τριάντα πιο σημαντικών εταιρειών που έχουν έδρα τις ΗΠΑ. (U.S. Census Berend).

1.7 Αίτια κρίσης 1929

Υπήρξαν πολλοί παράγοντες που προκάλεσαν την κρίση, όπως δομικές αδυναμίες και συγκεκριμένα περιστατικά τα οποία τη μετέτρεψαν σε μια γενικευμένη κατάθλιψη, καθώς και ο τρόπος με τον οποίο μεταφέρθηκε από χώρα σε χώρα. Σχετικά με την περίοδο αυτή, οι ιστορικοί αναφέρουν ως δομικούς παράγοντες μεγάλες καταστροφές τραπεζών και το χρηματιστηριακό κραχ, ενώ αναλυτές όπως ο Piter Temin και ο Barry Ahendrix δίνουν έμφαση στην απόφαση της Βρετανίας να επιστρέψει στις ισοτιμίες που υπήρχαν πριν το Gold Standard προτού ξεσπάσει ο 1ος παγκόσμιος πόλεμος. Σύγχρονες θεωρίες μπορεί να κατηγοριοποιούνται σε τρεις σχολές. Πρώτον, υπάρχουν οι υποστηρικτές των κλασικών οικονομικών: μονεταριστές, η αυστριακή σχολή και η νεοκλασική οικονομική θεωρία, όλες εκ των οποίων επικεντρώνονται στις μακροοικονομικές επιπτώσεις στο χρηματικό απόθεμα και στην προσφορά χρυσού που στήριζε πολλά νομίσματα προτού γενικευθεί η κρίση, συμπεριλαμβανομένης της παραγωγής και της κατανάλωσης.

Κατά δεύτερον, υπάρχουν πολλές δομικές θεωρίες, πιο γνωστή από τις οποίες η Κεϋνσιανή, αλλά και η σχολή των θεσμικών οικονομικών, που τονίζουν την υποκατανάλωση και την υπερεπένδυση (οικονομική φούσκα), προκλητική συμπεριφορά των τραπεζικών παραγόντων και βιομηχάνων, ή ανεπαρκείς κρατικοί λειτουργοί. Όταν ο πανικός ξεκίνησε και ακολούθησε η ύφεση, πολλοί πίστεψαν ότι μπορούσαν να διασώσουν τα χρήματά τους παραμένοντας μακριά από την αγορά, καθώς οι τιμές υποχωρούσαν έτσι ώστε ένα δεδομένο ποσοστό χρημάτων να μπορούσε να αγοράσει περισσότερα αγαθά.

Σε τρίτο επίπεδο, υπάρχει η μαρξιστική κριτική για την πολιτική οικονομία. Η κριτική αυτή εστιάζεται σε αντιφάσεις του ίδιου του καπιταλισμού, μια κοινωνική αντιπαλότητα ως προς

την οικειοποίηση της υπεραξίας του κεφαλαίου, καθώς προαγόταν μια έμφυτη ανισορροπία στη συσσώρευσή του, με υπερβολική συσσώρευση που κλιμακωνόταν μέχρι τις περιοδικές κρίσεις που το απομείωναν. Η προέλευση της κρίσης, ως εκ τούτου, εντοπίζεται αμιγώς στη σφαίρα της παραγωγής, αν και η οικονομική κρίση δύναται να επιδεινωθεί από προβλήματα δυσαναλογίας στην υπερπαραγωγή στη βιομηχανία και συναφείς παραγωγικούς τομείς, καθώς και στην υποκατανάλωση του λαού.(www.wikipedia.org)

Υπερβολικός Δανεισμός

Ο υπερβολικός δανεισμός θεωρείται μία από τις αιτίες της μεγάλης κρίσης. Μακροοικονομολόγοι, όπως ο BenBernange, πρόεδρος της Κεντρικής Τράπεζας των ΗΠΑ, επανέφεραν την άποψη της σχέσης χρέους-ύφεσης που πρώτοδιατυπώθηκε από τον IrvingFisher. Ο τελευταίος συνέδεσε την χαλαρή πίστωση με την υπερχρέωση, κάτι που προλείανε το έδαφος για κερδοσκοπικά παιχνίδια και επενδυτικές φούσκες. Επιπλέον, ο Bernage προχώρησε στην ενοχοποίηση εννέα αλληλοσχετιζόμενων παραγόντων υπό συνθήκες χρέους και ύφεσης για να διευκρινίσει το μηχανισμό της αποτυχίας.

Οι τράπεζες που είχαν χρηματοδοτήσει τα υπέρχρη άρχισαν να καταρρέουν καθώς οι δανειολήπτες αδυνατούσαν να ανταποκριθούν στις συμβατικές τους υποχρεώσεις και καταθέτες σήκωναν τα χρήματά τους μαζικά από τους λογαριασμούς τους, σχηματίζοντας τραπεζικές ουρές. Κυβερνητικές εγγυήσεις και νομοθετικές ρυθμίσεις της Fed που είχαν σκοπό να αποτρέψουν τέτοιες ουρές πανικού απεδείχθησαν αναποτελεσματικές και σε ορισμένες περιπτώσεις απεφύχθησαν. Τραπεζικές καταστροφές οδήγησαν στην απώλεια αποθεμάτων εκατομμυρίων δολαρίων. Τα απλήρωτα χρέη κατέστησαν ακόμη πιο επικίνδυνα, καθώς οι τιμές και τα εισοδήματα έπεφταν 20-50%, αλλά τα χρέη παρέμεναν στα ίδια επίπεδα. Μετά την κρίση του 1929 και κατά τη διάρκεια των 10 πρώτων μηνών του 1930, 744 αμερικανικές τράπεζες κατέρρευσαν, ενώ μέχρι τα τέλη του έτους ανέρχονταν συνολικά στις 9.000. Το 1933, οι καταθέτες είχαν σημειώσει απώλειες \$ 140 δισεκατομμυρίων.

Πτώση των Συναλλαγών και η Ρύθμιση Smoot-Hawley Tariff στις ΗΠΑ

Πολλοί οικονομολόγοι είχαν υποστηρίξει πως η απότομη πτώση στις διεθνείς συναλλαγές μετά το 1930 οδήγησαν στη χειροτέρευση της εξαθλίωσης, ιδίως στις χώρες που εξαρτώνται άμεσα από το διεθνές εμπόριο. Πολλοί ιστορικοί και οικονομολόγοι κατηγόρησαν εν μέρει την αμερικανική ρύθμιση Smoot-Hawley Tariff, που ετέθη σε εφαρμογή το 1930, λόγω της

μείωσης των διεθνών συναλλαγών και της εφαρμογής ανταποδοτικών δασμών και στις άλλες χώρες. Οι παγκόσμιες συναλλαγές αποτελούσαν ένα μικρό κομμάτι της καθολικής οικονομικής δραστηριότητας των ΗΠΑ και επικεντρωνόταν σε μερικές επιχειρήσεις, όπως τις αγροτικές. Στις άλλες χώρες όμως ήταν ένας σημαντικός πυλώνας της οικονομίας. Ο μέσος όρος των δασμών που αναλογούσαν κατά κεφαλήν στα δασμολογημένες εισαγωγές μεταξύ 1921-1925 ανερχόταν στο 25,0%, αλλά μετά τη νέα ρύθμιση κυμάνθηκε στο 50% μεταξύ 1931-1935.

Το Φαινόμενο της Χιονοστιβάδας

Η τεχνολογική εξέλιξη της αγροτικής εκμετάλλευσης αντικατέστησε τους χειρόνακτες αγρότες στις καλλιέργειες βαμβακιού. Η μεγάλη κρίση δεν ήταν αποτέλεσμα μιας απότομης πτώσης. Οι χρηματιστηριακές αγορές κινούνταν ανοδικά στις αρχές του 1930, επιστρέφοντας στα αρχικά επίπεδα των αρχών του 1929 τον Απρίλιο, αν και ακόμη περίπου 30% κάτω από τα μέγιστα του Σεπτεμβρίου του 1929. Η αμερικανική κυβέρνηση και η βιομηχανία ξόδεψαν περισσότερα στο πρώτο εξάμηνο του 1930 απ' ό,τι στην αντίστοιχη περίοδο του 1929. Όμως, οι καταναλωτές, πολλοί από τους οποίους είχαν υποστεί σημαντικές απώλειες στην αγορά τον προηγούμενο χρόνο, είχαν περικόψει τα έξοδά τους κατά 10%, ενώ μια μεγάλη περίοδος ξηρασίας κατέστρεψε τις αγροτικές περιοχές των ΗΠΑ, μια περίοδος που κράτησε μέχρι το καλοκαίρι του 1930.

Στις αρχές του 1930, η τραπεζική πίστη ήταν διάχυτη και διαθέσιμη σε χαμηλά επιτόκια, αλλά ο κόσμος ήταν συντηρητικός στη λήψη δανείων. Τον Μάιο οι πωλήσεις αυτοκινήτων σημείωναν πτώση κάτω από τα επίπεδα του 1928. Οι τιμές άρχισαν να πέφτουν, αλλά οι μισθοί διατηρούνταν σταθεροί μέχρι το 1930, οπότε και άρχισε να υποχωρεί η αγοραστική δύναμη. Η κατάσταση ήταν ακόμα χειρότερη στις αγροτικές περιοχές, όπου οι τιμές των εμπορευμάτων έπεφταν απότομα, καθώς επίσης και σε ορυχεία και δάση, όπου η ανεργία ανέβαινε και υπήρχαν ελάχιστες δουλειές. Η υποχώρηση της αμερικανικής οικονομίας ήταν ο παράγοντας που συμπαρέσυρε και τις υπόλοιπες χώρες αρχικά, ενώ αργότερα η εσωτερική κατάσταση στις οικονομίες της κάθε χώρας καθόρισαν τις συνθήκες σε εθνικό επίπεδο. (Κονδύλης, Θάνος)

1.8 Επιπτώσεις οικονομικής κρίσης

Κοινωνικές διαστάσεις του κραχ 1929

Το κραχ του 1929 επηρέασε όλες τις κοινωνικές τάξεις του δυτικού κόσμου. Οι πλούσιοι αγοράζουν χρεοκοπημένες επιχειρήσεις, οι αγρότες δεν βρίσκουν να πουλήσουν τα προϊόντα τους, οι εργάτες και οι υπάλληλοι αντιμετωπίζουν μειώσεις μισθών και απολύσεις. Στις ΗΠΑ έμειναν άνεργοι 12εκτομμύρια άνθρωποι, πτώχευσαν πάνω από 1600 εθνικές τράπεζες και έκλεισαν 20000 επιχειρήσεις και αυτοκτόνησαν 23000 άνθρωποι.

1932. Πολιτική λύση

Οι δυτικές κυβερνήσεις αναζητούν πολιτικές λύσεις. Ο πρόεδρος των ΗΠΑ Φραγκλίνος Ρούζβελτ εφαρμόζει την πολιτική του newdeal. Το κράτος οφείλει να παρεμβαίνει στην οικονομία με μεγάλες επενδύσεις για να χτυπηθεί η ανεργία. Έτσι ανατέθηκαν μεγάλα δημόσια έργα σε ιδιωτικές επιχειρήσεις, οι υπάλληλοι και οι εργάτες βρήκαν δουλειά και αρχίζουν να αγοράζουν αγροτικά προϊόντα και να αρχίζει να αναθερμάνετε η οικονομία. Το newdeal αρχίζουν να ακολουθούν πολλά ευρωπαϊκά κράτη και αρχίζει να επικρατεί η διευθυνόμενη οικονομία.

Οι οικονομικές επιπτώσεις της κρίσης

Άμεσο αποτέλεσμα της κρίσης ήταν να προκληθεί σε ολόκληρο τον κόσμο ένα κύμα κοινωνικής εξαθλίωσης. Ένας μεγάλος αριθμός εργατών στις χώρες που επλήγησαν περισσότερο έμεινε άνεργος: 13 εκατομμύρια στις Ηνωμένες Πολιτείες στα 1932, 6 εκατομμύρια στην Γερμανία. Στους άνεργους πρέπει να προσθέσουμε ακόμη τους υπαλλήλους και τους διευθυντές των επιχειρήσεων που έκλεισαν. Οι έμποροι βλέπουν τις εργασίες τους να μειώνονται γιατί δυσκολεύονται να πουλήσουν και οι πελάτες των ελεύθερων επαγγελμάτων συνεχώς ελαττώνονται.

Οι αγρότες δεν βρίσκουν αγοραστές για τα προϊόντα τους παρά την πτώση των τιμών. Αυτή η ανέχεια προκαλεί την οργή των πολιτών κατά των κυβερνήσεων, που τις θεωρούν υπεύθυνες για την κρίση: πορείες, διαδηλώσεις, συγκρούσεις ανέργων με την αστυνομία στους δρόμους είναι καθημερινό φαινόμενο για τις μεγάλες πόλεις της Ευρώπης και της Αμερικής.

Μία από τις κυριότερες συνέπειες αυτής της κρίσης είναι η ακόμα μεγαλύτερη κεφαλαιοκρατική συγκέντρωση, η οποία και επαύξησε τον ρόλο των τραπεζών στην οικονομική ζωή. Τα μεγάλα βιομηχανικά συγκροτήματα βρήκαν την ευκαιρία και εξαγόρασαν τις μικρότερες επιχειρήσεις που χρεοκόπησαν ή που δεν μπορούσαν να ανταπεξέλθουν στην κρίση. Το ίδιο συμβαίνει και στον τραπεζικό τομέα. Πολλοί αγρότες και κάτοικοι μικρών πόλεων συρρέουν στα μεγάλα αστικά κέντρα με την ελπίδα να βρουν δουλειά. Ο πληθυσμός των αστικών κέντρων αυξάνεται και δημιουργούνται πρόσθετα κοινωνικά προβλήματα. Η διάρθρωση της αστικής κοινωνίας διαταράσσεται. Τα μεσαία αστικά στρώματα, με τη χρεοκοπία των επιχειρήσεών τους, χάνουν την οικονομική τους υπόσταση και προλεταριοποιούνται. Η κοινωνική κρίση αρχίζει να μεταμορφώνεται σε ιδεολογική.

Η παρέμβαση του κράτους για την αντιμετώπιση της κρίσης

Στα 1932 εκλέγεται πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών ο Φραγκλίνος Ρούζβελτ, ο οποίος εφαρμόζει μία νέα πολιτική για την έξοδο από την οικονομική κρίση. Η νέα αυτή οικονομική πολιτική ονομάζεται New Deal.

Βασικός άξονας της πολιτικής του Ρούζβελτ ήταν η ακόλουθη σκέψη : Για να γίνει κατορθωτή η ανάκαμψη της οικονομίας θα πρέπει να ανατεθούν στις βιομηχανίες μεγάλες παραγγελίες. Οι βιομηχανίες για να πραγματοποιήσουν τις παραγγελίες, θα αναζωογονούσαν άλλες επιχειρήσεις. Με αυτόν τον τρόπο οι εργάτες θα έβρισκαν εργασία και με τις αποδοχές τους θα κινούσαν την αγορά. Αλλά επειδή κανένας δεν είχε χρήματα για να τα επενδύσει (και όσοι είχαν δεν τα επένδυναν), θα έπρεπε το κράτος να αναλάβει τον ρόλο του επενδυτή για να πετύχει την αναθέρμανση της οικονομίας.

Η επέμβαση αυτή εκδηλώνεται με τους εξής τρόπους:

- ✓ καταστροφή του στοκ των βιομηχανικών και των αγροτικών προϊόντων ή περιορισμός της παραγωγής τους ώστε να ανέβουν οι τιμές τους.
- ✓ Προσπάθεια για επανάκτηση των αγορών του εξωτερικού με υποτίμηση της αξίας του εθνικού νομίσματος. Με αυτόν τον τρόπο ελπίζεται ότι ο ξένος αγοραστής θα προτιμήσει τα προϊόντα της χώρας, μια και του προσφέρονται φθηνότερα. Στα 1932 η Αγγλία, για να αναζωογονήσει το εμπόριο της, υποτιμά τη στερλίνα και το 1934 ο Ρούζβελτ κάνει τι ίδιο με το δολάριο.

- ✓ Θεσπίζονται υψηλοί τελωνιακοί θεσμοί για τα εισαγόμενα από το εξωτερικό προϊόντα. Έτσι τα προϊόντα αυτά γίνονται ακριβότερα από τα εγχώρια και ο τοπικός αγοραστής και ο τοπικός δεν τα προτιμά.
- ✓ Καταβάλλεται προσπάθεια να ισοσκελισθεί ο κρατικός προϋπολογισμός με μείωση των δαπανών (αποπληθωρισμός). Μερικές χώρες μιμούμενες τις Η.Π.Α. καταστρώνουν προγράμματα εκτέλεσης δημοσίων έργων για να μειώσουν την ανεργία.

Μετά την οικονομική κρίση, ο κόσμος εμφανίζεται βαθιά αλλαγμένος.

Κανείς δεν πιστεύει πια στη θεωρία ότι η απόλυτη οικονομική ελευθερία οδηγεί στην ευημερία και την ευτυχία όλων των ανθρώπων. Όλες οι χώρες ζουν κάτω από την απειλή της επανόδου της κρίσης. Γι αυτό κυριαρχεί η πεποίθηση ότι το κράτος οφείλει να παρεμβαίνει στην οικονομία βοηθώντας τις ιδιωτικές επιχειρήσεις και προφυλάσσοντας συγχρόνως το κατώτερο όριο αμοιβής των εργαζομένων . Εποπτεύει την οικονομική ζωή και διορθώνει τις ταλαντεύσεις της οικονομικής ισορροπίας. Οι παλιές θεωρίες του Σμιθ και των φιλελεύθερων οικονομολόγων για τη με επέμβαση του κράτους στην οικονομική ζωή, δεν ισχύουν πια. Ο καπιταλισμός αναπτύσσεται πλέον κάτω από την κηδεμονία του παρεμβατικού κράτους.

Παράλληλα με την επιβολή υψηλών τελωνειακών δασμών στα εισαγόμενα προϊόντα, επανέρχεται η παλιά θεωρία του меркантиλισμού. Ο νεομερκαντιλισμός θέλει να προστατεύσει τη οικονομία της χώρας από τον ανταγωνισμό.(Πουλόπουλος, Χαράλαμπος)

1.9 Οικονομική κρίση στην Ελλάδα το 1929

Τα πρώτα σημάδια της παγκόσμιας κρίσης στην Ελλάδα

Το οικονομικό πρόγραμμα του Ελευθερίου Βενιζέλου είχε στόχο την οικονομική ανασυγκρότηση της χώρας. Γι' αυτό είχε δρομολογήσει έναν αριθμό από μεγάλα δημόσια έργα, η ολοκλήρωση των οποίων θα ωθούσε τη χώρα στην ευημερία και στην ανάπτυξη. Όλα αυτά θα μπορούσαν να γίνουν πραγματικότητα, αλλά κυρίως η διεθνής οικονομική συγκυρία δεν επέτρεψε την άμεση και έγκαιρη ολοκλήρωσή τους. Η κατάρρευση (κραχ) του αμερικανικού χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης το 1929, είχε αλυσιδωτές αντιδράσεις στις οικονομίες των κρατών της Ευρώπης και κυρίως σ' αυτές των ασθενέστερων κρατών, όπως η

Ελλάδα. Ήδη από το 1930, άρχισαν να φαίνονται τα πρώτα σημάδια της κρίσης και στην Ελλάδα. Οι εξαγωγές άρχισαν να μειώνονται, ενώ δύσκολα μπορούσαν να βρεθούν χρηματοδοτήσεις από το εξωτερικό, για τη χρηματοδότηση των δημοσίων έργων. Το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα και η αντίδραση της κυβέρνησης Βενιζέλου.

Η κατάρρευση του αμερικανικού χρηματιστηρίου στη Νέα Υόρκη το φθινόπωρο του 1929, είχε σοβαρές συνέπειες σε όλες τις ευρωπαϊκές οικονομίες. Αυτές έγιναν έντονες στην Ευρώπη το πρώτο εξάμηνο του 1931. Την άνοιξη του 1931, η κατάσταση είχε χειροτερέψει για τις οικονομίες των ευρωπαϊκών κρατών, τα περισσότερα από τα οποία αδυνατούσαν να εξοφλήσουν τα χρέη τους προς την Αμερική. Επίσης, υπήρχε πρόβλημα και στις διευρωπαϊκές πληρωμές δανείων, πράγμα που επιδείνωνε περισσότερο το οικονομικό κλίμα. Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες το τελευταίο τετράμηνο του 1931, υπήρχαν δύο βασικές απόψεις για την τακτική που έπρεπε να ακολουθήσει η Κυβέρνηση Βενιζέλου για το νόμισμα: είτε να αποδεσμεύσει, επίσης, τη δραχμή από το χρυσό, είτε να αποδεσμεύσει τη δραχμή από τη λίρα Αγγλίας και να τη συνδέσει με νόμισμα που ακόμα μετατρεπόταν σε χρυσό. Ο Βενιζέλος πρόκρινε τη δεύτερη λύση, γιατί πίστευε ότι η νομισματική σταθερότητα ήταν απαραίτητη προκειμένου να διατηρήσει στο εξωτερικό την καλή φήμη της χώρας, ως προς την οικονομία της. Αν αποδέσμευε παντελώς το νόμισμα από το χρυσό, η απότομη υποτίμηση θα αλλοίωνε το οικονομικό προφίλ της χώρας και θα μειώνονταν οι ελπίδες για νέο δάνειο.

Έτσι ανακλήθηκε (ν. 5322/28-9-1931) η σύνδεση με την αγγλική λίρα και την ισοτιμία του 1928 (1 λίρα=375 δραχμές) και το νόμισμα συνδέθηκε με το δολάριο (1 δολάριο=77,05 δραχμές) που ακόμα διατηρούσε τη σχέση του με το χρυσό. Η αποσύνδεση της δραχμής από την αγγλική λίρα είχε άμεση συνέπεια την υποτίμηση της δραχμής σε σχέση με τη λίρα κατά 31,2%, ενώ η αύξηση των τιμών στην αγορά δεν ήταν πάνω από 6,8%. Επίσης, έκλεισε το χρηματιστήριο, ώστε να περιοριστεί η ζήτηση του χρυσού και του ξένου συναλλάγματος(¹¹Σίστρος, Γιάννης)

1929 - 1932: Η Παγκόσμια Οικονομική Κρίση και η Ελληνική Πτώχευση

Το χρονικό της κρίσης του '29

Το καλοκαίρι του 1929 η Αμερική ευημερούσε, ο κόσμος δανειζόταν από τις τράπεζες για να παίζει στην Γουόλ Στριτ. Ο δείκτης ΔΕΙΚΤΗΣ ΝΤΑΟΥ ΤΖΟΥΝΣ (DJIA), έφθασε στο υψηλότερο σημείο του στις 381.17 μονάδες (3 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1929). Η χρηματιστηριακή

αξία των μετοχών έχει αυξηθεί τόσο πολύ που οι διορατικότεροι μιλούσαν για φούσκα έτοιμη να εκραγεί.

- ✓ 22 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1929: Η συνεδρίαση του χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης. Οι οικονομικοί κύκλοι που διέπονται από αβεβαιότητα για πιθανή κάμψη της αξίας των μετοχών, αρχίζουν να πωλούν (ρευστοποιούν) βιομηχανικές μετοχές.
- ✓ 24 ΟΚΤΩΜΒΡΙΟΥ 1929: (Μαύρη Πέμπτη), 13 εκατομμύρια μετοχές άλλαξαν χέρια, ρεκόρ για τα χρηματιστηριακά χρονικά. Πανικός άρχισε να καταλαμβάνει τους επενδυτές και χρηματιστές. Οι μεγάλοι παίχτες της ΓΟΥΟΛ ΣΤΡΙΤ άρχισαν να αγοράζουν μαζικά τα καλά χαρτιά (bluechips) σε μια προσπάθεια να συγκρατήσουν την πτώση.
- ✓ 28 ΟΚΤΩΜΒΡΙΟΥ 1929: Οι τιμές συνέχισαν την κατηφορική τους πορεία , με τους επενδυτές να ξεφορτώνονται τα χαρτιά τους , με σκοπό να αναζητήσουν πιο επενδυτικές ευκαιρίες. Ο δείκτης χάνει 12% της αξίας του και 16,4 εκατομμύρια μετοχές αλλάζουν χέρια
- ✓ 29 ΟΚΤΩΜΒΡΙΟΥ: (ΜΑΥΡΗ ΤΡΙΤΗ). Η ΓΟΥΟΛ ΣΤΡΙΤ καταρρέει . Πολλές τράπεζες που είχαν τοποθετήσει τα χρήματα των πελατών τους σε μετοχές για να αποκομίσουν μεγαλύτερα κέρδη, αντιμετωπίζουν τεράστια προβλήματα και τις επόμενες μέρες κυρώσουν πτώχευση.
- ✓ Αρχές του 1930: Η ΓΟΥΟΛ ΣΤΡΙΤ ανακάμπτει προσωρινά
- ✓ 8 ΙΟΥΛΙΟΥ 1932: Ο δείκτης ΝΤΑΟΥΝ ΤΖΟΥΝ φθάνει στις 42,22 μονάδες , στο χαμηλότερο σημείο όλων των εποχών.
- ✓ 1931: Το Κογκρέσο συγκρότησε την επιτροπή ΠΕΚΟΡΑ για να μελετήσει τις αιτίες της χρηματιστηριακής κρίσης και βάση των πορισμάτων της ψήφισε τον νόμο CLASSICAL του 1933 με τον οποίο διαχωρίστηκαν οι τράπεζες σε εμπορικές και επενδυτικές.

Πρώτες επιπτώσεις της κρίσης στην ελληνική οικονομία

Οι επιπτώσεις από την οικονομική κρίση που χτύπησε την αμερικανική οικονομία το 1929 δεν μετατοπίστηκαν ομοιόμορφα στα διάφορα κράτη. Η Ελλάδα, η οποία μόλις ένα χρόνο νωρίτερα, το 1928, είχε οδηγηθεί σε νομισματική σταθεροποίηση, κατόρθωσε πρόσκαιρα να αποφύγει το δραματικό κόστος της ύφεσης που γνώρισαν άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Η εμμονή στην πολιτική της υπεράσπισης της δραχμής, που ακολούθησε η κυβέρνηση Βενιζέλου, απέδωσε καρπούς μέχρι το σημείο της αποχώρησης της Βρετανίας από το σύστημα της

χρυσής βάσης (gold standard). Ο βαθμός σύνδεσης της ελληνικής οικονομίας από τη λίρα Αγγλίας ήταν τέτοιος, που την οδήγησε μαζί με άλλες χώρες στη λήψη άμεσων μέτρων. Το Χρηματιστήριο Αθηνών έκλεισε επ' αόριστον και τα αποθέματα της Τράπεζας της Ελλάδος σε συνάλλαγμα και χρυσό, εξαιτίας και της κερδοσκοπίας, εξανεμίστηκαν. Οι εισαγωγές άρχισαν να μειώνονται δραστικά και η νέα συναλλαγματική πολιτική που διαμορφώθηκε χαρακτηριζόταν από προστατευτισμό, με έντονα τα στοιχεία της κρατικής παρέμβασης. Η υποτίμηση του εθνικού νομίσματος συνοδεύτηκε από την επιβολή καθεστώτος αναγκαστικής κυκλοφορίας της δραχμής, κατάργησης της αγοράς συναλλάγματος και αναστολής πληρωμής χρεολυσίων και τόκων για το σύνολο των κρατικών δανείων. Η αναγγελία των σχετικών μέτρων, την άνοιξη του 1932, οδήγησε τη χώρα σε μια πορεία οικονομικής αυτοτέλειας, υπό τη στενή επίβλεψη του κράτους. Η ελληνική αντίδραση στην κρίση αποτελεί την πρώτη απόπειρα οργάνωσης της οικονομίας σε ορθολογικά όσο και σύγχρονα για την εποχή αυτή πρότυπα.

Διάγραμμα 4 Ελληνικό Δημόσιο Χρέος

ΠΗΓΗ jodi.graphics

Η κατάσταση όμως δεν βελτιώθηκε και το κάλλυμα της ΤτΕ μειώθηκε και έτσι οδήγησε στην αναστολή πληρωμών χρεολυσίων και τοκομεριδίων. Με τα ανωτέρω ουσιαστικά η Ελλάδα έπαυσε τις διεθνείς πληρωμές. Την περίοδο 1934-1935 ελήφθησαν διάφορα άλλα μέτρα κοινωνικής πολιτικής. Η μεγάλη αύξηση του χρέους και αδυναμίας πληρωμών οδήγησε το 1932 στην πτώχευση και στην μεγάλη υποτίμηση της δραχμής. Την ίδια χρονιά λήφθησαν μια σειρά μέτρων που ενίσχυσαν το ρόλο της ΤτΕ και κατήργησαν ουσιαστικά την αγορά

συναλλάγματος, επέβαλαν περιορισμούς στις εισαγωγές.(Τσυλφίδης, Λευτέρης, Σχολιάστρια, Πεπελόνη, Ιψάννα)

1.10 Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα το 2008-2016

Η Ελληνική Οικονομία σήμερα

Το 2009, η Ελλάδα είχε την δεύτερη χαμηλότερη κατάταξη στην ΕΕ σύμφωνα με τον Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας, ενώ κατατάσσεται 81^η παγκοσμίως. Η χώρα υποφέρει από υψηλά επίπεδα πολιτικής και οικονομικής διαφθοράς και χαμηλής ανταγωνιστικότητας συγκριτικά με τους Ευρωπαίους εταίρους της. Λόγω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, ο ρυθμός μεγέθυνσης της οικονομίας γύρισε σε αρνητικό πρόσημο το 2009, για πρώτη φορά από το 1993. Μέχρι το τέλος του 2009, ως αποτέλεσμα του συνδυασμού της διεθνούς οικονομικής κρίσης και εσωτερικών παραγόντων (ανεξέλεγκτης σπατάλης), η Ελληνική οικονομία αντιμετώπισε την πιο σοβαρή της κρίση από το 1993, με το υψηλότερο δημόσιο έλλειμμα καθώς και το δεύτερο υψηλότερο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ στην ΕΕ. Το δημόσιο έλλειμμα του 2009 έφτασε στο 15,4% του ΑΕΠ. Αυτό, και τα αυξανόμενα επίπεδα χρέους (στο 127,1% του ΑΕΠ το 2009) οδήγησαν στα μέσα του 2010, και μετά τις αποκαλύψεις ότι το δημοσιονομικό έλλειμμα της Ελλάδας έκλεισε για το 2009 σε επίπεδα πολύ πάνω από αυτά που θα καθιστούσαν το δημόσιο χρέος βιώσιμο, στη βοήθεια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, που συγκρότησαν από κοινού μηχανισμό βοήθειας για την Ελλάδα σε υψηλό κόστος δανεισμού, που προκάλεσε μια σοβαρή οικονομική κρίση.

Η ελληνική οικονομική κρίση ή αλλιώς ελληνική κρίση χρέους, ήταν η αδυναμία του Ελληνικού δημοσίου να δανειστεί με χαμηλά επιτόκια από τις διεθνείς αγορές που αυτό είχε ως συνέπεια την αδυναμία του να σταθεί αντάξιο στις υποχρεώσεις του. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αδυναμία στο να αποπληρώσει το χρέος του, τα ομόλογα που έληγαν στις αρχές του 2010 και το έλλειμμα του προϋπολογισμού να ανέλθει στο -15.4%. Η κρίση είχε και κοινωνικές επιπτώσεις με την ανεργία, τις τιμές και τη φτώχεια να αυξάνονται εν αντιθέσει με το βιοτικό επίπεδο και τα εισοδήματα να μειώνονται. Ο συνδυασμός των προαναφερθέντων προκάλεσε ένα κύμα μετανάστευσης, συνολικά 610.037 Έλληνες έφυγαν

μέσα σε επτά χρόνια, κοινωνικές αναταραχές και αλλαγές στον τρόπο ζωής των Ελλήνων. (Μαρίνης, Σωτήριος)

Η ελληνική οικονομία λόγω των μακροχρόνιων παθογενειών, των διαρθρωτικών αδυναμιών της αλλά και η έλλειψη ευελιξίας της νομισματικής πολιτικής ως μέλος της Ευρωζώνης στάθηκε αδύναμη απέναντι στις προκλήσεις της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης.

Η αδυναμία απόκρισης του δημοσίου στις απαιτήσεις αλλά και οι αναθεωρήσεις στατιστικών, όπως ότι το έλλειμμα του προϋπολογισμού ήταν 15.4% και όχι 6% και ότι το δημόσιο χρέος ανήλθε τελικά από 269,3 δισ. ευρώ σε 299,7 δισ. ευρώ δηλαδή περίπου 11% υψηλότερα από ότι είχε αναφέρει η προηγούμενη κυβέρνηση, οδήγησε σε απώλεια εμπιστοσύνης στην ελληνική οικονομία με την απότομη άνοδο των spreads και την υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας. Η κυβέρνηση θέσπισε 12 εγκυκλίους φορολογικών μεταρρυθμίσεων, περικοπών δαπανών, μεταρρυθμίσεων αλλά και την εφαρμογή τριών μέτρων διάσωσης, τα λεγόμενα "μνημόνια".

Οικονομική Κατάσταση

Τα προβλήματα που σχετίζονται με τη φτώχεια, τον κοινωνικό αποκλεισμό και την οικονομική ανισότητα ήταν πάντα σημαντικά στην Ελλάδα, ακόμη και τα χρόνια πριν από την εκδήλωση της οικονομικής κρίσης, όταν η ελληνική οικονομία εμφάνιζε υψηλούς θετικούς ρυθμούς οικονομικής μεγέθυνσης για σειρά ετών. Από τα τέλη του 2009 και αρχές 2010, εξαιτίας συνδυασμού διεθνών και εθνικών συνθηκών, η ελληνική οικονομία αντιμετώπισε σοβαρά προβλήματα, καθώς είχε το δεύτερο μεγαλύτερο ετήσιο έλλειμμα κρατικού προϋπολογισμού και το δεύτερο μεγαλύτερο δημόσιο χρέος στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Έτσι, τον Μάιο του 2010 υπογράφηκε Μνημόνιο με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) ώστε να καλυφθεί η δανειακή ανάγκη της χώρας. (Έξοδος Αύγουστος 2018).

Η οικονομική κρίση προκαλεί δραματικές επιπτώσεις στην κοινωνική ζωή, δεδομένου ότι η μείωση ή και η απουσία εισοδήματος προκαλεί απώλειες στην ευημερία και ωθεί μεγάλα τμήματα του πληθυσμού στη φτώχεια. Η έντονη οικονομική κρίση που βιώνει η χώρα τα τελευταία χρόνια εκτός από τις δημοσιονομικού τύπου διαστάσεις της, επέφερε γενικότερες αλλαγές στην ελληνική κοινωνία. Δε θα ήταν υπερβολή να ισχυριστεί κανείς πως δεν υπάρχει πλευρά της κοινωνικής ζωής που δεν επηρεάστηκε. Όπως ήταν αναμενόμενο, μεταξύ όλων των άλλων, και η ελληνική εκπαίδευση δέχτηκε επιδράσεις ποικιλότροπα και εις βάθος

από την εν λόγω κρίση σε όλες τις εκφάνσεις της (χρηματοδότηση, θεσμοί, διάρθρωση, εκπαιδευτικές πρακτικές και στάσεις, δημόσιος και ιδιωτικός της χαρακτήρας κλπ.).(www.ea.cea.ec.Europa.gr)

1.11 Αίτια οικονομικής κρίσης 2008

Δημοσιονομικές ανισορροπίες

Η σπατάλη στο δημόσιο τομέα συχνά αναφέρεται ως η κύρια αιτία της κρίσης στην Ευρωζώνη. Για αυτό το λόγο, θα παρουσιάσουμε τρεις δείκτες δημοσιονομικών ανισορροπιών για όλες τις χώρες υπό εξέταση: το μέσο δημοσιονομικό έλλειμμα κατά τη διάρκεια 1999-2008, το επίπεδο του δημοσίου χρέους το 2008 και την αύξηση του δημοσίου χρέους μεταξύ 1999-2008, ως ποσοστό του ΑΕΠ.

Συνοψίζοντας, η κοινή αντίληψη ότι η δημοσιονομική σπατάλη αποτέλεσε τη βασική αιτία της κρίσης θα μπορούσε να ταιριάζει στις περιπτώσεις της Ελλάδας και της Πορτογαλίας, αλλά αδυνατεί να ερμηνεύσει γιατί αναγκάστηκαν να ζητήσουν εξωτερική βοήθεια η Ιρλανδία και η Ισπανία. Αυτές οι δύο χώρες επέδειξαν πολύ μεγάλη δημοσιονομική σύνεση καθώς είχαν πολύ μικρά δημοσιονομικά ελλείμματα, ή και πλεονάσματα, και προέβησαν σε μεγάλες μειώσεις του δημοσίου τους χρέους, με αποτέλεσμα να έχουν σημαντικά μικρότερο χρέος από τη Γερμανία στο ξεκίνημα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Συνεπώς, ο λόγος που μόνο οι χώρες της περιφέρειας βρίσκονται σε κρίση και όχι οι χώρες του πυρήνα, δεν εντοπίζεται στη δημοσιονομική συμπεριφορά.

Εξωτερικές ανισορροπίες: Η πραγματική αιτία του προβλήματος

Τα χρόνια που προηγήθηκαν της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης συσσωρεύτηκαν μεγάλες ανισορροπίες στις χώρες της περιφέρειας που σχετίζονταν όμως με το εξωτερικό ισοζύγιο κάθε χώρας στο σύνολο και όχι μόνο με το δημόσιο τομέα. Σε αυτή την ενότητα θα εξετάσουμε το εξωτερικό ισοζύγιο παραθέτοντας στοιχεία για το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και της διεθνούς επενδυτικής θέσης των χωρών της Ευρωζώνης. Προτού εξετάσουμε τα στοιχεία, θα περιγράψουμε πώς συνδέονται οι διάφοροι δείκτες του εξωτερικού ισοζυγίου. Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών καταγράφει τη διαφορά μεταξύ των εσόδων μιας χώρας από τις εξαγωγές και των εξόδων για τις εισαγωγές, συν δυο μικρότερα στοιχεία, τα καθαρά εισοδήματα και τις καθαρές μεταβιβάσεις. Μια χώρα που εισάγει περισσότερο από όσο εξάγει παρουσιάζει έλλειμμα στις τρέχουσες συναλλαγές, και

σε αυτή την περίπτωση, καταφεύγει στον εξωτερικό δανεισμό για να χρηματοδοτήσει τη διαφορά. Αντιστοίχως, όταν εξάγει περισσότερο από όσο εισάγει, τότε δανειοδοτεί τις ξένες χώρες.(Γαλενιανός , Μανώλης)

Διάγραμμα 5 Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Οι εξωτερικές ανισορροπίες και το ευρώ

Η εισαγωγή του ευρώ έδωσε ιδιαίτερη ώθηση στη χρηματοπιστωτική ολοκλήρωση της Ευρωζώνης. Οι ροές κεφαλαίων αυξήθηκαν σημαντικά, ενώ οι πιστωτικές συνθήκες παρουσίασαν σύγκλιση σε όλη την Ευρωζώνη. Η εξέλιξη αυτή φάνηκε αρχικά να διευκολύνει τη σύγκλιση των εισοδημάτων μεταξύ των φτωχότερων και πλουσιότερων χωρών, όμως δημιούργησε οικονομικές αδυναμίες, οι οποίες βγήκαν στο προσκήνιο όταν η παγκόσμια οικονομική κρίση άγγιξε την Ευρώπη.

Η χρηματοπιστωτική ολοκλήρωση και το ευρώ

Η ενίσχυση της χρηματοπιστωτικής ολοκλήρωσης στην Ευρωζώνη γίνεται εμφανής όταν εξετάσουμε τους δύο πιο άμεσους δείκτες χρηματοπιστωτικής ολοκλήρωσης: το μέγεθος των ροών κεφαλαίου μεταξύ των μελών της Ευρωζώνης και τις διαφοροποιήσεις των πιστωτικών

συνθηκών μέσα στην Ευρωζώνη. Τα κεφάλαια που εισέρρευσαν μεταξύ των μελών της Ευρωζώνης, είτε για άμεσες επενδύσεις ή για δανεισμό, έφτασαν το 40% του ΑΕΠ της Ευρωζώνης το 2007, το οποίο είναι το διπλάσιο από το αντίστοιχο ποσοστό του 1999. Βεβαίως, εκείνη την περίοδο οι κεφαλαιακές ροές παρουσίασαν αύξηση σε παγκόσμιο επίπεδο, αλλά η ενίσχυσή τους εντός της Ευρωζώνης ήταν πολύ μεγαλύτερη από την παγκόσμια. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι ροές αυξήθηκαν προς κάθε κατεύθυνση.

Οι κρυφές οικονομικές αδυναμίες

Εκ των υστέρων, είναι σαφές ότι οι εξωτερικές ανισορροπίες που συσσωρεύτηκαν εκείνα τα χρόνια δεν ήταν ακίνδυνες. Αφενός, οι μεγάλες εισροές κεφαλαίων στην περιφέρεια οδήγησαν στην οικονομική ανάπτυξη και σε μεγάλες αυξήσεις των μισθών και των τιμών. Αφετέρου, η ενίσχυση της παραγωγικότητας, η οποία θα διευκόλυνε την αποπληρωμή του εξωτερικού χρέους, δεν υλοποιήθηκε, τουλάχιστον όχι στον αναμενόμενο βαθμό. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την απώλεια ανταγωνιστικότητας και την αυξανόμενη εξάρτηση των χωρών της περιφέρειας από την συνεχιζόμενη εισροή κεφαλαίων. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται σε διάφορους παράγοντες. Πρώτον, τα κεφάλαια δεν χρησιμοποιήθηκαν κατά το βέλτιστο δυνατό τρόπο από τις παραλήπτριες χώρες, καθώς ένα μεγάλο τμήμα των επενδύσεων κατευθύνθηκε σε κατασκευές κατοικιών. Δεύτερον, οι κυβερνητικές επιλογές σε ορισμένες περιπτώσεις χειροτέρευσαν τα προβλήματα της αύξησης του εξωτερικού χρέους. Η μεγάλη πτώση των επιτοκίων είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση του ποσοστού ιδιωτικής αποταμίευσης σε όλες της χώρες της περιφέρειας, καθώς μείωσε το κίνητρο αποταμίευσης. Οι κυβερνητικές επιλογές καθόρισαν το βαθμό στον οποίο αυτή η μεταβολή οδήγησε σε μείωση των εθνικών αποταμιεύσεων. Οι κυβερνήσεις της Ελλάδας και της Πορτογαλίας, αντιθέτως, εκμεταλλεύτηκαν τις ευνοϊκές πιστωτικές συνθήκες για να αυξήσουν το δανεισμό τους, προκαλώντας ακόμα μεγαλύτερη μείωση της εθνικής αποταμίευσης. Αυτό ενίσχυσε την ανάγκη δανεισμού από το εξωτερικό και αύξησε περαιτέρω το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, επιδεινώνοντας τις οικονομικές αδυναμίες. (Νίαρχος, Σταύρος)

1.12 Επιπτώσεις οικονομικής κρίσης 2008

ΑΝΕΡΓΙΑ: Η ανεργία στην Ελλάδα είναι ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα, αν όχι το μεγαλύτερο, που ταλανίζει τη χώρα μας τα τελευταία χρόνια και ιδιαίτερα τα χρόνια της οικονομικής κρίσης. Αρχικά όμως για να μιλήσουμε για την ανεργία πρέπει να

προσδιορίσουμε τι εννοούμε με τον όρο ανεργία. Άνεργος θεωρείται ο κάθε άνθρωπος που είναι ικανός για εργασία, δηλαδή είναι μέλος του εργατικού δυναμικού, αλλά δεν μπορεί να βρει δουλειά, αντίθετα άτομα τα οποία μπορούν να εργαστούν αλλά για κάποιους λόγους δεν θέλουν να το πράξουν δεν θεωρούνται άνεργα και δεν θεωρούνται ότι βρίσκονται στο εργατικό δυναμικό της χώρας. Πρέπει όμως να εξετάσουμε και τα είδη ανεργίας. Ο κάθε άνθρωπος είναι άνεργος για διαφορετικούς λόγους, ή πιο γενικά κάθε κοινωνία έχει διαφορετικά είδη ανεργίας.

ΕΙΔΗ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Το πρώτο είδος ανεργίας είναι η ανεργία τριβής δηλαδή ανεργία τριβής παρατηρούμε όταν σε μία χώρα υπάρχουν θέσεις εργασίας αλλά αυτή η χώρα αν και έχει εργατικό δυναμικό με τα κατάλληλα προσόντα δεν μπορεί να τους απορροφήσει γρήγορα, δηλαδή μία χώρα έχει ανάγκη από γιατρούς αλλά οι γιατροί σε αυτή τη χώρα δεν βρίσκουν εύκολα δουλειά για διάφορους λόγους όπως οι γεωγραφικοί λόγοι ή υπάρχει κακό δίκτυο πληροφόρησης κτλ.

Ένα άλλο είδος ανεργίας είναι η εποχιακή ανεργία. Στην εποχιακή ανεργία πολλοί άνθρωποι σε μία κοινωνία βρίσκουν δουλειά μία περίοδο του χρόνου ενώ την υπόλοιπη περίοδο μένουν άνεργοι. Αυτό παρατηρείται κυρίως σε τουριστικά μέρη που κατά τους μήνες ακμής του τουρισμού υπάρχουν πολλές θέσεις εργασίας, ενώ το υπόλοιπο διάστημα λόγω της χαμηλής ζήτησης οι ξενοδοχειακές μονάδες δεν χρειάζονται τόσο προσωπικό και έτσι παρατηρείται ανεργία. Αυτό το είδος ανεργίας υπάρχει στη χώρα μας σε πολύ μεγάλο βαθμό διότι η χώρα μας έχει πολύ μεγάλο τουρισμό το καλοκαίρι, πολύς κόσμος δουλεύει στον τουριστικό τομέα, ιδιαίτερα στα νησιά και στα παραθαλάσσια μέρη υπάρχει μεγάλη προσφορά εργασίας, αλλά αυτό κρατάει περίπου 6 με 7 μήνες από την άνοιξη έως το φθινόπωρο, αναλόγως και την περιοχή, μετέπειτα το χειμώνα πολλοί άνθρωποι μένουν άνεργοι, καθώς ξενοδοχειακές μονάδες εστιατόρια και λοιπές άλλες τουριστικές επιχειρήσεις δεν λειτουργούν τους χειμερινούς μήνες.

Ένα άλλο είδος ανεργίας είναι η διαρθρωτική ανεργία. Διαρθρωτική ανεργία παρατηρούμε όταν το εργατικό δυναμικό της χώρας ή της κοινωνίας που εξετάζουμε έχει διαφορετικές γνώσεις διαφορετικά απαιτούμενα προσόντα από εκείνα που χρειάζεται να έχει για τις προσφερόμενες κενές θέσεις εργασίας. Για παράδειγμα σε μία περιοχή αγροτική που οι περισσότεροι είναι αγρότες έχει δημιουργηθεί ένα συνεργείο αυτοκινήτων όπου θα ζητάει

μηχανικούς. Ενώ λοιπόν οι περισσότεροι στον τόπο εκείνον είναι αγρότες και μηχανικοί δεν υπάρχουν τότε έχουμε το φαινόμενο της διαθρωτικής ανεργίας.

Το τελευταίο είδος ανεργίας είναι η κυκλική ανεργία δηλαδή σε αυτή την περίπτωση η ανεργία εξαρτάται από το ρυθμό ανάπτυξης της χώρας. Αν μία χώρα αναπτύσσεται υπάρχει παραγωγή η ανεργία μειώνεται, ενώ σε μία χώρα η οποία δεν αναπτύσσεται αντίθετα η οικονομική της κατάσταση παρακαμίζει σε αυτή την περίπτωση η ανεργία αυξάνεται. Όπως θα παρατηρήσουμε αργότερα στην ανάλυση της χώρας μας τα έτη 2006 έως 2016, τα ποσοστά ανεργίας που είναι κατά την περίοδο της κρίσης δηλαδή κατά την περίοδο που η οικονομία μας βρισκόταν (ή βρίσκεται) σε όχι καλή κατάσταση παρατηρήθηκε αύξηση της ανεργίας, άρα σε αυτή την περίπτωση είχαμε το φαινόμενο της κυκλικής ή κεϋνσιανής ανεργίας. (Μιχαλοπούλου, Δήμητρα)

1.13 Ανεργία στην Ελλάδα

Εξετάζοντας την ανεργία στην Ελλάδα τα τελευταία 10 χρόνια από το 2006 και μετά πρέπει να τη χωρίσουμε αυτή την περίοδο σε δύο στάδια. Το πρώτο στάδιο θα είναι από το 2006 ως το 2009 και το δεύτερο στάδιο θα είναι από το 2010 έως και σήμερα. Αυτός ο διαχωρισμός θα γίνει διότι το 2009-2010 ξεκίνησε ή μάλλον χτύπησε η παγκόσμια οικονομική κρίση στην Ελλάδα με πολύ μεγάλες επιπτώσεις για τη χώρα μας, μία κρίση που ακόμα δεν μπορούμε να την ξεπεράσουμε. Αυτό φαίνεται πολύ καθαρά στα νούμερα από την ΕΛΣΤΑΤ διότι κατά την περίοδο 2006 – 2009 η ανεργία κυμαινόταν από 9 έως 9,6% φτάνοντας το 2008 στο χαμηλότερο της δεκαετίας στο 7,8%. Αντίθετα από την άλλη μεριά παρατηρώντας την ενέργεια από το 2010 και μετά βλέπουμε ότι συνεχώς ανέβαινε μέχρι και το έτος του 2013 που έφτασε το μεγαλύτερο βαθμό της περιόδου που εξετάζουμε φτάνοντας στο 27,5%. Τα τελευταία όμως χρόνια σιγά-σιγά βλέπουμε η ανεργία να μειώνεται αλλά όχι σε πολύ σημαντικό βαθμό. Εξετάζοντας τους πόσους άνεργους είχαμε κάθε χρόνο Και βλέποντας τους αριθμούς των άνεργων κάναμε μία υπόθεση η οποία φαίνεται στους παρακάτω πίνακες λέγοντας ότι αν το 2006 είχαμε 100 άνεργους πόσους άνεργους είχαμε τα υπόλοιπα χρόνια; Έχοντας λοιπόν ως έτος βάσης το 2006 με δείκτη 100 εκείνη τη χρόνια παρατηρούμε πόσα άτομα ήταν άνεργοι συγκριτικά κάθε χρονιά Με αυτό λοιπόν το δείκτη καταλαβαίνουμε καλύτερα τα μεγέθη που υπάρχουν. Αν λοιπόν το 2006 είχαμε 100

ανέργους το 2016 οι άνεργοι αυτοί έφτασαν τα 252 άτομα δηλαδή έχουμε μία αύξηση των ανέργων στη χώρα μας πάρα πολύ μεγάλη.

Τα χρόνια της κρίσης το ελληνικό ΑΕΠ μειώθηκε κατά περίπου 25%, γεγονός που συνοδεύτηκε αρχικά από την απώλεια 900.000 θέσεων εργασίας, την περίοδο 2008-2013. Ακολούθως, η ανεργία στην Ελλάδα υποχώρησε στο 18,5% τον Νοέμβριο 2018, συνεχίζοντας την πτωτική πορεία της από το ανώτατο 27,7% το 2013. Η μείωση της τάξης των 10 ποσοστιαίων μονάδων θεωρείται μάλλον παράδοξη για μια οικονομία υψηλής φορολόγησης και χαμηλής ανάπτυξης έπειτα από πολυετή ύφεση.

Τη σχέση απασχόλησης και ανάπτυξης έχει καταδείξει η διεθνής εμπειρία και ειδικότερα ο λεγόμενος νόμος του Okun, ο οποίος καταδεικνύει ότι μια μεταβολή της ανεργίας κατά 1% αντιστοιχεί σε αντίστροφη μεταβολή του ΑΕΠ κατά 2%. Ωστόσο, στην περίπτωση της Ελλάδας για κάθε ποσοστιαία μονάδα μείωσης του ΑΕΠ η ανεργία αυξήθηκε αντίστοιχα μία μονάδα. Με άλλα λόγια, στα χρόνια της κρίσης η ανεργία μειώθηκε είτε δυσανάλογα με τη μεταβολή του ΑΕΠ είτε και σε αντίθετη κίνηση με την πορεία του.

1.14 Επιπτώσεις ανεργίας

Διάγραμμα 6 Εξέλιξη Ανεργίας 2004-2018

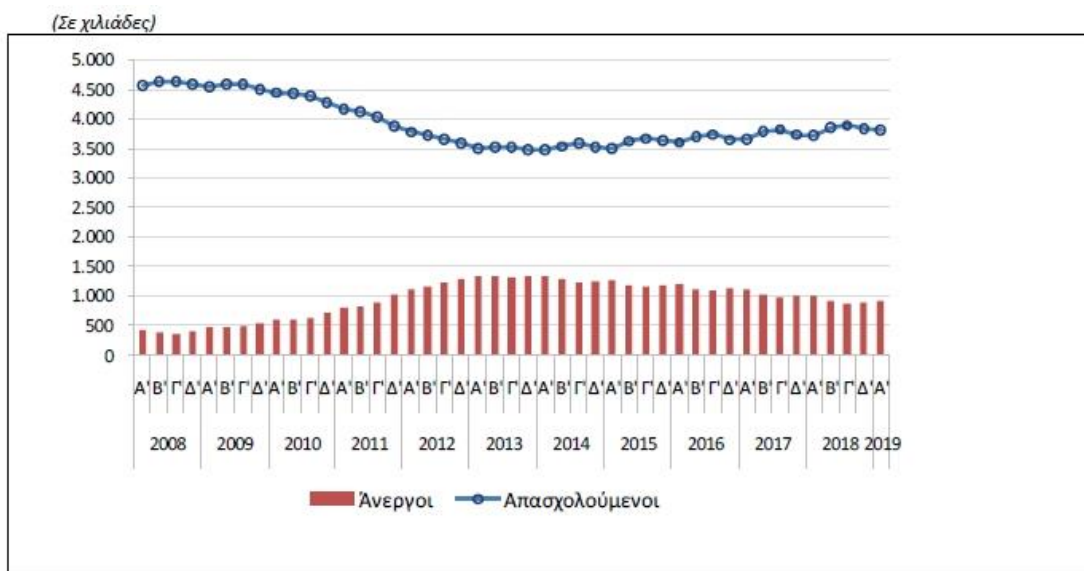
Πηγή:ΕΛΣΤΑΤ

Στην πραγματικότητα, τη μείωση της επίσημης ανεργίας συντέλεσε ένας συνδυασμός παραγόντων που λίγο σχετίζονται με τη δημιουργία διατηρήσιμων θέσεων εργασίας. Πρώτον, καταγράφεται σημαντική μεταβολή του εργατικού δυναμικού, η οποία προκύπτει:

- ✓ Από τη δημογραφική εξέλιξη: γήρανση πληθυσμού και μαζική έξοδος σε συνταξιοδότηση,
- ✓ Από την αποτροπή συμμετοχής στην αγορά εργασίας: μακροχρόνια άνεργοι οι οποίοι έχουν σταματήσει να αναζητούν απασχόληση.
- ✓ Από το brain drain: Μετανάστευση εργατικού δυναμικού και μάλιστα του πλέον καταρτισμένου και δυναμικού στο εξωτερικό.

Με τον τρόπο αυτό περιορίστηκε ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός της χώρας και άρα ο πληθυσμός που αναζητεί εργασία.

Δεύτερον, συνεχίζεται με αμείωτη ένταση η κρατική επιδότηση προσωρινής απασχόλησης μέσα από τα σχετικά προγράμματα του υπουργείου Εργασίας, γεγονός που αφαιρεί ανέργους από τους σχετικούς καταλόγους χωρίς να τους μετακινεί σε διατηρήσιμες θέσεις απασχόλησης.

Διάγραμμα 7 Επίπεδα Ανεργίας-Απασχολούμενοι

Πηγή:ΕΛΣΤΑΤ

Παρατηρούμε λοιπόν ότι ο αριθμός των απασχολουμένων ανήλθε σε 3.814.005 άτομα και των ανέργων σε 907.061 άτομα.

Το ποσοστό ανεργίας ήταν 19,2%, έναντι 18,7% του προηγούμενου τριμήνου (Δ' τρίμηνο του 2018) και 21,2% το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους (Α' τρίμηνο 2018).

Η απασχόληση μειώθηκε κατά 0,5%, σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και αυξήθηκε κατά 2,4%, σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους. Ο αριθμός των ανέργων αυξήθηκε κατά 3,0%, σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και μειώθηκε κατά 9,4%, σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ: Στις μέρες μας, η οικογένεια λόγω της οικονομικής κρίσης, αντιμετωπίζει πολλές δυσκολίες. Ο λαός μας λέει ότι η φτώχεια φέρνει γκρίνια και για μια φορά ακόμη έχει δίκιο, αφού τα χρόνια της οικονομικής κρίσης στη χώρα μας αυξάνονται κάθε χρόνο κατακόρυφα τα κρούσματα βίας στην οικογένεια. Πολλοί άνθρωποι χάνουν την δουλειά τους. Μειώνονται αισθητά οι μισθοί τους και έτσι προκαλούνται συγκρούσεις, οι οποίες οδηγούν σε διαζύγια. Λόγω των δανείων και των υπερβολικών χρεών, πολλά άτομα φτάνουν στο έσχατο σημείο, να μένουν στον δρόμο, επειδή οι τράπεζες κατάσχουν τα σπίτια τους. Υπογεννητικότητα.

ΔΙΑΤΡΟΦΗ: Η οικονομική κρίση έχει άμεσο αντίκτυπο στις διατροφικές μας συνήθειες. Η οικονομική στενότητα και αβεβαιότητα έχει οδηγήσει αρκετό κόσμο στον περιορισμό των δαπανών του, ακόμη και για τις βασικές του ανάγκες, όπως για παράδειγμα αυτή της διατροφής. Λόγω των μειωμένων χρημάτων, οι άνθρωποι βρίσκουν φθηνότερες επιλογές. Παρατηρείται λοιπόν, έντονη στροφή στο γρήγορο φαγητό και τα κατεψυγμένα προϊόντα.

ΥΓΕΙΑ: Πολλοί ερευνητές συμφωνούν ότι η κρίση έχει επιδεινώσει την κατάσταση της υγείας του ελληνικού πληθυσμού. Έτσι παρατηρείται αύξηση των περιστατικών άγχους, κατάθλιψης, κατανάλωση οινόπνευματος και άλλων εξαρτησιογόνων ουσιών, καθώς και του ηλεκτρονικού τζόγου, ιδιαίτερα στους εφήβους, λόγω ενοχών για το οικονομικό φορτίο της οικογένειας. Πολλά είναι τα νοσοκομεία που κλείνουν, επειδή το κράτος δεν μπορεί να τους παρέχει τον απαραίτητο εξοπλισμό και χρήματα. Το κράτος ψάχνοντας να βρει μια διέξοδο, καταφεύγει στην συγχώνευση των νοσοκομείων, αλλά αυτό έχει ως συνέπεια στην αύξηση της ανεργίας. Η έλλειψη φαρμάκων στα νοσοκομεία, έχει πλέον φτάσει στο απροχώρητο, ενώ έρχονται στην χώρα μας φάρμακα χαμηλής ποιότητας, τα οποία δεν είναι ελεγχμένα. Η οικονομική κρίση και η ανασφάλεια που αυτή προκαλεί, οδηγεί σε έξαρση των αριθμού των αυτοκτονιών.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: Στις μέρες μας, το μέλλον είναι αβέβαιο, ειδικά για τις νέες γενιές, αφού έχουν προκληθεί πολλές αλλαγές στο χώρο της εκπαίδευσης λόγω της οικονομικής κρίσης. Τα παιδιά βιώνουν την απελπισία των γονιών τους. Ειδικά οι έφηβοι που ετοιμάζονται να δώσουν πανελλήνιες απογοητεύονται και απελπίζονται . Κρίνουν άσκοπες τις προσπάθειες τους να περάσουν στο πανεπιστήμιο , αφού αν περάσουν εκτός του τόπου κατοικίας τους δεν θα μπορέσουν να πάνε. Συμπερασματικά ,το δικαίωμα του παιδιού στην εκπαίδευση πλήττεται σε μεγάλη έκταση , με ανυπολόγιστες συνέπειες για το μέλλον εκατοντάδων χιλιάδων παιδιών και για την βιωσιμότητα της δημοκρατίας.(www.ebooks.edu)

Συνέπειες για το κοινωνικό σύνολο

Τα άτομα που είναι άνεργα δε διαθέτουν εισόδημα και επομένως δεν μπορούν να καταναλώσουν προϊόντα και υπηρεσίες. Αν το ποσοστό των ανέργων μιας χώρας είναι πολύ υψηλό, τότε παρατηρείται μεγάλη μείωση της κατανάλωσης και της παραγωγής προϊόντων, με αποτέλεσμα τη μείωση του βιοτικού επιπέδου. Η οικονομία παράγει λιγότερα εμπορεύματα από όσο θα μπορούσε, καθώς ένα τμήμα του εργατικού δυναμικού είναι χωρίς εργασία. Το υψηλό ποσοστό ανεργίας συνοδεύεται με αύξηση της εγκληματικότητας, της φτώχειας, με κοινωνικές και πολιτικές αναταραχές.

Συνέπειες για το Άτομο

Το άτομο που είναι ικανό και επιθυμεί να εργαστεί αλλά δε βρίσκει εργασία, αντιμετωπίζει, συνήθως, τεράστια οικονομικά προβλήματα. Στα μεγάλα αστικά κέντρα, όπου και είναι συγκεντρωμένο το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού, η κατάσταση του άνεργου γίνεται πολύ δύσκολη, διότι το πρόβλημα της επιβίωσης είναι έντονο, σε αντίθεση με την ύπαιθρο, όπου η οικογένεια διατηρεί ακόμα ένα είδος παραγωγής και αυτοκατανάλωσης.

Το άνεργο άτομο αισθάνεται έντονη απογοήτευση, νιώθει άχρηστο και απομονωμένο από το κοινωνικό σύνολο και μπορεί να οδηγηθεί σε νοσηρές καταστάσεις. Μεταξύ των ανέργων, ιδιαίτερα εκείνων που έχουν χάσει την εργασία τους για μεγάλο χρονικό διάστημα, εμφανίζονται υψηλά ποσοστά ψυχικών διαταραχών, αλκοολισμού και εξάρτησης από ναρκωτικά. Για το λόγο αυτόν είναι αναγκαία η οικογενειακή και η κρατική μέριμνα, ώστε ο άνεργος να αισθανθεί ξανά ικανός και χρήσιμος.

Το περιβάλλον των ελληνικών επιχειρήσεων μέσα στην κρίση

Η χώρας μας τα τελευταία χρόνια, διέρχεται μία μεγάλη οικονομική κρίση, την μεγαλύτερη που γνώρισε ποτέ στην ιστορία της. Η χώρα μας πτώχευσε το 2010, με αφορμή την παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008, μιας και επενδυτές την περίοδο εκείνη, αποεπένδυσαν μέσα σε πανικό από όλες τις επενδύσεις τους, καθιστώντας δύσκολη την άντληση ρευστότητας. Η έλλειψη ρευστότητας αρχικά, αντιμετωπίστηκε με διοχέτευση μεγάλων ποσοτήτων χρήματος από τις κεντρικές τράπεζες.

Γενεσιουργός αιτία της ελληνικής κρίσης όμως, αποτέλεσε κατά αντικειμενική ομολογία όλων, η υπέρογκη διόγκωση των δαπανών του δημοσίου τομέα, που οδήγησε σε υπέρογκο δανεισμό του κράτους για την χρηματοδότηση αυτών των δαπανών, με τελικό αποτέλεσμα την οριστική αδυναμία λήψης νέου δανεισμού, μιας και κανένας επενδυτής δεν το δάνειζε πλέον. Από την άλλη, η συνεχή διόγκωση του δημοσίου τομέα συμπαρέσυρε και την ιδιωτική οικονομία και τους ιδιώτες, οι οποίοι μέσω της φθηνής δανειοδότησης της προηγούμενης δεκαετίας από τις τράπεζες, ζούσαν πάνω από τις δυνατότητές τους. Οι επιχειρήσεις ταυτόχρονα, αντί να αντιμετωπίζουν ριζικά και άμεσα τα δικά τους προβλήματα ανταγωνιστικότητας που είχαν, επέλεξαν μέσω και αυτές του φθηνού δανεισμού, να μεταθέσουν τα προβλήματα αυτά στο μέλλον. Με άλλα λόγια η παγκόσμια οικονομική κρίση βρήκε τόσο τον δημόσιο όσο και τον ιδιωτικό τομέα, ουσιαστικά χωρίς καμιά προληπτική προστασία και εν μέσω ελλειμμάτων στους προϋπολογισμούς τους, τα οποία καλύπτονταν μέσω νέου δανεισμού.

Η παγκόσμια οικονομική κρίση είχε ως συνέπεια την έλλειψη ρευστότητας, η οποία οδήγησε στο να μην είναι εφικτό για κάποιες χώρες να δανειστούν, αυτό που λέμε να βγουν στις αγορές. Μία από αυτές, ήταν και η χώρα μας. Για να αντιμετωπίσει την κατάσταση αυτή το ελληνικό κράτος, αναγκάστηκε να δανειστεί μέσω χωρών και όχι ιδιωτών. Ως αντάλλαγμα οι πιστώτριες χώρες, απαίτησαν την μείωση των ελλειμμάτων του κράτους ως προς τα έξοδα λειτουργίας του. Έτσι το κράτος προχώρησε σε δραστική μείωση των κρατικών δαπανών, διαδικασία η οποία συνεχίζεται ως σήμερα. Αποτέλεσμα της διαδικασίας εξάλειψης των ελλειμμάτων του κρατικού τομέα, αποτελεί η έλλειψη ρευστότητας από την πραγματική οικονομία, πχ μέσω της μεταφοράς πληρωμών του δημοσίου σε μελλοντικό χρόνο ή μη πληρωμή ομολόγων του δημοσίου κτλ. Η έλλειψη αυτή οδήγησε σε κλείσιμο χιλιάδων επιχειρήσεων και ταυτόχρονα σε απολύσεις προσωπικού. Οι απολύσεις προσωπικού

αυξήθηκαν επίσης λόγω του ότι κάθε επιχείρηση κοιτούσε έντονα προς την περικοπή των εξόδων της, ώστε να επιβιώσει, μέσω της μείωσης του εργατικού της κόστους.

Οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης σε όλη την παραγωγική διαδικασία συνοπτικά ήταν η εξής:

- ✓ Μείωση της ιδιωτικής & κρατικής κατανάλωσης.
- ✓ Μείωση του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων και των ιδιωτικών επενδύσεων.
- ✓ Μείωση του εργατικού δυναμικού στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, με αύξηση της ανεργίας.
- ✓ Μείωση της αποταμίευσης και του διαθέσιμου εισοδήματος.
- ✓ Μείωση των νέων πιστοδοτήσεων των τραπεζών και αύξηση των επισφαλειών των τραπεζών.
- ✓ Δημιουργία συνθηκών ασφυξίας ρευστότητας στην πραγματική οικονομία και στην πτώχευση πολλών επιχειρήσεων.
- ✓ Εκτόξευση ληξιπρόθεσμων οφειλών ιδιωτών και επιχειρήσεων προς τον δημόσιο τομέα.

Όλα τα παραπάνω, έκαναν την οικονομία μας να λειτουργεί μέσα σ' ένα περιβάλλον αβεβαιότητας και σύγχυσης. Σε τέτοιες συνθήκες, οι επιχειρήσεις είναι σχεδόν αδύνατον να επιβιώσουν, πολύ περισσότερο, να αναπτυχθούν. Και αυτό μιας και κάθε επιχείρηση κινείται και προγραμματίζεται βάσει των προβλέψεων που κάνει, όσον αφορά τις προσδοκίες σχετικά με τις μελλοντικές τάσεις της αγοράς. Αρνητικές προσδοκίες, δηλαδή στην αγορά, λειτούργησαν και λειτουργούν αποθαρρυντικά για νέες επενδύσεις, παραγγελίες, κατανάλωση κτλ.

Η ελληνική οικονομία και ειδικά οι Ελληνικές Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις, καλούνται να λειτουργήσουν μέσα σε ένα περιβάλλον εκρηκτικό. Τέτοιο που ίσως είναι σχεδόν αδύνατο να συναντήσει κανείς σε αναπτυγμένη αγορά, αλλά σε υπανάπτυκτες. Μετά από έξι χρόνια κρίσης, οι επιχειρήσεις καλούνται σήμερα να λειτουργήσουν μέσα σ' ένα περιβάλλον που συχνά επαναλαμβάνεται στις ίδιες λανθασμένες σταθερές. Αυτό σημαίνει πως οι συνθήκες ρευστότητας, οι συνθήκες περιβάλλοντος της επιχειρηματικότητας, η αγορά εν τέλει, παρουσιάζει τις ίδιες αδυναμίες και τις ίδιες αρρυθμίες, που παρουσίαζε η ελληνική οικονομία πριν την είσοδό της στην κρίση. Αυτό κατά πολλούς οφείλεται, στο ότι δεν αντιμετωπίστηκαν οι βασικές διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας στο σύνολό

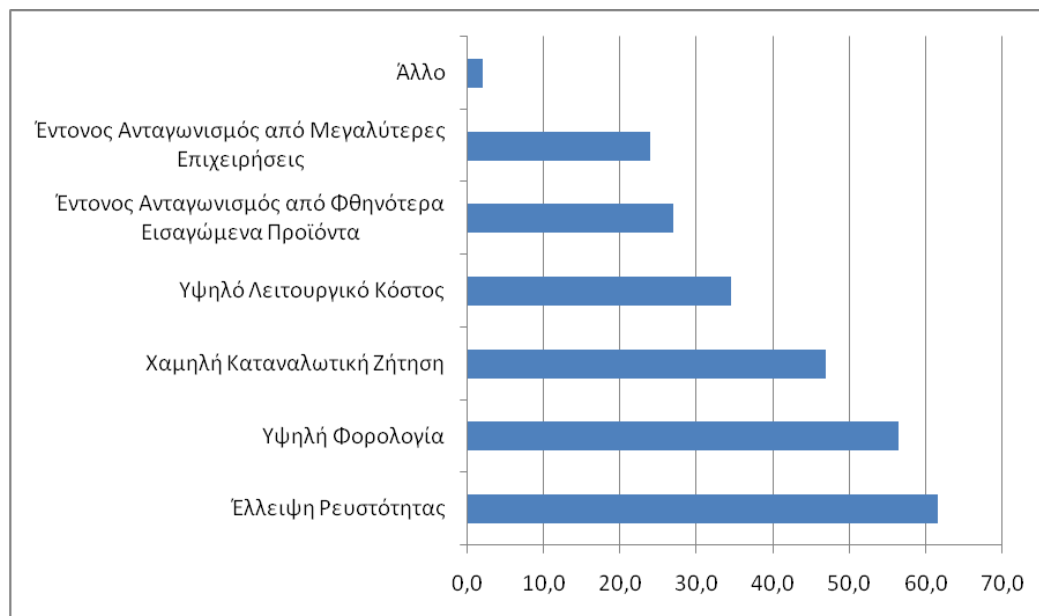
τους από την αρχή. Οι ίδιες αρρυθμίες επαναλαμβάνονται- επανεμφανίζονται, χωρίς να αντιμετωπίζονται δραστικά, παρά προσωρινά. Πολλοί ήταν αυτοί που τα τελευταία χρόνια αναγκάστηκαν να κλείσουν την επιχείρησή τους και να στραφούν σε ξένες αγορές, μεταναστεύοντας σε τρίτες χώρες ή επένδυσαν σε τρίτες χώρες δημιουργώντας εκεί νέες επιχειρήσεις. Αναφέρουμε ως παράδειγμα την Βουλγαρία. Όσοι έμειναν όμως, καλούνται να λειτουργούν και να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες της αγοράς.(www.optimustrust.gr)

Ότι και αν επέλεξε ο καθένας για να επιβιώσει, το μόνο σίγουρο και αυτό που έχει επιβεβαιωθεί πανηγυρικά και διαχρονικά στην περίπτωση της Ελλάδας ως το κύριο πρόβλημά της, είναι το περιβάλλον. Το περιβάλλον όσον αφορά την επιχείρηση και την επιχειρηματικότητα.

Είναι κοινά αποδεκτό πως στο εξωτερικό τα εμπόδια εισόδου και εξόδου, από μια αγορά είναι ελάχιστα. Αυτός είναι και ο κυριότερος λόγος που οι περισσότερες επιχειρήσεις στο εξωτερικό λειτουργούν πιο ανταγωνιστικά. Το κράτος εκεί δεν παρεμβάλλει εμπόδια στο επιχειρείν. Τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας έχουν γίνει σοβαρές προσπάθειες ανασύνταξης του ελληνικού κράτους και αναδιοργάνωσης. Πολλές δημόσιες υπηρεσίες με ηλεκτρονικούς τρόπους και μέσω της τεχνολογίας, προσπάθησαν άλλες φορές επιτυχώς και άλλες ανεπιτυχώς να διορθώσουν πολλές αστοχίες, που δημιούργησε η λειτουργία κάποιων υπηρεσιών στο επιχειρείν. Παρόλα αυτά έχουν ακόμα να γίνουν πολλά στον τομέα αυτό. Η χώρα μας όμως, είναι κοινά αποδεκτό ότι διαθέτει σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα. Πλεονεκτήματα όσον αφορά την γεωπολιτική της θέση, δυναμικούς κλάδους της οικονομίας της όπως ο τουρισμός κτλ. Για τον λόγο αυτό πολλοί αισιοδοξούν και θεωρούν πως όσο δυνατά χτυπήθηκε η χώρα στην περίοδο της κρίσης, τόσο δυνατά θα ανακάμψει από αυτή. Πιστεύουν δηλαδή, ότι η θεωρία του ελατηρίου σε μια οικονομία που έχει λειτουργήσει πολλές φορές στο παρελθόν, θα επαναληφτεί.

Κλείνοντας το παρόν, θα λέγαμε πως κάθε έλληνας επιχειρηματίας θα πρέπει κατ' αρχήν να αισιοδοξεί. Βασική απασχόλησή του είναι να αναλύει το περιβάλλον στο οποίο συναλλάσσεται η επιχείρησή του με ειδικούς, λαμβάνοντας προληπτικές αποφάσεις. Να λαμβάνει άμεσα διορθωτικές αποφάσεις όσον αφορά τις λάθος επιλογές της επιχείρησής του. Να σχεδιάζει εναλλακτικές λύσεις. Να οργανώνει μακροπρόθεσμα και βραχυχρόνια businessplans. Να βρίσκει και να ανοίγεται σε νέες αγορές. Με άλλα λόγια να κάνει αυτό,

που πολλές επιχειρήσεις προ της κρίσης δεν έκαναν λόγω της συνεχούς ανάπτυξης που υπήρχε και της υπερβάλλουσας ρευστότητας που υπήρχε.

Διάγραμμα 8 Προβλήματα ΜΜΕ

Πηγή: Ε.Σ.Ε.Ε

Από την παρουσίαση του Διαγράμματος 8 παρατηρούμε ότι ως κυριότερα προβλήματα αναδείχθηκαν η έλλειψη ρευστότητας (61,6%), η υψηλή φορολογία (56,4%) και η χαμηλή καταναλωτική ζήτηση (46,8%). Επιπλέον προβλήματα των ΜΜΕ αποτελούν το υψηλό λειτουργικό κόστος (34,5%), ο έντονος ανταγωνισμός από φθηνότερα εισαγόμενα προϊόντα (26,9%) και ο έντονος ανταγωνισμός από μεγαλύτερες επιχειρήσεις (23,0%). Όπως αντιλαμβανόμαστε το πρόβλημα ρευστότητας είναι το κυριότερο από τα προβλήματα που καταγράφονται σε σχέση με τη δυνατότητα απρόσκοπτης λειτουργίας και βιωσιμότητας των ελληνικών ΜΜΕ ως ορατό αποτέλεσμα της τρέχουσας οικονομικής κρίσης.

Συνέπειες στην κοινωνική ζωή

Η οικονομική κρίση προκαλεί δραματικές επιπτώσεις στην κοινωνική ζωή, δεδομένου ότι η μείωση ή και η απουσία εισοδήματος προκαλεί απώλειες στην ευημερία και ωθεί μεγάλα τμήματα του πληθυσμού στη φτώχεια. Το διεθνές εμπόριο, ο ρυθμός της οικονομικής ανάπτυξης και η απασχόληση αντανακλούν σε μεγάλο βαθμό την κατάσταση στην οποία βρίσκεται η διεθνής οικονομία. Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης διαφοροποιούνται όχι

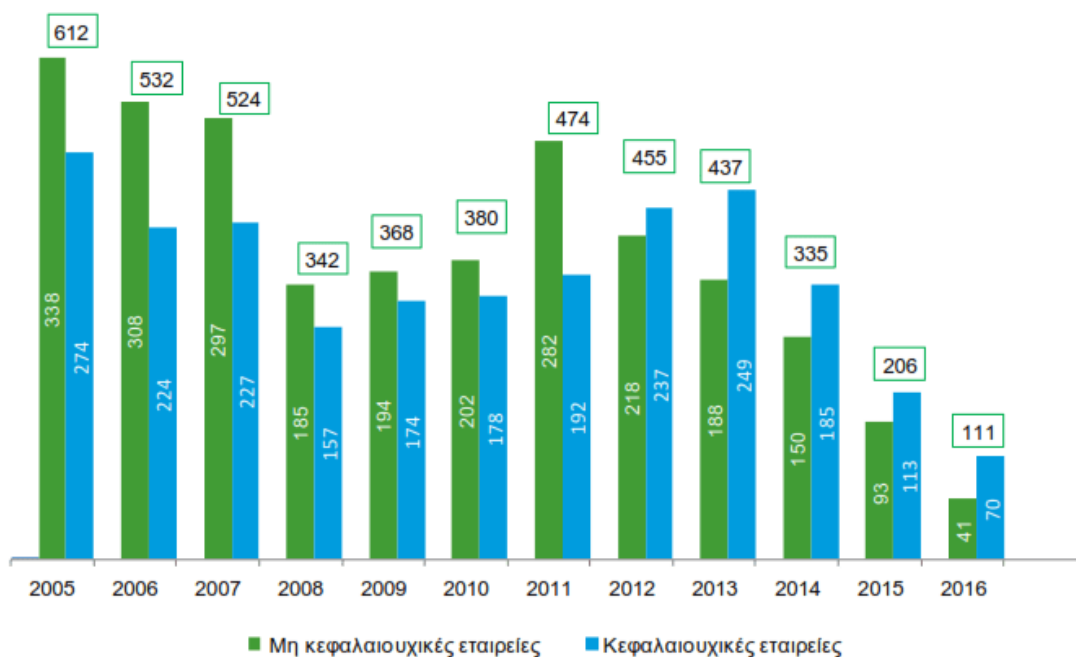
μόνο μεταξύ των χωρών, όπου οι χώρες χαμηλής και μέσης ανάπτυξης πλήττονται σε μεγαλύτερο βαθμό από τις αναπτυγμένες χώρες, αλλά και στο εσωτερικό των χωρών, έτσι ώστε οι χειρώνακτες εργάτες και τα άτομα με χαμηλή εκπαίδευση να υφίστανται τις πλέον δυσμενείς επιπτώσεις σε σχέση με τα άτομα υψηλής εκπαίδευσης της μεσαίας και ανώτερης τάξης. Η οικονομική κρίση προκαλεί δραματικές επιπτώσεις στην κοινωνική ζωή, δεδομένου ότι η μείωση ή και η απουσία εισοδήματος προκαλεί απώλειες στην ευημερία και ωθεί μεγάλα τμήματα του πληθυσμού στη φτώχεια. Το διεθνές εμπόριο, ο ρυθμός της οικονομικής ανάπτυξης και η απασχόληση αντανακλούν σε μεγάλο βαθμό την κατάσταση στην οποία βρίσκεται η διεθνής οικονομία. Η παρούσα κρίση κινεί σε μηδενικό ή και αρνητικό ρυθμό την ανάπτυξη στην παγκόσμια οικονομία, με εξαίρεση την Κίνα, την Ινδία και μερικές άλλες νέες βιομηχανικές χώρες.. Το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) προβλέπεται να μειωθεί στις χώρες του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης. Η οικονομική κρίση, σε παγκόσμια κλίμακα, θέτει σε καθεστώς ευπρόσβλητης εργασίας το ήμισυ σχεδόν των εργατών, οι οποίοι βρίσκονται σε κίνδυνο απώλειας της εργασίας και συνεπώς σε κατάσταση εργασιακής ανασφάλειας. Από τα τέλη του 2008 η ανεργία άρχισε να αυξάνεται. Ο αριθμός των φτωχών εργαζομένων θα αυξηθεί παγκόσμια κατά 200 εκατομμύρια και θα ανέλθει στο επίπεδο των 700-800 εκατομμυρίων. Η κατάσταση αυτή, όπως περιγράφηκε παραπάνω, απειλεί κυρίως τις χώρες χαμηλής και μέσης ανάπτυξης, καθώς και στο εσωτερικό των χωρών τα χαμηλά κοινωνικά στρώματα, ενώ αποδεικνύει τρία βασικά αλληλοσυνδεόμενα προβλήματα: την αυξανόμενη τάση των ανισοτήτων στο εσωτερικό των χωρών, την ανισοτιμία στις συνθήκες κοινωνικής προστασίας και υγείας, και τα επείγοντα ζητήματα της κλιματικής αλλαγής και της οικολογικής υποβάθμισης. Μια οικονομική κρίση, όπως είναι λογικό, έχει πάρα πολλές συνέπειες σε αρκετούς τομείς και ιδιαίτερα στον οικονομικό. Όλοι μας παρατηρούμε στα ΜΜΕ, διάφορους οικονομολόγους να αναφέρονται δικαιολογημένα στα οικονομικά προβλήματα της χώρας μας. Στις κοινωνικές επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης εύκολα μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι η ανεργία αποτελεί τον τομέα που πλήττεται περισσότερο από τέτοιες καταστάσεις. Χιλιάδες άνθρωποι πρόκειται να χάσουν τις δουλειές τους εξαιτίας αυτής της νέας πολιτικής κατάστασης. Άνθρωποι με οικογένειες και παιδιά δεν μπορούν να καλύψουν τις βασικές τους ανάγκες και να λύσουν τα βιοποριστικά τους προβλήματα. Χιλιάδες νέοι άνθρωποι με πτυχία και μη, βλέπουν ότι δεν μπορούν να έχουν μια αξιοπρεπή ζωή. Οι περισσότεροι πτυχιούχοι δεν έχουν πλέον το δικαίωμα να δουν τους κόπους τόσων χρόνων (σπουδές) να ευοδώνονται, τόσο σε επαγγελματικό όσο και πνευματικό επίπεδο. Η μόνη λύση για αυτούς τους ανθρώπους είναι η μετανάστευση, η οποία αποτελεί απόρροια του φαινομένου της ανεργίας, καθώς και μία ακόμα μακροπρόθεσμη

κοινωνική συνέπεια της οικονομικής κρίσης. Οι νέοι άνθρωποι θα επιδιώξουν την πραγμάτωση των στόχων τους και των ονείρων τους σε άλλες χώρες του εξωτερικού εφόσον η γενέτειρά τους δεν μπορεί να γίνει αρωγός σε μια τέτοια διαδικασία. (Κωστούλας, Βασίλης)

Πτωχεύσεις ελληνικών επιχειρήσεων κατά τη διάρκεια της κρίσης

Όπως είναι ευρέως γνωστό, η χρηματοπιστωτική κρίση στην Ελλάδα επήλθε ως αποτέλεσμα του περιορισμού στη διεθνή ρευστότητα, με εμφανείς συνέπειες στην πραγματική οικονομία, πόσο μάλλον αφού η τελευταία, τόσο σε δημόσιο όσο και σε ιδιωτικό επίπεδο, έχει χρόνια συμπτώματα ασθένειας με κύριο χαρακτηριστικό τη διαρκή μείωση της ανταγωνιστικότητάς της, που η χρηματοπιστωτική κρίση ανέδειξε και επιδείνωσε όλο και περισσότερο. Βασική έκφραση της κρίσης, εκτός των άλλων, συνιστά η παύση της λειτουργίας επιχειρηματικών μονάδων, λόγω της πτώσης της ζήτησης, των εισοδηματικών περιορισμών των καταναλωτών και του εν γένει αρνητικού οικονομικού περιβάλλοντος, γεγονότα που μεταφράζονται σε αδυναμία εξυπηρέτησης των υφιστάμενων υποχρεώσεών τους και τελικά σε καταφυγή στην πτώχευση.

Κατά τα τελευταία έτη, λόγω και της μεγάλης σημαντικότητας του φαινομένου των πτωχεύσεων στην ελληνική αγορά, ως επεξηγηματική παράμετρος της οξείας οικονομικής κρίσης που μαστιάζει τη χώρα μας, η Ελληνική Στατιστική Αρχή δημοσιεύει δελτία τύπου με χρόνο σειρές στατιστικών στοιχείων ως προς τις κηρυχθείσες πτωχεύσεις επιχειρήσεων βάσει δικαστικών αποφάσεων. Τα εν λόγω στοιχεία για τις πτωχεύσεις των επιχειρήσεων προέρχονται από τα Πρωτοδικεία της χώρας (Πτωχευτικά Δικαστήρια), τα οποία συμπληρώνουν και αποστέλλουν στην Ελληνική Στατιστική Αρχή τα αντίστοιχα στατιστικά στοιχεία για τις κηρυχθείσες πτωχεύσεις ανά έτος, γεωγραφική περιοχή, είδος και νομικό τύπο επιχείρησης. Βάσει των ανωτέρω δεδομένων, το διάγραμμα 8 απεικονίζει τις πτωχεύσεις επιχειρήσεων που έχουν καταγραφεί κατά την περίοδο 2005-2016 βάσει της νομικής μορφής των επιχειρήσεων (μη κεφαλαιουχικές δηλ. ατομικές και προσωπικές επιχειρήσεις και κεφαλαιουχικές επιχειρήσεις δηλ. ΑΕ, ΕΠΕ, ΙΚΕ). (www.rsn.global.gr)

Διάγραμμα 9 Ποσοστά Πτωχεύσεων Επιχειρήσεων

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία

Ως εκ τούτου, μπορεί να ειπωθεί πως οι πτωχεύσεις των επιχειρήσεων εν μέσω της κρίσης αποτυπώνουν την επίπτωση της κρίσης ιδιαίτερα στις μεγάλες επιχειρήσεις οι οποίες επλήγησαν περισσότερο και έπληξαν συνεπαγωγικά και το σύνολο της οικονομικής ζωής του τόπου, καθώς οδήγησαν σε μεγαλύτερη απώλεια αξίας από την αγορά και σε μεγαλύτερο ύψος εργαζομένων που ενεπλάκησαν σε νομικές διαδικασίες για να καρπωθούν την αξίωση των δεδουλευμένων τους από τις πτωχωμένες επιχειρήσεις. Σε κάθε περίπτωση, παρατηρούμε ότι περίπου 8 δις υποχρεώσεις δηλαδή αξία απωλέστηκε σε περίοδο 12 χρόνων από το συναλλακτικό κύκλωμα της οικονομίας, ενώ παράλληλα τουλάχιστον 19.000 άνθρωποι ήρθαν αντιμέτωποι με το φάσμα της ανεργίας. Το γεγονός αυτό μπορεί να μεταφραστεί με διάφορους εναλλακτικούς τρόπους, που ενδέχεται να μην είναι αμοιβαία αποκλειόμενοι και να επεξηγούν συνδυαστικά με την κατάλληλη στάθμιση το φαινόμενο:

- ✓ Οι ελληνικές επιχειρήσεις ανθίστανται αποτελεσματικά στην κρίση, χρησιμοποιώντας κατάλληλα εργαλεία και μοντέλα πιστωτικού κινδύνου και πρόγνωσης της πτώχευσης που τις επιτρέπουν να προλαμβάνουν μη αναστρέψιμες καταστάσεις και να μπορούν να συνεχίσουν τη δραστηριοποίησή τους στην αγορά.
- ✓ Το νομικό πλαίσιο και ο κρατικός μηχανισμός λειτουργούν με καθυστερήσεις και αναποτελεσματικότητα στη γρήγορη έκδοση αποφάσεων εταιρειών που έχουν

καταθέσει αιτήσεις για πτώχευση, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται χρονίζουσες καθυστερήσεις / αναβολές στην καταγραφή πτωχεύσεων που έχουν συντελεστεί αλλά δεν έχουν καταγραφεί λόγω γραφειοκρατικών κωλυμάτων και μεγάλου όγκου νομικών υποθέσεων.

- ✓ Πολλές επιχειρήσεις ιδίως μικρότερου μεγέθους οι οποίες αναστέλλουν τη λειτουργία τους δεν ακολουθούν την τυπική διαδικασία πτώχευσης και απλώς προβαίνουν σε παύση εργασιών παρακάμπτοντας τη νομική διαδρομή της πτωχευτικής διαδικασίας.
- ✓ Εμφανίζεται το φαινόμενο των επιχειρήσεων ζόμπι, που δανειοδοτούνται από τις τράπεζες και συνεχίζουν να υφίστανται παρά το γεγονός πως είναι λειτουργικά «νεκρές», μόνο και μόνο για να μην καταγράψουν τα πιστωτικά ιδρύματα ζημιές στο χαρτοφυλάκιό τους σε τρέχοντα χρόνο και με την ελπίδα ότι αυτές οι επιχειρήσεις θα ανακάμψουν σε μελλοντική χρονική στιγμή.(Καραβάς, Ηλίας, - Λιγγίτος, Αλέξανδρος)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

2.1 Χρηματοπιστωτικό σύστημα

Η πρόσφατη διεθνής οικονομική κρίση είναι συνυφασμένη με την εντυπωσιακή εξάπλωση των χρηματοοικονομικών καινοτομιών και αποδίδεται ευρέως στις αδυναμίες των πιστωτικών ιδρυμάτων να διαχειρίζονται αποτελεσματικά την εκτίμηση και αξιολόγηση κινδύνων που υπάρχουν στο σύγχρονο διεθνές χρηματοοικονομικό περιβάλλον. Η ανάπτυξη του χρηματοπιστωτικού συστήματος συμβάλλει στην οικονομική μεγέθυνση μέσω της παροχής πληρέστερης πληροφόρησης και της μείωσης του κόστους συναλλαγών. Επιπλέον, συνεισφέρει στη βελτίωση της παραγωγικότητας και της αποτελεσματικότητας του χρηματοπιστωτικού τομέα, ενθαρρύνει την αποταμίευση και διευκολύνει τις επενδύσεις. Γενικότερα, πιο ανεπτυγμένα χρηματοπιστωτικά συστήματα έχουν τη δυνατότητα να διοχετεύουν με αποτελεσματικό τρόπο μεγαλύτερες ποσότητες κεφαλαίων από τους αποταμιευτές στους επενδυτές. (Μόσχος Δ., Χορταρέας Γ.)

Διάφορες προσεγγίσεις

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι ένα οικονομικό σύστημα, στηριγμένο στο χρηματικό αντίκρισμα και την βαθμολόγηση της εμπιστοσύνης της διαθεσιμότητας των φυσικών και άυλων πόρων, που χρησιμοποιεί τη διαμεσολάβηση στην ανταλλαγή αγαθών και υπηρεσιών στις αγορές με σκοπό την ελάττωση του κόστους των ατελειών που εμφανίζονται κατά τις συναλλαγές. Κύριο ρόλο στο σύστημα αυτό παίζουν οι διαμεσολαβητές οι οποίοι, πρώτον, συγκεντρώνουν την πληροφορία εμπιστοσύνης των συναλλασσομένων και, δεύτερον, διεκπεραιώνουν τις συμφωνίες των συναλλαγών. Σκοπός του χρηματοπιστωτικού συστήματος είναι η βελτίωση της κατανομής των πόρων στο χώρο και το χρόνο μέσα σε ένα αβέβαιο περιβάλλον συναλλαγών.

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα το οποίο αποτελείται από τις χρηματοπιστωτικές αγορές, τα χρηματοπιστωτικά προϊόντα και τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, αποτελεί τη ραχοκοκαλιά ενός οικονομικού συστήματος. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι όλες οι ανεπτυγμένες οικονομίες του κόσμου χαρακτηρίζονται από άριστα ανεπτυγμένα χρηματοπιστωτικά συστήματα ενώ τα συστήματα αυτά υστερούν σε υποανάπτυκτες οικονομίες. Η ανάπτυξη

μιας οικονομίας προϋποθέτει ένα καλό και αποτελεσματικό χρηματοπιστωτικό σύστημα. Εάν σε μια οικονομία το σύστημα αυτό υστερεί ή δεν υπάρχει τότε είναι δύσκολο να αναληφθούν επενδυτικά έργα, καθ' ότι η άντληση κεφαλαίων είναι δύσκολη, αν όχι αδύνατη. Αποταμιευτές μπορεί να υπάρχουν αλλά θα διστάζουν να δανείσουν τα χρήματά τους σε ανθρώπους που δεν γνωρίζουν και κατά συνέπεια δεν εμπιστεύονται. Οι αποταμιεύσεις μπορεί να μείνουν για μεγάλο χρονικό διάστημα ή για πάντα ακρησιμοποιήτες λόγω του υφισταμένου κινδύνου. Το επίπεδο των επενδύσεων, σε ένα σύστημα στο οποίο ο χρηματοπιστωτικός τομέας δεν υπάρχει ή δεν λειτουργεί καλά, θα είναι χαμηλό με συνέπεια η οικονομία να αναπτύσσεται με πολύ χαμηλούς ρυθμούς και μαζί της θα υστερεί η οικονομική ευημερία. (Αγγελόπουλος, Παναγιώτης)

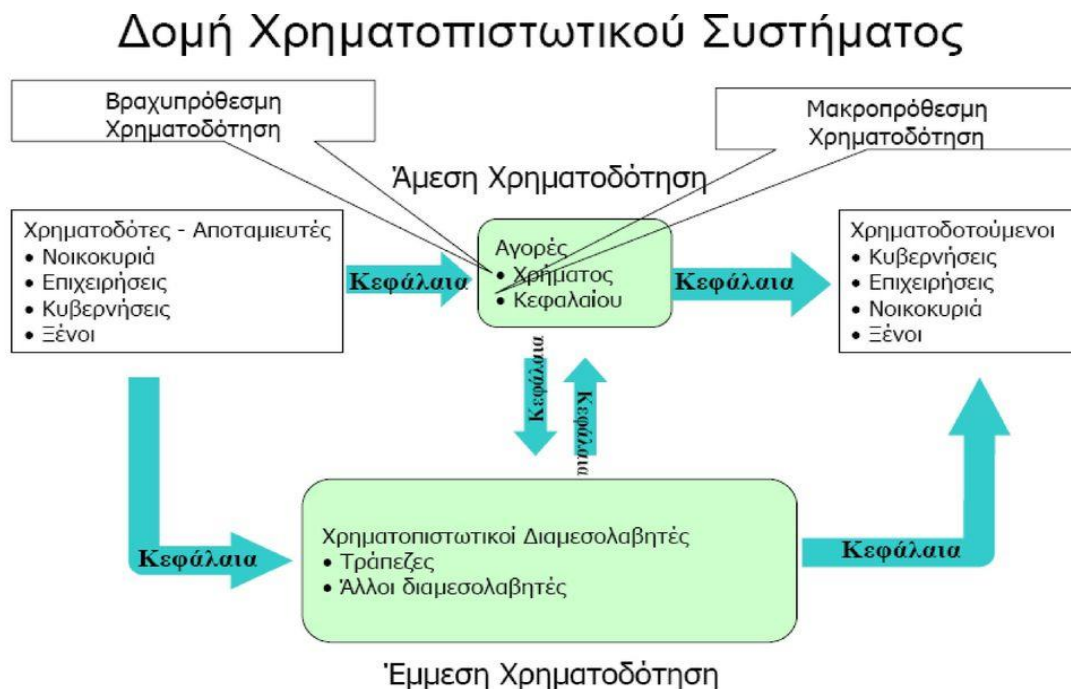
Ένα Χρηματοπιστωτικό (ή Χρηματοοικονομικό) Σύστημα αποτελείται από «θεσμικές μονάδες και αγορές που αλληλεπιδρούν, συνήθως σε ένα πολύπλοκο τρόπο, με στόχο την κινητοποίηση κεφαλαίων για την πραγματοποίηση επενδύσεων και την παροχή διευκολύνσεων στη χρηματοδότηση της εμπορικής δραστηριότητας, συμπεριλαμβανομένων των συστημάτων πληρωμών». Όλοι οι συμμετέχοντες σε μία οικονομία, δηλαδή οι επιχειρήσεις, τα νοικοκυριά και το δημόσιο, πραγματοποιούν έξοδα τα οποία είναι άλλοτε μεγαλύτερα από τα έσοδά τους και άλλοτε μικρότερα, εμφανίζοντας έτσι στο τέλος του οικονομικού τους έτους (ή στον προϋπολογισμό του επόμενου) έλλειμμα ή πλεόνασμα αντίστοιχα. Όσοι παρουσιάζουν έλλειμμα αναζητούν τα απαραίτητα χρήματα για να το καλύψουν, ενώ όσοι παρουσιάζουν πλεόνασμα έχουν συμφέρον να μην κρατούν τα κεφάλια που τους περισσεύουν αδρανή, αλλά να τα δανείζουν, αποκομίζοντας έτσι μια επιπλέον αμοιβή (τόκο).

Κατά συνέπεια, υπάρχει στην οικονομία η αμοιβαία επιθυμία μεταφοράς χρημάτων από τις πλεονασματικές μονάδες στις ελλειμματικές. Το κρίσιμο ζήτημα όμως, είναι ο τρόπος με τον οποίο η μεταφορά αυτή θα γίνει. Πιο συγκεκριμένα, επειδή δεν είναι εύκολο. Κάθε πλεονασματική οικονομική μονάδα (επιχείρηση, νοικοκυριό ή και το δημόσιο) να ερευνήσει την αγορά ώστε να εντοπίσει τις οικονομικές μονάδες που έχουν ανάγκη κεφαλαίων, και το αντίστροφο να συμπέσει το ύψος του προσφερομένου και του απαιτούμενου κεφαλαίου αλλά και η διάρκεια της συναλλαγής και να εξασφαλιστεί η εμπιστοσύνη μεταξύ των οικονομικών μονάδων για την τήρηση των όρων που συμφωνήθηκαν στο στάδιο αυτό της μεταφοράς των χρημάτων συμμετέχουν συχνά και οι τράπεζες, τα χρηματιστήρια, τα διάφορα τραπεζικά προϊόντα κτλ, τα οποία με τα διάφορα χαρακτηριστικά και τις υπηρεσίες τους βοηθούν στην αντιμετώπιση των παραπάνω ζητημάτων. Το σύνολο αυτών των τραπεζών, χρηματιστηρίων

και τραπεζικών προϊόντων τα οποία, με ένα «πιο επιστημονικό» τρόπο, αποκαλούνται χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, χρηματοπιστωτικές αγορές και χρηματοπιστωτικά προϊόντα αντίστοιχα, αποτελούν αθροιστικά αυτό που τελικά ονομάζουμε Χρηματοπιστωτικό Σύστημα.(Πούλος, Αλέξανδρος)

2.2 Δομή χρηματοπιστωτικού συστήματος

Όπως αναφέρθηκε ήδη, το χρηματοπιστωτικό σύστημα αποτελείται από, τα χρηματοπιστωτικά προϊόντα.. Χρηματοπιστωτικό προϊόν είναι ένα προϊόν το οποίο υποδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο κανείς διαχειρίζεται και χρησιμοποιεί τα χρήματά του, όπως ένας τραπεζικός λογαριασμός, ένα ομόλογο, ένα δάνειο κλπ., τις χρηματοπιστωτικές αγορές . Οι χρηματοπιστωτικές αγορές απαρτίζονται από άτομα και επιχειρήσεις που αγοράζουν και πωλούν δύο μόνο ειδών περιουσιακά στοιχεία, νομίσματα και χρεόγραφα (χρηματοπιστωτικά προϊόντα), και τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα .Χρηματοπιστωτικό ίδρυμα ονομάζεται κάθε επιχείρηση που συντελεί στη διοχέτευση κεφαλαίων από τους αποταμιευτές στους επενδυτές. Κλασικό παράδειγμα χρηματοπιστωτικού ιδρύματος είναι οι τράπεζες.

Διάγραμμα 10 Δομή Χρηματοπιστωτικού Συστήματος

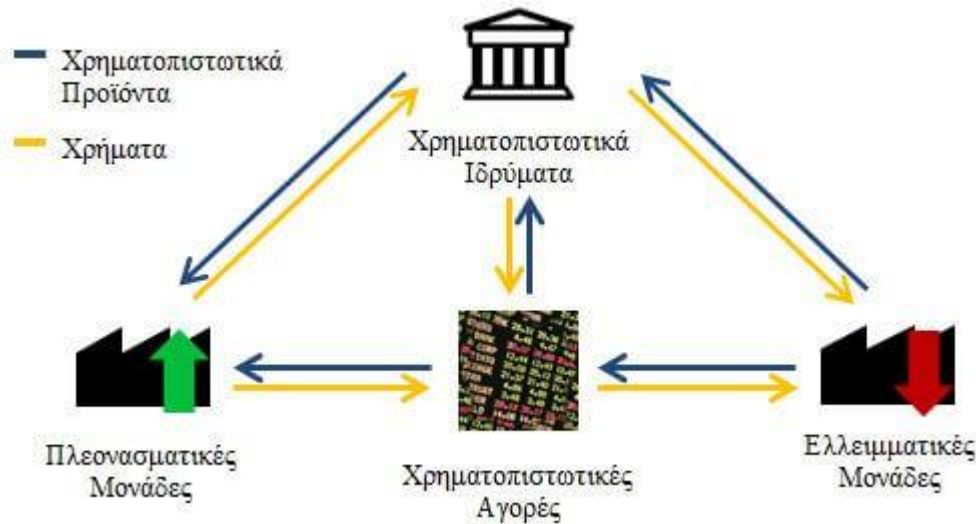
Χρηματοπιστωτικές αγορές

Σε μια χρηματοπιστωτική αγορά οι οικονομικές μονάδες (νοικοκυριά, επιχειρήσεις και δημόσιο) αγοράζουν και πωλούν χρηματοπιστωτικά προϊόντα. Οι οικονομικές αυτές μονάδες είναι είτε πλεονασματικές (ξοδεύουν λιγότερα από όσα εισπράττουν) είτε ελλειμματικές (εισπράττουν λιγότερα απ όσα δαπανούν). Η πιο σημαντική λειτουργία των χρηματοπιστωτικών αγορών είναι η ικανότητά τους να φέρουν σε επαφή τις πλεονασματικές με τις ελλειμματικές μονάδες με αποτελεσματικό τρόπο. Η χρηματοδότηση των ελλειμματικών μονάδων από τις πλεονασματικές μονάδες μπορεί να είναι είτε άμεση είτε έμμεση. Άμεση μορφή χρηματοδότησης σημαίνει ότι οι ελλειμματικές μονάδες αντλούν τα κεφάλαια απ ευθείας από τις πλεονασματικές μονάδες. Το χαρακτηριστικό της μορφής αυτής είναι ότι οι πλεονασματικές μονάδες αγοράζουν χρηματοπιστωτικά προϊόντα (π.χ. ομόλογα, μετοχές) τα οποία εκδίδονται κατ ευθείαν από τις ελλειμματικές μονάδες οι οποίες εισπράττουν τα κεφάλαια. Η διάθεση των χρηματοδοτικών προϊόντων στην αγορά μπορεί να γίνει είτε απ ευθείας από τις ελλειμματικές οικονομικές μονάδες είτε με τη βοήθεια μεσαζόντων όπως τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Έμμεση μορφή χρηματοδότησης Έμμεση μορφή χρηματοδότησης σημαίνει ότι τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα εκδίδουν τα δικά τους χρηματοπιστωτικά προϊόντα τα οποία αγοράζουν άλλες οικονομικές μονάδες. Έχουμε έμμεση μορφή χρηματοδότησης για παράδειγμα όταν ένα άτομο καταθέτει τα χρήματά του στην τράπεζα τα οποία στη συνέχεια μετατρέπονται σε δάνειο για μια επιχείρηση.(Μπάμπalos, Βασίλειος)

2.3 Πως λειτουργεί το χρηματοπιστωτικό σύστημα

Κλασσικό παράδειγμα χρηματοπιστωτικού ιδρύματος είναι οι τράπεζες. Την αποτελεσματική κατανομή και συγκέντρωση των κεφαλαίων μιας οικονομίας, το χρηματοπιστωτικό σύστημα δημιουργεί κατ' αρχάς χρηματοπιστωτικά προϊόντα. Τα χρηματοπιστωτικά αυτά προϊόντα διαχέονται στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και είναι προσβάσιμα στο κοινό μέσω των χρηματοπιστωτικών αγορών. Τελικά η συναλλαγή (η μεταφορά κεφαλαίων)

πραγματοποιείται είτε άμεσα μεταξύ του αποταμιευτή και του δανειζομένου στις αγορές, ή συχνότερα, μέσω των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων (έμμεσα).

Διάγραμμα 11 Το Χρηματοπιστωτικό Σύστημα

Πηγή: dailyeconomics.gr

2.4 Συμβολή χρηματοπιστωτικού συστήματος

Η ύπαρξη ενός καλού και αποτελεσματικού χρηματοπιστωτικού συστήματος αποτελεί προϋπόθεση για την ανάπτυξη μιας οικονομίας. Συγκεκριμένα συμβάλλει στην ορθολογικότερη κατανομή των διαθέσιμων κεφαλαίων μέσω κατάλληλων μηχανισμών, όλοι οι εν δυνάμει δανειολήπτες αξιολογούνται και τα διάφορα κεφάλαια διατίθενται στις πιο παραγωγικές μονάδες, στη δημιουργία νέων χρηματοπιστωτικών προϊόντων στη μείωση του κινδύνου. Αυτό μπορεί να συμβεί με διάφορους τρόπους. Με την κατάθεση των χρημάτων τους στην τράπεζα, για παράδειγμα οι αποταμιευτές δεν διατρέχουν πλέον τον κίνδυνο της κλοπής τους. Επίσης, το χρηματοπιστωτικό σύστημα παρέχει χρήσιμες πληροφορίες και ποικιλία χρηματοπιστωτικών προϊόντων, με τη χρήση των οποίων μπορεί να γίνει αντιστάθμιση του κινδύνου πολλών επενδύσεων, στη μείωση του κόστους συναλλαγών και πληροφόρησης. Ο χρόνος και ο κόπος της κατάθεσης σε μία τράπεζα, είναι για παράδειγμα, πολύ μικρότεροι αυτών που απαιτούνται για την εύρεση ενός προσώπου κατάλληλου για αντίστοιχο δανεισμό του χρηματικού αυτού ποσού.

Οι χρήστες των χρηματοπιστωτικών προϊόντων για άντληση ή τοποθέτηση κεφαλαίων, διακρίνονται σε: ιδιώτες επενδυτές επιχειρήσεις θεσμικοί επενδυτές (όπως συνταξιοδοτικά ταμεία) χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί κεντρικές τράπεζες.(Ανδρέας, Αναστασιάδης)

2.5 Ο Βασικός Ρόλος του Χρηματοπιστωτικού Συστήματος

Ο βασικός ρόλος του χρηματοπιστωτικού συστήματος σε μια οικονομία είναι η αποτελεσματική κατανομή των αποταμιεύσεων στις παραγωγικότερες χρήσεις. Η κύρια λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος είναι η μεταφορά αγοραστικής δύναμης (κεφαλαίων) από τις οικονομικές μονάδες που παρουσιάζουν πιστωτικό υπόλοιπο προς τις οικονομικές μονάδες με χρεωστικό υπόλοιπο. Πρακτικά αυτό επιτυγχάνεται με την απόδοση εκ μέρους της ελλειμματικής μονάδας κάποιας γραπτής υπόσχεσης. Στον τρόπο διοχέτευσης χρηματικών πόρων μπορεί να υπάρξει ένας γενικός διαχωρισμός σε:

(α) Άμεση Χρηματοδότηση

(β) Έμμεση Χρηματοδότηση

Στην περίπτωση της άμεσης χρηματοδότησης, η διοχέτευση χρηματικών πόρων μεταξύ των οικονομικών μονάδων γίνεται με αντάλλαγμα πιστωτικές απαιτήσεις. Το κύριο χαρακτηριστικό των άμεσων συναλλαγών είναι ότι η διαπραγμάτευση γίνεται απευθείας από τις δύο μονάδες και δεν επεμβαίνουν μεσολαβητές. Αντίθετα, στην περίπτωση της έμμεσης χρηματοδότησης, η διαδικασία διοχέτευσης αγοραστικής δύναμης από τις πλεονασματικές προς τις ελλειμματικές μονάδες πραγματοποιείται με την μεσολάβηση χρηματοπιστωτικών οργανισμών. Τους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς απαρτίζουν κατά βάσει οι Τράπεζες αλλά και άλλοι οργανισμοί.

2.6 Χαρακτηριστικά Χρηματοπιστωτικού Συστήματος

Τα χαρακτηριστικά του χρηματοπιστωτικού συστήματος εξετάζονται ως ενιαίο σύνολο, με την εξής ταξινόμηση:

- ✓ Σχετικοποίηση
- ✓ Ταυτότητα
- ✓ Αλληλεξάρτηση
- ✓ Σταθερότητα
- ✓ Ανάπτυξη
- ✓ Αποτελεσματικότητα

Σχετικοποίηση

Οι τοποθετήσεις των επενδυτών και οι δυνατότητες, η ευχέρεια, οι όροι και το κόστος του δανεισμού των επιχειρήσεων, καθορίζονται από τη μορφή και το επίπεδο ανάπτυξης του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Μέσα στο πλαίσιο του διαπραγματεύονται και ανταλλάσσονται:

- ✓ οι διάφορες επενδύσεις και τα λεγόμενα χρηματοοικονομικά προϊόντα,
- ✓ οι τίτλοι δημοσίου και επιχειρηματικού χρέους,
- ✓ οι μετοχικοί τίτλοι,
- ✓ το συνάλλαγμα,

καθώς επίσης συγκεντρώνονται και ανακατανέμονται οι αποταμιεύσεις και λειτουργεί ο μηχανισμός της χρηματοδότησης των πάγιων επενδύσεων.

Δομική ταυτότητα

Με βάση τα διορθωτικά χαρακτηριστικά του, το χρηματοπιστωτικό σύστημα έχει αποστολή τη δημιουργία χρήματος και χρηματοοικονομικών απαιτήσεων και τη διευκόλυνση της ομαλής διενέργειας των συναλλαγών που εκφράζονται σε χρήμα στα πλαίσια της σύγχρονης οικονομίας. Το Χρηματοπιστωτικό Σύστημα περιλαμβάνει σήμερα μια μεγάλη σειρά από συγκροτημένους θεσμούς και φορείς όπως: το τραπεζικό σύστημα, στο οποίο υπάγεται η Κεντρική Τράπεζα, οι εμπορικές τράπεζες, επενδυτικές τράπεζες, οι κτηματικές τράπεζες, οι αποκαλούμενοι «λοιποί πιστωτικοί οργανισμοί», στους οποίους υπάγονται διάφοροι αποταμιευτικοί ιδίως φορείς, ασφαλιστικές εταιρίες, συνταξιοδοτικοί οργανισμοί, αμοιβαία κεφάλαια, κτλ.

Αλληλεξάρτηση

Οι οικονομίες και οι αγορές έχουν σταδιακά εξελιχθεί τις τελευταίες δεκαετίες σε ανοιχτά συστήματα. Βασικό χαρακτηριστικό των ανοικτών συστημάτων είναι η αλληλεξάρτηση μεταξύ τους. Το φαινόμενο της διεθνοποίησης των αγορών και των οικονομιών με επίκεντρο την απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων και των επενδύσεων στη διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου και η μετεξέλιξη τους στο φαινόμενο της «παγκοσμιοποίησης» σήμερα, αποτελεί ίσως την κυριότερη έκφραση της αλληλεξάρτησης των ανοικτών συστημάτων.

Η αλληλεξάρτηση (intraaction/interchange) δεν λαμβάνει χώρα μόνο οριζόντια, δηλαδή μεταξύ διαφόρων ανοικτών συστημάτων, αλλά επίσης και κάθετα, δηλαδή μεταξύ των μερών μέσα σε

ένα ανοικτό σύστημα, όπως δηλαδή τοχρηματοπιστωτικό σύστημα. Η εσωτερική αυτή αλληλεξάρτηση έχει την έννοια ότι, η διαταραχή ή διακοπή της λειτουργίας κάποιου τμήματος δεν μπορεί να υποκατασταθεί και να επικαλυφθεί αποτελεσματικά από κάποιο άλλο, με συνέπεια το όλο σύστημα να οδηγηθεί σε κρίση, αποσύνθεση μέχρι και πλήρη κατάρρευση και διακοπή της λειτουργίας του. Επίσης η αλληλεξάρτηση των μερών του χρηματοπιστωτικού συστήματος σημαίνει ότι, το «έλλειμμα» σε ένα τμήμα του αποδυναμώνει και μειώνει την αξιοπιστία, την ευκαμψία προσαρμογής και την αποτελεσματικότητά του συνολικά.

Η αλληλεξάρτηση και η επακόλουθη συμπληρωματικότητα έχουν ουσιαστικά δυναμικό χαρακτήρα ανατροφοδότησης (dynamic feedback) του χρηματοπιστωτικού συστήματος, με την έννοια ότι ένα τμήμα ή στοιχείο του επηρεάζει κάποιο άλλο τμήμα ή άλλα τμήματα του και κατόπιν δέχεται επίδραση από αυτά. Δηλαδή τα επιμέρους στοιχεία αλλάζουν συνεχώς ρόλους.

Δημιουργείται δηλαδή συλλογικό και συνεργικό αποτέλεσμα (team work, synergy effects), μεγιστοποίηση ομαδικής επίδοσης και ανάπτυξη μηχανισμού σωρευτικής αειφόρου ανάπτυξης και προόδου (self-sustained growth). Η αλληλεξάρτηση σταπλάισια της διαρθρωτικής ανάλυσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος, *επικεντρώνεται* στην αλληλεπίδραση του τραπεζικού συστήματος, του ασφαλιστικού συστήματος και της κεφαλαιαγοράς.

Σταθερότητα

Η σταθερότητα (stability) του χρηματοπιστωτικού συστήματος καθορίζει τους «κανόνες του παιχνιδιού» στους οποίους στηρίζουν το σχεδιασμό και τις επιλογές τους επενδυτές και δανειζόμενοι. Εξωτερικές παρεμβάσεις στοχρηματοπιστωτικό σύστημα προκαλούν στρεβλώσεις στις επενδυτικές και χρηματοδοτικές επιλογές. Η σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος είναι συνάρτηση πολλών παραγόντων εξωγενούς και ενδογενούς χαρακτήρα. Γενικά ο βαθμόςσταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος δεν θα πρέπει να συγχέεται με την ευελιξία προσαρμογής του, με την έννοια ότι όσο πιο ανοικτό προς τα έξω είναι ένα σύστημα, τόσο πιο πλουραλιστικό και υποκεντρικό είναι προς τα μέσα.

Έχει δε διαχρονικές διαστάσεις, σε αγοραία, βραχυχρόνια και μακροχρόνια απερίοδο, δεν συμπίπτει δηλαδή με την έννοια της ισορροπίας, που ισχύει σε κάθεσυναλλαγή και διαμόρφωση τιμών στα αγαθά εν γένει.

Ανάπτυξη

Υπάρχει μια ποικιλία ορισμών για την ανάπτυξη (development) γενικά και ειδικότερα για την οικονομική ανάπτυξη (economic development). Στα φυσικά συστήματα χρησιμοποιείται ο όρος εξέλιξη (evolution), ενώ στα κοινωνικά συστήματα ισχύει ο σχεδιασμός, η ανάπτυξη και η βαθμιαία μετεξέλιξη τους για την βελτίωση της εξυπηρέτησης των τρεχουσών και μελλοντικών αναγκών μέσω επενδύσεων, όπως στην περίπτωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Αποτελεσματικότητα

Η έννοια της αποτελεσματικότητας (efficiency) του χρηματοπιστωτικού συστήματος ανάγεται στην σχέση των παραγωγικών μέσων (εισροών) και του παραγωγικού αποτελέσματος (εκροών), σύμφωνα με το «θεμελιακό οικονομικό αξίωμα», που εκφράζεται με διπλή μορφή, είτε ως ελαχιστοποίηση των εισροών κατά μονάδα εκροής, είτε ως μεγιστοποίηση της εκροής κατά μονάδα εισροής. Αυτή η έννοια της τεχνικής αποτελεσματικότητας ταυτίζεται χονδρικά με την έννοια της παραγωγικότητας (productivity).

Η οικονομική αποτελεσματικότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος αφορά στο πώς η τεχνική αποτελεσματικότητα θα μετουσιωθεί σε οικονομική αποτελεσματικότητα. Με τις σύγχρονες συνθήκες της ραγδαίας τεχνολογικής προόδου, της μεταβολής «τοπίου» του χρηματοοικονομικού περιβάλλοντος και της διεθνοποίησης των αγορών και των οικονομιών, το ενδιαφέρον μετατοπίζεται από την έννοια της τεχνικής παραγωγικότητας, στην ανάλυση κόστους-οφέλους, συμπεριλαμβάνοντας στοιχεία ποιότητας, αποτελεσματικότητας και ανταγωνιστικότητας (competitiveness). Ο όρος αποτελεσματικότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος, πέρα από τον όρο της κερδοφορίας, περιέχει και την κοινωνική διάσταση της κατανομής των πόρων. Από την διεθνή πείρα, οι επενδύσεις στο χρηματοπιστωτικό τομέα ασκούν επιδράσεις που διαχέονται σε ολόκληρο το φάσμα της οικονομίας, δηλαδή αποφέρουν κοινωνικό όφελος και αποτελεσματικότητα. (Αναστασάκης Α.)

2.7 Ιστορική ανασκόπηση του Ελληνικού Χρηματοπιστωτικού Συστήματος

Για πολλά χρόνια και μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990, το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα λειτουργούσε κάτω από ένα ασφυκτικό καθεστώς γραφειοκρατικών κανόνων και

ρυθμίσεων, που περιόριζαν σημαντικούς βαθμούς ελευθερίας των πιστωτικών ιδρυμάτων, την ανάπτυξη εργασιών και τον ανταγωνισμό. Σε όλη τη μεταπολεμική περίοδο, εφαρμόστηκε, από μεριάς πολιτείας και Κεντρικής Τράπεζας, μία πολιτική αυστηρών διοικητικών κανόνων. Το σύστημα αυτό είχε μία λογική στήριξης των επενδύσεων στη βιομηχανία και βιοτεχνία και ενίσχυσης των εξαγωγών, και ήταν σύμφωνο με όσα ίσχυαν στις διεθνείς συνθήκες στις 10ετίες του '50 και του '60. Σε πρώτη φάση είχε εξυπηρετήσει τη μεγέθυνση των οικονομικών μεγεθών της χώρας. Οφείλουμε να υπενθυμίσουμε ότι το Ελληνικό Χρηματοπιστωτικό Σύστημα στην μεταπολεμική περίοδο, εκμεταλλεύτηκε τα αποθεματικά τραπεζικών ταμείων σε όφελος κυρίως του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας με αποτέλεσμα μετά από παρέλευση δεκαετιών και αφού επήλθε ωρίμανση του ελληνικού ασφαλιστικού συστήματος, τα ασφαλιστικά ταμεία να έχουν σοβαρά προβλήματα για να αντιμετωπίσουν τις σημερινές προκλήσεις και ανάγκες.

Το κράτος έμμεσα ή άμεσα είχε μια κυρίαρχη παρουσία στο χρηματοπιστωτικό χώρο με τον έλεγχο σημαντικού αριθμού τραπεζών, ενώ μέσω των πολιτικών που επέβαλλε στα πιστωτικά ιδρύματα διαμόρφωνε αφενός σημαντικό βαθμό τη σύνθεση του ενεργητικού τους και την αποδοτικότητα τους, αφετέρου επιχειρούσε να εξασφαλίσει με προνομιακούς όρους τη χρηματοδότηση των μεγάλων δημοσιονομικών ελλειμμάτων από το τραπεζικό.

Επιπλέον, οι αυστηροί περιορισμοί που ίσχυαν στην κίνηση κεφαλαίων από και προς την Ελλάδα και ο χαμηλός βαθμός ανάπτυξης των εγχώριων αγορών χρήματος και κεφαλαίου περιόριζαν τη διεθνοποίηση του ελληνικού χρηματοπιστωτικού χώρου και το βαθμό ανταγωνισμού που επικρατούσε.

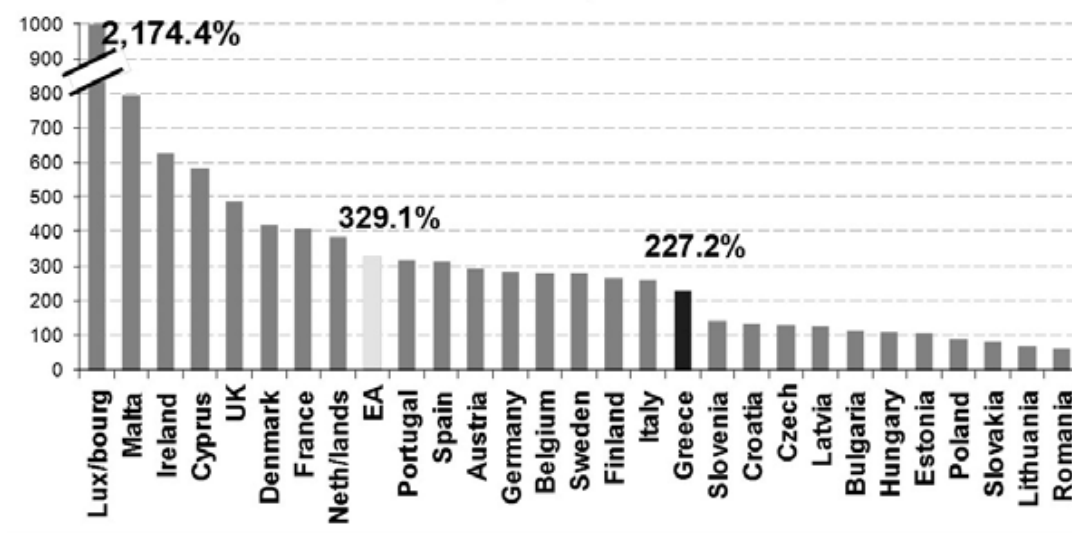
Από το τέλος της δεκαετίας του '80 και στο πλαίσιο της προετοιμασίας της χώρας για την ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σημειώθηκαν ραγδαίες και σημαντικές αλλαγές στην Ελλάδα προς την κατεύθυνση του εκσυγχρονισμού και της απελευθέρωσης του χρηματοπιστωτικού χώρου.

Παράλληλα, η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, η παγκοσμιοποίηση των αγορών, του δανεισμού και των χρηματοοικονομικών τοποθετήσεων, η επανάσταση στην τεχνολογία των πληροφοριών, της πληροφορικής και των επικοινωνιών, η ραγδαία ανάπτυξη της θεσμικής διαχείρισης, η σημαντική ανάπτυξη των παραγώγων χρηματοοικονομικών προϊόντων και τεχνικών, η διεθνής τάση για αποκρατικοποιήσεις και για μείωση του ρόλου του κράτους στην οικονομία, η απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων και η απορρύθμιση των εγχώριων χρηματοπιστωτικών χώρων συνέβαλαν επίσης στη διαμόρφωση ενός νέου περιβάλλοντος λειτουργίας των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα και στον κόσμο, πιο ανοικτού, πιο σύγχρονου, πιο ανταγωνιστικού.

Στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια δημιουργήθηκαν νέες τράπεζες,μεγεθύνθηκαν οι παλιές μέσω συγχωνεύσεων και εξαγορών, αναπτύχθηκαν δεκάδες νέα χρηματοοικονομικά προϊόντα και υπηρεσίες, διευρύνθηκαν οι τραπεζικές δραστηριότητες σε νέους τομείς, εκσυγχρονίσθηκαν σε σημαντικόβαθμό οι υποδομές, οι διαδικασίες, το εποπτικό πλαίσιο και η διαχείρισηκινδύνων, εξυγιάνθηκαν τα χαρτοφυλάκια τραπεζών υπό κρατικό έλεγχο, εκσυγχρονίσθηκε το θεσμικό και νομικό πλαίσιο της κεφαλαιαγοράς,αναπτύχθηκαν οι αγορές χρήματος και κεφαλαίου και διεθνοποιήθηκαν οιελληνικές τράπεζες σε κάποιο βαθμό, με την επέκταση τους κυρίως στις χώρες της Βαλκανικής. Παράλληλα η διαμόρφωση ευνοϊκών μακροοικονομικών συνθηκών με τα προγράμματα σταθεροποίησης και την ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η μείωση των επιτοκίων, η συναλλαγματική σταθερότητα, ο περιορισμός των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης της οικονομίας και ο θεσμικός εκσυγχρονισμός των αγορών οδήγησαν στην ανάπτυξη των τραπεζικών εργασιών με εντυπωσιακούς ρυθμούς αυξήσεων σε ορισμένες περιπτώσεις (π.χ. καταναλωτική και στεγαστική πίστη 30%-40% ετησίως).

Συνοψίζοντας, το χρηματοοικονομικό σύστημα στην Ελλάδα απελευθερώθηκε πλήρως το1994 και έκτοτε αναπτύχθηκε ραγδαία, ιδιαίτερα ο δανεισμός των νοικο-κυριών. Η αύξηση των μεγεθών του σταμάτησε με την έλευση της διεθνούς χρηματοοικονομικής κρίσης το 2008-2009. Σήμερα, το συνολικό ενεργητικόστους ισολογισμούς των χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα κυμαίνεται γύρω στο 200% του ΑΕΠ4 και παραμένει το μικρότερο ποσοστό σε σχέση με τα αντίστοιχα χρηματοοικονομικά συστήματα των υπολοίπων «παλαιών» χωρών της ΕΕ-15.

Στο Διάγραμμα 1 οι χώρες δεξιά της Ελλάδος με μικρότερο μέγεθος χρηματοοικονομικού τομέα ως προς την οικονομία τους,ανήκουν στο πρώην Σοβιετικό μπλοκ και άργησαν να υιοθετήσουν τις αρχές ελεύθερης οικονομίας.(Γκίκας, Χαρδούβελης)

Διάγραμμα 12 Σύνολο Ενεργητικού Χρηματοοικονομικού Τομέα ΑΕΠ

Πηγή: European Banking Federation

Ο χρηματοοικονομικός τομέας στην Ελλάδα κυριαρχείται από τις τράπεζες. Μάλιστα ο αριθμός των τραπεζών μειώθηκε δραστικά στη διάρκεια της ελληνικής κρίσης. Σήμερα υπάρχουν μόνον τέσσερις μεγάλες συστημικές τράπεζες, οι οποίες κατέχουν περίπου το 92% του συνολικού ενεργητικού των τραπεζών και χορηγούν ένα αντίστοιχο ποσοστό από τα συνολικά δάνεια στην οικονομία.

2.8 Ευρωπαϊκό και αγγλοσαξονικό χρηματοπιστωτικό σύστημα

Στο ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό σύστημα το μεγαλύτερο μέρος των χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων και υποχρεώσεων του συνίσταται σε τραπεζικές καταθέσεις και σε άμεσα δάνεια (bank-based financial system). Το αγγλοσαξονικό επενδύει στις χρηματοπιστωτικές αγορές και αποτελείται από πολλούς επενδυτικούς βραχίονες, όπως τα ομόλογα, τα παράγωγα, τα cds και τις μοχλεύσεις (market-based financial system). Μπορεί να ειπωθεί ότι το ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό σύστημα ακολουθεί συντηρητικές κατευθύνσεις με μικρές αποδόσεις, σε αντίθεση με το αγγλοσαξονικό το οποίο είναι ριψοκίνδυνο αλλά πιο δελεαστικό διότι προσφέρει υψηλότερες αποδόσεις. Το ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό κατέχει μεγαλύτερα ποσοστά πραγματικού χρήματος, ενώ το αγγλοσαξονικό κατέχει πιο πολύ ψεύτικο χρήμα μέσω των μοχλεύσεων για παράδειγμα. Συνέπεια των παραπάνω είναι το αγγλοσαξονικό σύστημα να παράγει μεγαλύτερες οικονομικές φούσκες, που μπορούν να

παρομοιαστούν με τις μπαμπούσκες οι οποίες η μία είναι μέσα στην άλλη και το μέγεθος τους όλο και μεγαλώνει.

Στην σημερινή εποχή ζούμε την κορύφωση της διαμάχης των δύο συστημάτων. Ο πόλεμος των αγορών, μέσω των spreads ως μοχλό εκβιασμού, κατάφερε να οδηγήσει στην πτώση των κυβερνήσεων σε κράτη-μέλη της ευρωπαϊκής ένωσης (όπως Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία, Ιρλανδία, Ισλανδία). Από εκεί που το κράτος παρουσίαζε μεγαλύτερη επιρροή στο χρηματοπιστωτικό σύστημα λόγω της ευκολότερης παρέμβασης του, τις δυο τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται μια στροφή προς τις χρηματοπιστωτικές αγορές γεγονός που είχε σαν αποτέλεσμα την ανάδειξη των αδυναμιών των κρατών στο να αντιμετωπίσουν τις πιέσεις των αγορών.

2.9 Το Χρηματοπιστωτικό Σύστημα στην Εποχή της Κρίσης

Τη μεγάλη διαφορά στη διάρθρωση και πορεία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος την έκανε η διαδικασία κουρέματος του ελληνικού δημοσίου χρέους το 2012, γνωστή ως Private Sector Involvement ή PSI. Το PSI μείωσε κατά περίπου 78% την αξία των ομολόγων του ελληνικού Δημοσίου που κατείχαν οι τράπεζες, καθώς και τα δάνεια που είχαν χορηγήσει στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, και ουσιαστικά έφερε την πρώτη χρεοκοπία: Οι συνολικές απώλειές τους ανήλθαν στα 39 δισεκατομμύρια ευρώ, ένα μέγεθος που υπερέβη κατά πολύ το μετοχικό τους κεφάλαιο. Το 2012 μετά το PSI η Τράπεζα της Ελλάδος σε συνεννόηση με τους δανειστές αποφάσισε τη διάσωση των τεσσάρων συστημικών τραπεζών, ενώ οι υπόλοιπες θα μπορούσαν να λειτουργούν μόνον εφόσον κεφαλαιοποιούντο με ιδιωτικούς πόρους. Η απόφαση αυτή είχε ως αποτέλεσμα την πολύ μεγάλη μετέπειτα συγκέντρωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, αφού ελάχιστες τράπεζες κατάφεραν να βρουν τα απαιτούμενα κεφάλαια από την ελεύθερη αγορά». Το κράτος έγινε, δηλαδή, κάτοχος της συντριπτικής πλειοψηφίας των μετοχών τους, σε μια αύξηση μετοχικού κεφαλαίου στην οποία συμμετείχε το ίδιο κατά κύριο λόγο.

Με τη σταθεροποίηση της οικονομίας το 2014, οι συστημικές τράπεζες μπήκαν σε στάδιο ανάκαμψης. Είχαν ήδη ανακεφαλαιοποιηθεί για δεύτερη φορά τον Απρίλιο του 2014 με αμιγώς ιδιωτικούς πόρους οι καταθέσεις των πελατών τους είχαν αρχίσει σταδιακά να επανέρχονται στα υποκαταστήματα, Η πορεία ανάκαμψης του 2014 διεκόπη από τη μετέπειτα δεύτερη ελληνική κρίση του 2015. Έτσι, οι τράπεζες υπέστησαν τριπλό χτύπημα: Το πρώτο

χτύπημα ήταν στο ενεργητικό τους, μέσω της μείωσης της αξίας των προηγούμενων δανείων προς τις επιχειρήσεις και τανοικοκυριά. Το δεύτερο χτύπημα ήταν στο παθητικό τους, μέσω ενός νέου κύματος απόσυρσης καταθέσεων αλλά και άρνησης των διεθνών τραπεζικών κεφαλαίων να τις χρηματοδοτήσουν έστω βραχυπρόθεσμα στη διατραπεζική αγορά. Το τρίτο χτύπημα ήταν στην αξία της μετοχής τους. Η μετοχική τους αξία μηδενίστηκε για δεύτερη φορά, οδηγώντας στη δεύτερη χρεοκοπία. Το χτύπημα στη χρηματιστηριακή αξία των ελληνικών τραπεζών μεταφράστηκε και σε άμεσο χτύπημα του ίδιου του κράτους και του μελλοντικού δημόσιου χρέους. Σήμερα οι τράπεζες έχουν τα απαιτούμενα κεφάλαια ώστε να αντέξουν μια διαρκή στασιμότητα έως το τέλος του 2017 και πιθανόν το 2018. Οι τράπεζες παραμένουν εξαρτημένες από την αναμενόμενη ανάπτυξη της χώρας (Μπέλιας, Δημήτριος)

2.10 Σχέση χρηματοοικονομικού συστήματος και οικονομική ανάπτυξη

Υπό το πρίσμα του μεγάλωματος της κερδοφορίας, οι απόψεις των οικονομολόγων για τη σημαντικότητα της σχέσης μεταξύ χρηματοπιστωτικού συστήματος και οικονομικής ανάπτυξης διαφέρουν:

- ✓ Ορισμένοι υποστηρίζουν τη σημαντικότητα της σχέσης εκτιμώντας πως οι διαμεσολαβητές επιλέγουν και προωθούν μόνο τις πλέον κερδοφόρες επιχειρήσεις διευκολύνοντας την αναπτυξιακή διαδικασία.
- ✓ Άλλοι υποστηρίζουν πως για να προχωρήσει η οικονομική ανάπτυξη πρέπει πρώτα οι επιχειρήσεις να προχωρούν και η χρηματοδότηση να ακολουθεί, υποστηρίζοντας και πάλι πως ο χρηματοπιστωτικός θεσμός σχετίζεται θετικά με την οικονομική ανάπτυξη.
- ✓ Κάποιοι θεωρούν πως κακώς δίνεται αξία στο ρόλο του νομισματικού παράγοντα στην οικονομική ανάπτυξη.
- ✓ Κάποιοι, τέλος, εκφράζουν συχνά αμφιβολίες ως προς το ρόλο που τελικά προκύπτει να έχει το χρηματοπιστωτικό σύστημα στην οικονομική ανάπτυξη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

3.1 Τραπεζικό Σύστημα

Το τραπεζικό σύστημα αποτελεί την καρδιά του χρηματοπιστωτικού συστήματος μιας χώρας. Σε αυτό εντάσσονται οργανισμοί που κατέχουν τον ρόλο του διαμεσολαβητή ανάμεσα σε αποταμιευτές και πιστούχους, εξασφαλίζοντας τον μετασχηματισμό της ρευστότητας. Το τραπεζικό σύστημα συμβάλλει στην ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας με την τόνωση της εγχώριας ζήτησης, την χρηματοδότηση δυναμικών κλάδων της οικονομίας και καινοτόμων επενδυτικών πρωτοβουλιών. Η αποτελεσματικότητα της συμβολής του εξαρτάται από την ύπαρξη αξιόπιστου θεσμικού πλαισίου το οποίο ρυθμίζει την λειτουργία της κοινωνίας σε οικονομικό επίπεδο και στηρίζει τις αναπτυξιακές διαδικασίες. Το σύστημα αυτό αποτελείται από δύο είδη τραπεζών, την κεντρική τράπεζα και τις εμπορικές τράπεζες. Η Κεντρική τράπεζα αποτελεί τον συντονιστή των εγχώριων τραπεζών όσον αφορά την γενική πολιτική τους και έχει την δυνατότητα να ελέγχει τις εμπορικές τράπεζες.(www.wikipedia.org)

3.2 Ορισμός

Τραπεζικό σύστημα είναι ένα «δίκτυο» εμπορικών, αποταμιευτικών, καθώς και άλλων εξειδικευμένων τραπεζών που παρέχουν χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένης της αποδοχής καταθέσεων, της παροχής δανείων και πιστώσεων, της μεταβίβασης χρημάτων και προσφοράς επενδυτικών διευκολύνσεων.

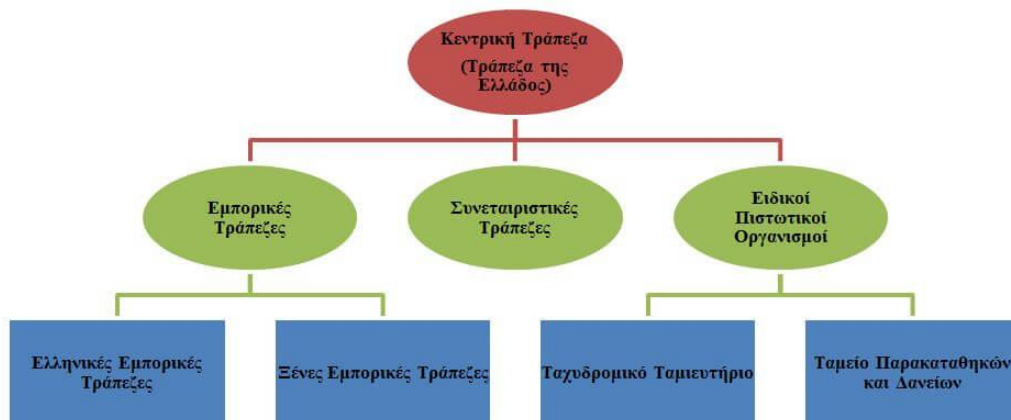
Σήμερα όλοι γνωρίζουμε τι είναι οι τράπεζες, μιας και σίγουρα θα έχει τύχει να κάνουμε μια συναλλαγή με κάποια από αυτές. Επίσημα, ως τράπεζα ορίζεται το ίδρυμα εκείνο του οποίου δραστηριότητα είναι να συγκεντρώνει χρήματα με το να δέχεται καταθέσεις από το κοινό και έπειτα να χρησιμοποιεί τα χρήματα αυτά για να χορηγεί δάνεια σε ιδιώτες και εταιρίες. Σε μία οικονομία τράπεζες υπάρχουν συνήθως πολλές και πολλών ειδών μάλιστα, όπως εμπορικές, συνεταιριστικές, επενδυτικές, η κεντρική τράπεζα κ.α.. Το σύνολο των τραπεζών αυτών μιας οικονομίας, αποτελεί το Τραπεζικό της Σύστημα.(Οικονομικά της Καθημερινότητας)

3.3 Δομή Τραπεζικού Συστήματος

Στα πλαίσια ενός κράτους, το τραπεζικό σύστημα της οικονομίας του (το Εθνικό Τραπεζικό Σύστημα δηλαδή) είναι συνήθως δομημένο σύμφωνα με το πυραμιδοειδές μοντέλο. Στην κορυφή της πυραμίδας βρίσκεται :

Η Κεντρική Τράπεζα μίας χώρας είναι το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα που συντονίζει τις εγχώριες τράπεζές της ως προς τη γενική πολιτική τους. Συγκεκριμένα η Κεντρική Τράπεζα οριοθετεί τα επιτόκια των τραπεζών καθορίζοντας το επιτόκιο δανεισμού της, θέτοντας έτσι τις γενικές γραμμές πλεύσης για τις υπόλοιπες, δηλαδή τις εμπορικές τράπεζες (οι οποίες είναι αναγκασμένες έπειτα να δράσουν μέσα σε καθορισμένα πλαίσια). Επίσης είναι η μόνη τράπεζα που δικαιούται να εκδώσει και να θέσει σε κυκλοφορία τα τραπεζογραμμάτια που κυκλοφορούν σε ένα κράτος ή να δεσμεύσει τα υπάρχοντα που κινούνται στην αγορά. Η προσφορά του χρήματος γίνεται με πράξεις όπως η έκδοση ομολογιών.

Η Κεντρική Τράπεζα επίσης παρέχει πιστώσεις στις τράπεζες για την ομαλή διεξαγωγή των εργασιών τους (όταν για παράδειγμα αυτές αδυνατούν προσωρινά να αντεπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους). Τέλος οι Κεντρικές Τράπεζες είναι πολλές φορές επιφορτισμένες με τη διεξαγωγή ερευνών και μελετών σχετικά με τον ιδιωτικό και επιχειρηματικό δανεισμό, με τη στατιστική επεξεργασία των ευρημάτων και τη διεξαγωγή πορισμάτων για την πορεία της οικονομίας του κράτους. Στο μέσο της πυραμίδας βρίσκονται οι υπόλοιπες τράπεζες Πρόκειται για τις εμπορικές τράπεζες (πχ Εθνική Τράπεζα, Eurobank, Alpha, Πειραιώς) και τους Ειδικούς Πιστωτικούς Οργανισμούς (όπως Συνεταιριστικές, Αγροτικές, Επενδυτικές κ.α.). Οι διάφορων ειδών αυτές τράπεζες συναλλάσσονται απευθείας με το κοινό (επιχειρήσεις, αποταμιευτές κ.α.) αλλά και με την κεντρική τράπεζα. Τέλος, στη βάση της πυραμίδας τοποθετούνται οι ιδιώτες - πελάτες Λόγος γίνεται ουσιαστικά για τους χρήστες του τραπεζικού συστήματος. (Σπύρου, Ι, Σπύρος)

Διάγραμμα 13 Η μορφή του εθνικού Τραπεζικού Συστήματος

Πηγή: Dailyeconomics

3.4 Συνεισφορά Τραπεζικού Συστήματος

Κατ' αρχάς, το τραπεζικό σύστημα αποτελεί την καρδιά του χρηματοπιστωτικού συστήματος μιας χώρας. Ως χρηματοπιστωτικό σύστημα ορίζεται το σύνολο των χρηματοπιστωτικών προϊόντων, των χρηματοπιστωτικών αγορών και των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων μιας οικονομίας, με βασική λειτουργία τη συγκέντρωση των πλεοναζόντων κεφαλαίων της οικονομίας και τη διοχέτευσή αυτών σε όσες οικονομικές μονάδες οι οποίες τα χρειάζονται, με αποτελεσματικό τρόπο. Οι τράπεζες ανήκουν στο τρίτο συνθετικό του χρηματοπιστωτικού συστήματος, στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα δηλαδή. Η εύρυθμη λειτουργία των τραπεζών είναι πολύ σημαντική για τη συνολική καλή λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος, το οποίο με τη σειρά του είναι πολύ σημαντικό για την ομαλή λειτουργία και την ανάπτυξη ολόκληρης της οικονομίας. (Χασιώτης, Κ, Αντώνης)

3.5 Ιστορία των Τραπεζών

Μεσοποταμία

Πολλές από τις τραπεζικές πράξεις έχουν την καταγωγή τους σε πανάρχαιες εποχές όπως στην αρχαία Βαβυλώνα ήδη από το 3400 π.Χ. ο Ερυθρός Ναός στην Ουρούκ της Χαλδαίας της Μεσοποταμίας, λειτουργούσε ως τράπεζα, οι ιερείς εμπορεύονταν εν ονόματι του Θεού. Παραχωρούσαν δάνεια με τόκο στους καλλιεργητές και δέχονταν αγαθά προς φύλαξη, δίνοντας στον καταθέτη αντί αποδείξεως ένα πήλινο πλακίδιο. Ελλείψει νομισμάτων βάση των συναλλαγών ήταν σάκοι με κριθάρι. Και στην αρχαία Ελλάδα οι ναοί εκτελούσαν χρέη τραπεζών, όπως ο ναός της Αθηνάς στην Ακρόπολη των Αθηνών και του Απόλλωνος στους Δελφούς.

Αρχαία Ελλάδα

Οι πρώτες πραγματικές τραπεζικές εργασίες μπορούν να εντοπιστούν στον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό με τους «τραπεζίτες». Τέτοιες απλές τράπεζες υπήρχαν ήδη στην αρχαία Αθήνα, προσφέροντας κυρίως υπηρεσίες ανταλλαγής διαφόρων νομισμάτων αλλά και πιστώσεις για τη χρηματοδότηση του τότε «διεθνούς εμπορίου». Επρόκειτο για τους αργυραμοιβούς. Γνωστοί τραπεζίτες της αρχαιότητας ήταν οι Φιλοστέφανος από την Κόρινθο με πελάτη τον Θεμιστοκλή, ο απελεύθερος δούλος Πασίων, ο φιλόσοφος Διογένης που διηύθυνε την τράπεζα της Σινώπης.

Ρωμαϊκή περίοδος

Στην Ρώμη η παλιά τάξη των Ιππέων ασχολείται με τέτοιες δοσοληψίες και πλουτίζει. Οι ιππείς προμηθεύουν τον στρατό, ενοικιάζουν τις δημόσιες προσόδους και εισπράττουν τους φόρους. Εισπράττουν τα έσοδα του κράτους και ονομάζονται *τελώνες*. Συγκεντρώνοντας τεράστια κεφάλαια συγκροτούν συνεταιρισμούς με επικεφαλής τον *μάγιστρο* και δραστηριοποιούνται στις ρωμαϊκές βασιλικές. Πολλοί απ'αυτούς πλουτίζουν με υπέρογκους τόκους: 30 ή 50% ενώ ο επίσημος είναι 8-12%. Ο Κικέρων στηλιτεύει τον Βέρρη για τον αθέμιτο πλουτισμό του. Οι αργυραμοιβοί έχουν μικρότερο κύκλο εργασιών και ελέγχονται από τον έπαρχο της πόλης: ανταλλάσσουν νομίσματα, δέχονται καταθέσεις, παραχωρούν δάνεια ή πιστώσεις, λαμβάνουν μέρος στις αγοραπωλησίες. Υπάρχουν και οι δημόσιες, οι

κρατικές τράπεζες, οι *mensae* που ασχολούνται με τη συγκέντρωση φόρων. και την προώθησή τους προς το κεντρικό θησαυροφυλάκιο.

Μεσαιωνική περίοδος

Μετά την πτώση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας οι πείρα των τραπεζικών χάθηκε μαζί με τους τραπεζίτες. Οι επόμενες μορφές τραπεζικών συναλλαγών εμφανίζονται στο Μεσαίωνα όπου οι αργυραμοιβοί, οι χρυσοχόοι και οι έμποροι δέχονταν καταθέσεις για τις οποίες εξέδιδαν πιστοποιητικά – βεβαιώσεις.

Νεώτεροι χρόνοι

Το 18ο αιώνα στην Αγγλία οι αποδείξεις κατάθεσης για σταθερά ποσά αποτέλεσαν τα πρώτα τραπεζογραμμάτια. Έτσι σιγά - σιγά με την ανταλλαγή των τραπεζογραμματίων, οι τράπεζες άρχισαν να αποκτούν τον ρόλο που κατέχουν σήμερα στην σύγχρονη οικονομία. Ειδικότερα στην περίοδο της Αναγέννησης εμφανίστηκαν οι πρώτες οργανωμένες τράπεζες (στην Ιταλία και στη Φλάνδρα), καλύπτοντας ένα ευρύτερο φάσμα εργασιών, προετοιμάζοντας τη σύγχρονη έννοια της τράπεζας ως πιστωτικό ίδρυμα που απευθύνεται (και εξυπηρετεί) καταθέτες και επιχειρήσεις.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

Το χρηματοοικονομικό σύστημα στην Ελλάδα απελευθερώθηκε πλήρως το 1994 και έκτοτε αναπτύχθηκε ραγδαία, ιδιαίτερα ο δανεισμός των νοικοκυριών. Η αύξηση των μεγεθών του σταμάτησε με την έλευση της διεθνούς χρηματοοικονομικής κρίσης το 2008-2009. Σήμερα, το συνολικό ενεργητικό στους ισολογισμούς των χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα κυμαίνεται γύρω στο 200% του ΑΕΠ και παραμένει το μικρότερο ποσοστό σε σχέση με τα αντίστοιχα χρηματοοικονομικά συστήματα των υπολοίπων «παλαιών» χωρών της ΕΕ-15. Στο Διάγραμμα 1 οι χώρες δεξιά της Ελλάδος με μικρότερο μέγεθος χρηματοοικονομικού τομέα ως προς την οικονομία τους, ανήκουν στο πρώην Σοβιετικό μπλοκ και άργησαν να υιοθετήσουν τις αρχές ελεύθερης οικονομίας.

Ο χρηματοοικονομικός τομέας στην Ελλάδα κυριαρχείται από τις τράπεζες. Μάλιστα ο αριθμός των τραπεζών μειώθηκε δραστικά στη διάρκεια της ελληνικής κρίσης. Σήμερα υπάρχουν μόνον τέσσερις μεγάλες συστημικές τράπεζες, οι οποίες κατέχουν περίπου το 92%

του συνολικού ενεργητικού των τραπεζών και χορηγούν ένα αντίστοιχο ποσοστό από τα συνολικά δάνεια στην οικονομία. Οι ελληνικές τράπεζες άντεξαν τη διεθνή χρηματοοικονομική κρίση 2007-2009, αλλά η ελληνική δημοσιονομική και μετέπειτα πολιτική κρίση της περιόδου 2015-2016 τις χρεοκόπησε δύο φορές και τις έχει καταστήσει ευάλωτες και για μια ακόμα μελλοντική τρίτη χρεοκοπία. Από το 2010 οι τράπεζες άρχισαν να χάνουν καταθέσεις και όσο η ελληνική κρίση βάθαινε, τόσο η εκροή μεγάλωνε.

Ως αποτέλεσμα, οι τράπεζες συνεχίζουν και σήμερα να εξαρτώνται πλήρως από τον δανεισμό του Ευρωσυστήματος. Στην πλευρά του ενεργητικού τους, η διεθνής κρίση δυσκόλεψε και τη χορήγηση δανείων προς νοικοκυριά και επιχειρήσεις. Στο τέλος του 2009 το συνολικό ύψος των δανείων παρέμεινε στάσιμο, ενώ από το 2010 και μετά το ύψος των συνολικών δανείων μειώνεται επειδή ο νέος δανεισμός είναι μικρότερος από τα παλαιά δάνεια που λήγουν και αποπληρώνονται.

Με την ίδρυση του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους το θέμα της δημιουργίας κεντρικής τράπεζας, αλλά και τραπεζικού συστήματος αντάξιων εκείνων που λειτουργούσαν στην Δυτική Ευρώπη αποτέλεσε κεντρικό σημείο για την ελληνική κυβέρνηση εκείνης της εποχής. Η ίδρυση τραπεζικών συστημάτων δεν θα εξυπηρετούσε μόνο τις κυβερνητικές ανάγκες, διαχείριση του κρατικού μηχανισμού, έκδοση χαρτονομίσματος αλλά θα έδινε λύση στο πρόβλημα των πιστωτικών αναγκών και θα εξασφάλιζε τα απαραίτητα κεφάλαια. Το μεγάλο βήμα έγινε το 1841 με την ίδρυση της εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος. Τα κεφάλαια προήλθαν κυρίως από το εξωτερικό, ενώ έντονη ήταν η παρουσία αρκετών παραγόντων.

Οι κύριοι μετοχή ήταν ο κεφαλαιούχος Ευνάρης, το ελληνικό κράτος είχε ποσοστό 20 τοις εκατό, έλληνες έμποροι, ξένες προσωπικότητες. Προοδευτικά οι εργασίες της Τράπεζας εξαπλώθηκαν από την Αθήνα στις κύριες επαρχιακές πόλεις. Η τράπεζα γρήγορα κέρδισε την εμπιστοσύνη της κοινωνίας και γρήγορα αύξησε το μετοχικό της κεφάλαιο. Παρά την εξάπλωση του τραπεζικού συστήματος και την εμφάνιση νέων η Εθνική Τράπεζα παρέμεινε για πολλές δεκαετίες το κυριότερο τραπεζικό σύστημα του ελληνικού χώρου. (www.wikipedia.org)

3.6 Η πολλαπλή συνεισφορά των τραπεζών στην πρόοδο της ελληνικής οικονομίας

Το τραπεζικό τοπίο έχει αλλάξει ριζικά

Μέσα σε ελάχιστα χρόνια, η ποικιλία των πιστωτικών προϊόντων και η ποιότητα των τραπεζικών προϊόντων έχουν αυξηθεί με γεωμετρική πρόοδο. Το ίδιο και η ευκολία πρόσβασης του πελάτη σε αυτά. Και, στο ίδιο διάστημα ο ανταγωνισμός μεταξύ τραπεζών πήρε διαστάσεις πρωτοφανείς για την χώρα μας.

Οι τράπεζες δεν έχουν μόνο παραδοσιακό ρόλο

Από την γέννησή τους μέχρι σήμερα οι τράπεζες δρουν ως βασικός αγωγός διοχέτευσης της αποταμίευσης στις επιμέρους χρήσεις κεφαλαίων. Κατ'εξοχήν στην Ελλάδα οι τράπεζες είναι που διοχετεύουν το μεγαλύτερο τμήμα των διαθέσιμων αποταμιευτικών πόρων προς τις επενδυτικές δραστηριότητες.

Οι τράπεζες απορροφούν τους κινδύνους

Η δυνατότητα άμεσης ανάληψης που παρέχετε στους καταθέτες τους επιτρέπει να ελαχιστοποιούν χωρίς κόστος την επικινδυνότητα του χαρτοφυλακίου τους και της περιουσίας τους. Με την διττή αυτή λειτουργία οι τράπεζες απορροφούν και ετοιμάζονται το μεγαλύτερο μέρος από τους κινδύνους.

Οι τράπεζες συνδέουν την Ελλάδα με την Ευρωζώνη

Οι ελληνικές τράπεζες ανταποκρίθηκαν και κινούνται με υψηλή αποτελεσματικότητα στο νέο νομισματικό περιβάλλον. Εξ αρχής είχε αποδεχτεί με θέρμη τη μετάβαση στο ευρώ μολονότι γνώριζαν ότι για τις ίδιες το κόστος μετάβασης θα ήταν μεγάλο.

Οι τράπεζες αποσorbούν τους εξωγενείς κραδασμούς

Οι ελληνικές τράπεζες έχουν επίδειξη εξαιρετική ικανότητα απορρόφησης των διεθνών χρηματοπιστωτικών κραδασμών.

Οι τράπεζες διαχέουν την ρευστότητα

Στους τραπεζικούς ισολογισμούς, πάντοτε το παθητικό σκέλος έχει βαθμό ρευστότητας υψηλότερο από το ενεργητικό μέρος. Έτσι χάρη στην ανάπτυξη των τραπεζών, η μέση ρευστότητα των συνολικών απαιτήσεων στην οικονομία αυξάνεται (προς όφελος των αποταμιευτών), ενώ η μέση ρευστότητα των συνολικών υποχρεώσεων μειώνονται (προς όφελος των δανειζόμενων). (Μάουλα, Χριστίνα)

3.7 Τραπεζικές Κρίσεις

Ο όρος τραπεζική κρίση (banking crisis) αναφέρεται σε περιπτώσεις τραπεζικών συστημάτων όπου έχουν παρατηρηθεί μαζικές αναλήψεις καταθέσεων (banking runs), πτώχευσεις αρκετών τραπεζικών ιδρυμάτων, ή σημαντικές παρεμβάσεις από τις εποπτικές αρχές και το κράτος για την διάσωση τραπεζών. Τραπεζικές κρίσεις διαταράζουν την ομαλή λειτουργία του χρηματοοικονομικού συστήματος με αρνητικές συνέπειες για την πραγματική οικονομία. Οι συνέπειες αυτές είναι εντονότερες στις αναπτυσσόμενες ή αναδυόμενες οικονομίες όπου οι τράπεζες έχουν κυρίαρχο ρόλο στο χρηματοοικονομικό σύστημα.

Μειονέκτημα του τραπεζικού συστήματος είναι η εξαιρετικά μεγάλη ευπάθειά του. Οι τράπεζες σήμερα αντιμετωπίζουν ένα μεγάλο πλήθος κινδύνων που μπορούν αρκετά εύκολα να τις οδηγήσουν στην πτώχευση. Στην πτώχευση, ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα οδηγείται όταν γίνεται αφερέγγυο, πράγμα που μπορεί να συμβεί για δύο κυρίως λόγους. Επειδή έχει αρνητικά ίδια κεφάλαια. Επειδή δηλαδή, είτε λόγο κακής διαχείρισης, είτε κάποιας οικονομικής κρίσης που οδήγησε σε μείωση της αξίας περιουσιακών στοιχείων, πχ ακινήτων, η τράπεζα έχει καταγράψει μεγάλες ζημιές. Επειδή πάσχει από έλλειψη ρευστότητας. Ακόμη κι αν ένα τραπεζικό ίδρυμα είναι αρχικά φερέγγυο, μπορεί και πάλι να χρεοκοπήσει αν δε διαθέτει επαρκή ρευστότητα, αν δηλαδή, εκείνη τη χρονική στιγμή και ανεξάρτητα από την κερδοφορία του, δεν έχει αρκετά χρήματα στο ταμείο για να αποπληρώσει τις τρέχουσες υποχρεώσεις του. Αυτό σε μία τράπεζα μπορεί να συμβεί αρκετά εύκολα αν οι καταθέτες της, για παράδειγμα, χάσουν για τον οποιοδήποτε λόγο την εμπιστοσύνη τους σε αυτή και τρέξουν να σηκώσουν τα χρήματά τους μαζικά από τους λογαριασμούς τους. Αν μάλιστα ένα τραπεζικό ίδρυμα χρεοκοπήσει, τότε λόγω της υψηλής αλληλεξάρτησης που τα τραπεζικά ιδρύματα εμφανίζουν μεταξύ τους δεν είναι καθόλου απίθανο να ακολουθήσουν και άλλες

πτωχεύσεις οι οποίες σταδιακά να φέρουν σε κρίση το σύνολο του τραπεζικού συστήματος. Το τραπεζικό σύστημα, όντας η καρδιά του χρηματοπιστωτικού συστήματος, ενδέχεται να επιφέρει κρίση και σε αυτό με σημαντικές συνέπειες τόσο για τους συμμετέχοντες στο σύστημα, όσο και για ολόκληρη την οικονομία. Για το λόγο αυτό οι κυβερνήσεις επιδιώκουν την αποτροπή ή και κατάπαυση αυτών των κρίσεων, και συχνά πραγματοποιούν κινήσεις και πολιτικές θωράκισης των τραπεζών.

3.8 Επιπτώσεις Τραπεζικών Κρίσεων στην Οικονομία

Μια τραπεζική κρίση έχει πολλαπλές αρνητικές επιδράσεις στην οικονομία. Οι τραπεζικές κρίσεις είναι επακόλουθο μιας ύφεσης στην οικονομική δραστηριότητα, που προκαλείται από μια στροφή τις νομισματικής πολιτικής προς περιοριστική κατεύθυνση. Η χειροτέρευση της χρηματοοικονομικής θέσης των τραπεζών, λειτουργεί ως αντικίνητρο για την παροχή ρευστότητας προς τον ιδιωτικό τομέα. Το μέγεθος αυτό έχει ιδιαίτερα αρνητικές συνέπειες στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, οι οποίες δεν έχουν πρόσβαση σε εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης. Επίσης μια αρνητική επίπτωση είναι η παρέμβαση του κράτους για την διάσωση του συστήματος. Το κράτος αναγκάζεται να προσφέρει χρηματικούς πόρους για την επανακεφαλαιοποίηση των αδύναμων τραπεζικών ιδρυμάτων. Οι επιπρόσθετες δαπάνες επιβαρύνουν τον κρατικό προϋπολογισμό και συχνά καλύπτονται με αύξηση της φορολογίας των πολιτών. (Πίντερης Ι, Γεώργιος)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΤΡΑΠΕΖΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ

Εισαγωγή

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα το οποίο αποτελείται από τις χρηματοπιστωτικές αγορές, τα χρηματοπιστωτικά προϊόντα και τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, αποτελεί τη ραχοκοκαλιά ενός οικονομικού συστήματος. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι όλες οι ανεπτυγμένες οικονομίες του κόσμου χαρακτηρίζονται από άριστα ανεπτυγμένα χρηματοπιστωτικά συστήματα ενώ τα συστήματα αυτά υστερούν σε υποανάπτυκτες οικονομίες. Η ανάπτυξη μιας οικονομίας προϋποθέτει ένα καλό και αποτελεσματικό χρηματοπιστωτικό σύστημα. Εάν σε μια οικονομία το σύστημα αυτό υστερεί ή δεν υπάρχει τότε είναι δύσκολο να αναληφθούν επενδυτικά έργα, καθ' ότι η άντληση κεφαλαίων είναι δύσκολη, αν όχι αδύνατη. Αποταμιευτές μπορεί να υπάρχουν αλλά θα διστάζουν να δανείσουν τα χρήματά τους σε ανθρώπους που δεν γνωρίζουν και κατά συνέπεια δεν εμπιστεύονται. Οι αποταμιεύσεις μπορεί να μείνουν για μεγάλο χρονικό διάστημα ή για πάντα ακρησιμοποιήτες λόγω του υφισταμένου κινδύνου. Το επίπεδο των επενδύσεων, σε ένα σύστημα στο οποίο ο χρηματοπιστωτικός τομέας δεν υπάρχει ή δεν λειτουργεί καλά, θα είναι χαμηλό με συνέπεια η οικονομία να αναπτύσσεται με πολύ χαμηλούς ρυθμούς και μαζί της θα υστερεί η οικονομική ευημερία

4.1 Τράπεζες του Μέλλοντος

Είναι γεγονός ότι η τραπεζική του μέλλοντος θα είναι διαφορετική από ό,τι σήμερα. Η ανάπτυξη σύγχρονων υπηρεσιών ενδιαφέρει τους τραπεζικούς πελάτες, αλλά και την ίδια την κοινωνία. Ωστόσο, η πρόβλεψη μελλοντικών τάσεων και κατευθύνσεων ανάπτυξης της τραπεζικής καθίσταται δύσκολο έργο, καθώς οι τάσεις αυτές λαμβάνουν υπόψη ζητήματα επιχειρηματικού, οικονομικού και κοινωνικού προφίλ της πελατειακής βάσης των πιστωτικών ιδρυμάτων (Π.Ι.), που αποτελούνται από ευμετάβλητα στοιχεία. Και αυτό διότι οι μελλοντικές τάσεις φαίνεται να έχουν διαφορετικό αντίκτυπο στην κοινωνία, την οικονομία, το περιβάλλον, τις επιχειρήσεις, τόσο σε τοπικό, περιφερειακό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Στην πραγματικότητα, οι τραπεζικές συναλλαγές του αύριο προσδιορίζονται από την

καινοτομία και την ανάπτυξη της κοινωνίας της πληροφορίας. Οι αλλαγές αυτές σηματοδοτούν μελλοντικές τάσεις στην παροχή τραπεζικών υπηρεσιών με σημαντικές επιπτώσεις στις εθνικές οικονομίες, ενώ αναμένεται να οδηγήσουν σε τεχνολογικές και διαρθρωτικές αλλαγές στις περισσότερες επιχειρήσεις.

Ο τραπεζικός κλάδος έχει διέλθει από δραστικές αλλαγές τις τελευταίες δεκαετίες, κυρίως λόγω της απελευθέρωσης των παγκόσμιων και περιφερειακών αγορών, της ανάπτυξης της Τεχνολογίας Πληροφορικής & Επικοινωνιών (ΤΠΕ) και της υιοθέτησης από μέρους των πελατών τραπεζικών υπηρεσιών με εκτεταμένη χρήση ψηφιακών δικτύων. Η ολοένα εντεινόμενη επέκταση της ηλεκτρονικής τραπεζικής αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς παράγοντες αναδιάρθρωσης των τραπεζικών υπηρεσιών σήμερα. Καθώς οι καταναλωτές χρησιμοποιούν όλο και περισσότερο το διαδίκτυο για την αγορά προϊόντων και υπηρεσιών, αυτοί απαιτούν εύκολες, γρήγορες και κυρίως ασφαλείς πληρωμές και εν γένει υπεύθυνες τραπεζικές υπηρεσίες. (Ζουπουνίδης, Κωνσταντίνος)

Λόγω της αύξησης των έξυπνων τηλεφωνικών συσκευών (smartphones), η τάση των ψηφιακών υπηρεσιών στον τραπεζικό τομέα, ανεξάρτητα από τον χρόνο και τον τόπο, αναμένεται να συνεχιστεί, σηματοδοτώντας μια κατακόρυφη ανάπτυξη τα επόμενα χρόνια. Από την άλλη, πολλοί είναι εκείνοι που έχουν προβλέψει την πτώση της παραδοσιακής τραπεζικής με τη μορφή που μέχρι σήμερα ασκείται, καθώς οι νέες τεχνολογίες κερδίζουν έδαφος, προσφέροντας καλύτερη εμπειρία στον πελάτη, μέσω νέων προϊόντων και καναλιών. Ωστόσο, παρά την εμφάνιση σύγχρονων μοντέλων εξυπηρέτησης η «Παραδοσιακή Τραπεζική» (Π.Τ.) φαίνεται να έχει ακόμη μέλλον.

Διαμορφούμενες τάσεις

Οι σημερινές προκλήσεις σχεδόν για το σύνολο του τραπεζικού συστήματος είναι η προσέλκυση νέων πελατών, με υγιή οικονομικά χαρακτηριστικά και χορήγηση νέων τραπεζικών προϊόντων. Τα Π.Ι. αναγνωρίζουν επίσης την ανάγκη να εμβαθύνουν τις σχέσεις τους με την πελατειακή τους βάση και να επικεντρωθούν περισσότερο σε συγκεκριμένους πελάτες και στην εξυπηρέτησή τους. Η ενίσχυση των παρεχόμενων υπηρεσιών σε επικερδείς πελάτες αποτελεί σήμερα την πρώτη επενδυτική προτεραιότητα για τα Π.Ι. παγκοσμίως. Η ολοένα και εντεινόμενη δραστηριότητα σε επενδύσεις Έρευνας & Ανάπτυξης (Ε&Α) σε νέα προϊόντα, προώθησης της καινοτομίας και υιοθέτησης «καλών πρακτικών» (Best practices) που ακολουθούνται παγκοσμίως σε θέματα σύγχρονης τραπεζικής αποτελούν τις κορυφαίες επενδυτικές προτεραιότητες στα Π.Ι. σήμερα. Ωστόσο, ενώ ο ρυθμός των αλλαγών εντείνεται

αυτά οφείλουν να προβαίνουν σε ενέργειες που να διασφαλίζουν τη θέση τους στο μέλλον. Βασικές προτεραιότητες που προτάσσονται σήμερα και προσδιορίζουν τα χαρακτηριστικά της σύγχρονης τραπεζικής είναι, μεταξύ των άλλων:

- ✓ Η ανάπτυξη επιχειρηματικών μοντέλων που βασίζεται στους πελάτες κάθε Π.Ι.
- ✓ Η βελτιστοποίηση της διανομής πόρων και κεφαλαίων.
- ✓ Η απλοποίηση επιχειρηματικών και λειτουργικών μοντέλων.
- ✓ Η ισχυρή επένδυση σε συστήματα ΤΠΕ, με σκοπό την ταχύτερη, ασφαλέστερη και αποδοτικότερη εξυπηρέτηση του πελάτη.
- ✓ Η ενεργοποίηση της καινοτομίας και των δυνατοτήτων που απαιτούνται για την ανάπτυξή της.
- ✓ Η προληπτική διαχείριση κινδύνων, βάσει των απαιτήσεων του ρυθμιστικού πλαισίου.

Τα Π.Ι. οφείλουν να αναλαμβάνουν δράσεις για να οργανώσουν τους υφιστάμενους περιορισμούς που επιβάλλονται από τις ρυθμιστικές αρχές (π.χ.: κεφαλαιακές απαιτήσεις έναντι του πιστωτικού, του κινδύνου αγοράς, του λειτουργικού κινδύνου, κ.α.) και να διαχειριστούν παράλληλα θέματα οργανωτικής δομής με πιο ευέλικτο τρόπο, για να επιτρέψουν την καινοτομία και τον μετασχηματισμό τους την επόμενη μέρα. Για να πετύχουν σε αυτό το ραγδαία μεταβαλλόμενο τοπίο, τα Π.Ι. οφείλουν να ακολουθήσουν γρήγορα τις σύγχρονες εξελίξεις και να αποφύγουν να αναβάλουν την αλλαγή.

Η ψηφιακή τεχνολογία επηρεάζει σημαντικά και τον τραπεζικό τομέα, δημιουργώντας πολλές νέες ευκαιρίες αλλά και ορισμένες προκλήσεις. Η ψηφιακή τεχνολογία έρχεται πρωτίστως να βελτιώσει την εμπειρία των πελατών (Customer Experience), σε όλα τα κανάλια που προσφέρονται για την εξυπηρέτησή τους κατάστημα, web και mobile banking, ATM, call center, κ.λπ. Στόχος είναι ο πελάτης να αποκτήσει μία κοινή εμπειρία εξυπηρέτησης ανεξαρτήτως του μέσου που χρησιμοποιεί (omni-channel experience). Οι αυξημένες απαιτήσεις των πελατών καλύπτονται σήμερα μόνο με καινοτόμα τραπεζικά προϊόντα και υπηρεσίες. Έτσι ο σχεδιασμός μας πλέον γίνεται γύρω από τις ανάγκες των πελατών μας – και όχι γύρω από τα προϊόντα μας γεγονός που μας επιτρέπει να ανταποκριθούμε πολύ καλύτερα σε αυτές.

Στο πλαίσιο του ψηφιακού μετασχηματισμού, επαναπροσδιορίζονται τα λειτουργικά μοντέλα των Τραπεζών, με έμφαση στην αυτοματοποίηση και απλούστευση/συντόμευση των διαδικασιών, προκειμένου να μειωθεί το λειτουργικό κόστος αλλά και -πρωτίστως- να

υποστηρίξουμε ακόμη πιο αποτελεσματικά τη βελτιωμένη συνολική εμπειρία που θέλουμε να προσφέρουμε στους πελάτες μας. Προς αυτή την κατεύθυνση, μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει η χρήση της τεχνητής νοημοσύνης, η οποία αναμένεται να έχει σημαντικό εύρος εφαρμογών στον τραπεζικό τομέα τα επόμενα χρόνια, όπως ενδεικτικά RPA, chat bots, robo advisors και machine learning. (Αλέκος, Παπαναστασίου)

4.2 Εργαλεία της τραπεζικής του μέλλοντος

Η σύγχρονη τραπεζική επιβάλλει την υιοθέτηση πρακτικών που ακολουθούνται σε πανευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο, με γνώμονα την ικανοποίηση των απαιτήσεων του πελάτη. Οι προτεραιότητες που εμφανίζονται σήμερα στα Π.Ι. φαίνεται να ακολουθούν τις ακόλουθες γενικές κατευθύνσεις σε παγκόσμιο επίπεδο.

Ειδικότερα, με βάση την τάση που διαμορφώνεται παγκοσμίως, τα τραπεζικά υποκαταστήματα αναμένεται να μετεξελιχθούν και να αλλάξουν ως προς τη λειτουργία τους. Καθώς η τεχνολογία επιτρέπει την ευρεία χρήση δικτύων και λήψη τραπεζικών υπηρεσιών από οπουδήποτε στον κόσμο, ενώ παράλληλα η χρήση των μετρητών για τις ημερήσιες συναλλαγές μετριάζεται, τα παραδοσιακά υποκαταστήματα δεν θα είναι πλέον απαραίτητα, τουλάχιστον στο βαθμό που είναι σήμερα. Δεδομένου και του υψηλού σταθερού κόστους λειτουργίας τους, αρκετά από αυτά θα οδηγηθούν σε κλείσιμο. Τα ελληνικά Π.Ι. ήδη έχουν προχωρήσει σε μειώσεις προσωπικού, με χρήση διαφόρων πολιτικών εθελούσιας εξόδου, ενώ έχουν προβεί και σε κλείσιμο των πιο κοστοβόρων υποκαταστημάτων σε περιφερικό επίπεδο, ενώ έχουν ξεκινήσει να πειραματίζονται και με νέες μορφές υποκαταστημάτων (π.χ.: e-branches). Αναμένεται ότι αυτές οι τάσεις θα επιταχυνθούν τα επόμενα έτη όσο οι προσδοκίες και οι συμπεριφορές των πελατών εξελίσσονται και η «πελατειακή κουλτούρα» το επιτρέπει. Η αναπροσαρμογή αυτή είναι στοιχείο που θα πάρει χρόνο και αναμένεται να έχει σημαντικές αλλαγές στο σύνολο της λειτουργίας των Π.Ι. Τα υποκαταστήματα που θα παραμείνουν, σταδιακά προβλέπεται να αναπροσαρμοστούν, ως προς τη λειτουργία τους, σε σύγχρονα κέντρα εξυπηρέτησης πελατών, με πρόκριση στην παροχή υπηρεσιών πληροφόρησης, συμβουλευτικής (π.χ.: παροχή οικονομικών συμβουλών, εξυπηρέτηση σε ειδικές υπηρεσίες, παροχή προσφορών τραπεζικών προϊόντων, κ.α.). Οι ψηφιακές δυνατότητες θα ενισχύονται, έτσι ώστε οι υπάλληλοι των κεντρικών υπηρεσιών των Π.Ι. και οι πελάτες τους να χρησιμοποιούν τις ίδιες πλατφόρμες, με την ίδια εμφάνιση και αίσθηση ως

προς την εξυπηρέτηση. Επιπλέον η χρήση συστημάτων αναγνώρισης αποτυπώματος για τη διενέργεια τραπεζικών συναλλαγών και την αποφυγή χρήσης πολλών κωδικών ασφάλειας, αναμένεται να ενταθεί στα επόμενα χρόνια, πολύ περισσότερο μέσω των ψηφιακών καναλιών.

Από την άλλη, τα Π.Ι. οδηγούνται σταδιακά σε παροχές υπηρεσιών χαμηλού κόστους, με σχεδόν κάθε προσφερόμενο προϊόν να καθίσταται κερδοφόρο σε αυτόνομη βάση. Επομένως, ακόμη και τα Π.Ι. που στοχεύουν σε τμήματα πελατών υψηλότερης αξίας θα χρειαστεί να αναδιαρθρώσουν τη βάση κόστους τους, ενώ παράλληλα αναμένεται να επενδύσουν σε τομείς όπως οι μελέτες και οι αναλύσεις σε επίπεδο πελατειακής βάσης, ώστε να ενισχυθεί η κεντρική πληροφόρησή τους με ενιαίο τρόπο.

Επιπλέον, η χρήση των έξυπνων κινητών τηλεφώνων (smartphones) αναμένεται να αποκτήσει μεγαλύτερο ενδιαφέρον στο μέλλον για τα Π.Ι., καθώς αυτά θα πάρουν τη θέση τους μαζί με τις πιστωτικές και χρεωστικές κάρτες ως τα βασικά μέσα πληρωμής των καταναλωτών. Οι πελάτες θα μπορούν να πραγματοποιούν πληρωμές ή και να αποστέλλουν χρήματα σε οποιονδήποτε τρίτο μέσω του κινητού τους, με ταχύτητα και ασφάλεια. Ωστόσο, οι κάρτες αναμένεται να παραμείνουν δημοφιλείς, καθώς είναι γρήγορες, αποτελεσματικές και διευκολύνουν τις συναλλαγές.

Η χρήση βιομετρικών στοιχείων (π.χ. δακτυλικά αποτυπώματα, φωνητική αναγνώριση) θα αποτελεί ολοένα και πιο συνηθισμένο στοιχείο τραπεζικής πρακτικής, στην εξουσιοδότηση των συναλλαγών. Στη βάση αυτή, τα Π.Ι. αναμένεται να εξελίσσουν την οργάνωσή τους με βάση τους πελάτες τους, αντί να εξελίσσουν προϊόντα ή/και κανάλια διανομής. Θα προσφέρουν απρόσκοπτη εμπειρία πελατών, ενσωματώνοντας πωλήσεις και υπηρεσίες σε όλα τα παρεχόμενα κανάλια που υποστηρίζουν (π.χ.: συνδρομές σε οργανισμούς, πληρωμές λογαριασμών, συνεργασίες με τρίτους, παροχές προσφορών σε καταστήματα, κ.α.).

Επιπλέον αναμένεται να αναπτύξουν την ικανότητά τους να αναγνωρίζουν τη μοναδικότητα των πελατών τους (customers' oriented services) και να προσαρμόζουν τις προσφορές τους, έτσι ώστε οι πελάτες να βλέπουν τα Π.Ι. ως συνεργάτες τους. Από την άλλη, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αναδεικνύονται ως τα σύγχρονα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (MME). Σήμερα, βλέπουμε τα κοινωνικά μέσα να συνυπάρχουν μαζί με τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης. Στο μέλλον αυτά θα αναπτυχθούν περισσότερο και αναμένεται να μειώσουν την επίδραση των παραδοσιακών MME.

Τέλος, η ασφάλεια στον κυβερνοχώρο καθίσταται θέμα πρωταρχικής σημασίας για την ανοικοδόμηση της εμπιστοσύνης μεταξύ των πελατών και των Π.Ι. Για τον λόγο αυτόν, τα Π.Ι. αναμένεται να επενδύσουν τα επόμενα χρόνια σημαντικά κεφάλαια στην ανάπτυξη των ΤΠΕ, αναδεικνύοντας τα θέματα ασφάλειας συναλλαγών ως τα πλέον σημαντικά και κρίσιμα για τη λειτουργία τους. Ως αποτέλεσμα αυτού, αναμένεται συνακόλουθα να δοθεί έμφαση στην ανάπτυξη στρατηγικών για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο, που θα ευθυγραμμίζονται με τους επιχειρησιακούς στόχους των Π.Ι., τα πρωτόκολλα διαχείρισης κινδύνων και τις κανονιστικές απαιτήσεις. Κάτι τέτοιο βέβαια δεν σημαίνει ότι μπορεί να υποστηριχθεί από όλα τα Π.Ι., εξαιτίας των σημαντικών απαιτούμενων επενδύσεων. Έτσι, πολλά Π.Ι. που δεν θα διαθέτουν τους απαιτούμενους πόρους για να αντιμετωπίσουν αυτά τα ζητήματα από μόνα τους μπορεί να προβούν σε συνεργασίες με τρίτα μέρη, εξειδικευμένες επιχειρήσεις ή άλλα Π.Ι., για την κάλυψη αυτών των απαιτήσεων. (Λεμονάκης, Κωνσταντίνος)

4.3 Τραπεζικά Προϊόντα

Χρήμα

Η αγορά χρήματος (moneymarket) είναι μια αγορά χρεογράφων με βασικό χαρακτηριστικό τον βραχυπρόθεσμο χαρακτήρα όλων των προϊόντων που διαπραγματεύονται σε αυτήν, την υψηλή ρευστότητα, και τον εξαιρετικά μικρό κίνδυνο. Με άλλα λόγια ο ρόλος της αγοράς χρήματος είναι εξαιρετικά σημαντικός, εφόσον παίζει εξισορροπητικό ρόλο μεταξύ των οικονομικών μονάδων (επιχειρήσεις, χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί, οργανισμοί δημόσιου τομέα) που έχουν βραχυπρόθεσμες ανάγκες ρευστότητας. Η δημιουργία μιας καλά οργανωμένης χρηματαγοράς η οποία μπορεί με μικρό κόστος, ελάχιστη καθυστέρηση και μικρές διακυμάνσεις να απορροφήσει πλεονάζοντα κεφάλαια δημιουργεί σημαντικά πλεονεκτήματα για τους συμμετέχοντες και την οικονομία.

Με το όρο **χρήμα** εννοούμε τα περιουσιακά στοιχεία που χρησιμοποιούνται και γίνονται ευρέως αποδεκτά για πληρωμές. Αν και ο ορισμός αυτός είναι κατά κάποιο τρόπο ταυτολογία δηλώνει ακριβώς ότι χρήμα μπορεί να είναι οτιδήποτε χρησιμοποιείται ως τέτοιο. Η φυσική μορφή των χρηματικών στοιχείων μπορεί να διαφέρει, και διαφορετικές μορφές χρημάτων έχουν υπάρξει ιστορικά. Πάντως για τον ακριβή προσδιορισμό της έννοιας του χρήματος είναι χρήσιμο να γίνεται με σαφήνεια η διάκριση ανάμεσα στα χρηματικά περιουσιακά

στοιχεία (πχ κέρματα) και τα *μη χρηματικά* περιουσιακά στοιχεία (όλα τα άλλα εκτός από τα χρηματικά, πχ προϊόντα).

Σήμερα ο ορισμός του τι είναι χρήμα σε μια οικονομία είναι πολύ συγκεκριμένος: Χρήμα είναι το σύνολο των κερμάτων, τραπεζογραμμάτων και καταθέσεων. Οτιδήποτε άλλο εκτός από αυτά τα τρία δεν είναι χρήμα. Ο όρος τραπεζογραμμάτιο είναι συνώνυμος με τον όρο χαρτονόμισμα. Το σύνολο κερμάτων και χαρτονομισμάτων ονομάζεται σύνολο νομισματικής κυκλοφορίας. Χρήμα όμως δεν είναι μόνο η νομισματική κυκλοφορία. Οι καταθέσεις είναι καταθέσεις των ιδιωτών στις εμπορικές τράπεζες και καταθέσεις των εμπορικών τραπεζών στην κεντρική τράπεζα. Ο σύγχρονος ορισμός του χρήματος σημαίνει για παράδειγμα ότι οι επιταγές *είναι* χρήμα (αρκεί βέβαια το ποσό της επιταγής να υπάρχει διαθέσιμο στο λογαριασμό καταθέσεων του εκδότη, και η επιταγή αντιπροσωπεύει ακριβώς μια άμεση εγγραφή στο λογαριασμό καταθέσεων χωρίς την ανάγκη μεταφοράς χαρτονομισμάτων). Επίσης χρήμα είναι η χρέωση πιστωτικών και χρεωστικών καρτών. Αντίθετα, για παράδειγμα, τα ομόλογα και άλλα παρόμοια χρεόγραφα, τα αμοιβαία κεφάλαια και αξιόγραφα όπως οι μετοχές *δεν* είναι χρήμα (παρότι καταρχήν θα μπορούσε να γίνει απευθείας ανταλλαγή για παράδειγμα ακίνητων περιουσιακών στοιχείων με μετοχές ή ομόλογα, η χρήση τέτοιων αξιογράφων για πληρωμές δεν είναι βέβαια ευρέως αποδεκτή). Γι' αυτό και τα διάφορα χρηματοδοτικά αξιόγραφα ονομάζονται γενικά και χρηματοδοτικά ή χρηματοοικονομικά *προϊόντα*.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΣ

Υπάρχει ένα πλήθος από λειτουργίες οι οποίες αποδίδονται στο χρήμα. Αναφέρεται κανείς στο χρήμα ως μέτρο αξιών, ως μονάδα υπολογισμού, ως κοινό μέσο σύγκρισης των τιμών, ως μέσο διευκόλυνσης των συναλλαγών. Όλες οι πιο πάνω υπηρεσίες δεν έχουν την ίδια βαρύτητα και είναι δυνατόν να χωριστούν σε κάποιες λειτουργίες:

- ✓ Μέσο για τις συναλλαγές
- ✓ Κοινό μέτρο αξιών και
- ✓ Μέσο διαφύλαξης της αγοραστικής δύναμης

Οι μεταβολές τόσο της διαθέσιμης ποσότητας χρήματος όσο και της ταχύτητας κυκλοφορίας επηρεάζουν τα βασικά οικονομικά μεγέθη όπως το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν, την απασχόληση, τον πληθωρισμό, την κατανομή του εισοδήματος και πολλά άλλα. Έτσι λοιπόν με την σωστή λειτουργία μπορεί να υπάρξει στην οικονομία:

- 1) Αύξηση της αποτελεσματικότητας
- 2) Μεγέθυνση της οικονομίας(Σπύρου, Ι Σπύρου)

ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΑΓΟΡΕΣ

Σε μια χρηματοπιστωτική αγορά οι οικονομικές μονάδες (νοικοκυριά, επιχειρήσεις και δημόσιο) αγοράζουν και πωλούν χρηματοπιστωτικά προϊόντα. Οι οικονομικές αυτές μονάδες είναι είτε πλεονασματικές (ξοδεύουν λιγότερα από όσα εισπράττουν) είτε ελλειμματικές (εισπράττουν λιγότερα απ' όσα δαπανούν). Η πιο σημαντική λειτουργία των χρηματοπιστωτικών αγορών είναι η ικανότητά τους να φέρουν σε επαφή τις πλεονασματικές με τις ελλειμματικές μονάδες με αποτελεσματικό τρόπο. Η χρηματοδότηση των ελλειμματικών μονάδων από τις πλεονασματικές μονάδες μπορεί να είναι είτε άμεση είτε έμμεση.

Άμεση μορφή χρηματοδότησης

Άμεση μορφή χρηματοδότησης σημαίνει ότι οι ελλειμματικές μονάδες αντλούν τα κεφάλαια απ' ευθείας από τις πλεονασματικές μονάδες. Το χαρακτηριστικό της μορφής αυτής είναι ότι οι πλεονασματικές μονάδες αγοράζουν χρηματοπιστωτικά προϊόντα (π.χ. ομόλογα, μετοχές) τα οποία εκδίδονται κατ' ευθείαν από τις ελλειμματικές μονάδες οι οποίες εισπράττουν τα κεφάλαια. Η διάθεση των χρηματοδοτικών προϊόντων στην αγορά μπορεί να γίνει είτε απ' ευθείας από τις ελλειμματικές οικονομικές μονάδες είτε με τη βοήθεια μεσαζόντων όπως τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

Έμμεση μορφή χρηματοδότησης

Έμμεση μορφή χρηματοδότησης σημαίνει ότι τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα εκδίδουν τα δικά τους χρηματοπιστωτικά προϊόντα τα οποία αγοράζουν άλλες οικονομικές μονάδες. Έχουμε έμμεση μορφή χρηματοδότησης για παράδειγμα όταν ένα άτομο καταθέτει τα χρήματά του στην τράπεζα τα οποία στη συνέχεια

4.3.1 Προϊόντα Χρηματαγοράς

Έντοκα Γραμμάτια του Δημοσίου (ΕΓΔ)

- ✓ Τα κυριότερα χαρακτηριστικά των ΕΓΔ είναι τα εξής :
- ✓ Τα ΕΓΔ εκδίδονται με χρονική διάρκεια των τριών, έξι, και δώδεκα μηνών.
- ✓ Τα ΕΓΔ εκδίδονται μια ή δυο φορές το μήνα, την δέκατη πέμπτη και την τελευταία ημέρα κάθε μήνα και πωλούνται από τις τράπεζες και το χρηματιστήριο αξιών .
- ✓ Τα ΕΓΔ πωλούνται πάντοτε σε τιμή που είναι μικρότερη της ονομαστικής. Στη λήξη τους ο κάτοχος λαμβάνει την ονομαστική αξία..
- ✓ Τα ΕΓΔ εξοφλούνται την ημέρα όπου λήγουν. Αν λήγουν σε μη εργάσιμη ημέρα, η εξόφλησή τους γίνεται την αμέσως επόμενη εργάσιμη ημέρα χωρίς να πληρωθεί πρόσθετος φόρος. Αν πρόκειται για φυσικούς τίτλους και προσκομισθούν για εξόφληση μετά τη λήξη τους, δεν αποφέρουν τόκο για τον χρόνο από τη λήξη τους ως την προσκόμισή τους για εξόφληση.

Πιστοποιητικά καταθέσεων

Τα πιστοποιητικά καταθέσεων αποτελούν καταθέσεις έναντι των οποίων οι τράπεζες εκδίδουν πιστοποιητικά τα οποία είναι διαπραγματεύσιμα στη δευτερογενή αγορά. (Σημείωση: Στην Ελλάδα δεν υπάρχει ακόμη δευτερογενή αγορά γι' αυτά τα προϊόντα τα οποία μπορούν να προεξοφληθούν στις τράπεζες). Τα πιστοποιητικά καταθέσεων έχουν ένα συγκεκριμένο επιτόκιο και πωλούνται στην ονομαστική τους αξία. Αποτελούν ένα χρηματοοικονομικό προϊόν μέσω του οποίου οι τράπεζες αντλούν κεφάλαια για να λύσουν κυρίως προβλήματα ρευστότητας.

Συμφωνίες επαναγοράς (Repos)

Η συμφωνία επαναγοράς (Repurchase Agreement ή Repos) είναι μια συμφωνία πώλησης και επαναγοράς χρεογράφων. Συγκεκριμένα, ο πωλητής χρεογράφων συμφωνεί να ξαναγοράσει τα χρεόγραφα σε μια καθορισμένη τιμή που είναι ανώτερη της τιμής πώλησής τους μετά από ένα ορισμένο χρονικό διάστημα. Κατά συνέπεια η απόδοσή τους είναι δεδομένη. Τα χρεόγραφα που χρησιμοποιούνται στην Ελλάδα ως Repos είναι μόνο τα ΕΓΔ, ενώ σε άλλες χώρες μπορεί να είναι οποιοδήποτε χρεόγραφο. Τα Repos σήμερα φορολογούνται.

Εμπορικά ομόλογα

Τα εμπορικά ομόλογα (commercial paper) είναι βραχυπρόθεσμα χωρίς καμία εγγύηση ή ασφάλεια χρεόγραφα που εκδίδονται από μεγάλες και οικονομικά ισχυρές επιχειρήσεις και τράπεζες. Η διάρκεια των εμπορικών ομολόγων κυμαίνεται μεταξύ μιας βδομάδας και τριών μηνών. Πωλούνται σε προεξοφλητική βάση είτε κατευθείαν στους επενδυτές ή με τη βοήθεια μεσαζόντων. Τα εμπορικά ομόλογα επιτρέπουν στις επιχειρήσεις ν' αντλήσουν κεφάλαια με κόστος μικρότερο αυτού των τραπεζικών δανείων. (Γκίκας, Γρηγόριος)

4.3.2 Μετοχές

Μετοχή είναι ένα μερίδιο του κεφαλαίου μιας ανώνυμης εταιρείας. Μια ανώνυμη εταιρεία, προκειμένου να ιδρυθεί (ή να επεκταθεί) θα πρέπει να συγκεντρώσει ένα κεφάλαιο. Το κεφάλαιο αυτό διαιρείται σε μικρότερα ίσα μερίδια (μετοχές) τα οποία αγοράζουν οι μέτοχοι. Οι μέτοχοι είναι εν μέρει και ιδιοκτήτες της εταιρείας (ανάλογα με το μερίδιο των μετοχών που κατέχουν) και επομένως έχουν δικαίωμα συμμετοχής στα κέρδη (μέσω των μερισμάτων), στην έκδοση νέων μετοχών, στο προϊόν της εκκαθάρισης (σε περίπτωση διάλυσης της επιχείρησης) κ.α. Επίσης έχουν δικαίωμα ψήφου στη Γενική Συνέλευση της εταιρείας και γενικότερα μπορούν να συμβάλλουν στη λήψη αποφάσεων που αφορούν τη διαχείριση της εταιρείας.

Τα είδη μετοχών είναι: η κοινή (περιλαμβάνει όλα τα βασικά δικαιώματα ενός μετόχου) και η προνομιούχος (προσφέρει ένα προβάδισμα σε σχέση με αυτούς που κατέχουν κοινές μετοχές στη λήψη μερίσματος και στη λήψη του προϊόντος της εκκαθάρισης, αλλά συνήθως στερείται του δικαιώματος συμμετοχής στη διαχείριση της επιχείρησης). Τα είδη τιμών της μετοχής είναι η ονομαστική τιμή της μετοχής (η αξία του μετοχικού κεφαλαίου της ΑΕ δια τον αριθμό μετοχών που εξέδωσε αρχικά), η λογιστική τιμή της μετοχής (τα ίδια κεφάλαια της ΑΕ δια τον αριθμό μετοχών της εταιρείας σε κυκλοφορία) και η χρηματιστηριακή τιμή της μετοχής (διαμορφώνεται καθημερινά στο χρηματιστήριο μέσω της προσφοράς και της ζήτησης). Στο εξής με τον όρο «τιμή της μετοχής» θα εννοούμε την τρέχουσα χρηματιστηριακή της τιμή.

4.3.3 Το Χρηματιστήριο

Το χρηματιστήριο είναι ένας οργανισμός ο οποίος λειτουργεί κάτω από συγκεκριμένους κανόνες, και έχει ως κύριο σκοπό τη χρηματοδότηση επιχειρήσεων μέσω της διάθεσης των μετοχών και

των ομολόγων τους στο επενδυτικό κοινό. Υποστηρίζει και παρακολουθεί τις συναλλαγές επί κινητών αξιών, παράγωγων προϊόντων και λοιπών χρηματοοικονομικών προϊόντων, ενώ επίσης αποσκοπεί στην διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της αγοράς και τη προστασία του επενδυτικού κοινού. Τα αξιόγραφα των οποίων η διαπραγμάτευση γίνεται στο χρηματιστήριο είναι οι μετοχές, τα ομόλογα (τραπεζικά και Ελληνικού Δημοσίου), οι ομολογίες των ανωνύμων εταιρειών καθώς και τα συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης και τα δικαιώματα προαίρεσης ή προτίμησης (τα οποία θα εξετάσουμε λεπτομερέστερα στη συνέχεια).

Οι επιχειρήσεις μπορούν να αντλήσουν κεφάλαια από το ευρύ επενδυτικό κοινό, τόσο κατά την εισαγωγή τους στο Χρηματιστήριο (π.χ. μετά από αύξηση μετοχικού κεφαλαίου με δημόσια εγγραφή), όσο μέσω νέων αυξήσεων του μετοχικού τους κεφαλαίου.

Το ευρύ επενδυτικό κοινό επενδύει, μέσω του χρηματιστηρίου αποταμιευτικά κεφάλαια στις επιχειρήσεις, με σκοπό την επιδίωξη ικανοποιητικής απόδοσης, υψηλότερης από αυτήν που προσφέρουν επενδύσεις όπως οι τραπεζικές καταθέσεις και τα κρατικά ομόλογα.

Οι αγοραστές μετοχών ή ομολόγων συνήθως δεν αρκούνται στα μερίσματα των μετοχών ή στα επιτόκια των ομολόγων αλλά όταν το θεωρούν σωστό, π.χ. πιστεύουν ότι η τιμή μιας μετοχής θα υποχωρήσει, προσπαθούν να πωλήσουν τα αξιόγραφά τους. Αντίθετα, μπορεί να υπάρχουν άλλοι επενδυτές που προσδοκούν άνοδο των τιμών των μετοχών και προσπαθούν να τα αγοράσουν. Με αυτόν τον τρόπο διαμορφώνεται μια τιμή όπου η προσφορά και η ζήτηση ισορροπούν κάθε δεδομένη χρονική στιγμή.

Στο εξής θα αναφέρουμε ότι ένας επενδυτής (με την ευρεία έννοια) έχει λάβει long position σε ένα χρηματοοικονομικό τίτλο (π.χ. χρηματοοικονομική αξία ή παράγωγο προϊόν), όταν έχει λάβει μια θέση που αποφέρει κέρδος με την αύξηση της τιμής του τίτλου και ζημία με τη μείωσή του. Αντίθετα, ένας επενδυτής έχει λάβει short position σε ένα χρηματοοικονομικό τίτλο όταν έχει λάβει μια θέση που αποφέρει ζημία με την αύξηση της τιμής του τίτλου και κέρδος με τη μείωσή του. (Μπούτσικος, Μ, Βασίλειος)

4.3.4 Αμοιβαίο κεφάλαιο

Αμοιβαία Κεφάλαια (ΑΚ) αποτελούν ένα θεσμό συγκέντρωσης κεφαλαίων από μεγάλο αριθμό αποταμιευτών που τοποθετούνται ενιαία από εταιρείες διαχείρισης (**ΑΕΔΑΚ**) σε συγκεκριμένα χαρτοφυλάκια ανοικτού τύπου (open end), σε ανταπόκριση στους στόχους και τις προτιμήσεις των επενδυτών. Στην Αγγλία είναι γνωστά ως **unit trusts**.

Τα Αμοιβαία Κεφάλαια δεν δίνουν τόκο ούτε έχουν προκαθορισμένες αποδόσεις. Η απόδοση για τον μεριδιούχο είναι η διαφορά που μπορεί να δημιουργηθεί ανάμεσα στο κεφάλαιο επένδυσης και στην αποτίμηση αυτής σε χρονική διάρκεια.

Αμοιβαίο Κεφάλαιο (Α/Κ) είναι ένα χαρτοφυλάκιο Αξιών με διασπορά, εγγεγραμμένο ως μια “ανοιχτού τύπου” εταιρεία επενδύσεων, το οποίο πουλά μερίδια στο ευρύτερο κοινό σε μια συγκεκριμένη τιμή και τα επαναγοράζει την στιγμή που αυτό απαιτηθεί, στην πραγματική λογιστική τους αξία”.

Αμοιβαίο κεφάλαιο είναι ένας χρηματοοικονομικός διαμεσολαβητής που επιτρέπει σε μια ομάδα επενδυτών να τοποθετήσουν τα χρήματά τους σύμφωνα με ένα προκαθορισμένο επενδυτικό σκοπό. Σύμφωνα με το νόμο 3283/2004, το αμοιβαίο κεφάλαιο ορίζεται ως ομάδα περιουσίας που αποτελείται από κινητές αξίες και μετρητά, της οποίας τα επιμέρους στοιχεία ανήκουν εξ'αδιαιρέτου σε περισσότερα πρόσωπα. Τα βασικά χαρακτηριστικά ενός αμοιβαίου κεφαλαίου είναι ότι στερείται νομικής προσωπικότητας και ότι το κεφάλαιό του είναι μεταβλητό (open-end fund).

Τα συστατικά στοιχεία των Αμοιβαίων Κεφαλαίων είναι:

- ✓ Ένας συγκεκριμένος επενδυτικός σκοπός.
- ✓ Μια ποικιλία μετοχών, ομολόγων και άλλων αξιογράφων καθώς και μετρητών.
- ✓ Μια ομάδα ατόμων που ασκεί επαγγελματική διαχείριση του πιο πάνω χαρτοφυλακίου.
- ✓ Ένας συγκεκριμένος τρόπος υπολογισμού της αξίας των επενδύσεων σε καθημερινή βάση.
- ✓ Ένας συγκεκριμένος τρόπος εισόδου και αποχώρησης των επενδυτών από το Α/Κ.
- ✓ Ένα συγκεκριμένο νομικό πλαίσιο που θα θεσμοθετεί τα παραπάνω.

4.3.5 Διακρίσεις δανείων

Τα δάνεια χωρίζονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες ανάλογα με το χρόνο αποπληρωμής τους. Σε βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Βραχυπρόθεσμα ονομάζονται τα δάνεια με χρονική διάρκεια μικρότερη του έτους, ενώ μακροπρόθεσμα είναι τα δάνεια με χρονική διάρκεια αποπληρωμής μεγαλύτερη του έτους. Τα μακροπρόθεσμα δάνεια διαχωρίζονται με τη σειρά

τους σε πάγιακαι εξοφλητέαδάνεια. Πάγια δάνεια συνάπτονται,κυρίως, μεταξύ κρατών, δεν έχουν προσδιορισμένη χρονική διάρκεια αποπληρωμής, πληρώνονται τόκοι στο δανειστή και το ποσό δανείου παραμένει αμετάβλητο. Εξοφλητέα ονομάζονται τα δάνεια που πρέπει να εξοφληθούν σε προκαθορισμένη χρονική διάρκεια, η οποία καθορίζεται στη σύμβαση του δανείου.

Βραχυπρόθεσμα δάνεια: Τα δάνεια για τα οποία η συμφωνημένη περίοδος αποπληρωμής τους είναι μικρότερη του έτους ονομάζονται βραχυπρόθεσμαδάνεια. Στα δάνεια αυτά, συνήθως, υπολογίζεται απλός τόκος, ανάλογος του κεφαλαίου, και στη λήξη τους επιστρέφεται το κεφάλαιο μαζί με τον απλό τόκο, που αναλογεί.

Μακροπρόθεσμα δάνεια: Τα δάνεια για τα οποία η συμφωνημένη περίοδος αποπληρωμής τους είναι μεγαλύτερη του έτους ονομάζονται μακροπρόθεσμα δάνεια. Στα δάνεια αυτά υπολογίζεται ο σύνθετος τόκος με ανατοκισμό των τόκων του δανείου και στη λήξη τους επιστρέφεται το κεφάλαιο ανατοκισμένο.Τα μακροπρόθεσμα δάνεια, επίσης, μπορούμε να θεωρήσουμε ότι χωρίζονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία είναι πάγια δάνεια, για τα οποία πληρώνονται μόνο τόκοι, και το κεφάλαιο παραμένει δανεικό χωρίς να επιστρέφεται. Τέτοιου είδους δάνεια συνάπτονται, κυρίως, μεταξύ κρατών. Η δεύτερη κατηγορία είναι τα συνηθισμένα δάνεια, που εξοφλούνται σε συγκεκριμένη χρονική διάρκεια. Η δεύτερη αυτή κατηγορία αποτελείται από δύο είδη δανείων, τα ενιαία δάνεια και τα ομολογιακά δάνεια

Ενιαία δάνεια: Στα ενιαία δάνεια, στα οποία υπάρχει ένας μόνο δανειστής που δανείζει ολόκληρο το ποσό του δανείου στον οφειλέτη. Ο οφειλέτης είναι υποχρεωμένος να επιστρέψει το ποσό δανείου μαζί με τον ανάλογο τόκο σε προκαθορισμένο χρόνο, και με τρόπο που καθορίζεται στη σύμβαση του δανείου.

Ομολογιακά δάνεια: Στα ομολογιακά δάνεια υπάρχουν πολλοί δανειστές που δανείζουν μέρος από το ποσό του δανείου στον οφειλέτη. Το ποσό ενός ομολογιακού δανείου, συνήθως, είναι πολύ μεγάλο, για να το δώσει μόνο ένας δανειστής. Ο οφειλέτης είναι υποχρεωμένος να επιστρέψει το ποσό δανείου, μαζί με τον ανάλογο τόκο, σε προκαθορισμένο χρόνο, και με τρόπο που καθορίζεται στη σύμβαση του δανείου, σε κάθε δανειστή.

4.3.6 Λογαριασμοί Καταθέσεων Όψεως

Οι λογαριασμοί όψεως είναι μορφή κατάθεσης που αποσκοπεί στην εξυπηρέτηση δοσοληψιών, κυρίως επαγγελματιών και επιχειρήσεων (φυσικών ή νομικών προσώπων) κατεξοχήν με χρήση επιταγών.

Όπως έχει αναφερθεί προηγουμένως, λογαριασμό όψεως επιτρέπεται να ανοίγει οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο και όχι όπως πολλοί θεωρούν, μόνο επαγγελματίες και επιχειρήσεις. Ωστόσο, μετά την καθιέρωση των τρεχούμενων λογαριασμών το 1970, η δυνατότητα που παρασχέθηκε για το άνοιγμά τους μόνο σε φυσικά πρόσωπα που, σύμφωνα με τα ισχύοντα τότε, δεν είναι έμποροι, διαμόρφωσε, εξ αντικειμένου, ως πελατειακή ομάδα των λογαριασμών όψεως τους επαγγελματίες και τις επιχειρήσεις.

Χαρακτηριστικά – Λειτουργία του λογαριασμού

Οι λογαριασμοί όψεως είναι λογαριασμοί σε πρώτη ζήτηση, μπορούν να διενεργούνται σ' αυτούς οποτεδήποτε καταθέσεις και αναλήψεις μ' οποιοδήποτε μέσο συναλλαγών, όπως: κατάθεση μετρητών, επιταγών ίδιας ή άλλης τράπεζας αυτοματοποιημένη πίστωση ποσών, μεταφορές μέσω ATMs, internet κτλ., αναλήψεις μετρητών ή με έκδοση επιταγών, μέσω συστημάτων παγίων εντολών ή διευκολύνσεων remote banking (ATMs, internet κτλ.)(Μόσχος, Νικόλαος)

4.3.7 Ομόλογο

Ένα **ομόλογο** είναι ένα χρεόγραφο, για το οποίο ο εκδότης έχει την υποχρέωση να καταβάλει, στη λήξη της σύμβασης, την ονομαστική αξία αυτού και στην περίπτωση των ομολόγων με κουπόνι, σε τακτά προκαθορισμένα διαστήματα ποσό χρημάτων/τόκους (το κουπόνι). Άλλοι όροι μπορούν επίσης να συνδεθούν με την έκδοση ομολόγου, όπως η υποχρέωση για τον εκδότη να παρέχει ορισμένες πληροφορίες στον κάτοχο ομολόγων ή άλλοι περιορισμοί στη συμπεριφορά του εκδότη. Τα ομόλογα εκδίδονται γενικώς για ένα καθορισμένης διάρκειας χρονικό διάστημα (η λεγόμενη *ωριμότητα*), μεγαλύτερο του ενός έτους.

Ένα ομόλογο είναι απλώς ένα δάνειο, το οποίο αντλείται από τον εκδότη του δανείου όχι μέσω της τραπεζικής διαμεσολάβησης αλλά μέσω των κεφαλαιαγορών. Ο εκδότης είναι ο οφειλέτης, ο κάτοχος ομολόγων ο δανειστής και το κουπόνι (αν υπάρχει) είναι ο τόκος. Τα ομόλογα επιτρέπουν στον εκδότη να χρηματοδοτήσει μακροπρόθεσμες επενδύσεις με

εξωτερικά κεφάλαια. Μπορεί κανείς λοιπόν να διακρίνει ότι τα στοιχεία που προσδίδουν σε ένα ομόλογο την ταυτότητά του είναι πρώτον ο εκδότης, δεύτερον το κουπόνι (αν υπάρχει) με βάση το οποίο θα γίνονται οι τακτικές πληρωμές και τρίτον η χρονική διάρκεια της σύμβασης. Χρεόγραφα με *ωριμότητα* μικρότερη του ενός έτους είναι είτε έντοκα γραμμάτια ή συναλλαγματικές, και θεωρούνται εργαλεία της αγοράς χρήματος.

4.3.7 Είδη ομολόγων

- ✓ Ενυπόθηκο ομόλογο (mortgage bond)
- ✓ Ομόλογο χωρίς εξασφαλίσεις (debenture)
- ✓ Ανακλητό ομόλογο (callable bonds)
- ✓ Πρόβλεψη για τοκοχρεολυτικό κεφάλαιο (sinking fund provision)
- ✓ Μετατρέψιμο ομόλογο (convertible bond)
- ✓ Ομόλογα μηδενικού τοκομεριδίου (zero-coupon bonds/zeros)

Κίνδυνοι ομολόγων

Παρόλο που τα ομόλογα είναι λιγότερο επικίνδυνα από τις μετοχές, δεν είναι και εντελώς ακίνδυνα για τον επενδυτή. Οι σημαντικότερες πηγές κίνδυνου για τα ομόλογα είναι:

- ✓ Επιτοκιακός κίνδυνος (interest rate risk)
- ✓ κίνδυνος πτώχευσης (default risk)
- ✓ κίνδυνος επανεπένδυσης (reinvestment rate risk)
- ✓ κίνδυνος του προνομίου ανάκλησης (call risk), σε περίπτωση που ανακληθεί το ομόλογο σε περίοδο πτώσης των επιτοκίων
- ✓ πιστωτικός κίνδυνος (credit risk)
- ✓ πληθωριστικός κίνδυνος (inflation risk), που επηρεάζει το επιτόκιο και τις τιμές
- ✓ κίνδυνος ρευστότητας (liquidity risk)(Σπύρου, Ι, Σπύρος)

Διάγραμμα 14 Σχέση Απόδοσης- Κίνδυνος

Πηγή: Σπύρου- Σπύρος, Αγορές χρήματος

4.3.8 ΡΕΠΟΣ

Repos: συντομία του Repurchase agreement που μεταφράζεται ως συμφωνία επαναγοράς. Μπορούμε να αγοράσουμε repos σε μετοχές αλλά συνήθως αγοράζουν τίτλους του δημοσίου (ομόλογα). Η διαφορά με την απευθείας αγορά ομολόγων είναι ότι πουλάμε τους τίτλους πριν από την αναγραφόμενη λήξη τους, σύμφωνα με την ημερομηνία επαναγοράς που έχουμε ορίσει. Το χρονικό διάστημα που διατηρούμε τα repos είναι συνήθως μικρό από μια μέρα (overnight repo) μέχρι ένα μήνα, αλλά δεν είναι σπάνιο να φτάσει τα 2 χρόνια. Σαν επένδυση έχουν ρίσκο, στην περίπτωση που ο πωλητής αδυνατεί να τα επαναγοράσει τα χρεόγραφα. Χρησιμοποιείται συνήθως όταν γίνεται μεταφορά χρημάτων από και προς το εξωτερικό. Τα Repos ή συμφωνίες επαναγοράς (Repurchase Agreement) αποτελούν βραχυπρόθεσμες συναλλαγές που συνίστανται σε πώληση ενός χρεογράφου (που είναι συνήθως έντοκο γραμμάτιο ή ομόλογο Δημοσίου), για παράδειγμα από μια τράπεζα, με τη συμφωνία ότι ο πωλητής δηλαδή η τράπεζα θα το αγοράσει ξανά από τον αγοραστή με βάση μια προκαθορισμένη τιμή, μετά την πάροδο συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος. Με άλλα λόγια, το ένα από τα συμβαλλόμενα μέρη δανείζεται χρήματα για να καλύψει τις ανάγκες ρευστότητάς του, χρησιμοποιώντας ως ενέχυρο ένα χρεόγραφο γνωστής αξίας από το χαρτοφυλάκιό του. (www.trig.gr)

Συμφωνίες Επαναγοράς (Repos / Reverse repos)

Συμφωνίες επαναγοράς είναι συμφωνίες μεταξύ ενός δανειστή και ενός οφειλέτη να πουλήσουν και μετά να επαναγοράσουν κάποιο χρεόγραφο μικρού κινδύνου, συνήθως έντοκα γραμμάτια Δημοσίου. Ένας οφειλέτης (πχ. ένας χρηματοπιστωτικός οργανισμός) εκδίδει ένα repos κάνοντας συμφωνία να πουλήσει χρεόγραφα σε έναν δανειστή σε μία συγκεκριμένη τιμή και ταυτόχρονα συμφωνεί να τα επαναγοράσει σε μία μελλοντική στιγμή και σε μία συγκεκριμένη τιμή. Η διαφορά μεταξύ των δύο τιμών είναι η απόδοση του δανειστή. Με άλλα λόγια, το ένα από τα συμβαλλόμενα μέρη δανείζεται χρήματα για να καλύψει τις ανάγκες ρευστότητας του, χρησιμοποιώντας ως ενέχυρο ένα χρεόγραφο γνωστής αξίας από το χαρτοφυλάκιό του. Η συμφωνία μπορεί και να ειπωθεί σαν ένα βραχυπρόθεσμο δάνειο με ενέχυρο κάποια χρεόγραφα ή ως μία κατάθεση προθεσμίας. Η διάρκεια ενός repo είναι συνήθως πολύ μικρή (από μία νύχτα (overnight) έως λίγες εβδομάδες), αν και υπάρχουν και repos μεγαλύτερης διάρκειας. Τα repos δεν είναι συνήθως διαπραγματεύσιμα στην δευτερογενή αγορά.

Τα βασικά πλεονεκτήματα των repos είναι ότι προσφέρουν:

- ✓ Δυνατότητα σχετικά υψηλών αποδόσεων.
- ✓ Δυνατότητα επιλογής της διάρκειας του χρονικού διαστήματος της επένδυσης.
- ✓ Υψηλό βαθμό ασφάλειας.
- ✓ Βελτίωση της ρευστότητας και αξιοποίηση των γραμματίων των τραπεζών.
- ✓ Ενίσχυση της διακίνησης των εντόκων γραμματίων και ομολόγων του ελληνικού Δημοσίου, πράγμα που διευκολύνει τη χρηματοδότηση του.
- ✓ Εξασφάλιση σε περίπτωση απώλειας ή κλοπής.(www.e-synews.gr)

4.3.9 Είδη Καρτών

Χρεωστικές κάρτες

Οι χρεωστικές κάρτες είναι παρόμοιες με τις πιστωτικές κάρτες, με τη βασική διαφορά ότι το ποσό της συναλλαγής μεταφέρεται αυτόματα από το λογαριασμό του κατόχου της κάρτας στο λογαριασμό του εμπόρου. Δηλαδή δεν γίνεται πίστωση χρημάτων αλλά μεταφορά από ένα τραπεζικό λογαριασμό σε ένα άλλο έως το ύψος του διαθέσιμου στον λογαριασμό του κατόχου της κάρτας ποσού.

Οι κάρτες που χρησιμοποιούνται για ανάληψη μετρητών από ΑΤΜ είναι συνήθως χρεωστικές. Οι χρεωστικές κάρτες εξασφαλίζουν μεγαλύτερη ασφάλεια στις συναλλαγές μέσω internet αφού μπορούν να συνδεθούν με έναν μόνο συγκριμένο λογαριασμό, στον οποίο κάθε φορά θα μεταφέρετε το ποσό που χρειάζεται για να γίνει η συναλλαγή.

Προπληρωμένες Κάρτες

Οι προπληρωμένες κάρτες χρησιμοποιούνται με τον ίδιο ακριβώς τρόπο μίας πιστωτικής ή χρεωστικής κάρτας δηλαδή μπορούν να χρησιμοποιηθούν για αγορές προϊόντων ή χρήση υπηρεσιών στην Ελλάδα και το Εξωτερικό, για συναλλαγές μέσω διαδικτύου ή τηλεφώνου και για αναλήψεις μετρητών στην Ελλάδα ή το εξωτερικό με την σημαντική διαφορά ότι δεν επιβαρύνει τον κάτοχο της με επιτόκιο και προϋπόθεση για να λειτουργήσει αποτελεί η φόρτισή της, δηλαδή η κατάθεση ή μεταφορά χρημάτων σε αυτή. Το ποσό μπορεί να χρησιμοποιηθεί για αγορές στο internet, σε κάποιες περιπτώσεις χωρίς την ύπαρξη τραπεζικού λογαριασμού και όταν αυτό το ποσό τελειώσει, μπορείτε όποτε θέλετε να την επαναφορτίσετε με το ποσό που επιθυμείτε.

Οι προπληρωμένες κάρτες προσφέρουν ασφάλεια στις συναλλαγές και η χρήση τους είναι δωρεάν, δεν υπόκεινται σε πιστωτικό έλεγχο οπότε μπορεί να την αποκτήσει οποιοσδήποτε ακόμα και αν έχει κακό πιστωτικό παρελθόν ενώ δε μπορούν να υπερχρεωθούν αφού μπορεί να ξοδευτεί μόνο το ποσό που φορτωθεί σε αυτή. Για την έκδοση μιας προπληρωμένης κάρτας χρειάζεται ένα μικρό ποσό αρχικής φόρτισης και στην συνέχεια, σε κάθε επαναφόρτιση της μια μικρή προμήθεια που σε κάποιες περιπτώσεις είναι ανεξάρτητη από το ποσό φόρτισης οπότε καλό είναι να μην την φορτίζετε συχνά με μικρά ποσά. Η φόρτιση γίνεται μέσω των ταμείων της τράπεζας, μέσω ΑΤΜ ή μέσω internet & phone banking. Για κάθε ανάληψη από ΑΤΜ ή την έκδοση ενημερωτικού δελτίου συναλλαγών υπάρχει ανάλογα με την τράπεζα μία μικρή προμήθεια.

Πιστωτικές Κάρτες Επιστροφής Χρημάτων.

Οι πιστωτικές κάρτες επιστροφής χρημάτων, έχουν ως κύριο χαρακτηριστικό την επιστροφή ενός ποσοστού της αξίας των συναλλαγών που πραγματοποιεί με την κάρτα ο κάτοχος της, ως πίστωση στο λογαριασμό του. Χρησιμοποιώντας σωστά τέτοιες πιστωτικές κάρτες μπορείτε να επωφεληθείτε από την επιστροφή χρημάτων που προσφέρουν και να εξοικονομήσετε ένα σημαντικό ποσό από τις αγορές σας σε βάθος χρόνου. Θα πρέπει ωστόσο να φροντίζετε να αποπληρώνετε κάθε μήνα το διαθέσιμο υπόλοιπο σας ώστε η επιστροφή

χρημάτων που σας προσφέρει η κάρτα σας, να μην υπερκαλύπτεται από τους τόκους του χρεωστικού σας υπολοίπου.

Πιστωτικές Κάρτες Μεταφοράς Υπολοίπου με χαμηλό επιτόκιο

Υπάρχουν αρκετά προγράμματα μεταφοράς υπολοίπου καρτών που προβλέπουν μηδενικό επιτόκιο για ένα ορισμένο διάστημα από 6 έως και 12 μήνες, ή πολύ χαμηλό επιτόκιο για ορισμένο χρονικό διάστημα, για την αποπληρωμή του μεταφερόμενου ποσού από μια άλλη πιστωτική κάρτα. Στο προκαθορισμένο χρονικό διάστημα ο κάτοχος μπορεί να μηδενίσει ή να περιορίσει την οφειλή του, χωρίς να επιβαρύνεται από υψηλό επιτόκιο. Μετά τη λήξη όμως αυτής της περιόδου το επιτόκιο θα είναι και πάλι υψηλό. Ο καταναλωτής θα πρέπει αφού μεταφέρει το υπόλοιπό του στην κάρτα που δίνει το ευνοϊκό ή μηδενικό επιτόκιο μεταφοράς υπολοίπων, να εξοφλήσει αυτό το ποσό πριν τη λήξη της αρχικής αυτής περιόδου, εξοφλώντας κάθε μήνα ποσά μεγαλύτερα της ελάχιστης μηνιαίας δόσης. Όλες οι νέες χρεώσεις που γίνονται στην κάρτα υπόκεινται στο κανονικό επιτόκιο της κάρτας και όχι στο μειωμένο. (ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ)

4.3.10 Παράγωγα Χρηματοοικονομικά Προϊόντα (Derivatives)

Παράγωγα χρηματοοικονομικά προϊόντα είναι επενδυτικά χρηματοοικονομικά εργαλεία που βασίζουν την τιμή τους και προκύπτουν από άλλα βασικά προϊόντα. Η αξία των παραγώγων δηλαδή προέρχεται από την αξία των υποκειμένων μέσων (underlying instruments) όπως τις συναλλαγματικές ισοτιμίες, τα επιτόκια, τις τιμές των χρεογράφων, των μετοχών, των εμπορευμάτων και των χρηματοοικονομικών δεικτών. Σε αντίθεση με τις υποκείμενες αξίες, οι συμβάσεις των παράγωγων προϊόντων έχουν συνήθως περιορισμένη διάρκεια και πάντα συγκεκριμένες ημερομηνίες λήξης.

Πλεονεκτήματα παράγωγων προϊόντων

Τα παράγωγα προϊόντα χαρακτηρίζονται από μοναδικά πλεονεκτήματα:

- ✓ προσφέρουν τη δυνατότητα πολλαπλάσιων αποδόσεων επί του επενδυμένου κεφαλαίου (μόχλευση), αφού ως περιθώριο ασφάλισης δεσμεύεται μόνο ένα ποσοστό της ονομαστικής αξίας της θέσης,

- ✓ δίνουν τη δυνατότητα εκμετάλλευσης όλων των τάσεων του χρηματιστηρίου (ανοδικές, καθοδικές, ή στατικές τάσεις).
- ✓ είναι απλά και ευέλικτα στη χρήση και έχουν χαμηλό κόστος συναλλαγών.
- ✓ μπορεί να γίνει χρήση του υπάρχοντος χαρτοφυλακίου ως περιθώριο ασφάλισης.
- ✓ η λήψη ή η αντιστάθμιση μιας θέσης μπορεί να κλείσει οποιαδήποτε στιγμή πριν τη λήξη του συμβολαίου, χάρη στη ρευστότητα που παρέχουν στην αγορά οι ειδικοί διαπραγματευτές (market makers).
- ✓ δημιουργούν ευκαιρίες για σύνθετες στρατηγικές προσαρμοσμένες στις προσδοκίες και το επενδυτικό προφίλ του κάθε πελάτη.

Κατηγορίες Παραγώγων Προϊόντων

Προθεσμιακά συμβόλαια (forward contracts)

Τα Προθεσμιακά Συμβόλαια (ΠΣ) αποτελούν την απλούστερη μορφή παραγώγου. Τέτοια συμβόλαια συνήθως πραγματοποιούνται μεταξύ δύο αντισυμβαλλομένων για παράδειγμα μεταξύ δύο χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων ή μεταξύ δύο μεγάλων εταιρειών και συνήθως η διαπραγμάτευση τους γίνεται εκτός χρηματιστηριακής αγοράς. Δηλαδή έχουμε μια διαπραγμάτευση της μορφής Over The Counter. Σύμφωνα με τους όρους του συμβολαίου ο ένας αντισυμβαλλόμενος και πιο συγκεκριμένα αυτός που έχει τη θέση αγοράς long συμφωνεί να αγοράσει μια ποσότητα ενός συγκεκριμένου αγαθού σε μια προκαθορισμένη τιμή σε ένα προκαθορισμένο χρονικό σημείο στο μέλλον. Ο αντισυμβαλλόμενος που σύμφωνα με το συμβόλαιο έχει τη θέση πώλησης short, είναι υποχρεωμένος να πουλήσει τη συγκεκριμένη ποσότητα του αγαθού στη προκαθορισμένη τιμή στο προκαθορισμένο χρονικό σημείο στο μέλλον.

Συμβόλαια Μελλοντικής Εκπλήρωσης (future contracts)

Ενα Συμβόλαιο Μελλοντικής Εκπλήρωσης (ΣΜΕ), όπως και στη περίπτωση των Προθεσμιακών Συμβολαίων, αποτελεί μία διμερή συμφωνία μεταξύ δύο αντισυμβαλλομένων. Από τους αντισυμβαλλομένους, ο ένας οφείλει να αγοράσει (long position) και ο άλλος να πουλήσει (short position), μία προκαθορισμένη ποσότητα ενός αγαθού, σε μία προκαθορισμένη ημερομηνία στο μέλλον, σε μία προκαθορισμένη τιμή συναλλαγής. Το μέρος που έχει θέση long αναμένει άνοδο της τιμής του αγαθού ενώ αντίθετα το μέρος που

έχει θέση short αναμένει πτώση στη τιμή του αγαθού. Τα ΣΜΕ συναλλάσσονται καθημερινά σε κάποιο οργανωμένο χρηματιστήριο όπως πχ στο Χρηματιστήριο Παραγώγων Αθηνών. Κατά συνέπια τέτοια προϊόντα θεωρούνται τυποποιημένα εξαιτίας των προκαθορισμένων χαρακτηριστικών που έχει ορίσει το εκάστοτε Χρηματιστήριο. Επιπλέον υπάρχει εγγύηση του χρηματιστηρίου για την εκπλήρωση των συμβολαίων. Αντίθετα, η διαπραγμάτευση των προθεσμιακών συμβολαίων γίνεται κυρίως στην εξωχρηματιστηριακή αγορά (Over The Counter). Οι δύο αντισυμβαλλόμενοι σε ένα ΣΜΕ οφείλουν να καταθέσουν ένα ποσό σε μορφή εγγύησης σε ένα συγκεκριμένο λογαριασμό περιθωρίου που τους ανοίγει η Χρηματιστηριακή τους.

Δικαιώματα Προαίρεσης (Options)

Δικαίωμα προαίρεσης (Option) είναι ένα συμβόλαιο μεταξύ δύο αντισυμβαλλομένων το οποίο όμως έχει μια πιο σύνθετη μορφή από αυτή των Futures ή των Forwards. Σε κάθε συμφωνία τέτοιου είδους ο αγοραστής έχει το δικαίωμα (αλλά όχι την υποχρέωση) να αγοράσει (ή να πωλήσει) από τον πωλητή του δικαιώματος μία προκαθορισμένη ποσότητα ενός αγαθού, σε μία προκαθορισμένη ημερομηνία στο μέλλον, σε μία προκαθορισμένη τιμή συναλλαγής. Ο πωλητής του δικαιώματος, αυτός δηλαδή που έχει θέση short στο δικαίωμα, σε αντίθεση με τον αγοραστή, είναι υποχρεωμένος να πουλήσει (ή να αγοράσει ανάλογα με το δικαίωμα) τη συγκεκριμένη προκαθορισμένη ποσότητα του αγαθού, στη προκαθορισμένη ημερομηνία στο μέλλον, στη προκαθορισμένη τιμή συναλλαγής.

Υπάρχουν τέσσερις βασικές θέσεις στην αγορά δικαιωμάτων. Μέσα από αυτές μπορεί κάποιος να φτιάξει πολύ περισσότερες και πιο σύνθετες. Οι βασικές θέσεις είναι οι εξής:

- ✓ Long call: όπου κάποιος αγοράζει το δικαίωμα να αγοράσει μία προκαθορισμένη ποσότητα ενός αγαθού, σε μία προκαθορισμένη ημερομηνία στο μέλλον, σε μία προκαθορισμένη τιμή συναλλαγής,
- ✓ short call: όπου όπου κάποιος πωλεί το δικαίωμα αγοράς. Σε αυτή τη θέση ο επενδυτής είναι υποχρεωμένος να πωλήσει μια προκαθορισμένη ποσότητα ενός αγαθού, σε μία προκαθορισμένη ημερομηνία στο μέλλον, σε μία προκαθορισμένη τιμή συναλλαγής,
- ✓ long put: όπου κάποιος αγοράζει το δικαίωμα να πωλήσει μία προκαθορισμένη ποσότητα ενός αγαθού, σε μία προκαθορισμένη ημερομηνία στο μέλλον, σε μία προκαθορισμένη τιμή συναλλαγής και

- ✓ short put: όπου κάποιος πουλάει το δικαίωμα να πωλήσει μία προκαθορισμένη ποσότητα ενός αγαθού, σε μία προκαθορισμένη ημερομηνία στο μέλλον, σε μία προκαθορισμένη τιμή συναλλαγής. Σε αυτή τη θέση ο επενδυτής είναι υποχρεωμένος να αγοράσει τη προκαθορισμένη ποσότητα του αγαθού σύμφωνα με τους όρους του συμβολαίου. (www.euretirio.com)

4.3.11 Κρυπτονόμισμα

Το Κρυπτονόμισμα είναι μία peer-to-peer αποκεντρωμένη ηλεκτρονική μορφή χρήματος η οποία βασίζεται πάνω στις αρχές της κρυπτογραφίας για την διασφάλιση του δικτύου και την επαλήθευση των συναλλαγών. Τα περισσότερα κρυπτονομίσματα κάνουν χρήση μιας Κατανεμημένης Βάσης Δεδομένων ως τον πυλώνα του συστήματός τους, το επονομαζόμενο Blockchain. Το bitcoin που παρουσιάστηκε το 2009, έγινε το πρώτο επιτυχημένο αποκεντρωμένο κρυπτονόμισμα. Λόγω της ανοικτής φύσης του λογισμικού του, επετράπη σε πολλούς προγραμματιστές να πειραματιστούν με τον κώδικά του και να τον τροποποιήσουν (forking). Έκτοτε δημιουργήθηκε μια πληθώρα νέων κρυπτονομισμάτων στα οποία έχουν γίνει προσπάθειες για να βελτιωθούν ή και να προστεθούν λειτουργίες όπως ταχύτερες συναλλαγές, μεγαλύτερη ανωνυμία κ.ά. Το κυριότερο χαρακτηριστικό του κρυπτονομίσματος είναι ο αποκεντρωτικός χαρακτήρας του και μέσω αυτού η ανθεκτικότητά του σε κάθε μορφής προσπάθεια για έλεγχο και παρέμβαση.

Χαρακτηριστικά

Συνήθη χαρακτηριστικά κρυπτονομισμάτων:

- ✓ Απουσία κεντρικής αρχής ελέγχου ή επιβεβαίωσης των συναλλαγών.
- ✓ Δυνατότητα χρήσης χωρίς υποβολή προσωπικών στοιχείων.
- ✓ Καθολική δυνατότητα χρήσης σε οποιοδήποτε χώρο και χρόνο.
- ✓ Δυνατότητα αποστολής πολύ μικρών αλλά και πολύ μεγάλων συναλλαγών με πολύ μικρό κόστος.
- ✓ Χρήση της τεχνολογίας Blockchain.
- ✓ Δυνατότητα συμμετοχής σε οποιονδήποτε στην έκδοση νομίσματος (mining).
- ✓ Περιορισμός και γνωστοποίηση του χρηματικού αποθέματος.
- ✓ Ανωνυμία στις συναλλαγές και συχνά χωρίς δυνατότητα ανίχνευσης.
- ✓ Χρήση ανοικτού κώδικα.

- ✓ Συνεχόμενες προσπάθειες βελτίωσης σε διάφορους τομείς στους οποίους υστερεί το Bitcoin.
- ✓ Tobitcoin έχει πλέον επικρατήσει ως το πρώτο κρυπτονόμισμα σε αξία και αναγνωρισιμότητα, όχι όμως μέσω ανταγωνισμού, αλλά κυρίως επειδή ήταν το πρώτο που κατάφερε να υπερβεί προβλήματα που είχαν αντιμετωπίσει προηγούμενες προσπάθειες, και επίσης λόγω της χρονικής περιόδου που δημιουργήθηκε, στα τέλη του Οκτωβρίου του 2008. Από τότε η κοινότητα του bitcoin μεγάλωσε εκθετικά, με πολλούς προγραμματιστές που ασχολούνται με το bitcoin.

Αξιοσημείωτα κρυπτονομίσματα

Litecoin: Ένα από τα πρώτα κρυπτονομίσματα που κατάφεραν να κερδίσουν μεγάλο κοινό και επενδυτές, χάρη στις πολύ πιο γρήγορες συναλλαγές (2 λεπτά αντί για 10). Έχει συχνά αναφερθεί ως το “ασήμι” σε σχέση με το bitcoin που συχνά παρομοιάζεται με τον χρυσό.

To Ripple : Εκτός από κρυπτονόμισμα είναι και μία ολοκληρωμένη πλατφόρμα συναλλαγών που έχει και αυτή ως βάση την τεχνολογία blockchain και το αποκεντρωμένο μοντέλο με την διαφορά ότι ο χρήστης έχει τη δυνατότητα να επιλέξει σε τι μορφή θα είναι τα κεφάλαια που θα διαχειρίζεται, έχοντας να επιλέξει ανάμεσα σε Ευρώ, Δολάρια, χρυσό, bitcoin και Ripple ανάμεσα σε άλλα

To Monero: Έχει ως πρώτη προτεραιότητα την ιδιοκτητικότητα και την ανωνυμία. Χρησιμοποιώντας μια πολύ εξειδικευμένη ιδιότητα της κρυπτογραφίας (ringsignatures), που καθιστά τις συναλλαγές σχεδόν απίθανο να ανιχνευθούν

To HayekGold: Είναι ένα κρυπτονόμισμα που έχει ως βάση τον χρυσό και κάθε του μονάδα αντιστοιχεί στην αξία ενός γραμμαρίου χρυσού, ο οποίος είναι αποθηκευμένος σε χώρο της εταιρίας που εκδίδει νόμισμα μέσω της πλατφόρμας Counterparty.

To Ethereum: Είναι το πιο γρήγορα αναπτυσσόμενο κρυπτονόμισμα κρυπτονόμισμα τον τελευταίο καιρό και σίγουρα ότι πιο ενδιαφέρον έχουμε δει από τη δημιουργία του bitcoin και μετά .

4.4 Χρηματοπιστωτικές Αγορές

Χρηματοπιστωτικές Αγορές (Financial Markets): Ο όρος χρηματοπιστωτικές αγορές αναφέρεται στις αγορές όπου οι συμμετέχοντες πωλούν και αγοράζουν χρηματοπιστωτικές απαιτήσεις οικονομικών οργανισμών.

Αυτές οι απαιτήσεις διαφέρουν όχι μόνον ως προς τους εκδότες τους, αλλά και ως προς τη λήξη τους, τον κίνδυνο αθέτησής τους, τη φορολογική τους μεταχείριση και τη διαπραγματευσιμότητά τους.

Χρηματαγορά (Money Market): Η αγορά χρήματος στην οποία προσφέρονται και ζητούνται χρηματοπιστωτικοί τίτλοι, οι οποίοι είναι στενά υποκατάστατα του χρήματος, έχουν μικρή χρονική διάρκεια λήξης και φέρουν μικρό κίνδυνο αποπληρωμής.

Τα βασικά χρηματοπιστωτικά μέσα των αγορών χρήματος είναι:

- ✓ έντοκα γραμμάτια του δημοσίου
- ✓ ομόλογα του δημοσίου διάρκειας μικρότερη ενός έτους.
- ✓ Πιστοποιητικά προθεσμιακών καταθέσεων
- ✓ Εμπορικά χρεόγραφα (ομόλογα), τα οποία εκδίδονται συνήθως από ιδιωτικές επιχειρήσεις, με μόνη εγγύηση την οικονομική επιφάνεια και φερεγγυότητα του εκδότη.
- ✓ Χρεόγραφα τραπεζικής αποδοχής, τα οποία εκδίδονται μεν από επιχειρήσεις αλλά φέρουν την οπισθογραφημένη εγγύηση κάποιας τράπεζας.

Βασικές λειτουργίες χρηματοπιστωτικών οργανισμών

Είναι σε θέση να παράγουν ένα ευρύ φάσμα απαιτήσεων και διάφορες κλίμακες ονομαστικών αξιών. Συγκεντρώνοντας χρηματικούς πόρους από διάφορες πηγές, μπορούν και επενδύουν άμεσα σε χρεόγραφα αξιών.

Η ευχέρεια που διαθέτουν όσον αφορά τη λήξη απαιτήσεων.

Η διαφοροποίηση που προσφέρουν όσον αφορά την ανάληψη κινδύνων. Αγοράζουν χρεόγραφα που παρουσιάζουν ποικίλους βαθμούς κινδύνου και απόδοσης

Προσφέρουν απαιτήσεις που μπορούν πολύ εύκολα να ρευστοποιηθούν, όπως είναι οι λογαριασμοί όψεως ή ταμειευτηρίου.

4.5 Εργαλεία της χρηματαγοράς

Έντοκα γραμμάτια του δημοσίου: είναι το βασικότερο εργαλείο της χρηματαγοράς και αποτελούν άμεση κρατική υποχρέωση. Δεν ενσωματώνουν κίνδυνο αθέτησης. Διαπραγματεύονται στη δευτερογενή αγορά και έχουν λήξεις που κυμαίνονται από τρίμηνο έως χρόνο. Αγοράζονται για λόγους ρευστότητας.

Διαπραγματεύσιμα πιστοποιητικά καταθέσεων: στηρίζονται σε καταθέσεις προθεσμίας μεγάλων εμπορικών τραπεζών. Εκδίδονται για μεγάλα ποσά και έχουν περίοδο λήξης που κυμαίνεται από ένα έως έξι μήνες και μπορούν να εξαργυρωθούν πριν την λήξη τους.

Εμπορικά ομόλογα: είναι μη εγγυημένες υποσχτικές, που εκδίδονται από μεγάλες επιχειρήσεις, η λήξη τους κυμαίνονται από μερικές ημέρες έως εννέα μήνες, εκδίδονται από νομικά πρόσωπα, μεγάλες χρηματοδοτικές εταιρίες .

Διαπραγματευτικά κεφάλαια: είναι δάνεια μιας νύχτας ανάμεσα σε εμπορικές τράπεζες. Οι τράπεζες με αποθεματικά που ξεπερνούν τα απαιτούμενα από τον νόμο, μπορούν να δανείσουν το πλεόνασμά τους σε άλλες τράπεζες.

Συμφωνίες επαναγοράς: είναι η πώληση ενός βραχυπρόθεσμου χρεογράφου με την προϋπόθεση ότι, μετά από μια συγκεκριμένη περίοδο, ο αρχικός πωλητής το ξαναγοράσει σε μια προσυμφωνημένη τιμή

Εγγυητικές επιστολές: είναι ένα εργαλείο της χρηματαγοράς που χρησιμοποιείται κυρίως για την χρηματοδότηση του διεθνούς εμπορίου, είναι συναλλαγματικές εκδιδόμενες από την τράπεζα και πληρωτέες στον εξαγωγέα, βασιζόμενες σε καταθέσεις που ο εισαγωγέας είναι υποχρεωμένος να έχει στην εν λόγω τράπεζα έως την ημερομηνία λήξης. Η τράπεζα που εκδίδει την συναλλαγματική εγγυάται τα κεφάλαια στην λήξη τους. Εκδίδονται για έναν έως εννέα μήνες.

4.6 Το τραπεζικό σύστημα στην Ελλάδα

Το τραπεζικό σύστημα στην Ελλάδα αποτελεί βασικό εργαλείο στην άσκηση της οικονομικής πολιτικής, όπως και σε άλλες χώρες της Ευρωζώνης άλλωστε, αφού το χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι τραπεζοκεντρικό. Οι τράπεζες έχουν την ικανότητα να μεταβάλλουν την προσφορά και ζήτηση χρήματος στην οικονομία, να επιδρούν στις αγοραστικές δυνάμεις,

καθώς και να ενοποιούν τις παραγωγικές διαδικασίες. Οι ελληνικές τράπεζες παρέχουν στην εθνική οικονομία ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών. Στο πλαίσιο της διαμεσολαβητικής λειτουργίας τους προσφέρουν στους θετικούς αποταμιευτές ικανοποιητικές εφαρμογές για τη διαχείριση του χαρτοφυλακίου τους, παράλληλα δίνουν πολλαπλές ευκαιρίες χρηματοδότησης στους δανειζόμενους οδηγώντας σε εκσυγχρονισμό και ανάπτυξη είτε πρόκειται για ιδιώτες είτε για επιχειρήσεις.(Ελληνική Ένωση Τραπεζών 2011).

Οι ισχυρές προκλήσεις, τις οποίες αντιμετωπίζει το τραπεζικό σύστημα στην Ελλάδα, έχουν δυσμενείς επιπτώσεις στην εκπλήρωση του κομβικού τους ρόλου, να συμβάλλουν στην ανάπτυξη της οικονομικής δραστηριότητας και στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Η παραγωγική χρηματοδότηση του πραγματικού τομέα της οικονομίας, η εξυπηρέτηση των κοινωνικών αναγκών, η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, η βελτίωση της ευημερίας των πολιτών και της κοινωνικής βιωσιμότητας, που συνδέονται άρρηκτα με την κοινωνικά αποτελεσματική δράση του τραπεζικού συστήματος, θα πρέπει νομοτελειακά να περιμένουν, για όσο καιρό το τραπεζικό σύστημα θα προσπαθεί να προσαρμοστεί στα νέα εποπτικά όρια και στους ενιαίους κανόνες λειτουργίας που θέτει η Ευρωπαϊκή Τραπεζική Ένωση, εν μέσω, μιας, σήμερα, απροσδιόριστης κατεύθυνσης για την στρατηγική του συμβολή στην ελληνική οικονομία. Το τραπεζικό σύστημα έχει, παράλληλα, να αντιμετωπίσει τις ισχυρές πιέσεις που απορρέουν από την έντονα υφεσιακή και φτωχοποιημένη κατάσταση της ελληνικής οικονομίας, αλλά και τις εγγενείς του ανισορροπίες, ιδίως αυτές που συνδέονται με τα μεγέθη των καταθέσεων και των χορηγήσεων. Πιο συγκεκριμένα, το τραπεζικό σύστημα στην Ελλάδα σήμερα, εν μέσω ολοκλήρωσης της δεύτερης ανακεφαλαιοποίησης (με πρώτη εκείνη του ν. 3723/2008), ενώ κρίνεται εύρωστο, από το μέγεθος της κεφαλαιακής του επάρκειας, και στο επίπεδο μόχλευσης, αντιμετωπίζει σήμερα ισχυρές προκλήσεις, που το καθιστούν αδύναμο να υπηρετήσει τη βασική λειτουργική του ικανότητα, την επαρκή χρηματοδότηση του πραγματικού τομέα της οικονομίας, σε μια περίοδο που η συνεισφορά του κρίνεται απολύτως απαραίτητη για τη εμπέδωση θετικών ρυθμών ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας..

Στον αυξημένο πιστωτικό κίνδυνο αφενός και στον υψηλό κίνδυνο ρευστότητας αφετέρου, που εμποδίζουν τις τράπεζες να παίξουν το ρόλο τους.

Στη μεγιστοποίηση του δημοσίου συμφέροντος, από την κοινωνικά αποτελεσματική λειτουργία των ελληνικών τραπεζών, με την επαρκή χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας,

Στην ολοκλήρωση της ανακεφαλαιοποίησης των μη συστημικών τραπεζών, με αποτελεσματική και αναπτυξιακή διαχείριση των διαθέσιμων πόρων,

Στην προσαρμογή του στο εποπτικό πλαίσιο της Τραπεζικής Ένωσης και στη μεγέθυνση του σκιάδους τραπεζικού τομέα έναντι του επίσημου τραπεζικού τομέα. (Πενταράκη, Κωνσταντίνα)

4.7 Ιστορική εξέλιξη του ελληνικού τραπεζικού συστήματος

Η οργάνωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος πέρασε από διάφορες φάσεις, που μπορούν να διακριθούν σε τέσσερις περιόδους.

ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ: 1828-1927

Η αρχή της πρώτης περιόδου συμπίπτει με την ίδρυση του νεότερου ελληνικού κράτους το 1828. Η περίοδος αυτή είχε τα εξής χαρακτηριστικά. Παράλληλα με την ύπαρξη ελάχιστων ισχυρών, οι τραπεζικές εργασίες εκτελούνται από πολλές προσωποπαγείς τράπεζες με τοπική βάση και σύντομη διάρκεια ζωής.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ: 1928-1945

Στις αρχές της δεκαετίας του 1920, η οικονομική ζωή, παρά τις αναστατώσεις, παρουσιάζει ένα αξιοσημείωτο βαθμό ανάπτυξης. Η ανάγκη ενός νομικού πλαισίου για τις δραστηριότητες των τραπεζών συμπίπτει με την ανάγκη ανασυγκρότησης του ελληνικού κράτους. Οι πρώτοι σημαντικοί νόμοι καθόριζαν τους όρους και τις προϋποθέσεις λειτουργίας των τραπεζών εκδόθηκαν το 1928. Τα επόμενα χρόνια εκδόθηκαν νόμοι σχετικά με την κυκλοφορία των τραπεζογραμματίων, τις δοσοληψίες σε συνάλλαγμα, τον έλεγχο εισαγωγών κ.α. Με τον νόμο 5076 του 1931 καθορίστηκε ποιες επιχειρήσεις είναι τράπεζες, το ελάχιστο ύψος μετοχικού κεφαλαίου και άλλοι συναφείς περιορισμοί και υποχρεώσεις των τραπεζών.

ΤΡΙΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ: 1946-1992

Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται αρχικά από τις τάσεις άσκησης συγκεκριμένης και συστηματικής κρατικής νομισματικής πολιτικής και όλο και μεγαλύτερου κρατικού κυβερνητικού ελέγχου στις δραστηριότητες όλων των τραπεζών αφενός και από τον

ουσιαστικό διορισμό και έλεγχο των διοικήσεων πρώην ιδιωτικών τραπεζών (ΕΤΕ, Εμπορική Τράπεζα, Ιονική) από την εκάστοτε κυβέρνηση αφετέρου. Παρατηρήθηκε επίσης έντονο ενδιαφέρον αλλοδαπών τραπεζών για την ελληνική αγορά, που εκδηλώθηκε με άνοιγμα υποκαταστημάτων και γραφείων αντιπροσωπείας.

ΤΕΤΑΡΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ: 1992 και μετά

Με την δημοσίευση του νόμου 2076/1,8,1992(Ανάλυση και άσκηση δραστηριότητας πιστωτικών ιδρυμάτων και άλλες συναφείς διατάξεις) διαμορφώθηκε το θεσμικό πλαίσιο του σύγχρονου ελληνικού τραπεζικού συστήματος , το οποίο υπέστη σημαντικότερες μεταβολές.(bank of greece)

4.8 Ηλεκτρονική τραπεζική

Καθώς τα περιθώρια διαφοροποίησης σε νέα προϊόντα και επιτόκια στενεύουν, οι τράπεζες στρέφονται σε νέες υπηρεσίες προκειμένου να προσελκύσουν πελάτες αλλά και να μειώσουν τα λειτουργικά τους έξοδα διατηρώντας ή και αυξάνοντας με τον τρόπο αυτό εμμέσως την κερδοφορία τους. Νέο πεδίο μάχης στο χρηματοπιστωτικό τομέα θα αποτελέσουν τα εναλλακτικά δίκτυα.. Στόχος είναι να περιοριστούν οι συναλλαγές στο κατάστημα στις πλέον εξειδικευμένες (π.χ private banking, χορηγήσεις δανείων, επενδυτικές υπηρεσίες), μεταφέροντας αναλήψεις, καταθέσεις και πληρωμές στα εναλλακτικά δίκτυα. Να δημιουργηθεί ένα σύστημα εύκολο στη χρήση του, που να καλύπτει όλες τις ανάγκες των συναλλασσόμενων και να είναι απόλυτος ασφαλής. Να εξοικειωθούν οι πελάτες των τραπεζών με την χρήση εναλλακτικών δικτύων και να γνωρίσουν τα πλεονεκτήματα που αυτά προσφέρουν.

Μέσω των ηλεκτρονικών δικτύων, οι τράπεζες είναι σε θέση να καλύπτουν το σύνολο της χώρας, ακόμα και τις περιοχές εκείνες όπου λόγω διάφορων παραγόντων π.χ γεωγραφική θέση, δεν είναι εφικτή η λειτουργία καταστήματος. Η μείωση λειτουργικών εξόδων που επιτυγχάνεται με την χρήση των εναλλακτικών δικτύων δικαιολογεί την προσπάθεια εξαπλώσει τους. Οι οικονομίες κλίμακας που εξασφαλίζονται είναι ιδιαίτερα σημαντικές, ενώ οι επενδύσεις σε τεχνολογία που πραγματοποιούνται αφορούν ολόκληρο τον όμιλο κάθε τράπεζας.

Επιλέγοντας να χρησιμοποιήσουν τα εναλλακτικά δίκτυα , οι πελάτες ωφελούνται γιατί:

- ✓ Δεν περιορίζονται από το τραπεζικό ωράριο, έχουν την δυνατότητα να διενεργούν συναλλαγές όλο το 24ωρο, όλες τις ημέρες της εβδομάδας, από όπου και αν βρίσκονται
- ✓ Απολαμβάνουν ιδιαίτερα ευνοϊκής τιμολογιακής πολιτικής.(Έφη, Καραγεωργίου)

Κλειδί η ασφάλεια

Η ανασφάλεια των συναλλασσόμενων και η έλλειψη εξοικείωσης με τις νέες τεχνολογίες είναι τα δύο μεγάλα προβλήματα που πρέπει να ξεπεράσουν οι υπέρμαχοι των εναλλακτικών δικτύων. Ενδεικτικό είναι το ποσοστό διείσδυσης του internet στη χώρα μας είναι από τα χαμηλότερα στην Ευρώπη. Το αίσθημα της ασφάλειας των συναλλασσόμενων αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την αποτελεσματική διείσδυση των εναλλακτικών δικτύων σε μεγαλύτερες ομάδες πληθυσμού. Τα συστήματα αναγνώρισης εξελίσσονται διαρκώς, ενσωματώνοντας και βιομετρικά χαρακτηριστικά όπως, η χροιά της φωνής στις τηλεφωνικές συναλλαγές και τα δακτυλικά αποτυπώματα για τραπεζικές εργασίες μέσω internet.

ATM

Σήμερα το 55% των τραπεζικών συναλλαγών πραγματοποιείται μέσω ATM , τα οποία σε πολλές περιπτώσεις έχουν αντικαταστήσει τον τραπεζικό γκισέ.Αξίζει να σημειωθεί ότι σε ετήσια βάση, μέσω των ATM πραγματοποιούνται περισσότερες από 100εκ συναλλαγές.

Internet

Με τη διαρκώς αυξανόμενη χρήση των ATM το επόμενο βήμα είναι η επέκταση της ηλεκτρονικής και τηλεφωνικής τραπεζικής, στόχος για τον οποίο ήδη έχουν επενδυθεί δεκάδες εκατομμύρια σε υποδομές. Η άνεση, η πληρότητα και η ασφάλεια είναι το τρίπτυχο στο οποίο θα στηριχθεί η επανάσταση των ηλεκτρονικών συναλλαγών. Ο τραπεζικός πελάτης έχει στη διάθεσή του:

- ✓ Τραπεζικές συναλλαγές μέσω τηλεφώνου (κινητό - σταθερό) μόνο με φωνητικές εντολές.
- ✓ Πλήρες πακέτο συναλλαγών και υπηρεσιών όλο το 24ωρο
- ✓ Μετατροπή της οθόνης του υπολογιστή σε ATM

- ✓ Βελτιωμένα συστήματα ασφάλειας με την χρήση ειδικών, προσωπικών κωδικών
- ✓ Αυτοματοποιημένα συστήματα συναλλαγών χωρίς παρουσία εκπροσώπων.

Νέες υπηρεσίες

Ενδεικτικά της επανάστασης που πραγματοποιείται στο χώρο της ηλεκτρονικής και τηλεφωνικής τραπεζικής είναι τα νέα συστήματα συναλλαγών που επιχειρούν να εγκαταστήσουν οι τράπεζες. Το τηλέφωνο, κινητό, σταθερό είναι το μέσω που έχουν επιλέξει οι τράπεζες για να στήσουν τις υπηρεσίες νέας γενιάς. Και αυτό σε αντίθεση με το internet λόγω της εξοικείωσης του συνόλου του πληθυσμού με την τηλεφωνική συσκευή. Ήδη αρκετές τράπεζες επιτρέπουν στους πελάτες τους να πραγματοποιούν μέσω τηλεφώνου σειρά από συναλλαγές, ενώ σύντομα αυτό θα μπορεί να γίνεται δίνοντας μόνο φωνητικές εντολές. Αντίστοιχα οι χρήστες του internet θα έχουν την δυνατότητα να μετατρέψουν την οθόνη του υπολογιστή τους σε ATM, ώστε να κάνουν τις συναλλαγές τους σε νέο περιβάλλον (Δημητράκος Π.).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

5.1 Μεθοδολογία

Στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιάσουμε τον σκοπό της έρευνας, τα ερευνητικά εργαλεία, τα ερωτήματα που τέθηκαν στο πλήθος. Επίσης θα αναφερθούμε στο δείγμα, τον τρόπο που συλλέξαμε τα στοιχεία. Τέλος, θα δείξουμε τα τελικά αποτελέσματα της έρευνας και θα αναφέρουμε μερικές προτάσεις που θα μπορούσαν να εμβαθύνουν το θέμα της έρευνας.

5.2 Δείγμα

Για τη διεξαγωγή της παρούσας έρευνας χρησιμοποιήθηκαν ως δειγματοληπτικός πληθυσμός μόνιμοι κάτοικοι της περιφέρειας της Ηπείρου, ανάμεσα στους οποίους συγκαταλέγονται αυτοί των μεγάλων αστικών κέντρων, καθώς επίσης κωμοπόλεων και χωριών. Η επιλογή του δείγματος έγινε με τυχαίο τρόπο.

5.3 Ερευνητικά εργαλεία

Για την διεξαγωγή της έρευνας οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να συμπληρώσουν ένα ερωτηματολόγιο το οποίο αποτελείται από πέντε υπο-ομάδες :

A) Στην πρώτη υποομάδα αναφερθήκαμε στην οικονομική κρίση, καθώς και στην αντίληψη των πολιτών σχετικά με τα αίτια της οικονομικής κρίσης και την αισιοδοξία σχετικά με το μέλλον της χώρας. Η υπο-ομάδα αυτή περιλαμβάνει 6 στοιχεία δηλώσεις με απαντήσεις σε τετραβάθμια κλίμακα από 1 (καθόλου), έως 4 (πολύ), καθώς και απαντήσεις με την μέθοδο της επιλογής.

B) Η δεύτερη υποομάδα αναφέρεται στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και συγκεκριμένα στο τραπεζικό σύστημα και πως το αντιλαμβάνονται οι πολίτες. Η υποομάδα αυτή περιλαμβάνει 6 στοιχεία δηλώσεις με απαντήσεις σε τετραβάθμια κλίμακα από 1 (καθόλου), έως 4 (πολύ), καθώς και απαντήσεις με την μέθοδο της επιλογής.

Γ) Σε αυτή την υποομάδα κάναμε εκτενή αναφορά σε ποία τραπεζικά προϊόντα και υπηρεσίες γνωρίζουν και χρησιμοποιούν περισσότερο οι πολίτες. Η υποομάδα αυτή περιλαμβάνει 6 στοιχεία δηλώσεις με απαντήσεις σε τετραβάθμια κλίμακα από 1(καθόλου), έως 4 (πολύ), καθώς και απαντήσεις με την μέθοδο της επιλογής.

Δ) Σε αυτή την υποομάδα αναφερόμαστε στα εναλλακτικά δίκτυα, ποία είναι και ποία χρησιμοποιούν περισσότερο οι πολίτες. Η υποομάδα αυτή περιλαμβάνει 6 στοιχεία δηλώσεις με απαντήσεις σε τετραβάθμια κλίμακα από 1(καθόλου), έως 4 (πολύ), καθώς και απαντήσεις με την μέθοδο της επιλογής.

Ε) Τέλος, η τελευταία υποομάδα αναφέρεται στα εναλλακτικά ψηφιακά νομίσματα και στο τρέχον τραπεζικό σύστημα και στον βαθμό χρησιμότητας από τους καταναλωτές. Επίσης αναφερθήκαμε και στο μέλλον των τραπεζών και των τραπεζικών προϊόντων. Η υποομάδα αυτή περιλαμβάνει 6 στοιχεία δηλώσεις με απαντήσεις σε τετραβάθμια κλίμακα από 1(καθόλου), έως 4 (πολύ), καθώς και απαντήσεις με την μέθοδο της επιλογής.

Για την κάλυψη του ελάχιστου αριθμού συμμετεχόντων διανεμήθηκαν 200 ερωτηματολόγια από τα οποία επεστράφησαν 150. Κατά την συλλογή των ερωτηματολογίων προέκυψαν λίγα προβλήματα. Οι συμμετέχοντες παρά το μικρό αριθμό στοιχείων (34) που έπρεπε να συμπληρώσουν, απέφυγαν την άμεση συμπλήρωση των ερωτηματολογίων, προτιμώντας να το κάνουν στον ελεύθερο χρόνο τους, ωστόσο κάποιοι από αυτούς δεν επέστρεψαν τα ερωτηματολόγια παρά τις επανειλημμένες υπενθυμίσεις. Επιπλέον κάποια άτομα τα παρέδωσαν ελλιπώς συμπληρωμένα, οπότε και εξαιρέθηκαν της στατιστικής ανάλυσης.

5.4 Στατιστικές μέθοδοι ανάλυσης

Για τη στατιστική ανάλυση των αποτελεσμάτων της μελέτης χρησιμοποιήθηκαν τα προγράμματα IBM Statistical Package for Social Sciences (SPSS) 20 για Windows. Οι μέθοδοι που εφαρμόστηκαν ανάλογα με την επιδιωκόμενη σύγκριση ήταν οι παρακάτω:

Για κάθε μεταβλητή που εξετάστηκε υπολογίστηκαν μέσω του στατιστικού προγράμματος τα συνήθη περιγραφικά στατιστικά μέτρα, δηλαδή ο μέσος όρος (mean), η διάμεσος τιμή (median), Η τυπική απόκλιση (standarddeviation,sd), η διακύμανση (variance). Ο έλεγχος της κανονικότητας έγινε με τη δοκιμασία Kolmogorov-Smirnov και Shapiro-Wilks. Καθώς όμως

το δείγμα δεν ακολούθησε την κανονική κατανομή για όλες τις μεταβλητές της έρευνας, χρησιμοποιήθηκαν μη παραμετρικές δοκιμασίες ανάλυσης.

- Συντελεστής συσχέτισης των τάξεων r_s (Spearman)
- Έλεγχος ανεξαρτησίας X^2
- Κριτήριο Kruskal-Wallis

Στη διάρκεια του υπολογισμού των αποτελεσμάτων διεξήχθη επαναδειγματοποίηση με την μέθοδο bootstrap. Η μέθοδος αυτή είναι μια σύνθετη α παραμετρική μέθοδος επαναδειγματοληψίας (resampling) κατά την οποία γίνεται προσομοίωση δειγματοληψίας μέσα από το πραγματικό δείγμα.

5.5 Χαρακτηριστικά δεδομένα ερωτηματολογίου

Στον πίνακα 1 παρουσιάζονται οι Μέσοι Όροι (Μ.Ο), οι Τυπικές Αποκλίσεις (Τ.Α), οι διακυμάνσεις και οι διάμεσοι από τις απαντήσεις του ερωτηματολογίου. Από αυτά προκύπτει ότι η οικονομική κρίση είναι αποτέλεσμα της κακής διαχείρισης των οικονομικών του κράτους με (Μ.Ο.3,55), και ακολουθεί η θέληση των πολιτών να φύγουν στο εξωτερικό λόγω της κρίσης με (Μ.Ο.3,43).

Επίσης, όταν αναφερόμαστε στο τραπεζικό σύστημα ο παράγοντας που συμβάλει περισσότερο είναι η ασφάλεια που νοιώθουν οι πολίτες όταν εξυπηρετούνται από τους υπαλλήλους (Μ.Ο.3,88) και ακολουθεί η ικανοποίηση από την τράπεζα με (Μ.Ο.3,74).

Όσον αφορά τα τραπεζικά προϊόντα πρώτο έρχεται το είδος του δανείου που έχουν συνάψει με την τράπεζα με (Μ.Ο.5,47).

Όσον αφορά τα εναλλακτικά δίκτυα παρατηρούμε λοιπόν ότι το μεγαλύτερο ποσοστό απάντησε ότι καταπολεμούν τις αιτίες της οικονομικής κρίσης (Μ.Ο.2,13). Τέλος, παρατηρούμε ότι στην υποομάδα εναλλακτικά ψηφιακά νομίσματα και τρέχον τραπεζικό σύστημα ο μεγαλύτερος μέσος όρος απάντησε στην ερώτηση με ποίον τρόπο με τον οποίο διεκπεραιώνουν οι πολίτες πιο συχνά τις συναλλαγές τους (Μ.Ο.2,33).

Πίνακας 1 Αποτελέσματα ερωτήσεων του δείγματος

Η Οικονομική κρίση				
Ερωτήσεις	M.O	T.A	Διακύμανση	Διάμεσος
Ερώτηση 1	2,25	1,118	1,251	2,00
Ερώτηση 2	2,34	1,824	3,327	1,00
Ερώτηση 3	3,55	0,586	0,343	4,00
Ερώτηση 4	3,43	0,618	0,381	3,00
Ερώτηση 5	1,62	0,487	0,237	2,00
Ερώτηση 6	2,19	0,639	0,408	2,00
Χρηματοπιστωτικό σύστημα – Τραπεζικό σύστημα				
Ερωτήσεις	M.O	T.A	Διακύμανση	Διάμεσο
Ερώτηση 1	1,95	0,279	0,78	2,00
Ερώτηση 2	2,35	0,913	0,834	2,00
Ερώτηση 3	3,07	1,153	1,330	3,00
Ερώτηση 4	3,74	0,979	0,959	4,00
Ερώτηση 5	3,71	0,936	0,877	4,00
Ερώτηση 6	3,88	0,882	0,77	4,00
Τραπεζικά προϊόντα				
Ερωτήσεις	M.O	T.A	Διακύμανση	Διάμεσο
Ερώτηση 1	3,54	3,181	10,116	1,00
Ερώτηση 2	1,60	0,492	0,242	2,00
Ερώτηση 3	5,47	2,930	8,586	8,00
Ερώτηση 4	2,34	1,571	2,468	1,00
Εναλλακτικά δίκτυα				
Ερωτήσεις	M.O	T.A	Διακύμανση	Διάμεσο
Ερώτηση 1	1,46	0,738	0,545	1,00
Ερώτηση 2	2,00	0,819	0,671	2,00
Ερώτηση 3	2,13	0,672	0,452	2,00
Ερώτηση 4	2,03	1,029	1,060	2,00
Ερώτηση 5	1,80	0,402	0,161	2,00
Ερώτηση 6	1,99	1,227	1,631	2,00
Εναλλακτικά ψηφιακά νομίσματα και τρέχον τραπεζικό σύστημα				

Ερωτήσεις	M.O	T.A	Διακύμανση	Διάμεσο
Ερώτηση 1	1,39	0,554	0,307	1,00
Ερώτηση 2	1,87	0,564	0,318	2,00
Ερώτηση 3	1,54	0,500	0,250	2,00
Ερώτηση 4	1,71	0,454	0,206	2,00
Ερώτηση 5	2,33	1,235	1,526	2,00
Ερώτηση 6	1,72	0,451	0,203	2,00

Πίνακας 2 Αποτελέσματα δημογραφικών στοιχείων του δείγματος

	M.O	T.A	Διακύμανση	Διάμεσος
Φύλο	1,29	0,457	0,209	1,00
Ηλικία	3,27	1,208	1,459	3,00
Εισόδημα	2,56	1,020	1,040	3,00
Εκπαίδευση	1,73	0,692	0,479	2,00
Επάγγελμα	3,08	1,412	1,994	3,00
Διαμονή	1,22	0,416	0,173	1,00

Στον πίνακα 2 παρουσιάζεται η στατιστική ανάλυση των δημογραφικών στοιχείων του δείγματος.

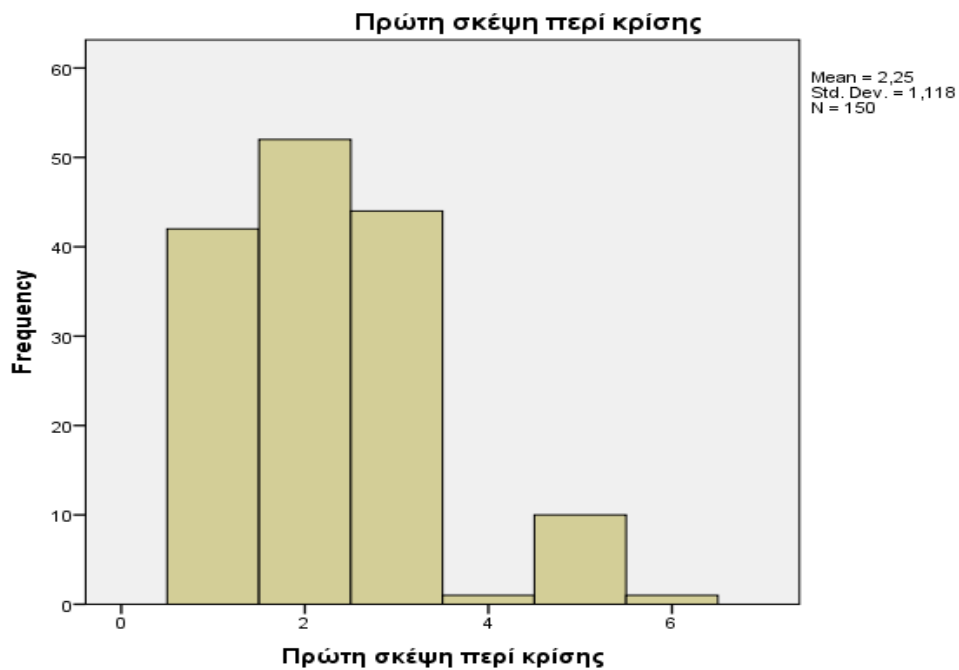
Πίνακας 3 Αποτελέσματα δημογραφικών στοιχείων του δείγματος

		Συχνότητα	Ποσοστό
ΦΥΛΟ	Γυναίκα	106	70,7
	Άντρας	44	29,3
Ηλικία	18-24	12	8,0
	25-34	29	19,3
	35-44	42	28
	45-54	44	29,3
	55-64	20	13,3
	>65	3	2,0
Εισόδημα	<600ευρώ	22	14,7
	6001-1000ευρώ	52	34,7
	1001-2000ευρώ	53	35,3
	2001-3000ευρώ	16	10,7
	>3000ευρώ	7	4,7
Εκπαίδευση	Γυμνάσιο-Λύκειο	61	40,7
	ΑΕΙ-ΤΕΙ	68	45,3
Επάγγελμα	Μεταπτυχιακά	21	14,0
	Ελεύθερος επαγγελματίας	13	8,7
	Ιδιωτικός/ή υπάλληλος	29	19,3
	Δημόσιος υπάλληλος	85	56,7
	Οικιακά	2	1,3
Διαμονή	Άνεργος	6	4,0
	Συνταξιούχος	7	4,7
	Φοιτητής/τρια	8	5,3
	Αστικό κέντρο	117	78,0
	Χωρίο	33	22,0
ΣΥΝΟΛΟ		150	100,0

Στον πίνακα 3 παρουσιάζονται οι συχνότητες και τα ποσοστά από τα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος. Από αυτά τα στοιχεία προκύπτει ότι η πλειοψηφία του δείγματος αποτελείται από γυναίκες (70,7%), ηλικίας από 45-54 (29,3%). Το μέσο μηνιαίο εισόδημα 1001-2000(35,3%). Η εκπαίδευση είναι τριτοβάθμια ΑΕΙ-ΤΕΙ με ποσοστό (45,3%), επάγγελμα δημόσιου υπαλλήλου (56,7%) και το μεγαλύτερο ποσοστό διαμένει στην πόλη με (78,0%).

Διάγραμμα 15

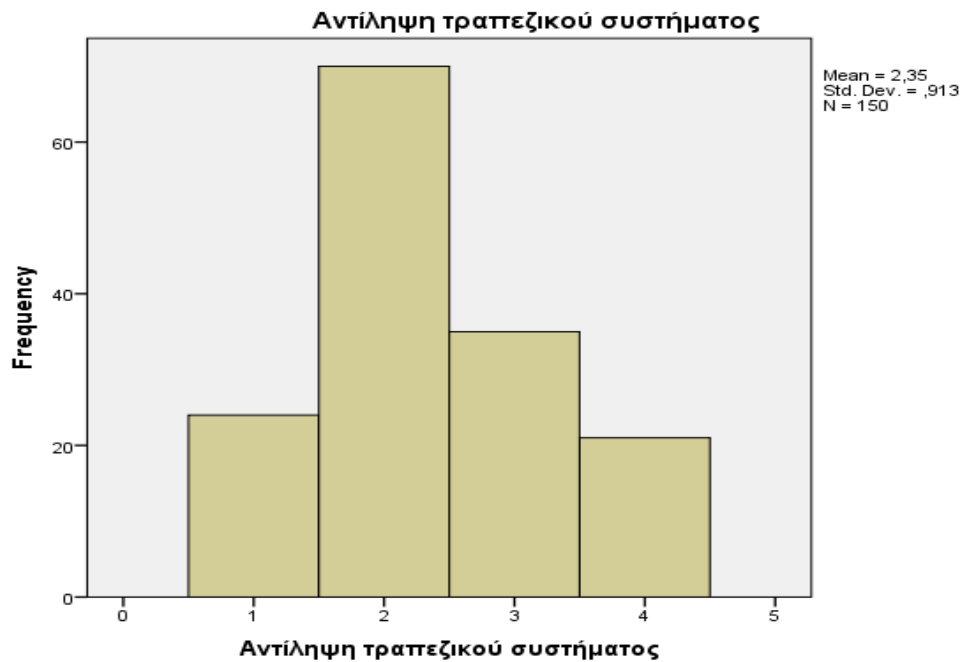
Είναι το ραβδόγραμμα που μας δείχνει την πρώτη σκέψη όταν αναφερόμαστε στην οικονομική κρίση.

Παρατηρούμε λοιπόν ότι το μεγαλύτερο ποσοστό απάντησε στα ερωτήματα από 1-3. Είναι λοιπόν η ανεργία, η φτώχεια και η μείωση χρημάτων οι πρώτοι παράγοντες που η πλειοψηφία του κόσμου θεωρεί ως απόρροια της οικονομικής κρίσης.

Διάγραμμα 16

Είναι το ραβδόγραμμα που μας δείχνει την αντίληψη που έχουν οι πολίτες για το τραπεζικό σύστημα της χώρας μας.

Παρατηρούμε λοιπόν ότι όταν οι πολίτες ρωτήθηκαν για το ποια είναι η αντίληψη για το τραπεζικό σύστημα, οι περισσότεροι απάντησαν μεταξύ του 2 και 3, δηλαδή χρειάζεται ανάγκη ρευστότητας και ασφαλείς καταθέσεις.

Διάγραμμα 17

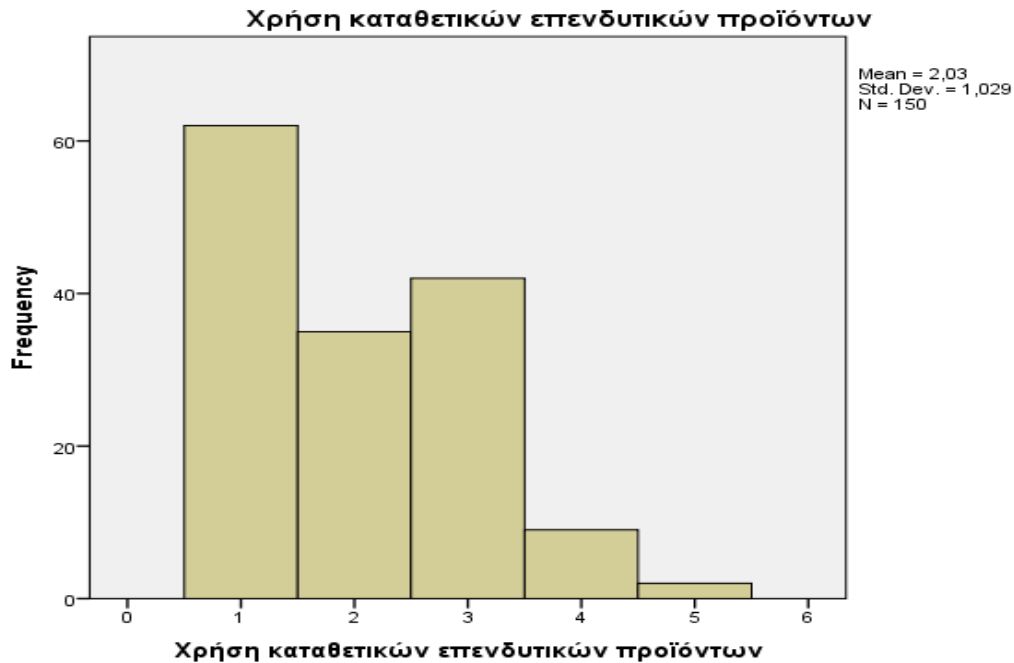
Είναι το ραβδόγραμμα που μας δείχνει το ποσοστό των πολιτών που έχουν δάνειο.

Παρατηρούμε λοιπόν ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των πολιτών απάντησε ότι έχει κάποιο δάνειο. Το μεγαλύτερο ποσοστό απάντησε από το 1-3 (δηλαδή έχει επαγγελματικό, στεγαστικό ή καταναλωτικό δάνειο).

Διάγραμμα 18

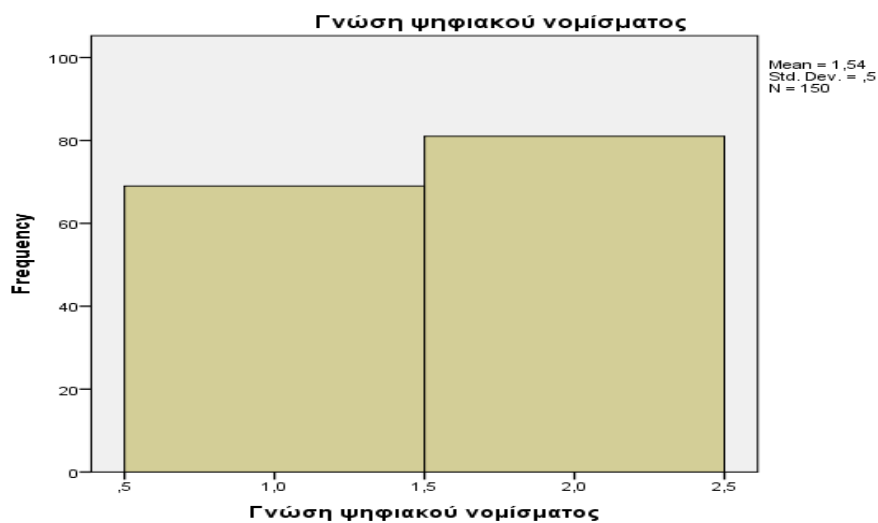
Είναι το ραβδόγραμμα που μας δείχνει το ποσοστό των πολιτών που απάντησε αν χρησιμοποιεί επενδυτικά προϊόντα.

Παρατηρούμε λοιπόν ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων απάντησε ότι δεν χρησιμοποιεί καθόλου επενδυτικά προϊόντα και ένα λιγότερο ποσοστό χρησιμοποιεί μέτρια έως λίγο.

Διάγραμμα 19

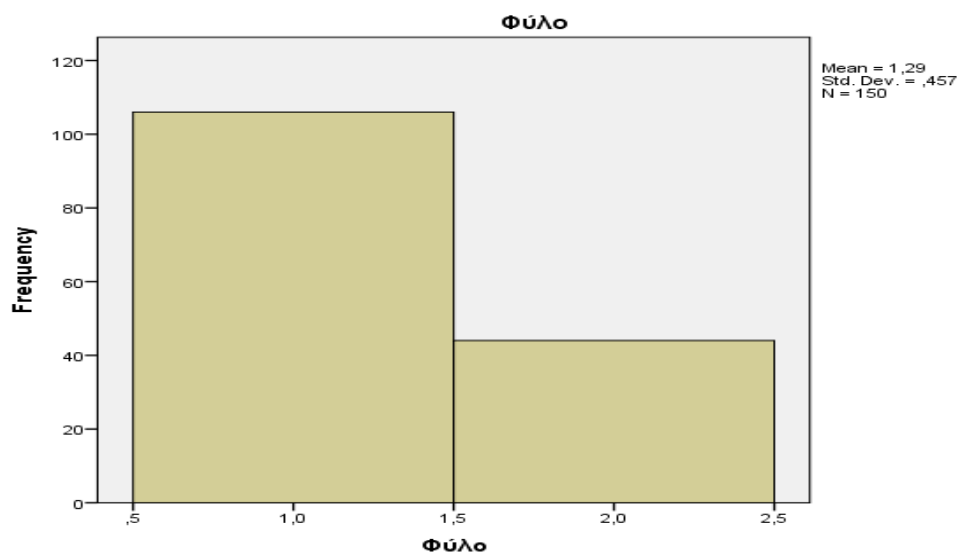
Είναι το ραβδόγραμμα που δείχνει την γνώση που έχουν οι πολίτες για το ψηφιακό νόμισμα.

Παρατηρούμε λοιπόν ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων απάντησε ότι δεν γνωρίζει την χρήση του ψηφιακού νομίσματος, ενώ ένα μικρότερο ποσοστό απάντησε ότι γνωρίζει ποίο είναι και πως χρησιμοποιείτε το ψηφιακό νόμισμα.

Διάγραμμα 20

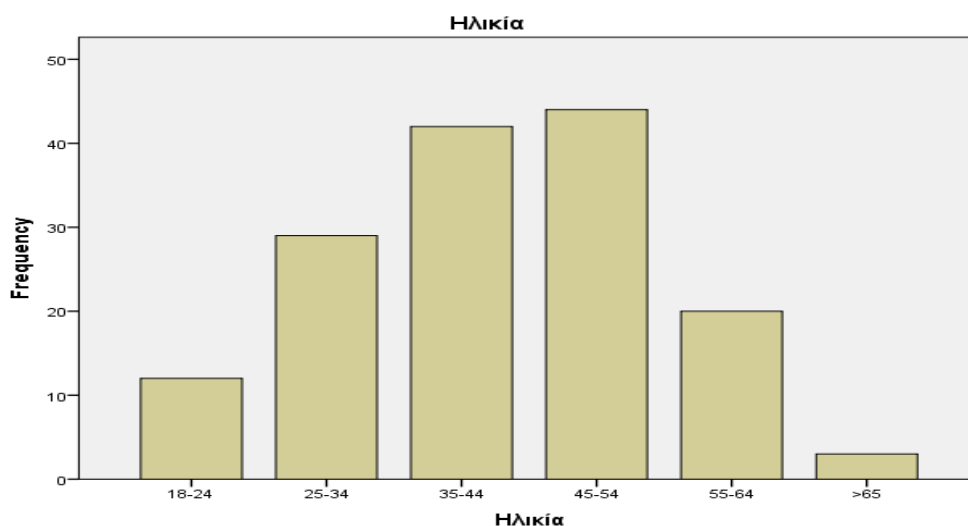
Είναι το ραβδόγραμμα που μας δείχνει το φύλο των ερωτηθέντων

Παρατηρούμε λοιπόν ότι το μεγαλύτερο ποσοστό είναι γυναίκες 106 (70,7%) και άνδρες 44 (29,3).

Διάγραμμα 21

Είναι το ραβδόγραμμα που μας δείχνει την ηλικία του δείγματος

Παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος είναι ηλικίας 45-54 (29,3%) και στην συνέχεια 35-44 (28,0%).

Διάγραμμα 22

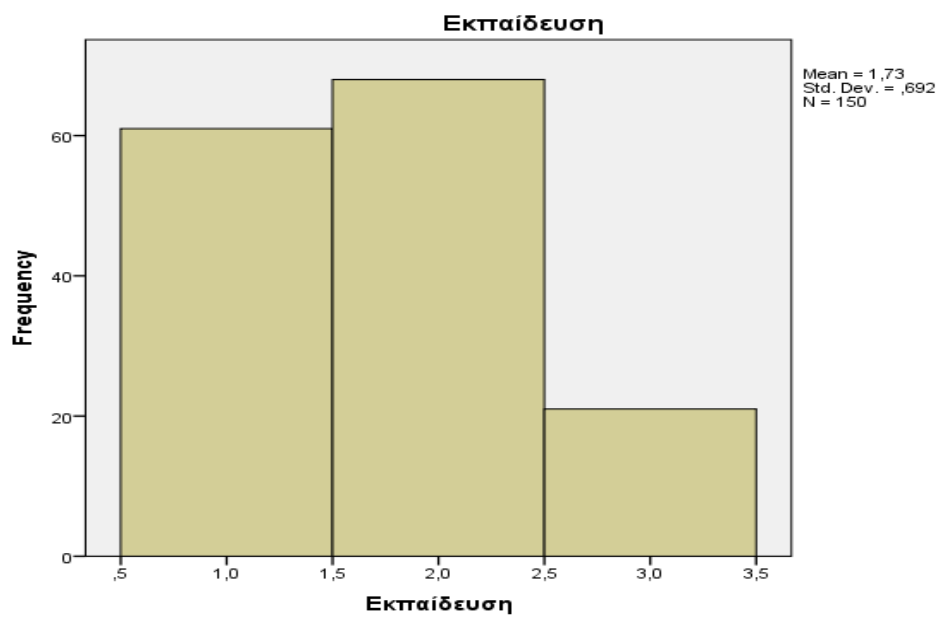
Είναι το ραβδόγραμμα που μας δείχνει το μέσο μηνιαίο εισόδημα των πολιτών που συμμετείχαν στην έρευνα.

Παρατηρούμε λοιπόν ότι το μεγαλύτερο ποσοστό έχει μέσο μηνιαίο εισόδημα από 1001-2000 ευρώ (35,3%).

Διάγραμμα 23

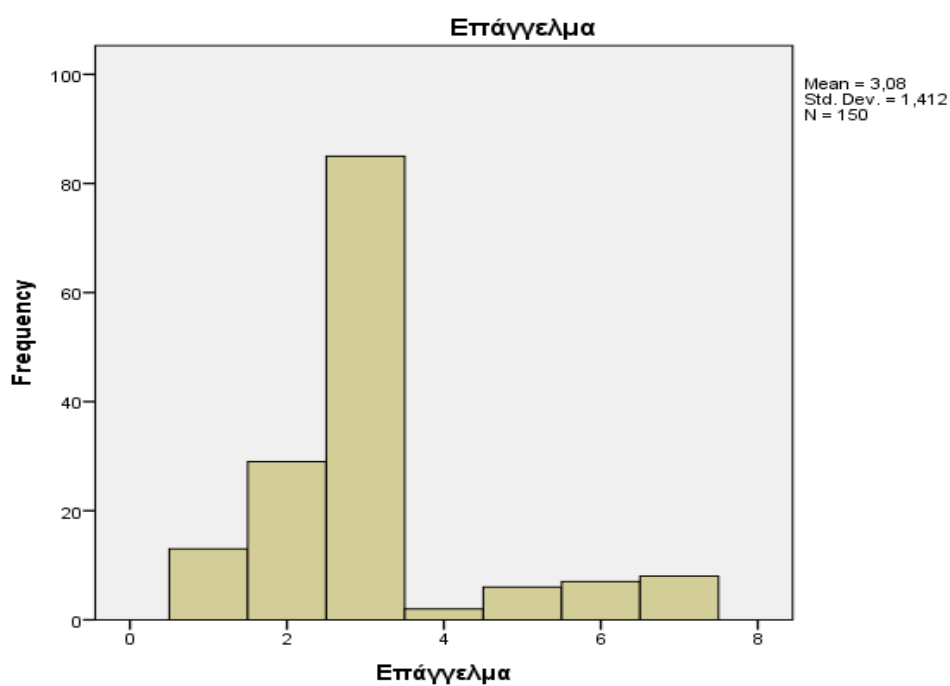
Είναι το ραβδόγραμμα που δείχνει την εκπαίδευση

Παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό έχει εκπαίδευση τριτοβάθμιας βαθμίδας ΑΕΙ-ΤΕΙ (45,3%).

Διάγραμμα 24

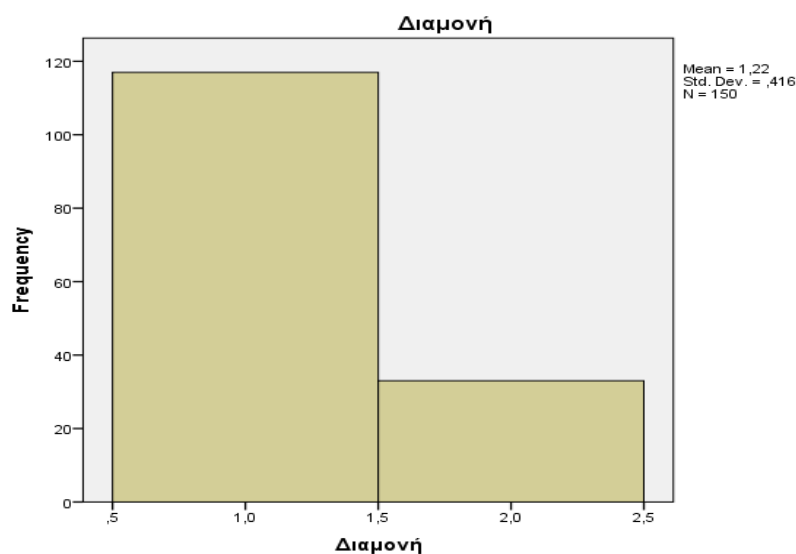
Είναι το ραβδόγραμμα που δείχνει το επάγγελμα

Παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό είναι δημόσιοι υπάλληλοι (56,3%).

Διάγραμμα 25

Είναι το ραβδόγραμμα που δείχνει σε ποιο μέρος ζουν αυτοί που συμμετείχαν στην ερευνά.

Παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό ζει σε αστικό κέντρο (78,0%).

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Πίνακας 4 Ποσοστά απαντήσεων ανά δήλωση ερωτηματολογίου

ΕΡΩΤΗΣΗ 1	N	%
Ανεργία	42	28
Φτώχεια	52	34,7
Μείωση χρημάτων	44	29,3
Απόλυση	1	0,7
Χρεοκοπία	10	6,7
Άλλο	1	0,7

ΕΡΩΤΗΣΗ 2	N	%
Πολιτικό σύστημα	85	56,7
Καπιταλιστικό σύστημα	14	9,3
Λανθασμένες ενέργειες	13	8,7
Γραφειοκρατεία	3	2,0
Διαφθορά	25	16,7
Κολτούρα	8	5,3
Άλλο	2	1,3

	Καθόλου		Ελάχιστα		Αρκετά		Πολύ	
Στοιχεία	N	%	N	%	N	%	N	%
Ερώτηση 3	1	0,7	4	2,7	57	38,0	88	58,7
Ερώτηση 4	1	0,7	7	4,7	68	45,3	74	49,3
Ερώτηση 5	93	62,0					57	38,0
Ερώτηση 6	13	8,7	102	68,0	29	19,3	6	4,0

ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Α.ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΣΗ 1	N	%
Ο	10	6,7
1-5	138	92,0
5-10	2	1,3

ΕΡΩΤΗΣΗ 2	N	%
Ανάγκη συγχώνευσης	24	16,0
Ανάγκη ρευστότητας	70	46,7
Ασφαλείς καταθέσεις	35	23,3
Δεν θα πτωχεύσουν	21	14,0

	Καθόλου		Λίγο		Ελάχιστα		Μέτρια		Πολύ	
Στοιχεία	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Ερώτηση 3	19	12,7	28	18,7	35	23,3	59	39,3	6	6,0
Ερώτηση 4	5	3,3	16	10,7	18	12,0	85	56,7	26	17,3
Ερώτηση 5	6	4,0	12	8,0	21	14,0	91	60,7	20	13,3
Ερώτηση 6	3	2,0	11	7,3	17	11,3	91	60,7	20	13,3

Β.ΤΡΑΠΕΖΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ

ΕΡΩΤΗΣΗ 1	N	%
Καταθετικό λογαριασμό	84	56,0
Προνομιακό λογαριασμό	1	0,7
Προθεσμιακή κατάθεση	9	6,0
Αμοιβαία κεφάλαια	3	2,0
Μετοχές	6	4,0
Ομόλογα	2	1,3

Δάνειο	41	27,3
Άλλο	4	2,7

ΕΡΩΤΗΣΗ 2	N	%
ΝΑΙ	60	40,0
ΌΧΙ	90	60,0

ΕΡΩΤΗΣΗ 3	N	%
Επαγγελματικό	6	4,0
Στεγαστικό	43	28,7
Καταναλωτικό	16	10,7
Φοιτητικό	85	56,7
Οικιακό		
Επιδοτούμενο		
Άλλο		
Κανένα		

	Καθόλου		Ελάχιστα		Μέτρια		Πολύ		Πάρα Πολύ	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
ΕΡΩΤΗΣΗ 4	80	53,3	6	4,0	17	11,3	27	18,0	20	13,3

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΑ ΔΙΚΤΥΑ

	ΝΑΙ		ΟΧΙ		ΔΞ/ΔΑ	
Στοιχεία	N	%	N	%	N	%
Ερώτηση 1	103	68,7	25	16,7	22	14,7
Ερώτηση 2	50	33,3	50	33,3	50	33,3
Ερώτηση 3	25	16,7	80	53,3	45	30,0
Ερώτηση 4	30	20,0	120	80,0		

	ΝΑΙ		ΟΧΙ	
Στοιχεία	N	%	N	%
Ερώτηση 5	30	20,0	120	80,0

Στοιχεία	N	%
Ερώτηση 6		
Βλάπτει το τραπεζικό σύστημα	60	40,0
Αποσταθεροποιεί	66	44,0
Επηρεάζει τα δάνεια	8	5,3
Αυξάνει την ανεργία	5	3,3
Αυξάνει τον πληθωρισμό	3	2,0
Κανένα	8	5,3

Εναλλακτικά ψηφιακά νομίσματα και τρέχον τραπεζικό σύστημα

Στοιχεία	N	%
ΕΡΩΤΗΣΗ 1		

Ναι., ηλεκτρονικά	96	64,0
Πιθανόν	49	32,7
Όχι	5	3,3

Στοιχεία	N	%
ΕΡΩΤΗΣΗ 2		
ΝΑΙ	34	22,7
Θέλει χρόνο	103	68,7
Όχι	12	8,0

	ΝΑΙ		ΟΧΙ	
Στοιχεία	N	%	N	%
ΕΡΩΤΗΣΗ 3	69	46,0	81	54,0
ΕΡΩΤΗΣΗ4	43	28,7	107	71,3
ΕΡΩΤΗΣΗ6	42	28,0	108	72,0

Στοιχεία	N	%
ΕΡΩΤΗΣΗ 5		
Ταμείο καταστήματος	46	30,7
E-banking	55	36,7
Phone banking	6	4,0
ΑΤΜ	39	26,0
Άλλο	4	2,7

Με βάση τους παραπάνω πίνακες, οι πιο σημαντικοί παράγοντες είναι οι εξής:

Παρατηρούμε λοιπόν ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των πολιτών που συμμετείχε στην έρευνα, απάντησε ότι η οικονομική κρίση είναι αποτέλεσμα της κακής διαχείρισης των οικονομικών του κράτους με ποσοστό (58,7%).

Όσον αφορά το χρηματοπιστωτικό σύστημα το μεγαλύτερο ποσοστό απάντησε ότι συνεργάζεται με 1-5 τράπεζες (92%) και απάντησε ότι το τραπεζικό σύστημα έχει ανάγκη ρευστότητας με ποσοστό (46,7%).

Το μεγαλύτερο ποσοστό των πολιτών (56,7%) απάντησε ότι έχει πάρει κάποιο δάνειο και συγκεκριμένα φοιτητικό.

Όσον αφορά τα εναλλακτικά δίκτυα το μεγαλύτερο ποσοστό απάντησε ότι η χρήση αυτών είναι σχετικά εύκολη (68,7%).

Τέλος, όσον αφορά τα σύγχρονα ψηφιακά νομίσματα το μεγαλύτερο ποσοστό των πολιτών απάντησε ότι δεν μπορούν να ωφελήσουν την κοινωνία περισσότερο από το τρέχον τραπεζικό σύστημα (72%).

5.6 Μόνο- Παραγοντική – Μη Παραμετρική Ανάλυση Διασποράς

Ο έλεγχος Kruskal - Wallis είναι Μη παραμετρική διαδικασία (αντίστοιχη διαδικασία με την παραμετρική One- way ANOVA), που μπορεί να εφαρμοστεί για την σύγκριση τριών ή περισσότερων πληθυσμών για το εάν δεν διαφέρουν στατιστικά σημαντικά ως προς τη διάμεση τιμή τους .

Στο κριτήριο Kruskal- Wallistest (K- IndependentSamples) χρησιμοποιήθηκαν οι έξι υποθέσεις: ως μηδενική υπόθεση (H_0), οι διάμεσοι των μεταβλητών είναι ίσες ($p > 0,05$).

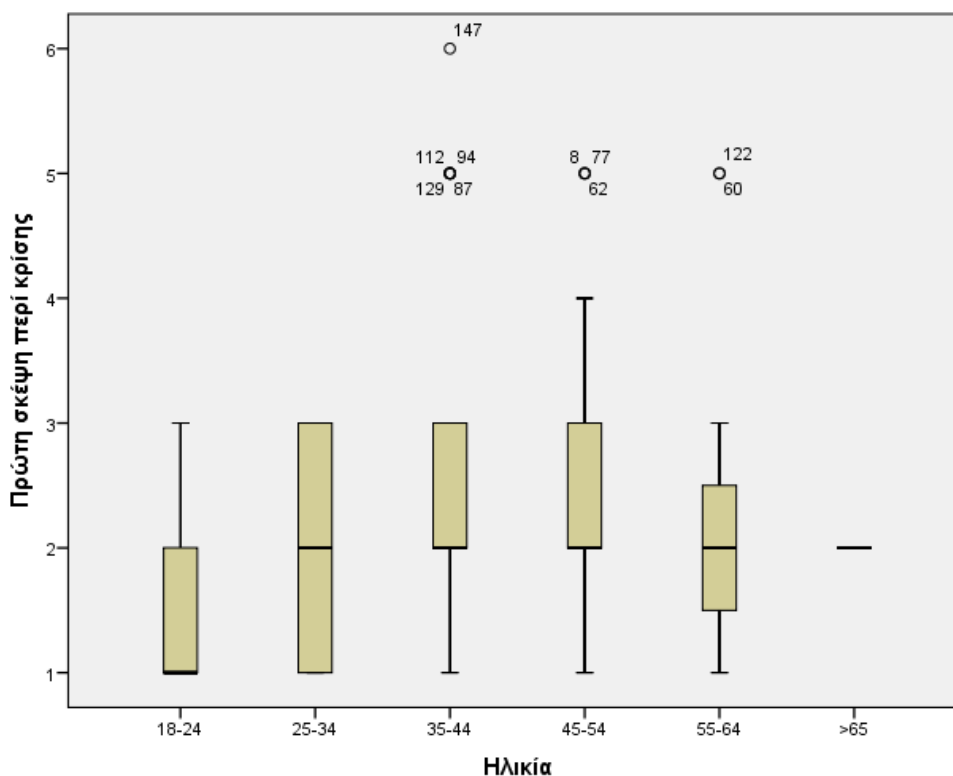
Ενώ ως εναλλακτική υπόθεση (H_1) οι διάμεσοι των μεταβλητών δεν είναι ίσες ($p < 0,05$). Ο πίνακας 4 παρουσιάζει τις περιπτώσεις, όπου κατά την σύγκριση των μεταβλητών οι διάμεσοι δεν είναι ίσες ($p < 0,05$) και ανάμεσα στις οποίες παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές. Επειδή εφαρμόστηκε μη παραμετρικό κριτήριο δεν μπορούμε να πάρουμε περισσότερες πληροφορίες για το που εντοπίζονται οι διαφορές. Για να μπορέσουμε να ξεπεράσουμε το πρόβλημα παρατίθενται θηκογράμματα (boxplots) των διαγραμμάτων.

Πίνακας 5 Αποτελέσματα ερωτήσεων δείγματος με την μέθοδο KRYSKAL- WALLIS

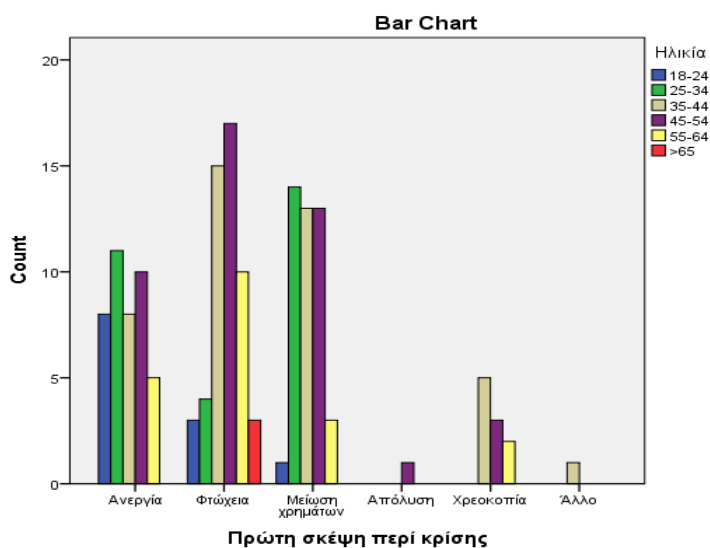
Μεταβλητές	Φύλο	Ηλικία	Εισόδημα	Εκπαίδευση	Επάγγελμα	Διαμονή
Ερ. 1		0,047				
Ερ.2				0,004		
Ερ. 3						
Ερ. 4						
Ερ. 5						0,027
Ερ. 6						
Ερ. 7		0,000	0,014		0,006	0,022
Ερ.8			0,035			
Ερ.9						
Ερ. 10		0,004			0,034	
Ερ. 11						
Ερ. 12						
Ερ. 13			0,020		0,045	
Ερ. 14		0,000		0,065	0,045	
Ερ. 15		0,000		0,021		
Ερ. 16		0,000		0,036		
Ερ. 17		0,016		0,017		0,000
Ερ. 18						
Ερ. 19						
Ερ. 20						0,003
Ερ. 21		0,034				
Ερ. 22						
Ερ. 23		0,031	0,019			
Ερ. 24		0,041				
Ερ. 25				0,011		0,001
Ερ. 26				0,007		
Ερ. 27			0,034			0,004
Ερ. 28						0,002

Διάγραμμα 26

Θηκόγραμμα πρώτη σκέψη περί κρίσης ως προς την ηλικία

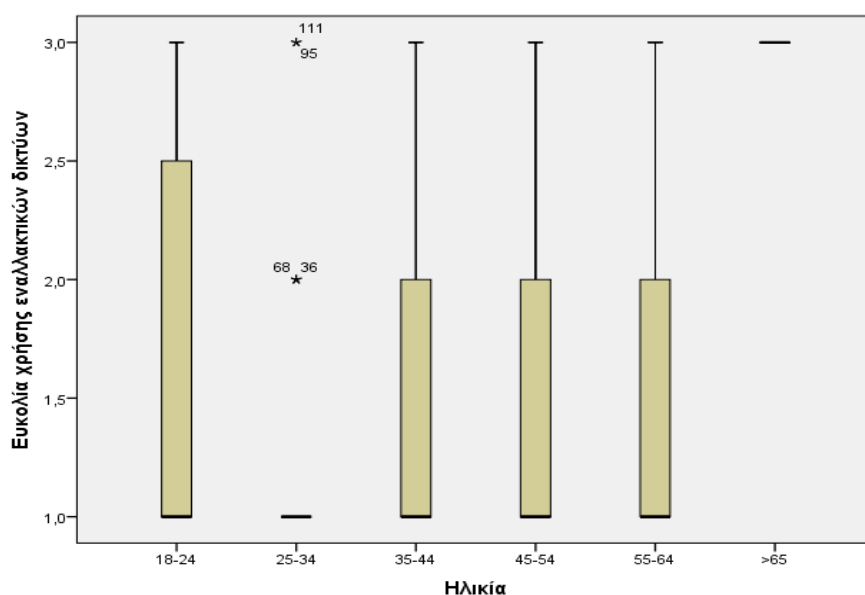

Στο θηκόγραμμα πρώτη σκέψη περί κρίσης ως προς την ηλικία, βλέπουμε ότι η ηλικία 18-24 έχει εύρος απαντήσεων από 1- 3 αλλά η διάμεσος βρίσκεται κοντά στο 1 δηλαδή όταν σκέφτονται την λέξη οικονομική κρίση εννοούν την ανεργία. Η ηλικία από 25-34 έχει διάμεσο 2. Η ηλικίες από 45-54 και 55-64 έχουν απαντήσει σε ένα εύρος από 1 -4 και από 1-3 , αλλά η διάμεσος είναι 2 δηλαδή όταν ακούν την λέξη οικονομική κρίση σκέφτονται περισσότερο την φτώχεια.

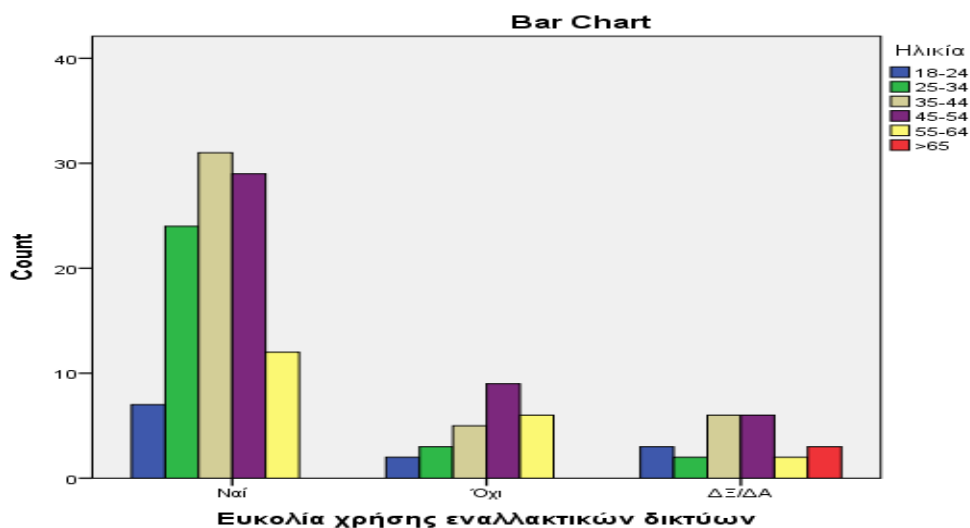

Διάγραμμα που μας δείχνει πως απάντησε το δείγμα ανάλογα με την ηλικία τους.

Θηκόγραμμα 2: Θηκόγραμμα ευκολία χρήσης εναλλακτικών δικτύων ως προς την ηλικία

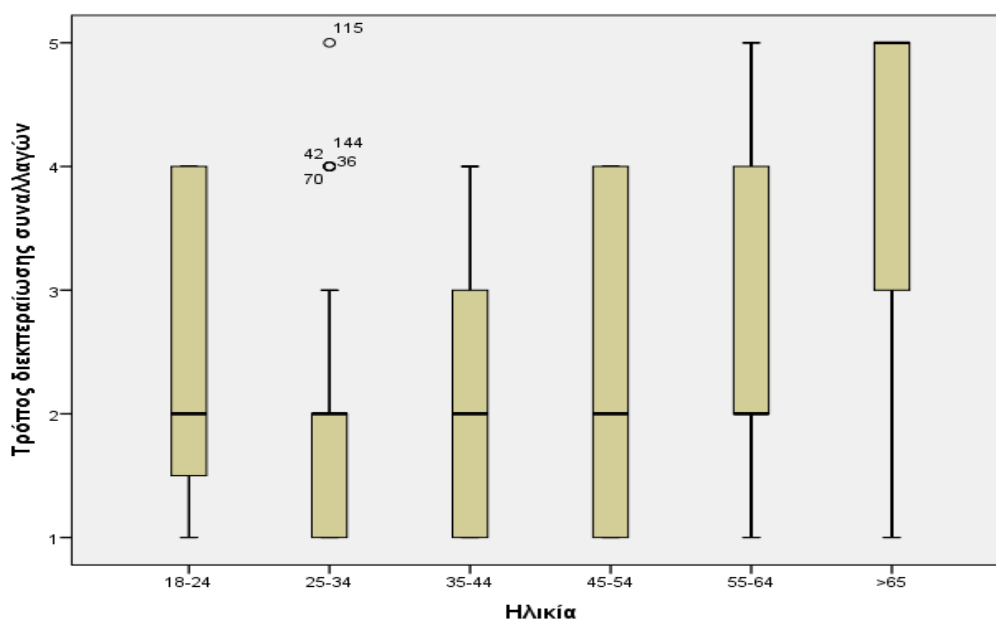
Στο θηκόγραμμα ευκολία χρήσης εναλλακτικών δικτύων ως προς την ηλικία , παρατηρούμε ότι στις ηλικίες από (18-24), (35-44), (45 -54),(55-64) ότι οι απαντήσεις που έχουν δώσει κυμαίνονται από 1-3. Ωστόσο η διάμεσος βρίσκεται στο 1 , δηλαδή ότι θεωρούν την χρήση των εναλλακτικών δικτύων εύκολη . Η ηλικία από 25-34 έχει απαντήσει και αυτή ότι είναι εύκολη αλλά υπάρχουν και πολλά παράτυπα σημεία.

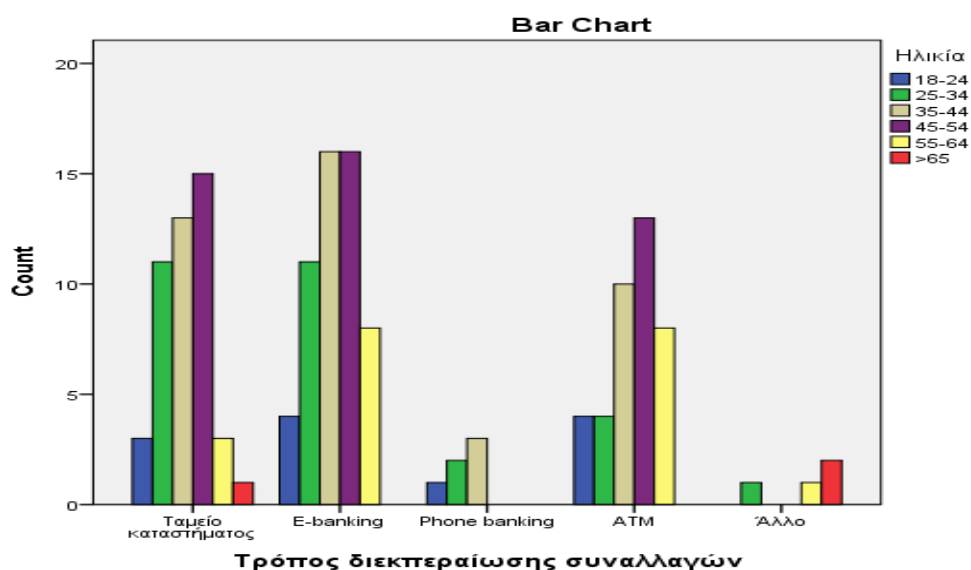
Το διάγραμμα αυτό μας δείχνει αναλυτικά τις απαντήσεις που έδωσαν οι ερωτηθέντες που έχει άμεση συνάρτηση με την ηλικία τους.

Διάγραμμα 27

Θηκόγραμμα τρόπου διεκπεραίωσης συναλλαγών και ηλικία

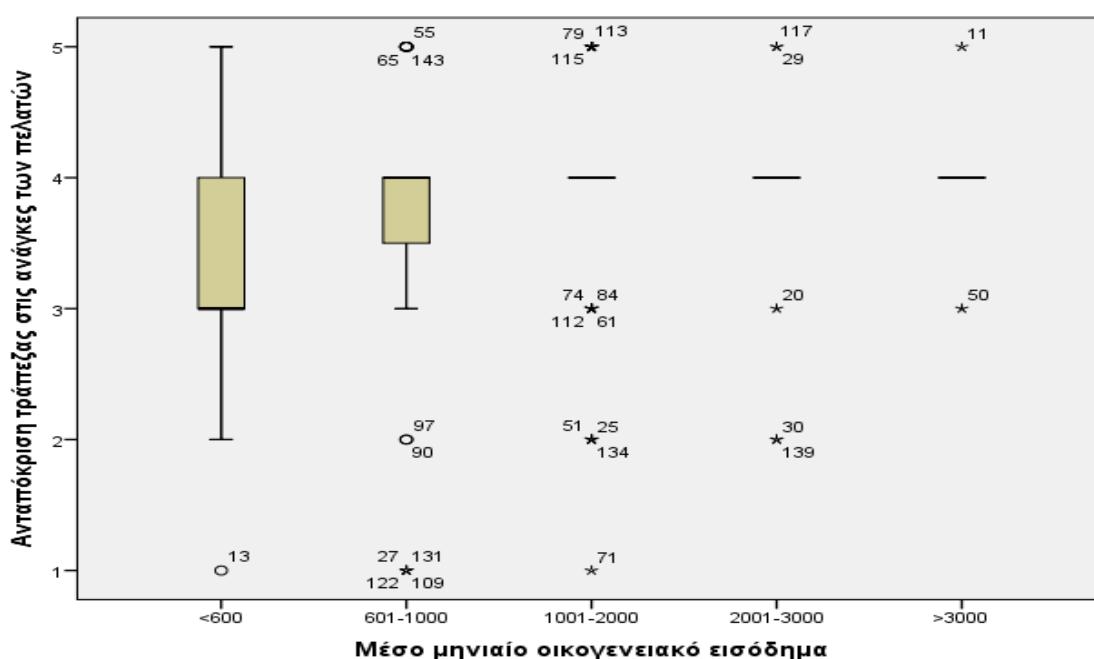
Στο θηκόγραμμα τρόπου διεκπεραίωσης συναλλαγών και ηλικία παρατηρούμε τα εξής: Στην ηλικία 18-24 έχουν απαντήσει από 1 (Ταμείο καταστήματος) έως 4 (ATM) και με διάμεσο 2(Ταμείο, E-banking). Στην ηλικία 25-34 έχουν απαντήσει από 1- 3 με διάμεσο και εδώ το 2 και με πολλά παράτυπα σημεία. Στην ηλικία από 35-44 έχουν απαντήσει από 1 έως 4 και με διάμεσο και εδώ το 2. Το ίδιο ισχύει και για τις ηλικίες από 45-54. Παρατηρούμε ότι όσο μεγαλώνουν οι ηλικίες αλλάζουν και σημαντικά οι απαντήσεις, βλέπουμε λοιπόν ότι στις ηλικίες 55-64 το εύρος των απαντήσεων βρίσκεται από 1(Ταμείο καταστήματος) έως 5 (Άλλο).

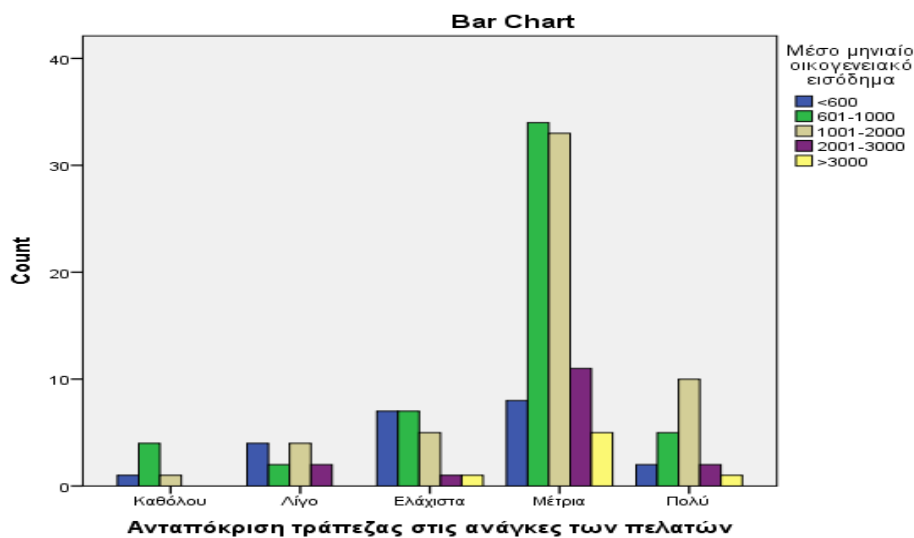
Το συγκεκριμένο διάγραμμα μας δείχνει πως διεκπεραιώνουν τις συναλλαγές τους ανάλογα με την ηλικία τους.

Διάγραμμα 28

Θηκόγραμμα ανταπόκριση τράπεζας στις ανάγκες των πελατών ως προς το μέσο μηνιαίο εισόδημα

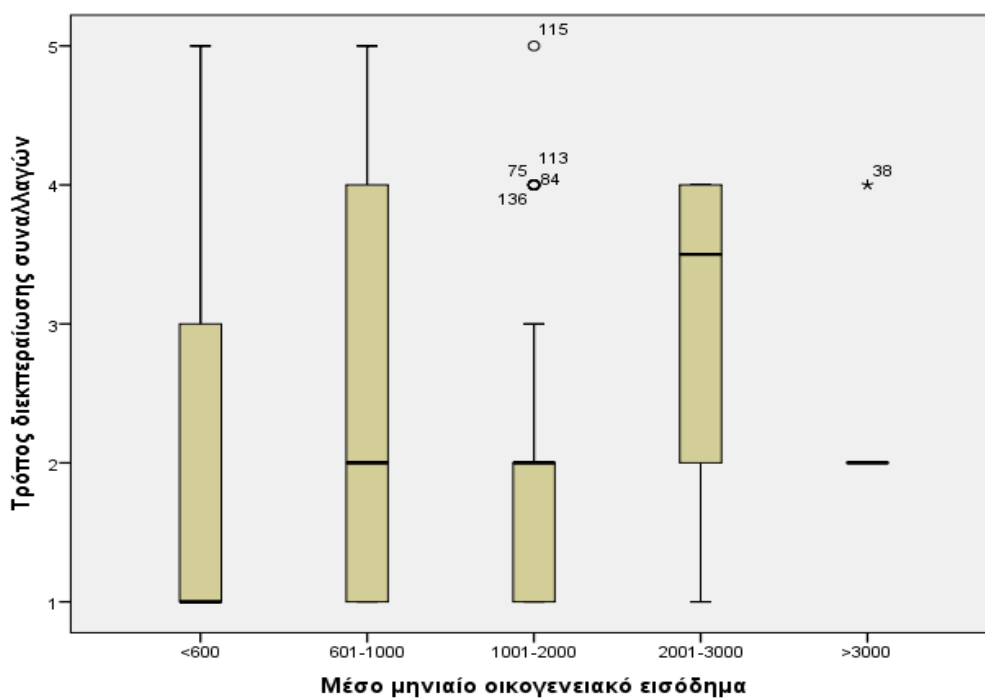
Στο θηκόγραμμα ανταπόκριση τράπεζας στις ανάγκες των πελατών ως προς το μέσο μηνιαίο εισόδημα, παρατηρούμε τα εξής. Οι απαντήσεις που έδωσαν όσοι έχουν εισόδημα μικρότερο των 600 ευρώ βρίσκεται μεταξύ του 2 (λίγο) έως 5 (Πολύ). η διάμεσος βρίσκεται στο 3 δηλαδή είναι ελάχιστα ικανοποιημένοι από την ανταπόκριση της τράπεζας. Στο εισόδημα 6001-1000 οι απαντήσεις βρίσκονται από το 3 έως το 4 με η διάμεσος το 4 δηλαδή είναι μέτρια ικανοποιημένοι, υπάρχουν και εδώ μερικά παράμετρα σημεία. Τέλος όσον αφορά τα εισοδήματα από 1001 –άνω των 3000 ευρώ , η διάμεσος των απαντήσεων βρίσκεται στο 4 , αλλά υπάρχουν πολλά παράτυπα σημεία.

Το παραπάνω διάγραμμα μας δείχνει αναλυτικά πως αισθάνονται ότι η τράπεζα ανταποκρίνεται στις ανάγκες των πελατών ,ανάλογα με το μέσο μηνιαίο εισόδημα

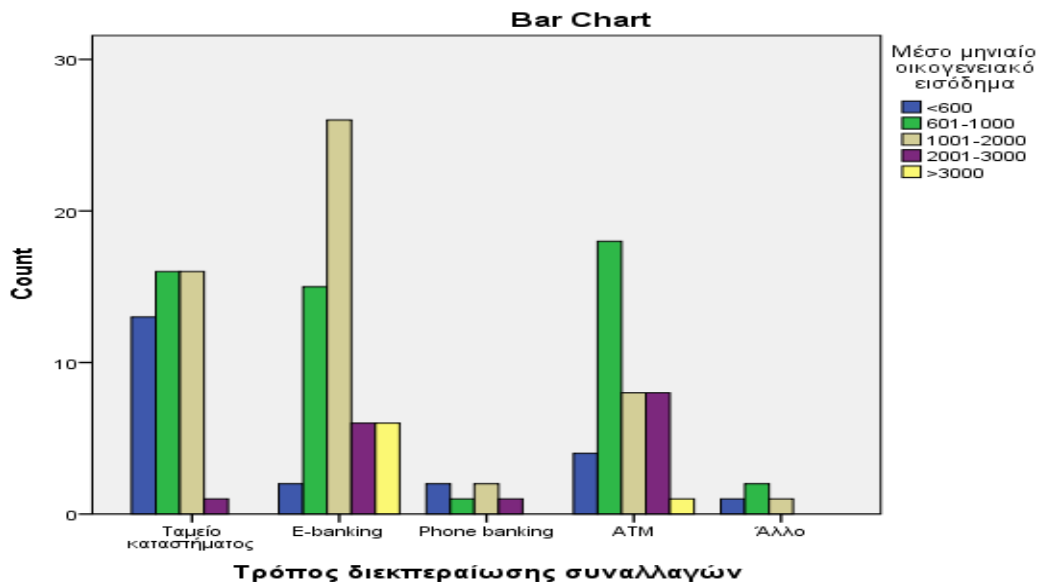
Διάγραμμα 29

Τρόπος διεκπεραίωσης συναλλαγών ως προς το μέσο μηνιαίο εισόδημα.

Παρατηρούμε στο θηκόγραμμα τα εξής: Όσοι έχουν εισόδημα <600 έχουν δώσει απαντήσεις από 1(Ταμείο καταστήματος) έως 5 (Άλλο). η διάμεσος βρίσκεται στο 1 δηλαδή χρησιμοποιούν οι περισσότεροι το ταμείο του καταστήματος. Από 6001-1000 ευρώ εισόδημα έχουν δώσει απαντήσεις από 1 – 5. η διάμεσος εδώ είναι 2 δηλαδή χρησιμοποιούν το E-

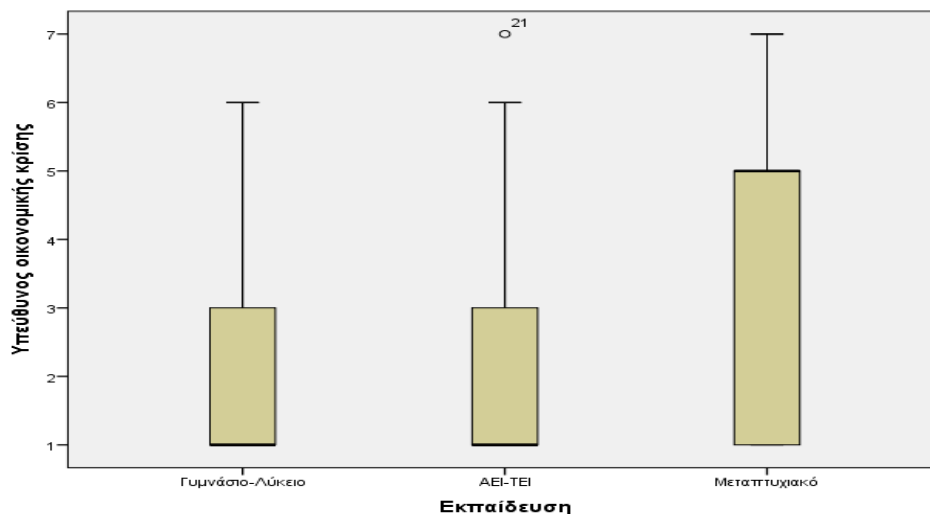
banking. Τα εισοδήματα από 1001-2000 διάμεσο και αυτά 2 . Επίσης από 2001-3000 ευρώ έχουν απαντήσει ότι χρησιμοποιούν πιο πολύ το ATM και το phone banking. Τέλος, άνω των 3000 ευρώ έχουν η διάμεσος 2, αλλά υπάρχουν πάρα πολλά παράτυπα σημεία.

Διάγραμμα που δείχνει αναλυτικά τον τρόπο διεκπεραίωσης συναλλαγών ως προς το μέσο μηνιαίο εισόδημα.

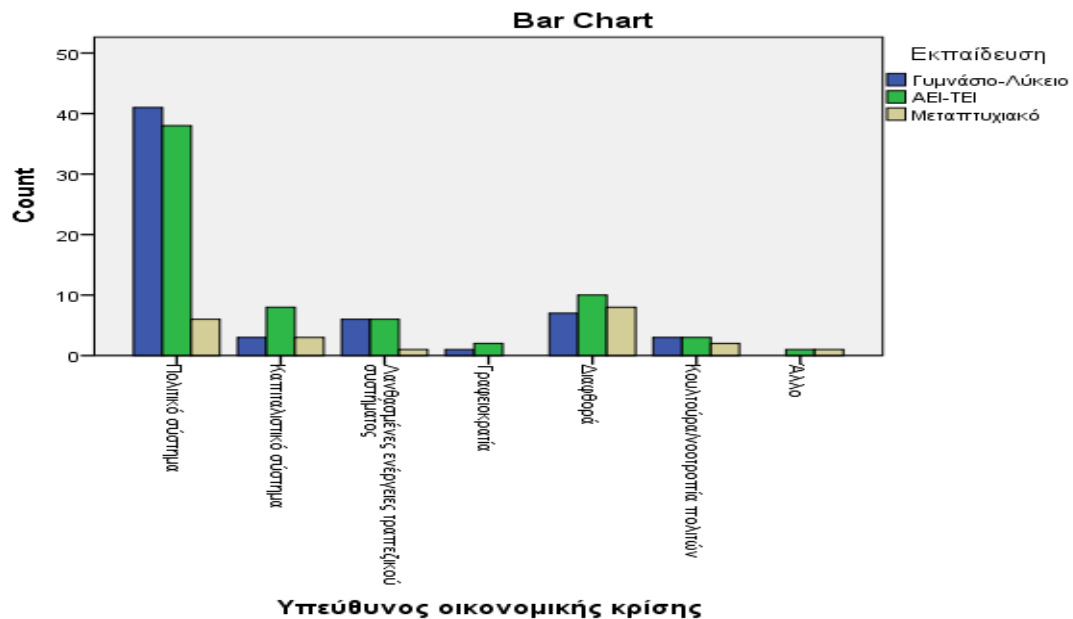
Διάγραμμα 30

Υπεύθυνος οικονομικής κρίσης ως προς την εκπαίδευση

Παρατηρούμε λοιπόν ότι όσοι έχουν τελειώσει γυμνάσιο και ΑΕΙ- ΤΕΙ έχουν η διάμεσος 1 δηλαδή θεωρούν υπεύθυνο για την οικονομική κρίση το πολιτικό σύστημα.

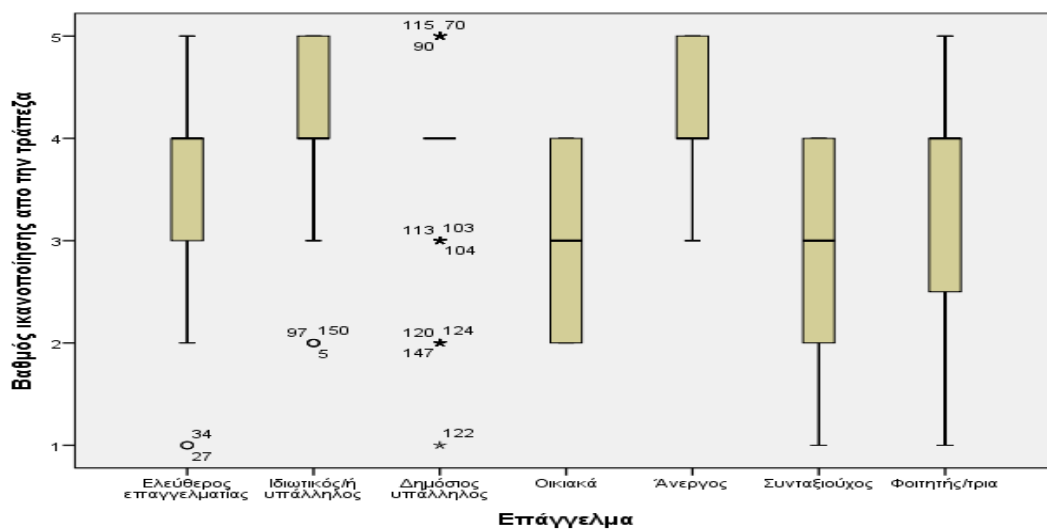
Αντίθετα όσοι έχουν μεταπτυχιακό έχουν η διάμεσος απαντήσεων το 5 δηλαδή θεωρούν υπεύθυνο την διαφθορά που υπάρχει.

Διάγραμμα που δείχνει αναλυτικά πως απάντησε το δείγμα για το ποιος είναι υπεύθυνος για την οικονομική κρίση σε συνάρτηση με την ηλικία τους.

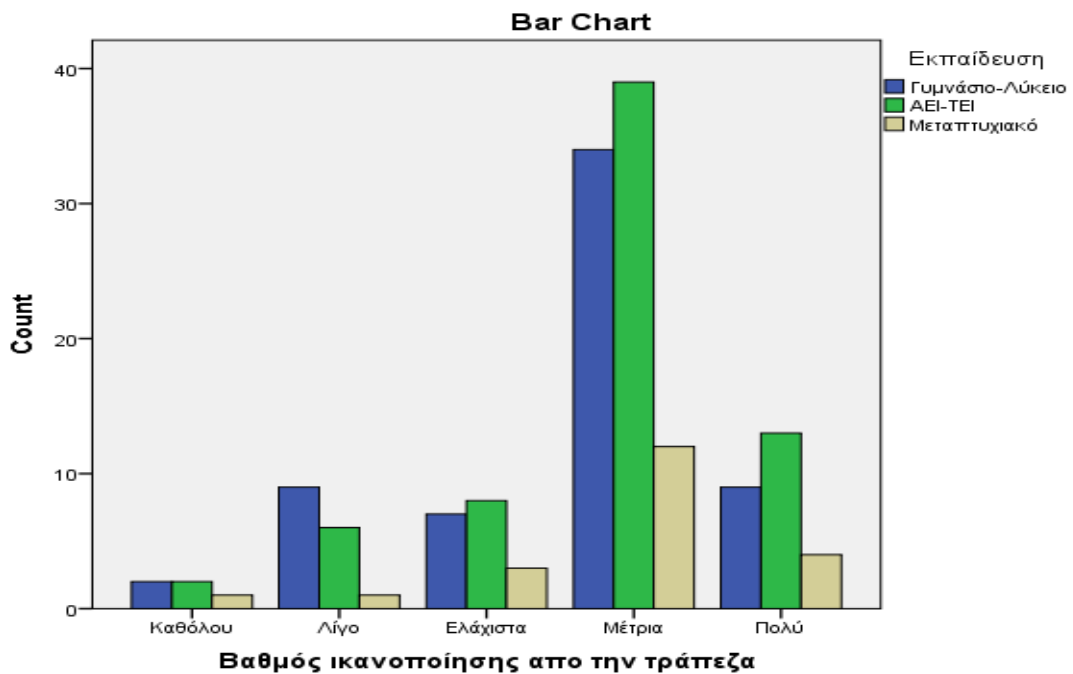
Διάγραμμα 31

Βαθμός ικανοποίησης από την τράπεζα ως προς το επάγγελμα

Στο συγκεκριμένο θηκόγραμμα παρατηρούμε ότι όσοι ασχολούνται με τα οικιακά και είναι και συνταξιούχοι έχουν μικρότερο η διάμεσος απαντήσεων , δηλαδή είναι λιγότερο

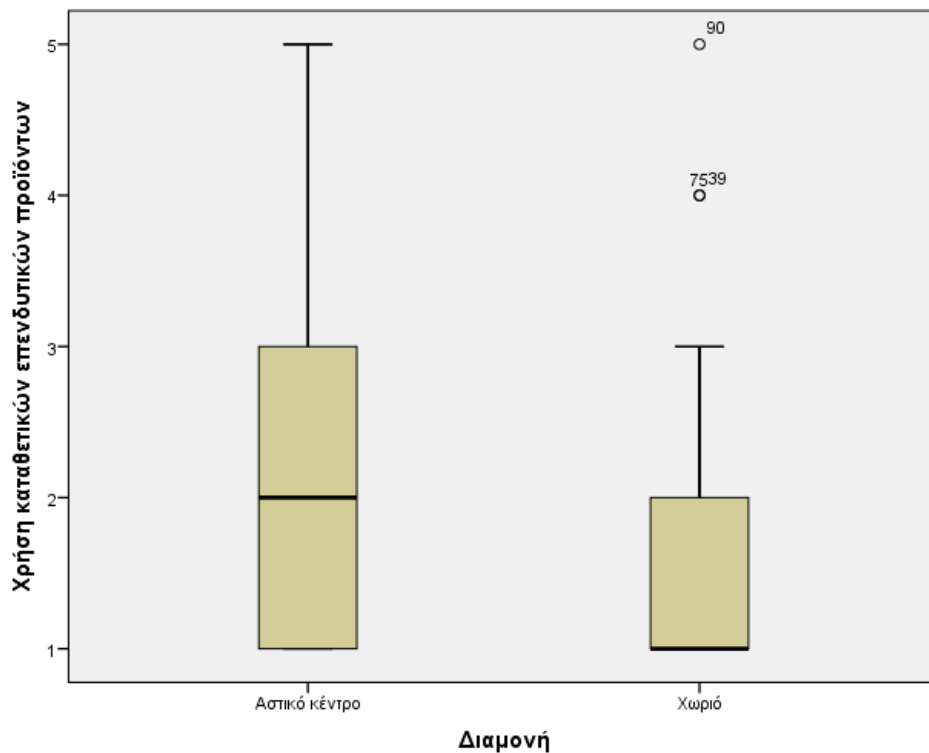
ικανοποιημένοι από την τράπεζα. Ενώ όσοι είναι ελεύθεροι επαγγελματίες, ιδιωτικοί υπάλληλοι, άνεργοι και φοιτητές και δημόσιοι υπάλληλοι έχουν η διάμεσος 4, δηλαδή είναι μέτρια ικανοποιημένοι από την τράπεζα που συνεργάζονται. Ωστόσο στους δημόσιους υπαλλήλους υπάρχουν πολλά παράτυπα σημεία.

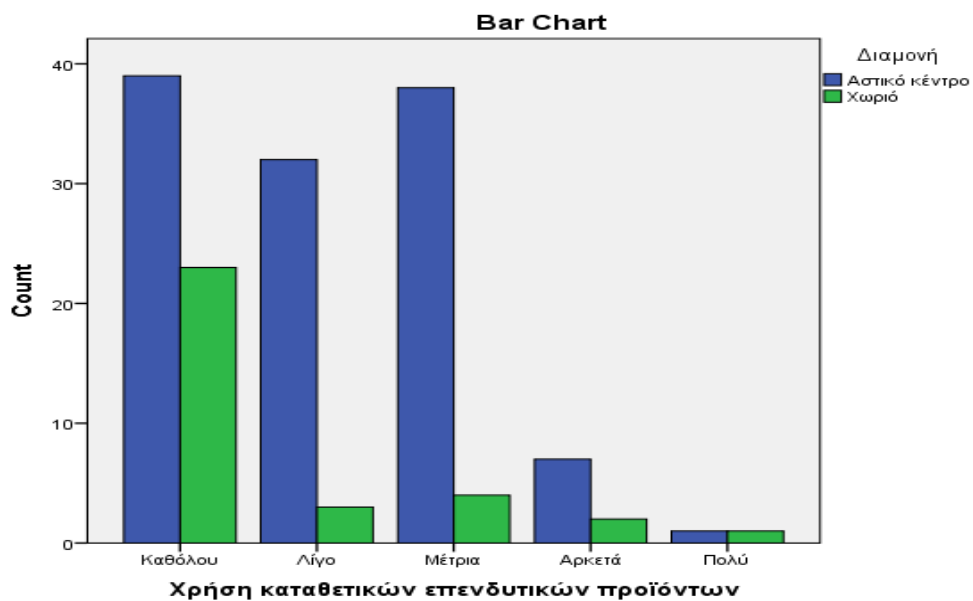
Διάγραμμα που δείχνει τον βαθμού ικανοποίησης από την τράπεζα σε συνάρτηση με το επάγγελμα. Παρατηρούμε λοιπόν ότι το μεγαλύτερο ποσοστό από όλες τις βαθμίδες απάντησε στο μέτρια.

Διάγραμμα 32

Χρήση καταθετικών επενδυτικών προϊόντων ως προς την διαμονή

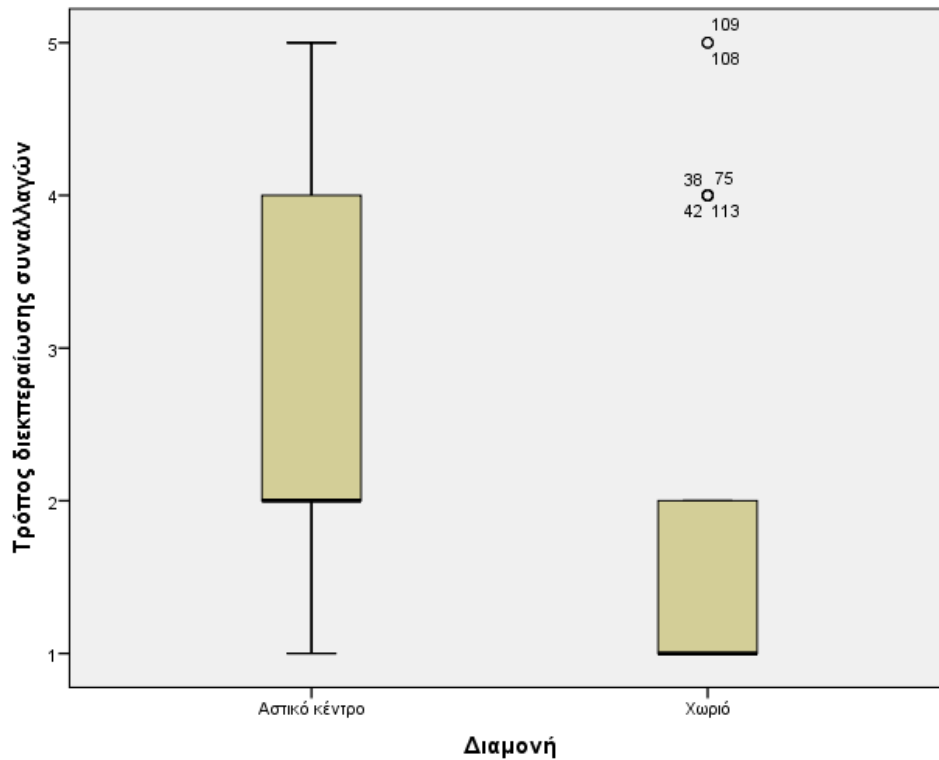
Στο θηκόγραμμα αυτό παρατηρούμε ότι η διάμεσος σε όσους διαμένουν σε αστικό κέντρο είναι 2 (λίγο), δηλαδή δεν χρησιμοποιούν λίγο έως καθόλου σε αντίθεση με αυτούς που διαμένουν μόνιμα σε χωριό όπου η διάμεσος των απαντήσεων βρίσκεται κοντά στο 1(καθόλου), δηλαδή δεν χρησιμοποιούν καθόλου επενδυτικά προϊόντα.

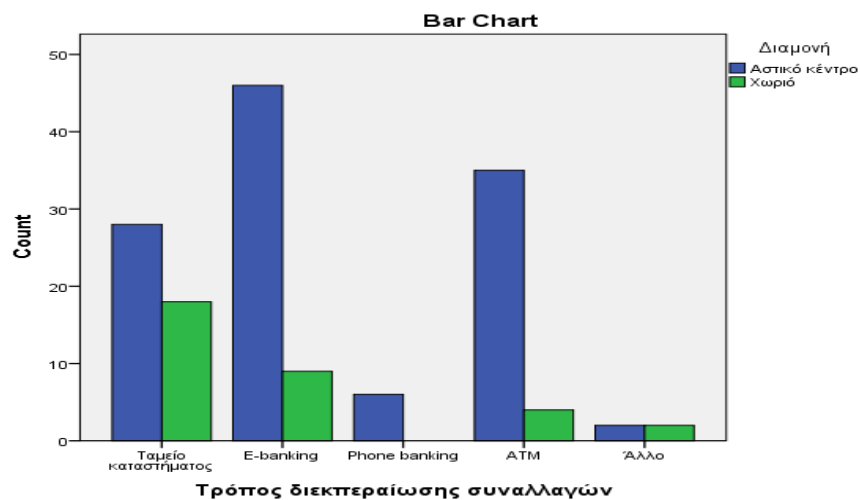
Διάγραμμα Χρήσης καταθετικών επενδυτικών προϊόντων σε συνάρτηση με την διαμονή. Παρατηρούμε λοιπόν ότι το μεγαλύτερο ποσοστό όσων ζουν σε αστικό κέντρο απάντησε ότι χρησιμοποιούν μέτρια έως καθόλου σε αντίθεση με αυτούς που ζουν σε χωριό που δεν χρησιμοποιούν καθόλου τα επενδυτικά προϊόντα.

Διάγραμμα 33

Τρόπος διεκπεραίωσης συναλλαγών ως προς την διαμονή

Παρατηρούμε λοιπόν ότι αυτοί που μένουν σε χωριό έδωσαν ένα εύρος απαντήσεων από 1 (Ταμείο καταστήματος) έως 5 (Άλλο) με μέσο όρο 1. Αντίθετα όσοι μένουν σε χωριό είχαν διάμεσο 1 (χρησιμοποιούν το ταμείο καταστήματος για να διεκπεραιώνουν τις συναλλαγές τους, ωστόσο υπάρχουν και παραμετρικές απαντήσεις.

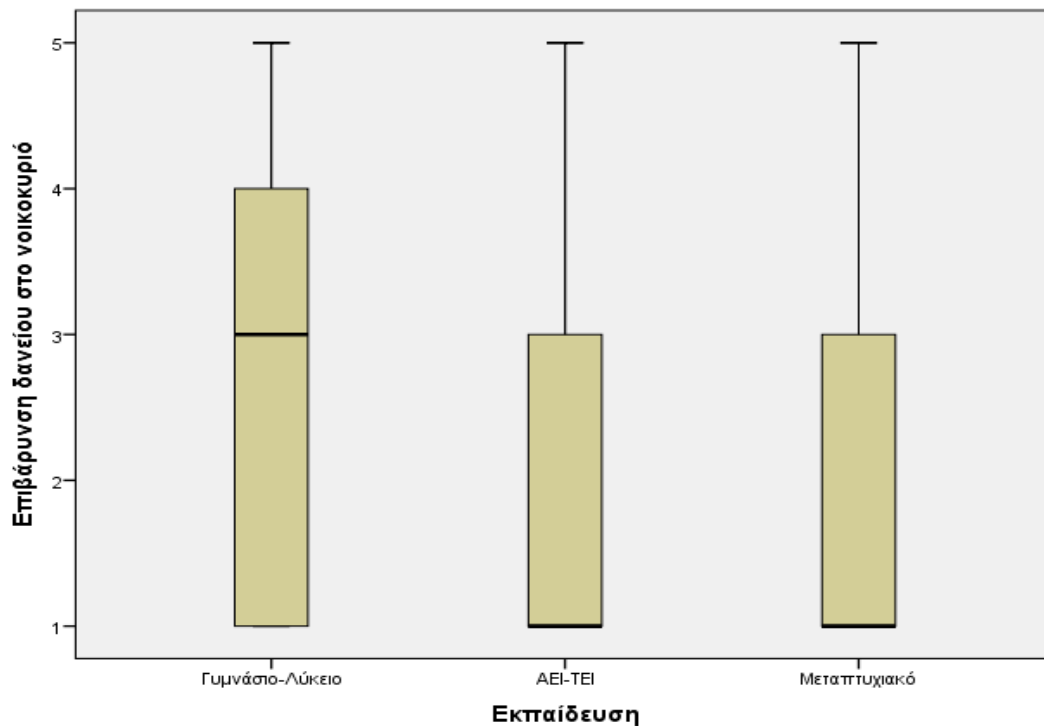

Διάγραμμα: Τρόπος διεκπεραίωσης συναλλαγών σε συνάρτηση με την διαμονή. Παρατηρούμε λοιπόν ότι όσοι ζουν σε αστικά κέντρα χρησιμοποιούν πιο πολύ τι ταμείο

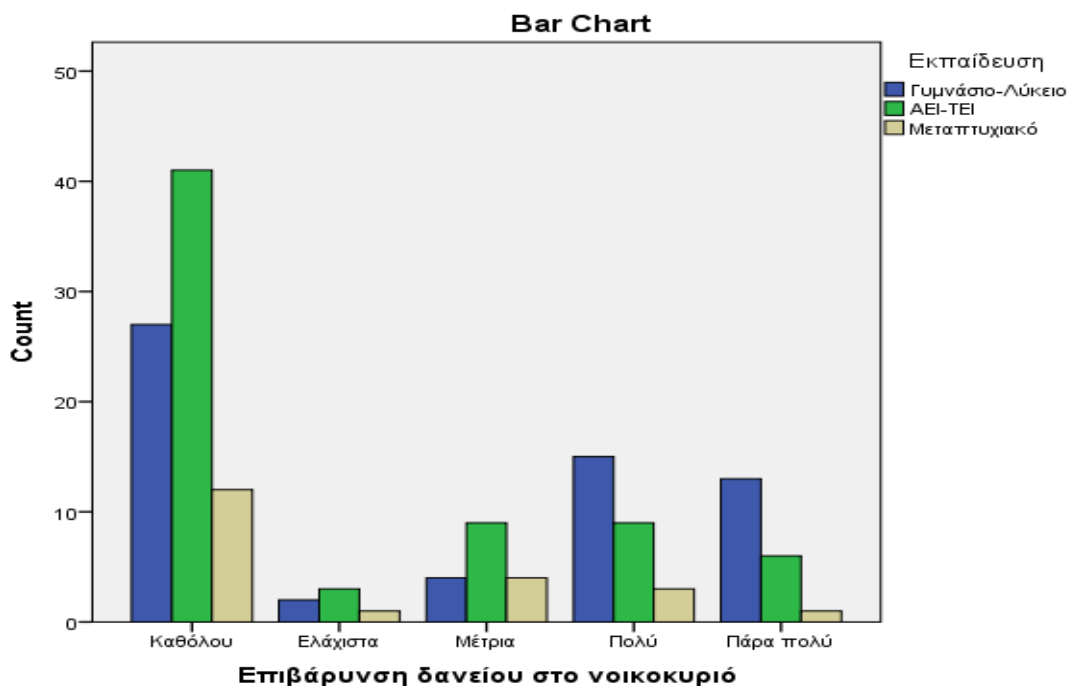
καταστήματος. Τα ATM και το E-banking , ενώ αυτοί που ζουν σε χωριό χρησιμοποιούν ως επί το πλείστον το ταμείο του καταστήματος για να κάνουν τις συναλλαγές τους.

Διάγραμμα 34

Επιβάρυνση δανείου στο νοικοκυριό ως προς την εκπαίδευση

Παρατηρούμε λοιπόν ότι η διάμεσος για αυτούς που έχουν τελειώσει γυμνάσιο- λύκειο είναι 3, δηλαδή είναι πολύ μεγάλη η επιβάρυνση, ενώ όσοι έχουν τελειώσει ΑΕΙ-ΤΕΙ και κάποιο μεταπτυχιακό η διάμεσος είναι 1 (καθόλου) δεν έχουν επιβάρυνση. Και στις τρεις κατηγορίες υπάρχει ένα εύρος από απαντήσεις από το 1-5.

Διάγραμμα που δείχνει αναλυτικά την εκπαίδευση ως προς το βάρος του δανείου. Βλέπουμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό και από τις τρεις κατηγορίες βρίσκετε στο καθόλου και ακολουθεί το πολύ και το πάρα πολύ.

5.7 Έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2

Πραγματοποιήθηκε έλεγχος χ^2 για να διαπιστωθεί αν οι δηλώσεις του ερωτηματολογίου είναι ανεξάρτητες σε σχέση με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος. Ως μηδενική υπόθεση (H_0) χρησιμοποιήθηκε υπόθεση οι μεταβλητές είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους ($p > 0,05$), ενώ ως εναλλακτική υπόθεση (H_1) οι μεταβλητές δεν είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους, δηλαδή υπάρχει κάποιο είδος εξάρτησης ($p < 0,05$). Οι πίνακες που ακολουθούν δείχνουν τις περιπτώσεις όπου απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση ($p < 0,05$) και υπάρχει κάποιο είδος εξάρτησης μεταξύ των μεταβλητών. Καθώς όμως εφαρμόστηκαν μη παραμετρικά κριτήρια, δεν είναι δυνατόν να εντοπιστεί το είδος της εξάρτησης.

Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει τα στοιχεία του ερωτηματολογίου που έχουν κάποιου είδους εξάρτηση με το φύλο.

Πίνακας 6 : χ^2 ως προς το φύλο

Ερωτήσεις	p	n
Πόσο ικανοποιημένοι είστε από την τράπεζά σας	0,031	10,647

Ο πίνακας αυτός (6) παρουσιάζει τα στοιχεία του ερωτηματολογίου που έχουν κάποιου είδους εξάρτηση με το φύλο. Εδώ την μεγαλύτερη εξάρτηση την έχει η παραπάνω ερώτηση.

Πίνακας 7: χ^2 ως προς την ηλικία

Στοιχεία που έχουν κάποιου είδους εξάρτηση με την ηλικία των ερωτηθέντων

Ερωτήσεις	p	n
Με πόσες τράπεζες συνεργάζεστε	0,000	59,271
Πόσο ικανοποιημένοι είστε από την τράπεζά σας	0,019	35,224
Νοιώθω ασφάλεια όταν εξυπηρετούμε από τους υπαλλήλους της τράπεζας	0,013	36,693
Ποιά τραπεζικά προϊόντα γνωρίζεται	0,001	68,569
Έχετε κάποιο τραπεζικό δάνειο	0,000	30,298
Τι είδους δάνειο έχετε	0,008	31,359
Πόσο μεγάλο είναι το βάρος των δανείων στο νοικοκυριό	0,015	36,182
Θεωρείτε ότι η χρήση εναλλακτικών δικτύων (internetbanking,τηλεφωνική τραπεζική) είναι εύκολη	0,005	25,088
Υπάρχει σκέψη απόσυρσης των καταθέσεών σας από την τράπεζα	0,032	12,175
Με ποιόν τρόπο διεκπεραιώνετε πιο συχνά τις συναλλαγές σας	0,000	62,181

Ο πίνακας 7 δείχνει τα στοιχεία του ερωτηματολογίου που έχουν κάποια εξάρτηση ως προς την ηλικία. Παρατηρούμε λοιπόν ότι την μεγαλύτερη τιμή την έχει η ερώτηση «Ποιά τραπεζικά προϊόντα γνωρίζετε» με τιμή $n=68,569$. Την μικρότερη τιμή $n=12.175$ έχει η ερώτηση «Υπάρχει σκέψη απόσυρσης των καταθέσεών σας από την τράπεζα.»

Πίνακας 8: χ^2 ως προς το εισόδημα

Ερωτήσεις	p	n
Όταν σκέφτεστε την λέξη οικονομική κρίση , τι είναι αυτό που σας έρχεται πρώτα στο μυαλό	0,000	57,748
Πιστεύετε ότι η χρήση των παραδοσιακών μέσων πληρωμής τείνει να εκλείψει	0,0031	16,902
Πιστεύετε ότι οι Έλληνες δέχονται θετικά την μετάβαση από το παραδοσιακό σύστημα στις ηλεκτρονικές πληρωμές	0,019	24,159
Με ποιόν τρόπο διεκπεραιώνετε πιο συχνά τις συναλλαγές σας	0,003	35,414

Ο πίνακας 8 δείχνει ότι την μεγαλύτερη τιμή $n=57,748$ την έχει η ερώτηση «Όταν σκέφτεστε την λέξη οικονομική κρίση , τι είναι αυτό που σας έρχεται πρώτα στο μυαλό», ενώ την μικρότερη τιμή $n=16,902$ την έχει η ερώτηση « Πιστεύετε ότι η χρήση των παραδοσιακών μέσων πληρωμής τείνει να εκλείψει».

Τα στοιχεία το ερωτηματολογίου που έχουν κάποιου είδους εξάρτηση με την εκπαίδευση των ερωτηθέντων φαίνονται στο παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 9: χ^2 ως προς την εκπαίδευση

Ερωτήσεις	p	n
Έχετε κάποιο δάνειο	0,005	10,804
Τι είδους δάνειο έχετε	0,029	14,090
Βαθμός χρήσης επενδυτικών προϊόντων	0,009	20,526
Γνωρίζετε τι είναι το ψηφιακό νόμισμα	0,011	9,101
Θα κάνατε μια συναλλαγή με την χρήση ενός ψηφιακού νομίσματος	0,006	10,102
Με ποιόν τρόπο διεκπεραιώνετε πιο συχνά τις	0,000	30,109

συναλλαγές σας		
-----------------------	--	--

Στον πίνακα 9 παρατηρούμε ότι την μεγαλύτερη συσχέτιση με τιμή $v=30.109$ την έχει η ερώτηση «Με ποιόν τρόπο διεκπεραιώνετε ποιο συχνά τις συναλλαγές σας». Την μικρότερη τιμή $v=9.101$ έχει η ερώτηση «Γνωρίζετε τι είναι το ψηφιακό νόμισμα».

Ο επόμενος πίνακας παρουσιάζει τους παράγοντες του ερωτηματολογίου που έχουν εξάρτηση με το επάγγελμα των ερωτηθέντων.

Πίνακας 10: χ^2 ως προς το επάγγελμα

Ερωτήσεις	p	v
Με πόσες τράπεζες συνεργάζεστε	0,000	40,769
Έχετε κάποιο τραπεζικό δάνειο	0,044	12,947
Με ποιόν τρόπο διεκπεραιώνετε πιο συχνά τις συναλλαγές σας	0,005	45,882

Παρατηρούμε λοιπόν από τον πίνακα ότι η την μεγαλύτερη τιμή $v=45,882$ έχει η ερώτηση» Με ποιόν τρόπο διεκπεραιώνετε πιο συχνά τις συναλλαγές σας», ενώ την μικρότερη τιμή $v=12.947$ έχει η ερώτηση «Έχετε κάποιο τραπεζικό δάνειο».

Παρακάτω παρουσιάζονται τα στοιχεία του ερωτηματολογίου που έχουν κάποια εξάρτηση με τον τόπο διαμονής των ερωτηθέντων.

Πίνακας 11: χ^2 ως προς την διαμονή

Ερωτήσεις	p	v
Σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια έχει βελτιωθεί η κατάσταση της οικονομίας	0,027	4,916
Θεωρείτε ότι η χρήση των εναλλακτικών δικτύων (internet banking, ηλεκτρονική τραπεζική) είναι εύκολη	0,000	16,958

Βαθμός χρήσης καταθετικών επενδυτικών προϊόντων	0,002	16,636
Γνωρίζετε τι είναι το ψηφιακό νόμισμα	0,001	10,465
Με ποιόν τρόπο διεκπεραιώνετε πιο συχνά τις συναλλαγές σας	0,004	15,539
Πιστεύετε ότι τα ηλεκτρονικά νομίσματα μπορούν να ωφελήσουν την κοινωνία περισσότερο από το παραδοσιακό τραπεζικό σύστημα	0,001	10,101

Παρατηρούμε λοιπόν από τον πίνακα 11 ότι την μεγαλύτερη τιμή $v=16,958$ έχει η ερώτηση «Θεωρείτε ότι η χρήση των εναλλακτικών δικτύων (internet banking, ηλεκτρονική τραπεζική) είναι εύκολη». Ενώ την μικρότερη εξάρτηση έχει η ερώτηση με τιμή $v=4,196$ » Σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια έχει βελτιωθεί η κατάσταση της οικονομίας».

5.8 Συσχετίσεις μεταβλητών ερωτηματολογίου με δημογραφικά χαρακτηριστικά

Ο συντελεστής συσχέτισης των τάξεων r_s του Spearman υπολογίζεται σαν ένα μέτρο της έντασης της σχέσης μεταξύ δύο μεταβλητών . Ελέγχουμε δηλαδή εάν υπάρχει εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος.

Η μηδενική υπόθεση (H_0) που χρησιμοποιείται είναι, οι μεταβλητές δεν σχετίζονται μεταξύ τους, δηλαδή δεν έχουν κανενός είδους εξάρτησης. ($p>0,05$). Η εναλλακτική υπόθεση (H_1) είναι πως οι μεταβλητές σχετίζονται μεταξύ τους , δηλαδή έχουν κάποιου είδους εξάρτηση ($p<0,05$) .Οι πίνακες που παρατίθενται αναφέρονται στα στοιχεία εκείνα του ερωτηματολογίου που έχουν απορρίψει τη μηδενική υπόθεση ($p<0,05$) και ισχύει η εναλλακτική .

Δηλαδή παρουσιάζεται κάποιο είδος εξάρτησης ανάμεσα σε αυτά και τα δημογραφικά χαρακτηριστικά.

Πίνακας 12 : Η εξάρτηση που υπάρχει ανάμεσα στα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος και σε στοιχεία του ερωτηματολογίου $P < 0,05$

Ερωτήσεις	Ιδιότητες	p	n
Όταν σκέφτεστε την λέξη οικονομική κρίση, τι είναι αυτό που σας έρχεται πρώτα στο μυαλό	Εισόδημα	0,000	57,748
Σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια έχει βελτιωθεί η κατάσταση της οικονομίας	Διαμονή	0,027	4,916
Με πόσες τράπεζες συνεργάζεστε	-Ηλικία	0,000	59,271
	-Επάγγελμα	0,000	40,769
Πόσο ικανοποιημένοι είστε από την τράπεζά σας	-Φύλο	0,031	10,647
	-Ηλικία	0,019	35,224
Νοιώθω ασφάλεια όταν εξυπηρετούμε από τους υπαλλήλους της τράπεζας	Ηλικία	0,013	36,693
Ποια τραπεζικά προϊόντα γνωρίζετε	Ηλικία	0,001	68,569
Έχετε κάποιο δάνειο	-Ηλικία	0,000	30,298
	-	0,005	10,804
	Εκπαίδευση	0,044	12,947
	-Επάγγελμα		
Τι είδους δάνειο έχετε	-Ηλικία	0,008	31,359
	-	0,029	14,090
	Εκπαίδευση		
Πόσο μεγάλο είναι το βάρος των δανείων στο νοικοκυριό σας	Ηλικία	0,015	36,182
Θεωρείτε ότι η χρήση των εναλλακτικών δικτύων (internet banking, ηλεκτρονική τραπεζική) είναι εύκολη	-Ηλικία	0,005	25,088
	-Διαμονή	0,00	16,958
Βαθμός χρήσης καταθετικών επενδυτικών προϊόντων	-	0,009	20,526
	Εκπαίδευση	0,002	16,636
	-Διαμονή		
Υπάρχει σκέψη απόσυρσης των καταθέσεων σας από την τράπεζα	-Ηλικία	0,032	12,175
Πιστεύετε ότι η χρήση των παραδοσιακών μέσων πληρωμής τείνει να έκλειψη	Εισόδημα	0,031	16,902
Πιστεύετε ότι οι Έλληνες δέχονται θετικά την μετάβαση από το παραδοσιακό σύστημα στις ηλεκτρονικές πληρωμές	Εισόδημα	0,016	24,159
Γνωρίζετε τι είναι το ψηφιακό νόμισμα	-	0,011	9,101
	Εκπαίδευση	0,01	10,465

	-Διαμονή		
Θα κάνατε μια συναλλαγή με την χρήση ενός ψηφιακού νομίσματος	Εκπαίδευση	0,006	10,102
Με ποιόν τρόπο διεκπεραιώνετε πιο συχνά τις συναλλαγές σας	-Ηλικία	0,000	62,181
	-Εισόδημα	0,003	35,414
	-	0,000	30,109
	Εκπαίδευση	0,005	45,882
	-Επάγγελμα	0,004	15,539
	-Διαμονή		
Πιστεύετε ότι τα ηλεκτρονικά νομίσματα μπορούν να ωφελήσουν την κοινωνία περισσότερο από ότι το παρών τραπεζικό σύστημα	Διαμονή	0,001	10,101

Στον παραπάνω πίνακα βλέπουμε την εξάρτηση που υπάρχει ανάμεσα στα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος και στα στοιχεία του ερωτηματολογίου.

Παρατηρούμε λοιπόν ότι η πρώτη υποομάδα που σχετίζεται με την οικονομική κρίση, υπάρχει θετική εξάρτηση στην ερώτηση: «Σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια έχει βελτιωθεί η κατάσταση της οικονομίας» με $r_s=0,027$ που έχει άμεση συνάρτηση με την διαμονή.

Απ' την δεύτερη υποομάδα που σχετίζεται με το τραπεζικό σύστημα την πιο μεγάλη θετική εξάρτηση έχει η ερώτηση: «Πόσο ικανοποιημένοι είστε από την τράπεζά σας» με $r_s=0,031$ σε συνάρτηση με το φύλο και πιο μεγάλη εξάρτηση με την ηλικία $r_s=0.019$.

Στην Τρίτη υποομάδα που σχετίζετε με τα τραπεζικά προϊόντα την πιο ισχυρή συσχέτιση έχει η πρόταση: «Έχετε κάποιο τραπεζικό δάνειο» με $r_s=0,044$ σε συνάρτηση με το επάγγελμα και την πιο μικρή σε συνάρτηση με την ηλικία.

Στην τέταρτη υποομάδα που αναφέρετε στα εναλλακτικά δίκτυα την πιο μεγάλη θετική εξάρτηση έχει η ερώτηση: «Υπάρχει σκέψη απόσυρσης των καταθέσεων σας από την τράπεζα» με $r_s=0,032$ σε συνάρτηση με την ηλικία και την πιο μικρή η ερώτηση :» Θεωρείτε ότι η χρήση εναλλακτικών δικτύων είναι εύκολη» με $r_s=0.005$ σε συνάρτηση με την διαμονή.

Στην τελευταία ενότητα που αναφέρετε στα εναλλακτικά ψηφιακά νομίσματα και το τρέχον τραπεζικό σύστημα την πιο μεγάλη θετική εξάρτηση έχει η ερώτηση «Πιστεύετε ότι η χρήση των παραδοσιακών μέσων πληρωμής τείνει να εκλείψει» με $r_s=0.031$ σε συνάρτηση με την ηλικία και την μικρότερη η ερώτηση: «Με ποιόν τρόπο διεκπεραιώνετε τις συναλλαγές σας» με $r_s=0.000$ σε συνάρτηση με την ηλικία και την εκπαίδευση.

Για όλα τα στοιχεία του παραπάνω πίνακα παρόλο που το αποτέλεσμα του σχετικού ελέγχου έδειξε αποδοχή της εναλλακτικής υπόθεσης, δηλαδή την ύπαρξη εξάρτησης μπορούμε να θεωρήσουμε πως οι παραπάνω μεταβλητές είναι μεταξύ τους ασυσχέτιστες, καθώς για όλους τους συνδυασμούς οι συντελεστές συσχέτισης του Spearman's είναι οριακά κοντά στο μηδέν.

5.9 Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Η παρούσα έρευνα δίνει πολλά ερεθίσματα για περαιτέρω έρευνα και μελέτη πάνω στο θέμα της οικονομικής κρίσης και τις επιπτώσεις που αυτή προκαλεί. Ενδεικτικά θα μπορούσε να μελετηθεί διεξοδικά κατά πόσο η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει την ψυχολογική συμπεριφορά των νέων. Επίσης θα μπορούσε να αναλυθεί περισσότερο πως η οικονομική κρίση επηρεάζει τις προσωπικές σχέσεις των νέων ανθρώπων (φιλίες, οικογενειακό περιβάλλον, επαγγελματικό περιβάλλον).

Επιπλέον ένας άλλος πολύ σημαντικός παράγοντας που θα μπορούσε να αναλυθεί πάρα πολύ είναι τα διάφορα ψυχολογικά προβλήματα που δημιουργεί η οικονομική κρίση (αυτοκτονίες, κατάθλιψη κ.α.). Τέλος, ένας άλλος σημαντικός παράγοντας που θα μπορούσε να αναλυθεί και που φαίνεται ότι παίρνει μεγάλες διαστάσεις στις μέρες μας είναι κατά πόσο η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει τους νέους Έλληνες πολίτες στο να δημιουργήσουν την δική τους οικογένεια και κατά κύριο λόγο στο να κάνουν παιδιά. Συνοψίζοντας λοιπόν παρατηρούμε ότι η οικονομική κρίση είναι ένα σύνθετο και πολύπλοκο φαινόμενο που προκαλεί παρά πολλά προβλήματα τόσο στην λειτουργία του κράτους, όσο και στις ζωές των πολιτών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ελληνική βιβλιογραφία

¹ Κορωνάιος, Ελευθέριος, Οικονομική κρίση και τα αίτια της (2017) διαθέσιμο: <https://www.slideplayer.gr>.

²[https:// www.financialcrises20thcenture.com/comission](https://www.financialcrises20thcenture.com/comission) (2009).

³[https:// www.wikipedia.org/wiki/Παγκόσμια_Οικονομική-Υφεση_1929](https://www.wikipedia.org/wiki/Παγκόσμια_Οικονομική-Υφεση_1929)

⁴Οικονομικά της Καθημερινότητας, Οικονομική κρίση του 1929 διαθέσιμο: https://www.Dailyeconomics.gr/protaseis/oikonomikh/krish_1929.

⁵Ράπτης, Δ, Κώστας, Η παγκόσμια Οικονομική κρίση 1929-1932 διαθέσιμο: https://www.arch.uoa.gr/fileadmin/arch.gr/uploads/drast_hist/krisi_seminaria/krisi_raptis.pdf

⁶Ivan, T, Berend, Οικονομική Ιστορία του 20^{ου} αιώνα, μετάφραση Θανάσης , Α, Βασιλείου, Αθήνα, (2009).

⁷U.S. Gensus Berend , Historical statistics of the United States, Columbium Times to 1970, Department of commerce, τόμος 93 (pp197).

⁸ [https:// www.wikipedia.org/wiki/aitia/oikonomikhs/krishs](https://www.wikipedia.org/wiki/aitia/oikonomikhs/krishs)

⁹Κονδύλης, Θάνος, Αίτια οικονομικής κρίσης, Επενδυτικό Περιοδικό ΧΡΗΜΑ-ΑΓΟΡΑ, Μάιος (2010) διαθέσιμο: [https:// www.eurocapita.gr/permalink/13126.html.pdf](https://www.eurocapita.gr/permalink/13126.html.pdf)

¹⁰Πουλόπουλος, Χαράλαμπος, επιπτώσεις οικονομικής κρίσης- κοινωνικές παρεμβάσεις διαθέσιμο: [https:// www.fidn.org/img/pdf/reportA-Greece_human_rights_in_greek.pdf](https://www.fidn.org/img/pdf/reportA-Greece_human_rights_in_greek.pdf)

¹¹Σίστρος , Γίαννης, οικονομική κρίση , Επενδυτικό Περιοδικό, ΧΡΗΜΑ-ΑΓΟΡΑ, Ιούνιος (2010) διαθέσιμο: [https:// www.eurocapital.gr/permalink/16935.html.pdf](https://www.eurocapital.gr/permalink/16935.html.pdf)

¹²Τσυλφίδης, Λευτέρης, Σχολιάστρια , Πεπελόνη, Ιωάννα, Η Ελλάδα της κρίσης, διδάγματα πολιτικής, ο Ελευθέριος Βενιζέλος και η Ελλάδα 1929-1932 διαθέσιμο: https://www.e-history.gr/files/uploads/Presentation_20101206.pdf

¹³Μαρίνης, Σωτήριος, Ορισμός οικονομικής κρίσης (2014) διαθέσιμο: <https://www.okeanis.lib.puas.gr/xmlui/bistream/handle/123456789/2030/de001666.pdf>

¹⁴ [https:// www.ea.cea.ec.Europa.gr/oikonomikh_krish](https://www.ea.cea.ec.Europa.gr/oikonomikh_krish)

- ¹⁵Γαλενιανός , Μανώλης, Η ελληνική κρίση και οι επιπτώσεις, ερευνητικό κείμενο ΝΟ 6, Ιανουάριος (2015)
- ¹⁶ Νίարχος, Σταύρος, κρίση και επιπτώσεις, Παρατηρητήριο για την κρίση , Ιανουάριος (2015)
- ¹⁷Μιχαλοπούλου, Δήμητρα, Οικονομική Κρίση_ Ανεργία και η αντιμετώπιση ψυχολογικών συνεπειών της , Περιοδικό, Ψυχολογικές Γνώμες , τεύχος 3
- ¹⁸[https:// www.ebooks.edu.gr/courses/to-oikonomiko-systhma-se-krisi](https://www.ebooks.edu.gr/courses/to-oikonomiko-systhma-se-krisi)
- ¹⁹ Το περιβάλλον των Ελληνικών επιχειρήσεων , Σύμβουλος επιχειρήσεων, Απρίλιος (2016), διαθέσιμο: [https:// www.optimustrust.gr](https://www.optimustrust.gr)
- ²⁰Κωστούλας, Βασίλης, επιπτώσεις οικονομικής κρίσης, Έντυπη Έκδοση naftemporiki, Ιούνιος (2017).
- ²¹[https:// www.rsn.global.gr/legal-RSM GREECE certified Auditir of Management Consultants](https://www.rsn.global.gr/legal-RSM-GREECE-certified-Auditir-of-Management-Consultants)
- ²² Καραβάς, Ηλίας, - Λιγγίτος, Αλέξανδρος. Επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης και ύφεση στην ελληνική οικονομία (2008-2015) διαθέσιμο: [https:// www.nestor.teipel.gr/xmlui/bistream/handles/sdo_XRHMEL.00922.pdf](https://www.nestor.teipel.gr/xmlui/bistream/handles/sdo_XRHMEL.00922.pdf)
- ²³ Μόσχος, Δημήτριος, Χορταρέας, Γεώργιος, Χρηματοπιστωτικό Σύστημα και οικονομική δραστηριότητα , Εκδόσεις Μπένου , Αθήνα,(2013)
- ²⁴ Αγγελόπουλος, Παναγιώτης, Τράπεζες και χρηματοπιστωτικό σύστημα, Εκδόσεις Αθ. Σταμούλη, Αθήνα, Ιούλιος (2010)
- ²⁵ Πούλος, Αλέξανδρος, Χρήμα και Τράπεζες, Ανανεώσιμη Έκδοση, Αθήνα, (2013). Σελ(41-45)
- ²⁶ Μπάμπαλος, Βασίλειος, Εισαγωγή στην δομή του χρηματοπιστωτικού συστήματος, Αθήνα, (2016)
- ²⁷ Οικονομικά της Καθημερινότητας, χρηματοπιστωτικό σύστημα , διαθέσιμο: [https:// www.dailyeconomics.gr/oikonomikoi-oroi/xrimatopistwtiko/systhma](https://www.dailyeconomics.gr/oikonomikoi-oroi/xrimatopistwtiko/systhma)
- ²⁸ Ανδρέας, Αναστασιάδης, Αγορές Χρήματος και Κεφαλαίου, Σημειώσεις διδασκαλίας, Ηράκλειο (2012)
- ²⁹ Αναστασάκης, Ανδρέας, Εισαγωγή στις αγορές χρήματος και κεφαλαίου, Σημειώσεις διδασκαλίας (2012), διαθέσιμο: [https:// www.teicrete.gr/nodules/documents](https://www.teicrete.gr/nodules/documents)

- ³⁰ Γκίκας, Χαρδούβελης, Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα στα χρόνια της κρίσης, Συνέδριο Εταιρίας Μελετών Εμπορίου και Οικονομικού Δικαίου, Αθήνα, (2016)
- ³¹ Μπέλιας, Δημήτριος, Χρηματοοικονομικές παρεμβάσεις – Τράπεζες – Χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί, Σεμιναριακές Εισηγήσεις
- ³² [https:// www.wikipedia.org/wiki/τραπεζικό/σύστημα](https://www.wikipedia.org/wiki/τραπεζικό/σύστημα)
- ³³ Οικονομικά της Καθημερινότητας, διαθέσιμο: [https:// www.dailyeconomics.gr/xrhmatopistwtikoi-oroi](https://www.dailyeconomics.gr/xrhmatopistwtikoi-oroi)
- ³⁴ Σπύρου, Ι, Σπύρος, Αγορές, Χρήματος και Κεφαλαίου, Εκδόσεις Γ, Μπένου, Αθήν, (2013), σελ(17-20)
- ³⁵ Χασιώτης, Κ, Αντώνης, Η πολλαπλή συνεισφορά των τραπεζών στην πρόοδο της ελληνικής οικονομίας, διαθέσιμο: [https:// www.hba.gr /sekdoseis/up/pdf/deltia/2002/2.pdf](https://www.hba.gr/sekdoseis/up/pdf/deltia/2002/2.pdf)
- ³⁶ [https:// www.wikipedia.org/wiki/τράπεζες](https://www.wikipedia.org/wiki/τράπεζες)
- ³⁷ Μάουλα, Χριστίνα, Τραπεζικό σύστημα και η συμβολή του στην παγκοσμιοποίηση, διαθέσιμο: [https:// www.demo.openclass.org/nodules.documents.pdf](https://www.demo.openclass.org/nodules.documents.pdf)
- ³⁸ Πίντερης Ι, Γεώργιος, Τραπεζικό σύστημα και αναδιάρθρωση Τραπεζών, Έκδοση Cambrige University Press (1997)
- ³⁹ Ζουπουνίδης, Κωνσταντίνος, τράπεζες και μέλλον, Έντυπη έκδοση, Αθήνα (2018), διαυέσιμο: [https:// www.naftemporiki.gr/story/1415657/oi-trapezes-tou-mellontos](https://www.naftemporiki.gr/story/1415657/oi-trapezes-tou-mellontos)
- ⁴⁰ Αλέκος, Παπαναστασίου, Ψηφιακό μέλλον των τραπεζών, Άρθρο(2018), διαθέσιμο: [https:// www.protagon.gr/epikairotita/psifiako-mellon-twn-trapezwn](https://www.protagon.gr/epikairotita/psifiako-mellon-twn-trapezwn)
- ⁴¹ Λεμονάκης, Κωνσταντίνος, οι τράπεζες του μέλλοντος οι προκλίσεις του αύριο, εργαστηριακές σημειώσεις, Ηράκλειο (2015) διαθέσιμο: [https:// www.apothesis.gr](https://www.apothesis.gr)
- ⁴² Σπύρου, Ι Σπύρου, Αγορές Χρήματος και Κεφαλαίου, ΚΕΦ 4, Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα, (2013)
- ⁴³ Γκίκας, Γρηγόριος, τραπεζική και τραπεζικό περιβάλλον, Σημειώσεις, Πρέβεζα (2017)
- ⁴⁴ Μπούτσικος, Μ, Βασίλειος, παράγωγα χρηματοοικονομικών προϊόντων , εργαστηριακές σημειώσεις , (2007)
- ⁴⁵ [https:// www.wikipedia.org/wiki/είδηδανείων](https://www.wikipedia.org/wiki/είδηδανείων)

- ⁴⁶ Μόσχος, Νικόλαος, τραπεζικό σύστημα και σύγχρονα τραπεζικά προϊόντα , Θεσσαλονίκη, (2009) , διαθέσιμο: <https://www.eureka.teith.gr/spui/bistream/123456789/5019/MosxouNikolaos.pdf>
- ⁴⁷ Σπύρου, Ι, Σπύρος, Αγορές Χρήματος και Κεφαλαίου, ΚΕΦ 5, Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα (2013), Σελ(121-129)
- ⁴⁸ [https:// www.trig.gr/bank-el/banks/trapezikoi-oroι](https://www.trig.gr/bank-el/banks/trapezikoi-oroι)
- ⁴⁹ [https:// www.e-synews.gr/2017/ti-einai-repos](https://www.e-synews.gr/2017/ti-einai-repos)
- ⁵⁰ [https:// www.ΤΡΑΠΕΖΑΕΛΛΑΔΟΣ.gr/είδη καρτών](https://www.ΤΡΑΠΕΖΑΕΛΛΑΔΟΣ.gr/είδη-καρτών)
- ⁵¹[https:// www.euretirio.com/paragoga xrhmatooikonomika proionta](https://www.euretirio.com/paragoga-xrhmatooikonomika-proionta)
- ⁵²[https:// www.wikipedia.org/wiki/kryptonomisma](https://www.wikipedia.org/wiki/kryptonomisma)
- ⁵³ Πενταράκη, Κωνσταντίνα, Αγορές Χρήματος και Κεφαλαίου, Σημειώσεις, Αγρίνιο(2014)
- ⁵⁴ [https:// www.bank of greece.gr/εξελιξη ελληνικού τραπεζικού συστήματος](https://www.bank-of-greece.gr/εξελιξη-ελληνικου-τραπεζικου-συστηματος)
- ⁵⁵ Έφη, Καραγεωργίου, Ηλεκτρονική τραπεζική, στροφή από τις τράπεζες στα εναλλακτικά δίκτυα, καλύτερη εξυπηρέτηση για τον καταναλωτή, Άρθρο σελ(1-8), διαθέσιμο: [https:// www.hba.gr/sekdosis/up/ipdfs/42006/49-56.pdf](https://www.hba.gr/sekdosis/up/ipdfs/42006/49-56.pdf)
- ⁵⁶ Παναγιώτης, Δημητράκος, ηλεκτρονική τραπεζική Institute of Diplomacy and Global Affairs